

Nur Tefsiri

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin
Hacı Şeyh Muhsin
KIRAATİ

2. Cilt

Çeviri Kadri ÇELİK

Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla

Önsöz

Hamd alemlerin rabbi olan Allah'a mahsustur. Allah'ın rahmeti efendimiz Hz. Muhammed'e ve masum Ehl-i Beyt'ine olsun.

İlmiye havzalarında yüksek tahsilimi yaptıktan sonra Kur'an'la daha fazla düşüncesine kapıldım. Bazı dostlarımla tefsir çalışmaları yapıyor, her birimiz bir tefsiri inceleyerek birlikte müzakere ve münazara ediyorduk. Buradaki çalışmalarımızın özetini not alıyordum. Bu çalışmam birkaç cüze kadar bu minval üzere devam etti.

O esnada Ayetullah Mekarim Şirazi'nin bir grup alimle ortak bir tefsir yazmak istediğini duydum. Ayetullah Mekarim Şirazi, benim aldığım bu tefsir notlarım gördüler, beğendiler ve böylece ben de o gruba katıldım.

27 ciltlik Tefsir-i Numune tam 15 yıl sürdü; şimdiye kadar bir çok baskı yapmış ve bir çok dile tercüme edilmiştir. Bu tefsirin daha yarısı bitmişti ki İmam Humeyni önderliğinde İran İslam Devrimi gerçekleşti. Ben o ilk yıllarda Merhum Allame Şehit Mütahhari'nin emriyle televizyon çalışmalarımı başlattım ve bugün tam 19 yıldır televizyonda “Kur'an Dersleri” adı altında her Cuma akşamı program yapıyorum. Elbette Tefsir-i Numune'nin sonuna kadar da işbirliğimiz devam etti ve bu arada halkın genelinin anlayacağı bir dille radyoda tefsir dersleri vermeye başladım. Bu işte Tefsir-i Numune'nin yanı sıra ondan fazla tefsirden de notlar aldım. Tam 8 yıldır haftada bir gün, Ramazan aylarında ise her gün radyoda “Aine-i Vahiy” (Vahiy aynası) adında yaptığım program devam etmektedir

Defalarca radyoda verdiğim tefsir derslerimi kitaplaştırmamı istediler. Bunun üzerine yazdıklarımı Ayetullah Hacı Seyyid Mehdi Ruhani ve Ayetullah Misbah Yezdi'ye okudum. Böylece Kur'an'ı tefsir metoduma ve algılayış biçimime olan güvenim arttı ve notlarımı yeniden yazmaları için Hüccet'ül İslam Muhammediyan ve Muhaddisi'ye verdim. Yazıldıktan sonra da Ayetullah Ustadi'nin gözetiminde basılması ve okuyuculara takdimi için “Derrah-i Hak Müessesesi”ne verdim.

Yardımcılar

Kur'an'ın ilk dört cüzünde Hüccet'ül-İslam Dehşiri ve Caferi tefsirleri araştırma noktasında bana yardımcı oldular.

Beşinci cüzünden onaltıncı cüzüne kadar da Hüccet'ül İslam Seyyid Cevad Beheştî ve Şeyh Mahmud Mutevessil beyler bu işte bana yardımcı oldular.

Bu Tefsirin Özellikleri

1- Bu tefsirde sadece belli bir grubun anlayabildiği teknik, edebi, fıkhi, kelami ve felsefî kavramlardan kaçınılmış, Kur'an'dan sadece dünya dillerine tercüme edilebilecek ve bir işaret ve mesaj olabilecek derslere yer verilmiştir.

2- Bu tefsirde rey üzere tefsirden kaçınılmış, sadece Kur'an'ın metninden ve Peygamber'in (s.a.a) Ehl-i Beyt'inden menkul hadislerden istifade edilmiştir.

3- Çoğu mesaj ve nükteler muteber Şii ve Sünni tefsirlerinden istifade edilmiş, bazen de değerli yardımcıların veya kendimin uygun gördüğü nüktelere yer almıştır.

Allah'tan hepimize ihlas; düşünce, amel, tebliğ ve Kur'anî ilimleri yayma başarısını ve bu kutsal işi bitirmeyi nasip buyurmasını ve Kur'an'ı dünya, berzah ve kıyamette bizlere bir nur kılmasını dilerim.

Halkımızdan da Kur'an'ın sadece tilavet, tecvid ve tertili ile yetinmemesini, asıl olarak Kur'an'la amel ve Kur'an'ı düşünme konusuna önem vermesini istiyorum.

Alimlerden de tebliğ ve tedrislerinde Kur'an'a özel bir teveccüh göstermelerini ve ilmi/kültürel merkezlerde, cami ve medreselerde, Kur'an-ı Kerim'in tefsir derslerini düzenlemelerini istiyorum.

Beni İslam, Kur'an ve Peygamber'in Ehl-i Beyti'yle tanıştıran herkese teşekkür ediyorum ve onlara için; özellikle de üstatlarım, babam ve annem için Mennan olan Allah'tan hayırlı mükafatlar diliyorum.

Bu tefsirin telifi, baskısı, editörlüğü ve yayınlanması konusunda yardım edenlere ve bu işin en güzel şekilde bitmesi için faydalı ve olumlu birtakım öneri veya eleştirilerini esirgemeyen herkese teşekkür ediyorum.

Muhsin Kiraati

03. 08. 1374

29 5. 1415

25. 10. 1995

Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla

Al-i İmran Suresi

Al-i İmran suresi iki yüz ayettir. Ayetleri arasında özel bir düzen ve hedef birliği gözlemlenmektedir. Bu surede Uhud savaşı, mübadele olayı, Yahudileri davet ve direniş konulan söz konusu edilmiştir. Al-i İmran suresi Medine'de nazil olmuştur. Bu sure global İslam çağrısının yankılandığı ve düşmanların oldukça hassas ve hazırlıklı olduğu bir zamanda nazil olmuştur.

İmam tarihte yer alan üç meşhur insanın adıdır:

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

1- Hz. Musa (a.s)'ın babasının adı

2- Hz. Meryem (a.s)'ın babasının adı

3- Hz. Ali (a.s)'ın babasının adı

bu surede 32 ve 33. ayetlerde Hz. Musa ve Hz. Meryem'in babası İmran'dan bahsedilmektedir.

(1) الم

1. Elif, Lam, Mim.

Tefsir

“Elif lam mim” Bakara suresinde de söylendiği gibi mukattaa harflerindendir. Mukattaa harfleri hususunda kabul edebilecek en iyi görüş bu harflerin Allah ve Peygamberi arasında bir şifre olduğu veya Kur'an'ın bu makattan harflerinden vücuda geldiğinin ilanı olduğudur. Allah topraktan insan yarattığı gibi, bu harflerden de mucize olan Kur'an'ı nazil buyurmaktadır. İnsanlar ile topraktan sadece çanak, çömlek, tuğla ve testi yapabilmektedir. İşte bu, ilahi güç ile beşeri güç arasındaki farktır.

“**Elif Lam Mim**” mukattaa harfleri Bakara, Al-i İmran, Ankebut, Rum, Lokman ve Secde surelerinin başında yer almıştır. “**Elif. Lam. Ra.**” mukattaa harfleri ise Yunus, Hud, Yusuf, Ra'd, İbrahim ve Hicr surelerinin

başında yer almıştır. “**Ha. Mim**” ise Şura, Fussilet, Zuhurf, Duhan, Casiye ve Ahkaf surelerinin başında yer almıştır. Görüldüğü gibi bu harflerin her biri altı ayrı surenin başında yer almıştır. Ama diğer mukattaa harfleri sadece bir surenin başında yer almıştır.

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ (2)

2. Allah, O’ndan başka ilah olmayan, diri, her an yaratıklarını gözetip durandır.

Tefsir

Allah yaratılıştta tam ve bilinçli bir hakimiyet ve tedbire sahiptir. Maddi sebepler yaratılışın ortaya çıkmasında birer araçtır. Ama canlı değildir ve neden oluşları kendiliklerinden değildir. Maddi etkenlerin ilim, hayat ve bağımsız bir güçleri yoktur. Her canlının hayatının kaynağı olan yegane canlı Allah’tır.

Cevşen-i Kebir duasında şöyle yer almıştır: “*O her canlıdan önce canlıdır ve her canlıdan sonra da canlıdır. O ortağı olmayan bir canlıdır. Hiç kimseye ihtiyacı yoktur. O ölümü olmayan bir canlıdır. Bütün canlıların canıdır. Bütün canlıların rızıkı onun elindedir. O canlılığını hiç kimseden miras almamıştır.*”

Mesajlar ve Nükteleler

1- Mabut olmanın şartı zati (özel) kemallere sahip olmaktır. Hayy ve Kayyum ise bu zati kemallerin birer örneğidir.

2- Semavi kitabın başı tevhittir.

نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنزَلَ التَّوْرَةَ
وَالْإِنْجِيلَ (3)

3. Kendisinden önceki kitapları tasdik eden Kitab'ı hak olarak sana indirdi. (Önceden de insanlara yol gösterici olarak) Tevrat ve İncil'i de indirmişti.

Tefsir

“Tevrat” kelimesi İbrani’ce bir kelimedir. Şariat ve kanun anlamına gelmektedir. Tevrat beş kısma ayrılmıştır: Tekvin, Çıkış, Levililer, Sayılar ve Tesniye... Tevrat’ta Hz. Musa’nın ölüm haleti ve defnediliş niteliği beyan edildiği için bu konuların Hz. Musa (a.s)’dan sonra yazıldığı açıkça anlaşılmaktadır.

“İncil” kelimesi ise Yunanca bir kelimedir. Müjde veya yeni bağışlanma anlamındadır. İncil Hristiyanların semavi kitabıdır. Kur’an her yerde tekil olarak ifade etmiştir. Halbuki bu gün Hristiyanlar arasında çok çeşitli İnciller vardır. Meşhur olanları ise şu dört İncil’dir:

1- Matta İncili... (Matta, “Allah’ın bağışladığı” anlamındadır. Matta Hz. İsa’nın on iki havarisinden biridir.”

2- Markos İncili... Markos ise İsa (a.s)’dan sonra Patros’un gözetiminde bu incili kaleme almıştır.

3- Luka İncili... Luka da Hz. Yunus (a.s)’ın arkadaşı ve yoldaşydı.

4- Yuhanna İncili... Yuhanna da Hz. İsa (a.s)’ın havarilerinden biridir.

Ayrıca bilindiği gibi adı geçen bu İncillerin hepsi de Hz. İsa (a.s)’dan sonra yazılmıştır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Peygamberlerin semavi kitapları birbirlerini tamamlayıcıdır. **“Kendisinden önceki kitapları tasdik eden.”**

2- Önceki peygamberleri ve semavi kitapları tasdik etmek Allah’a inananların birliğini sağlar ve başkalarını davet etmenin metotlarından biridir. **“tasdik eden”**

3- Kur’an’ın Tevrat ve İncil’i onaylaması onların Semavi kitaplar oluşunu ispat etmiştir ve bu yüzden de onlar üzerinde büyük hakkı vardır. Aksi takdirde Tevrat ve İncil’e sızan hurafeler onların semavi kitaplar oluşunu tümüyle unutturmuş olacaktı. **“tasdik eden”**

4- Gerçi pedagojik aşamalar, araçlar ve buyruklar farklı zaman ve şartlar altında değişir; Ama gelişim uyumu ve hedef birliğine sahiptir. **“tasdik eden”**

5- Peygambere Kur’an’ın nazil olması onun şahsiyeti ve Allah’ın kendisine ikramı ile ilgilidir. (**“aleyke”** kelimesi **“kitap”** kelimesinden öne geçmiştir.)

6- Kur’an her türlü batıldan korunmuştur. Ve gerçeklerle uyum içindedir.

7- Gerçi Kur’an kadir gecesinde bir defada Peygamberin kalbine nazil olmuştur. Ama nüzulü 23 yıl boyunca tedrici olarak gerçekleşmiştir. Tevrat ve İncil ise tam aksine bir defada nazil olmuştur...

8- Semavi kitapların gelişi İlâhi sıfatların bir tecellisidir. (Önceki ayette yer alan sıfatlara teveccühen)

مِنْ قَبْلُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَأَنْزَلَ الْقُرْآنَ إِنَّا الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ هُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ (4)

4. Önceden insanlara hidayet olarak (Tevrat ve İncil'i indirmişti. Şimdi de) Furkan'ı (hakkı batıldan ayıran Kur'an'ı) indirdi. Doğrusu Allah'ın ayetlerine küfredenler için şiddetli azab vardır. Allah güçlüdür, intikam alıcıdır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Hidayet ilahi ve ebedi bir sünnettir. **“Önceden”**

2- Kur'an hak ve batılı tanıma ve ayırt etme aracıdır.

“Furkan'ı (hakkı batıldan ayıran Kur'an'ı) indirdi.”

3- Furkan Kur'an'ın adlarından biridir. Zira Kur'an'da hakkı batıldan ayırt etmektedir.

4- Her nerede zevkler, fikirler ve inançlar noktasında şaşkınlığa düşerseniz son söz Kur'an'ındır. Hatta hadisler hususunda bile şüpheye düşerseniz Kur'an'la uyumlu olan hadislerle teveccüh etmek gerekir. **“Furkan”**

5- Bunca kitap, hidayet ve Furkan'dan sonra inatçı şahsın cezası şiddetli azaptır.

6- Bu ayet peygambere teselli vermektedir ki “İnatçı kafirlerin hesabını biz göreceğiz.”¹ **“intikam alıcıdır.”**

7- Allah'ın intikam kaynağı bizim amellerimizdir. Allah hiçbir eksikliği olmayan güçlü bir varlıktır. **“intikam alıcıdır.”**

إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَىٰ عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ (5)

¹ Kafirlerin şiddetli azabı ahirete özgü değildir. Zira bu ayet şiddetli azabın ahirette olduğunu beyan etmemektedir. Bazen mal hırsı Allah'tan ve maneviyattan gaflet de bir azap haline dönüşmektedir. Nitekim Tevbe Suresi 85. Ayette şöyle buyurulmuştur: “+” Hakeza Ta-Ha suresi 124. Ayette de şöyle buyurulmuştur: “+”

5. Şüphesiz gökte ve yerde hiçbir şey Allah'tan gizli kalmaz.

Mesajlar ve Nükteler

1- Allah'ın her şeye mutlak bir ilmi vardır. Biz ve bütün varlık alemi her an Allah'ın huzurundayız. Onun huzurunda günah işlemeyelim.

2- Fertlerin sayısı sorular, arzular, ibadetler, günahlar, mekanlar, zamanlar ve örtüler hiçbir şeyi Allah'tan gizleyemez.

هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ (6)

6. Ana rahminde sizi dilediği gibi şekillendiren O'dur. O'ndan başka ilah yoktur, güçlüdür, hikmet sahibidir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Yaratılış ve yasama yan yana beyan edilmiştir. Sizin hidayetiniz için kitap gönderen Allah aynı zamanda sizleri yaratandır.

2- İnsanın ana rahminde şekillenmesi kitap inzalını beyan eden iki ayetin arasında yer almıştır. Bunun anlamı da şudur: Sizleri ana rahminde düzenleyen Allah ilahi kanunları yasayarak ve semavi kitaplar göndererek toplumunuzu ve ebedi gelişiminizi de düzenlemektedir.

3- Allah gerçi her işe kadirdir. “nasıl isterse” Ama hikmete aykırı bir iş yapmaz. “O güçlüdür ve hikmet sahibidir.”

4- Tefekkür Allah'ın birliğini kabul etmek ve imanın en büyük etkenidir. **“Ana rahminde sizi şekillendiren... O'ndan başka ilah yoktur**

5- Ana rahminde çeşitli şekillenmeler Allah'ın kudret ve hikmetinin göstergesidir.

6- Şekillenmeler ve yaratılış niteliği Allah'ın elinde olduğuna göre şekil sebebi ile birbirimizi kınamamalıyız.

7- Allah'ın güç gösterisi belli bir zaman ve mekana özgü değildir. **“Ana rahminde sizi şekillendiren”**

8- Genetik, sağlıksal, beslenme ve ruhsal etkiler de ilahi sünnetlerden biridir. Hepsisi Allah'ın hikmet, tedbir ve kudretiyle oluşmaktadır.

9- Hiçbir güç ceninin şekillenmesi hususunda Allah'ın iradesine engel olamaz. **“Ana rahminde sizi şekillendiren... O, güçlüdür, hikmet sahibidir.**

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ
الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ
مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ
فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ
(7)

7. Sana Kitab'ı indiren O'dur. Onda Kitab'ın temeli/esası olan muhkem ayetler vardır, diğerleri de müteşabihtir. Kalplerinde eğrilik olan kimseler, fitne çıkarmak ve tevil etmek için müteşabih olanlarına uyarlar. Oysa onların tevilini ancak Allah ve ilimde derinleşmiş olanlar bilir. (İlimde derinleşmiş olanlar

da) “Ona inandık, (muhkem ve müteşabih) hepsi Rabbimizin katındandır” derler. Bunu ancak akıl sahipleri düşünebilirler.

Tefsir

Bu ayette birkaç soru söz konusu edilmiştir:

1. Soru: Neden Kur’an’da müteşabih ayetler yer almıştır.

Cevap: Evvela müteşabih ayetlerin varlığı düşünce ve fikir ortamını sağlar, ilmi bir harekete öncülük eder.

İkinci olarak bu tür zorluklarda ilahi önderlere ihtiyaç gereksinimi göze çarpar. Evet eğer bütün dersler kolay olsaydı öğrenci öğretmene ihtiyaç duymazdı.

Üçüncü olarak müteşabih ayetler insanların imtihan araçlarıdır. Bazı sapık düşünceli kimseler müteşabih ayetler hususunda iğrenç hedeflerinin peşine düşer ve bir grup da İmam Rıza (a.s)’ın buyurduğu gibi muhkem ayetlere müracaat ederek müteşabih ayetlerin gerçek anlamını keşfeder.

İkinci Soru: Kur’an bir yerde tüm ayetlerini muhkem kabul etmiş ve şöyle buyurmuştur: **“muhkem ayetler vardır”** Başka bir yerde ise bütün ayetlerini müteşabih saymış ve şöyle buyurmuştur: **“ayetleri birbirine benzeyen”** Halbuki bu ayette ise bazılarını muhkem bazılarını da müteşabih saymıştır. Bunun nedeni nedir?

Cevap: Kur’an bütün ayetlerinin muhkem olduğunu beyan ederken hiçbir kelimesinde gevşeklik ve temelsizliğin olmadığını beyan etmektedir. Tüm ayetlerinin müteşabih olduğunu beyan ederken de Kur’an’daki sistem ve uyumun tek düze olduğu beyan edilmiştir. Zira Kur’an diğer yazılar gibi bazı bölümleri bazı bölümlerinden üstün değildir. Kur’an’ın tüm kelimeleri birbirine benzer ve tek düzedir.

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

Gerçi Kur'an'da gevşek ve düzensiz hiçbir söz yoktur. Ama algılayış biçimi olarak insanlar farklı konumdadır. Bazı ayetleri açık ve herkesin anlayacağı türdendir. Bazı ayetleri ise oldukça karmaşık ve yüce anlamlar taşımaktadır.

Üçüncü Soru: Müteşabih ayetler hangisidir?

Cevap: Örneğin Kur'an şöyle buyurmaktadır. **“bir takım yüzler Rablerine bakıp parlayacaktır.”** Yani gözler Allah'a bakmaktadır. Halbuki akıl Allah'ın madde ve cisim olmadığına hükmetmektedir. Nitekim Kur'an ayetlerinde de şöyle buyurulmuştur: **“Onu gözler derk edemez.”** Dolayısıyla Allah'a bakıştan maksat onun lütuf ve mükafatına bakmaktır.

“Rabbin geldi.” türünden cümleler hakkında da diğer ayetlere teveccühen “Allah'ın emri geldi.” diye anlam vermek gerekir. “Allah'ın eli” cümlesi de “Allah'ın kudreti” anlamındadır. Nitekim halk arasında da, “Falan şahsın; falan şehir veya idarede eli vardır.” denilmektedir. Yani o şahsın gücü vardır demektir. Allah eli ve ayağı olan maddi bir varlık değildir. **“O'nun bir benzeri yoktur.”** Velhasıl bu ayetler başka ayetlere teveccüh etmeyen ve gerçek müfessirler olan Peygamberin ehl-i beytinden uzak kalan sade düşünceli kimselerin sapmasına neden olmaktadır. Belki de işte bu tehlikeler sebebiyle Kur'an bizlere Kur'an'ı okurken şeytanın şerrinden Allah'a sığınmamızı tavsiye etmiştir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Herkes her ayeti anlamaz. **“diğerleri de müteşabihdir.”**

2- Sağlam ruha sahip olmayanlar içlerindeki fitne ve sapkınlık dolayısıyla müteşabih ayetlerin peşine düşerler.

3- Fitne sadece askeri ve fiziksel anarşizm demek değildir. Kendi görüşüme göre tefsir etmek kültürel dejenere ve yanlış algılayış da birer fitnedir.

4- Fikri ve ruhsal sağlığı sabit olmayan kimselerin Kur’ani delillerine bile güvenmeyiniz.

5- İlahi ayetlerin yüce ve nihai hedefini sadece Allah ve ilimde derinleşenler bilir.

6- Yüzeysel bilincin ve sadece hıfz etmenin sonsuz değeri yoktur. Önemli olan ilimde derinleşmektir.

7- İlimde derinleşenlerin adı Allah’ın mukaddes adının yanında yer almıştır ve makamları ilahi makamdan sonradır.

8- Anlayışların dereceleri vardır. En üstünü tevilleri bilmek ve nihai hedefe ulaşmaktır.

9- Derinleşenler kibirsizdir. **“ve ilimde derinleşmiş olanlar bilir. (İlimde derinleşmiş olanlar da) “Ona inandık”**

10- Anlamadığımızı inkar etmemeliyiz. **“(muhkem ve müteşabih) hepsi Rabbimizin katındandır”**

11- Müteşabihatın felsefesi insanların gelişimidir. **“(muhkem ve müteşabih) hepsi Rabbimizin katındandır”**

12- Kur’an yazılı bir halde peygambere nazil olmuştur. **“Sana Kitab’ı indiren O’dur.”**

13- Muhkem ayetler bir tür düzen ve uyum içindedir. (“Ümm” kelimesi tekil olarak kullanılmıştır.)

14- Kur’an’ı anlamak için temiz ve dengeli bir ruha sahip olmak gerekir. **“Oysa onların tevilini ancak Allah ve ilimde derinleşmiş olanlar bilir.”**

15- Bütün çocuklar annelerinin peşice gittikleri gibi tefsirde de bütün müteşabih ayetler, muhkem ayetlere döndürülmelidir. **“Onda Kitab’ın temeli/esası vardır”**

16- Batıla meyletmek ilimde derinleşmeye engeldir **“ilimde derinleşmiş olanlar”** cümlesi **“Kalplerinde eğrilik olan kimseler”** karşısında yer almıştır.

17- Rivayetlerde şöyle yer almıştır: “Nasih ayetler muhkemattan, mensuh ayetler ise müteşabihattandır.” Ehl-i Beyt imamları ilimde derinleşenlerin en açık örnekleridir.¹

İslam devletine karşı çıkanlar sapık düşünceli kimseler olduğu için müteşabih ayetlerin peşice gitmektedir.²

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ (8)

8. Rabbimiz! Bizi doğru yola erdirdikten sonra kalplerimizi eğriltme, katından bize rahmet bağışla; şüphesiz sen sonsuz bağışta bulunansın.

Mesajlar ve Nükteleler

1- İlimde derinleşenler sürekli ruhlarına dikkat ederler. Ayette ifade bulan duayı eder ve Allah'tan hidayete ulaştıktan sonra sapmama hususunda yardım dilerler.

2- Kendi ilim ve bilginizle gururlanmayınız. Allah'tan yardım dileyiniz. **“Rabbimiz! kalplerimizi eğriltme.”**

3- Çizgide olmak önemli değildir. Çizgiden çıkmamak önemlidir. **“Bizi hidayete erdirdikten sonra”**

4- Duada Allah'ı tazim etmek temel bir ilkedir. (Bu dua da tam yedi defa Allah muhatap karar kılınmıştır.

5- Gerçek ilmin ve ilimde derinleşmenin göstergesi Allah'a teveccüh ve ondan yardım dilemektir.

¹ Nur'us- Sekaleyn c. 1, s. 313 ve 316

² Durr'ul- Mensur c. 2, s. 148

6- Kötü akıbet ve kalbin sapması tehlikesinden gaflet etmemek gerekir.

7- Eğer ilimde derinleşenler bile saptan korkuyorlarsa bizim halimizi siz düşünün.

“Kartalların bile tüy döktüğü yerde
Zayıf sivrisinekten ne çıkar!”

رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ

(9)

9. Rabbimiz! Doğrusu geleceği şüphe götürmeyen günde, insanları toplayacak olan sensin. şüphesiz ki Allah verdiği sözden caymaz.

Mesajlar ve Nükteler

1- İlimde derinleşenler geleceğe ve kıyamete teveccüh ederler.

2- İlimde derinleşenler hem kıyamete yakın ederler, **“Onda hiçbir şüphe yoktur.”** Ve hem de Allah’ın ahbine vefa göstereceğine yakın ederler. **“verdiği sözden caymaz.”**

3- İlimde derinleşenler dünyada ruhlarına teveccüh ederler. **“kalplerimizi eğriltme.”** ahirette ise hesaplarını düşünürler.

4- Dünyada ruhi haletlere ve ahirette ise nasıl hesap vereceğine teveccüh etmek gerçek bilginliğin göstergesidir.

5- Kıyamet günü hem toplanma ve insanların hesap için bir araya geldiği gündür ve hem de mahkemen sonra herkesin kendi yerine gideceği ayrılık günüdür.

6- Allah sözünden caymaz. (Sözünden dönmenin sebebi, gaflet, acizlik, korku, cehalet veya pişmanlıktır ki

Hüccet'ül- İslam ve'I- Müslimin Muhsin Kiraati

bunların hiçbirisi mukaddes ilahi zat hususunda düşünülemez.)

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا
وَأُولَئِكَ هُمْ وَقُودُ النَّارِ (10)

10. Küfredenlerin malları ve çocukları, Allah'a karşı onlara bir fayda sağlamaz. İşte onlar ateşin yakıtlarıdır.

Mesajlar ve Nükteleler

1- İlahi ayetlerin kalbini etkilemediği ve onlara küfreden kimse kıyamet günü ateşin yakıtı olacaktır. Ateşten taşlar üzerinde karar kılacaktır. **“İşte onlar ateşin yakıtlarıdır.” “ve yakıtı insanlarla taş olan ateşten sakının.”**

2- Dünyevi kudretler ve imkanlar ahirette hiçbir işe yaramaz. Mal ve çocuklarınızla gururlanmayınız. Her ne olursa olsun Allah’tan başkasına bağlanmak kınanmıştır.

3- Hasletler, fikirler ve ameller insanın hüviyetini değiştirmektedir. (İnsanı ateşin yakıtı haline getirmektedir.)

4- Kafir insan bizzat kendini ateşe atmaktadır.

كَذَّابٍ آلٍ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَآخَذَهُمُ اللَّهُ
بِذُنُوبِهِمْ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ (11)

11. (Bunların tutumu) Ayetlerimizi yalanlayan Firavun ailesinin ve onlardan öncekilerin tutumu gibidir; Allah onları günahlarından dolayı yok etti. Allah'ın cezalandırması şiddetlidir.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Birbirine benzer hasletler, metotlar ve günahların birbirine benzer cezaları vardır. **“Firavun ailesinin tutumu gibidir.”**

2- Günah kötüdür, ama bundan daha kötüsü günah ruhiyesinin ve alışkanlığının oluşmasıdır. **“Firavun ailesinin tutumu gibidir ve...”**

3- Günahlar insanın adeti haline gelir ve ruhunun bir parçası olursa Allah’ın cezası da şiddetli olur. **“Gibi... şiddetlidir...”**

4- Firavun ve al-i Firavun güçlü ve kudretli oldukları halde Allah’ın kahrı karşısında bir an direnemediler. Siz bu az güç ve malla kendinize güvenmeyin. **“Firavun ailesinin tutumu gibidir...”**

5- Geçmişlerin tarih ve tecrübesi en iyi derstir. **“Allah onları yok etti...”**

6- Ümmetlerin helaket sebebi onların günahları, hasletleri ve ruh yapısıydı. **“Allah onları günahlarından dolayı yok etti.”**

7- Bazen tağutun etrafında yer alanların rolü bizzat tağutun rolünden az değildir. Bu yüzden *“Firavun ve ailesinin tutumu gibidir.”* yerine **“Firavun ailesinin tutumu gibidir.”** buyurulmuştur.

8- Peygamberler ve kafirler arasındaki tarihi savaşın uzun bir geçmişi vardır. **“Onlardan öncekilerin tutumu”**

قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سَعْدٌ مَّا بَوَّأُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمِهَادُ

(12)

12. Küfredenlere: “Yenileceksiniz, toplanıp cehenneme sürüleceksiniz orası ne kötü dölşektir” de.

Tefsir

Mecme'ul- Beyan, Fahr'ur- Razi, Meraği ve benzeri tefsirlerde şöyle yer almıştır: “Müslümanlar H. 2 yılda Bedir savaşında zafere erişince Yahudiler bu zaferin Peygamberin doğruluğunun göstergesi olduğunu söylediler. Çünkü Tevrat'ta da Peygamberin zafere erişeceği yer almıştır. Diğer bir grup Yahudi ise şöyle dedi: “Acele etmeyiniz, belki diğer savaşlarda yenilgiye uğrarlar.” H. 3. yılda Uhud savaşı meydana gelince Müslümanlar yenildi ve bu Yahudiler sevindiler. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu ve onlara hemen hüküm vermemelerini, yakın bir zamanda kendilerinin yenilgiye uğrayacaklarını haber verdi.

Mesajlar ve Nükteler

1- Kur'an'ın mucizelerinden biri doğru çıkan öngörüleridir. Bu öngörüde de çok geçmeden Müslümanlar Beni Kureyza ve Beni Nadir Yahudilerini Medine de yendi ve Mekke fethinde de müşrikleri ortadan kaldırdı.

2- Müminlere teselli vermek ve kafirleri tehdit etmek, gerçek önderliğin ve hedefe olan imanın göstergesidir.

3- Peygamberler bu dünyadaki yenilgilere ve ahiretteki zararlara birlikte teveccüh ederler.

قَدْ كَانَ لَكُمْ آيَةٌ فِي فِئَتَيْنِ الْتَقَتَا فِئَةٌ تُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأُخْرَى
كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ مِثْلَهُمْ رَأْيَ الْعَيْنِ وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصَرِهِ مَن يَشَاءُ إِنَّ فِي
ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ (13)

13. Karşı karşıya gelen iki topluluğun halinde sizin için ibret vardır; biri Allah yolunda savaşıyordu, diğeri ise kafirdi (şeytan, put ve hevesleri yolunda savaşıyordu. Bu kafirler) karşı tarafı gözleriyle kendilerinin iki misli görüyorlardı. Allah dilediğini yardımıyla destekler. Bunda görebilenler için ibret vardır.

Tefsir

Mecme'ul- Beyan, Merağî, Fahr'ur- Razi ve diğer bazı tefsirlerde yer aldığı üzere bu ayet Bedir savaşı ile ilgilidir. Müslüman ve Kafir iki grup karşı karşıya gelmiştir. Bu savaşta Müslümanlar 77 muhacir ve 236 de ensardan olmak üzere 313 kişi idi. Müslümanların bayraktarı Hz. Ali; ensarın bayraktarı Sa'd b. Ubade idi. Müslümanların yetmiş devesi 2 atı, 6 zırhlı ve 8 kılıcı vardı. Ama küfür ordusunun 1000'den fazla savaşçısı 100'den fazla atı vardı. Müslümanlar bu savaşta 22 şehit (muhacirlerden 14, ensardan ise 8 kişi) vererek kafir düşmana karşı galip geldiler. Kafir ordusu 70 ölü ve 70 de esir vermişti. Bu savaş; görüş ve akıl sahipleri için bir ibret dersidir. Az imkanlarına ve savaşçılarına rağmen Müslümanların üç katı fazla olan bir ordu karşısında zafere ulaşması akıl sahipleri için bir ibret dersidir. Dolayısıyla bu zaferde maddi imkanların tek başına hiçbir şey ifade etmediğinin en açık göstergesidir

Mesajlar ve Nükteler

1- Az çoğun göstergesidir. Bedir savaşında azınlığın çoğunluğa ve Allah'ın iradesinin insanların iradesine galebesi hakkın batıla ve imanın küfre galebesinin en iyi örneğidir.

2- Allah dilerse görüşler, algılayışlar ve fikirler de değişir, bu gözle, bu kalabalığı iki kat görür.

3- Savaşın değeri savaşın hedeflerinde gizlidir. **“Allah yolunda”**

4- Gerçi Allah dilediğine yardım eder. **“Dilediğine”** ama başka bir yerde Allah'ın yardım şartı dile getirilmiş ve bu şartın Allah'ın dinine yardım etmek olduğu dile getirilmiştir. **“Eğer Allah'a yardım ederseniz o da size yardım eder.”**

5- Müslüman savaşçıların tek bir hedefi vardır. **“Biri Allah yolunda savaşıyordu.”** Ama kafir savaşçıların çok farklı hedefleri ve çeşitli yollarıdır. **“Diğeri ise kafirdi (şeytan, put ve hevesleri yolunda savaşıyordu.)”**

6- Ayet ve nişane her kes içindir. **“Sizin için ibret vardır;”** Ama ayet ve nişanelerden ders almak özel bir basiret ister. **“Bunda görebilenler için ibret vardır.”**

7- Bedir savaşı bir ön tahminle bir öngörüyle vücuda gelmedi. Müslümanlar Mekke'de muhacirlerin malına el konulmasına karşı olarak kafirlerin malına el koymak istiyorlardı. Ama bilindiği gibi savaş da neticelendi. **“Karşı karşıya gelen iki topluluğun halinde”**

رُئِيَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ
مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ
الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَاَبِ (14)

14. Kadınlara, oğullara, kantar kantar altın ve gümüşe, nişanlı atlar ve dört ayaklı hayvanlara, ekinlere karşı aşırı sevgi beslemek insanlara güzel gösterilmiştir. Bunlar dünya hayatının nimetleridir, oysa gidilecek yerin güzeli Allah katındadır.

Tefsir

“Kenatır” kelimesi “Kintar” kelimesinin çoğulu olup fazla mal anlamına gelmektedir. Ardında yer alan “Mukantara” kelimesi ise vurgu ve te’yid içindir. “Alaf ve uluf” (binlerce) denilmesi gibi.

“Hayl” kelimesi ise at ve binici anlamına gelmektedir. “Müsevveme” ise nişanlı ve alametli manasınadır. Güzeli endamı veya özel eğitim neticesinde özel bir görünüme sahip olan atlara “heylun musevveme” (nişanlı, alametli at) deniyordu.

Süsleme bazen şahsi hayaller, bazen şeytan tarafından ve bazen de insanın etrafındaki dalkavuklar tarafından şekillenmektedir.¹

Ayette zikredilen süs ve cilve örnekleri gerçi nüzul zamanına teveccüh etmektedir. Ama her zaman yeni örnekler ortaya çıkabilir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Dünya süsü dünyaya dayanmanın ön hazırlığıdır. Dünyaya dayanma ise ahiretten gafletin başlangıcıdır.

2- Her şeyden daha çok kadın ve çocuk insanın kalbini çelmektedir.

¹ Hayal ve şahsi vehimler yoluyla oluşan süsleme: +

Şeytan yoluyla yapılan süsleme: +

İnsanın etrafındaki dalkavuklar vasıtasıyla oluşan süslenme ise: +

3- Her insanın tabiatında maddiyata doğal bir ilgi vardır. Dolayısıyla tehlikeli olan maddi süslere aldanma ve bu bağığını kontrol edememedir.

4- Cahili hurafeler insanda çok derin etkiler yaratmaktadır. Öyle ki artık kız çocuklarının süs ve ziynet olduğunu kabul etmemekte, sadece erkek çocuklara teveccüh etmektedir. (benin) **“kız çocukları”** Yerine (benat) **“erkek çocukları”** buyurmuştur.

5- Tahrip edici ilgi ve alakayı kontrol etmenin en iyi yolu Allah nezdinde olan ebedi ihsanlarla mukayese edilmesidir.

قُلْ أُوۡبَيِّتُكُمۡ بِحَيِّرٍ مِّنۡ ذٰلِكُمۡ لِّلَّذِيۡنَ اتَّقَوْا عِنۡدَ رَبِّهِمۡ جَنَّاتٌ تَجۡرِيۡ
مِّنۡ تَحْتِهَاۤلۡ اَنْهَارٌ خَالِدِيۡنَ فِيۡهَا وَاَزۡوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَرِضۡوَانٌ مِّنَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ
بَصِيۡرٌ بِالْعِبَادِ (15)

15. De ki: “Bundan (sevdiklerinizden) daha iyisini size haber vereyim mi? Takva sahiplerine Rablerinin katında, altlarından ırmaklar akan ve orada temelli kalacakları cennetler, tertemiz eşler ve Allah'ın rızası vardır. Allah kullarını hakkıyla görücüdür.

Mesajlar ve Nükteler

1- İnsanları hakka davet ederken onlara şahsiyet vermek gerekir. İşe duygu ve ortam hazırlayıcı sorularla başlamak gerekir. **“size haber vereyim mi?”**

2- Sürekli ve devamlı olan şey iyidir. Nehirlerin sürekli akışı ve cennette ebedi kalış gibi... Allah'ın rızasını içeren kadınlar nerede dünyanın geçici lezzetleri nerede?

3- Uhrevi nimetlerin tümüne erişmenin yegane ölçüsü takvadır.

4- Fazla takva iddiasında bulunmayınız. Allah gören ve bilendir.

5- Teşvik etmek doğal ve fitri isteklerle birlikte olmalıdır.

6- Muttakilerin lezzetleri sadece maddi lezzetler değildir. Zira ilahi rızayet manevi lezzetlerin en yücesidir.

7- İrşat ve tebliğ yolunda mukayeseli metotlardan istifade etmeliyiz. **“Bundan (sevdiklerinizden) daha iyisini size haber vereyim mi?”**

8- İnsan nimetlerin devamını ister.

9- İffet ve temizlik kadınlar için en yüce değerdir. **“Tertemiz eşler”**

الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا إِنَّا آمَنَّا فَأَعْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

(16)

16 Onlar (Takva sahipleri) “Rabbimiz! Biz şüphesiz inandık, bunun için günahlarımızı bize bağışla ve bizi ateşin azabından koru” der.

Mesajlar ve Nükteler

1- Allah’ın gazabından korkmak ve sürekli dua etmek takvanın göstergesidir.

2- İnsan ilahi affın ortamını kendinde bizzat yaratmalıdır.

الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ وَالْمُنْفِقِينَ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ

(17)

17. (Takva sahipleri) Sabreden, doğru olan, gönülden kulluk eden, hayra infak eden ve seher vakitlerinde bağışlanma dileyenlerdir.

Tefsir

Takva sahipleri şu özelliklere sahiptir:

a: Sorunlar, mahrumiyetler ve ibadetlerde sabır.

b: Söz ve davranışlarında doğruluk

c: Gurur ve kendini üstün görmeden uzak bir kulluk

d: Allah'ın kendine verdiği rızıklardan infakta bulunmak

e: Seher vakti münacatta bulunmak ve Allah'tan af dilemek.

Bazı rivayetlerde de şöyle yer almıştır: “*Herkim bir yıl boğunca vitir namazının kunutunda yetmiş defa “Esteğfirullah rabbi ve etubu ileyh” (Rabbim, senden bağışlanma diler ve sana sığınırım.) derse bu ayetin kapsamına alınır.*”¹

Mesajlar ve Nükteler

1- Takva; inziva, habersizlik ve köşesine çekilme anlamında değildir. Muttaki kimse bütün kemallere sahip olmalıdır.

شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (18)

18. Allah, O'ndan başka ilah olmadığına ve adaleti gözettiğine şahitlik etmiştir. Melekler ve ilim sahipleri de (buna şahitlik etmiştir.) O'ndan başka ilah yoktur; güçlüdür, hikmet sahibidir.

¹ Etyeb'ul- Beyan ilgili ayetin tefsirinde

Tefsir

Allah varlık aleminde hakim kıldığı tek düzeni ile zatının birliğini ispat etmektedir. Yani yaratılış alemindeki uyum ve düzen yaratılış düzenine hükmeden yegane gücün şahididir. Nitekim Sabah duasında şöyle yer almıştır: “*Ey zâtına zâtıyla delalet eden!*”

Güneş geldi güneşin delili

Delilin ise ondan yüz çevirme

Mesajlar ve Nükteler

1- Haddi ve sınırı olmayan varlık çeşitli olamaz. Allah’ın zatı ve mutlak varlığı onun vahdaniyetinin yegane delilidir.¹

2- Pratik şahadet en iyi şahadettir. Yaratıklar arasındaki uyum Allah’ın birliğinin en iyi delilidir.

3- Allah’a imanın yolu ilimdir. Gerçek ilim insanı varlığın kaynağı ile tanıştırır.

4- Bilginler meleklerin, ikisi de Allah’ın yanındadır.

5- İlahi adalet tevhidin yanında zikredilmiştir. **“adaleti gözettiğine”** Diğer güçlüler ise her ne zaman tek ve rakipsiz olduklarını görürlerse baskıya kalkışır, zulüm eder. Ama Allah tek olduğu halde adaletle hükmeder.

¹ Çeşitlerin olduğu yerde sınırlılık vardır. Sınırsız ev birden fazla olamaz. Eğer falan ışığın sonsuz ışık saçtığını söylersek başka bir ışığa ihtiyaç kalmaz. Allah sonsuzdur. Zira eğer Allah sonsuz olmazsa yokluğa dönüşür ve hiçbir sonsuz, çeşitlilik ve çokluk içinde olamaz. Bu yüzden Allah çokluktan uzaktır. Yegane ilahtır.

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا
مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعْغًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ
سَرِيعُ الْحِسَابِ (19)

19. Allah katında din, şüphesiz İslam'dır. Ancak, Kitab verilenler, kendilerine ilim geldikten sonra aralarındaki ihtiras yüzünden ayrılığa düştüler. Allah'ın ayetlerini kim küfrederse bilsin ki, Allah hesabı çabuk görür.

Mesajlar ve Nükteler

1- Dini ihtilafların kaynağı hasadet ve zulümdür; cehalet ve habersizlik değil. “Onlara ilim geldikten sonra”

2- Bilerek ihtilaf çıkaranlar ve Allah'ın ayetlerine küfredenler çok yakında çarpılacaklardır. “hesabı çabuk görür.”

3- İslam düşmanlarının hiçbir delili yoktur. İsyan ve hasetleri sebebiyle kaçmaktadırlar.

فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ وَقُلْ لِلَّذِينَ
أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ أَأَسْلَمْتُمْ فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا
فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاءُ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ (20)

20. Eğer seninle tartışmaya girişirlerse, “Ben bana uyanlarla birlikte kendimi Allah'a verdim,” de. Kendilerine Kitab verilenlere ve ümmilere (müşriklere): “Siz de teslim (Müslüman) oldunuz mu?” de. Şayet teslim (Müslüman) olurlarsa hidayete

ermiş olurlar. yüz çevirirlerse, sana yalnız tebliğ etmek düşer. Allah kullarını görür.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Tebliğ ve istidlale evet; inatçı insanlarla cedelleşmeye ve sürtüşmeye ise hayır.

2- Faydası olmayan mücadelelerden el çekin.

3- İnsanlar din seçiminde özgürdürler. **“Şayet teslim (Müslüman) olurlarsa ... yüz çevirirlerse...”**

4- Biz görevimizi yapmakla sorumluyuz; neticeden sorumlu değiliz. **“sana yalnız tebliğ etmek düşer.”**

5- Konuşmalarda kendimizin ve taraftarlarımızın tutumunu açıkça ilan etmeliyiz. Eğer seninle tartışmaya girişirlerse, **“Ben bana uyanlarla birlikte kendimi Allah'a verdim,” de...”**

6- Önce kültürlü insanlara teveccüh et; sonra diğerlerine. **“Kendilerine Kitab verilenlere ve ümmilere (müşriklere):”**

7- Semavi kitaplar beşeri toplumlar için değerli bir kültürel senettir.

8- Tebliğ metotlarında fikri ve kültürel başlıklardan ve muhatapların mektebi geçmişinden istifade ediniz. **“Kendilerine Kitab verilenlere ve ümmilere (müşriklere): şöyle de:”** Başka bir rivayette ise şöyle buyuruluyor: **“Ey Kitap Ehli!”**

9- Gerçek hidayet Allah’a teslimiyetin gölgesindedir.

10- Cedelleşmek peygamberlerin düşmanlarının en büyük özelliğidir.

11- İnsanı düşmanca konuşmalar karşısında koruyan yegane şey Allah’la olan irtibattır.

12- Peygamberler ve taraftarları bütün varlıklarıyla bütün bir aşk ve huzurla Allah’a gönül vermişlerdi. **“kendimi Allah'a verdim,”**

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيَّ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ
الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ (21)

21. Allah'ın ayetlerine küfredenlere, haksız yere peygamberleri öldürenlere, insanlardan adaleti emredenleri katledenlere elem verici bir azabı müjdele.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Adalet davet edenlerin adı peygamberlerin adıyla birlikte yer almıştır. Onları öldürenler de Peygamberleri öldüren gibidir. **“Onları elem verici bir azapla müjdele”**

2- Sapık ve küfür kokan inançlardan peygamberleri öldürme gibi tehlikeli fiiller oluşmaktadır. Küfür olmadıkça peygamberleri öldürme gerçekleşmez. **“Allah'ın ayetlerine küfredenler ve Peygamberleri öldürenler”**

3- Bazı durumlarda Peygamber ve velilerin şahadeti pahasına da olsa hakkı açıklamak gerekir.¹

4- Düşmanlar hakkı gizlemek için Peygamberleri katlediyordu.

¹ Fahr'ur- Razi, Mecme'ul- Beyan ve Kurtubi'nin tefsir kitaplarında şöyle yer almıştır: “İsrailoğulları günün başında hem de bir saat içinde tam 43 peygamberi ve iyiliği emreden 112 kişiyi katletmiştir.

Elbette bilindiği gibi İslam Peygamberi zamanında peygamberleri katledenler yoktu. Ama onlar atalarının işinden razı oldukları için Allah bu ayette onları da suç ortakları kabul etmekte ve tehdit etmektedir.

أُولَئِكَ الَّذِينَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِّنْ نَّاصِرِينَ (22)

22. Onlar, dünya ve ahirette işleri boşa çıkacak olanlardır. Onların hiç yardımcıları da yoktur.

Mesajlar ve Nükteler

1- Bazen bir tek günah bile insanın bütün amellerini ortadan kaldırmaktadır.

2- Peygamberleri öldürme gibi suçlarda hiçbir yardım ve şefaet söz konusu değildir.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُدْعَوْنَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِّنْهُمْ وَهُمْ مُّعْرِضُونَ (23)

23. Kendilerine Kitap'tan bir pay verilenleri, görmedin mi? Onlar aralarında hüküm vermek için Allah'ın Kitab'ına çağırılmışlar sonra onlardan bir takımı dönmüşlerdir. Onlar temelli yüz çevirenlerdir.

Tefsir

Şii ve Sünni rivayetlerde şöyle yer almıştır: Bir Yahudi erkek ve kadın eşleri olduğu halde zina ettiler. Tevrat hükmü gereği taşlanmaları gerekiyordu. Ama eşraf takımından olduğu için, Tevrat'ın hükmünü uygulamaktan kaçındılar. Dolayısıyla İslam Peygamberinin yanına gelerek haklarında hüküm vermesini istediler. Peygamber de taşlanmasını emretti. İslam'ın da Tevrat gibi hükmettiğini söyledi. Onlar ise Tevrat'ın hükmünü inkar ettiler. Bir Yahudi alimi olan İbn-i Surya Fedek'ten Tevrat'ı okuması

için Medine'ye çağrıldı. İbn-i Surya gelip Tevrat'ı okurken parmağıyla taşlamayı emreden ayetlerin üstünü kapatıyor, okumadan geçiyordu. Orada bulunan Yahudi alimlerinden Abdullah b. Selam olayı anladı ve yaptığı hileyi açığa vurdu.¹

Mesajlar ve Nükteleler

1- Din ehlinin kitaplarına itinasızlık göstermesi en büyük musibettir.

2- Allah'ın hükümleri bütün insanlara eşit şekilde uygulanmalıdır.

3- İddia imanın göstergesi değildir. Zira iman hükmün verildiği zaman belli olur.

4- Bu ayet Müslümanları uyarmaktadır: Sizler de Yahudiler gibi davranarak Kur'an'ı uygularken ilahi emirlerden yüz çevirmeyin.

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَن تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ وَغَرَّهُمْ فِي دِينِهِمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (24)

24. Bu, onların: “Bize ateş sadece sayılı bir kaç gün değecektir” demelerindendir. Uydurup durdukları şeyler, onları dinlerinde yanıltmıştır.

Tefsir

Kur'an'da defalarca Yahudilerin boş ve hayali sloganları nakledilmiştir. Onlar örneğin şöyle diyorlardı. Biz Allah'ın sevgili kulları ve üstün yaratıklarıyız.

¹ Zina edenlerin taşlanması gerektiği hükmü Tevrat'ta, Tesniye Seferi 22. Bap ile Levililer Seferi 20. Bab'da yer almıştır.

Kıyamette sadece ecdadımızın kırk gün boyunca buzağıya taptığı sebebiyle ceza göreceğiz. Bu hayaller sebebiyle gururlanmış ve sapıklığa düşmüşlerdi. Günümüzde de İsrail üstün ırktan olduğunu iddia etmekte ve hedeflerine ulaşmak için her türlü zulme başvurmaktadır.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Kendini üstün görmek yasaktır ve kınanmıştır.
- 2- Kendini üstün görmek insanı gururlandırmakta ve hiçbir esası olmayan şeylerle aldatmaktadır.
- 3- Hayal ve vehim insanı iftira ve yalana sevk etmektedir. Yahudiler de “Biz Allah’ın oğluyuz. Allah’ın sevgilisiyiz.” iddiası sebebiyle bir çok sapkınlıklara düşmüşlerdi.
- 4- Bütün insanlar ilahi mahkeme de eşittir.

فَكَيْفَ إِذَا جُمِعْتَهُمْ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا
كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (25)

25. Geleceğinden şüphe olmayan günde, onları topladığımız ve haksızlık yapılmayarak herkese kazandığı eksiksiz verildiği zaman, nasıl olacak?

Tefsir

Bu ayet Yahudilerin hayal ve vehimlerini batıl saymakta ve onları tehdit etmektedir. **“Nasıl olacak?”**

Mesajlar ve Nükteler

- 1- İlahi mahkeme adalet üzere kuruludur. Hiç kimseye zulmedilmez, herkes yaptıklarının cezasını görür. **“Zulmedilmezler.”**

2- Bütün insanlar ilahi mahkemede eşittir. Ceza ve mükafat iman, amel ve takva üzeredir; kavmi ve grupsal bağılıklar üzere değil. **“Herkes kazandığı eksiksiz verildiği zaman,”**

3- Hiçbir amel yok olmaz; her şey sahibine döner.

قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ
تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ يَبْدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ (26)

26. De ki: “Mülkün sahibi olan Allah'ım! Mülkü dilediğine verirsin; dilediğinden çekip alırsın; dilediğini aziz kılar, dilediğini alçaltırsın; iyilik elindedir. Doğrusu sen, her şeye kadırsın.”

Tefsir

Mecme'ul beyan ve Fahr'ur- Razi'nin tefsirinde şöyle yer almıştır: Peygamber Mekke'yi fethettikten sonra Müslümanlara İran ve Rum'u fethetme müjdesini verdi. Bu esnada münafıklar şaşkınlıkla birbirlerine bakınca bu ayet nazil oldu. Diğer bazı kimseler ise bu ayetin Hendeklerin kazıldığı anda nazil olduğunu söylemişlerdir. Peygamber kazmayı taşa vurup taştan kıvılcım saçarken şöyle buyurdu: Ben bu kıvılcımlar arasında Cebrail'den Yemen ve Medain saraylarının fethini gördüm.” Münafıklar bu sözler arasında güldüler ve bunun üzerine mezkur ayet nazil oldu.

Bilindiği gibi bu ayette izzet ve zilletin Allah'tan olduğu ve ilahi sünnet ve kanunlar esasınca şekillendiği beyan edilmektedir. Sebepsiz yere Allah hiç kimseyi aziz veya zelil kılmaz. Nitekim bir rivayette şöyle yer almıştır: *“Her*

kim Allah karşısında tevazu gösterirse Allah onu azîz eder, her kim de tekebbüre düşerse Allah onu zelil eder.” O halde izzet ve zillet Allah’tandır. Ama bunun gerekleri insanın kendi elindedir.

Bu ayet fertlerin liyakati ve insanların ilgisi üzere vücuda gelen güçler ve devletleri göz önünde bulundurmaktadır. Zor, korkutma, israf, siyasi oyunlar, iç ve dış güçler tarafından oluşturulan devletler göz önünde bulundurulmamıştır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Bütün hükümetlerin gerçek maliki Allah’tır. Allah’tan başkası için mülk, geçici ve sınırlıdır.

2- Allah layık olanlara hükümet hakkını verir. Nitekim, Süleyman, Yusuf, Talut ve Zülkarneyn’e hükümrانlık vermiştir.

3- Dua ve ibadetlerde tevhit zaruridir. “**Hayır senin elindedir.**” Şabaniye duasında ehlibeyt imamları şöyle buyurmaktadır: “*Allah’ım benim üstünlüğüm veya eksikliğim başkasının değil senin elindedir.*”

4- Malik Allah’tır o halde başkaları birer emanettir. Dolayısıyla gerçek malikin rızayeti doğrultusunda amel etmek gerekir.

5- Allah’ın elinde olan her şey (almalar ve vermeler) hep hayırdır. Her ne kadar biz acil hükümlerimizle bunların felsefesini bilmesek de... “**Hayır senin elindedir.**”

6- İzzet ve zillet Allah’ın elindedir; Allah’tan başkasından izzet beklemeyin.¹

¹ Kur’an Allah’tan başkasından izzet dilenenleri şiddetle eleştirmekte ve şöyle buyurmaktadır: “+”

7- Eğer insan mülkün maliki değilse neden sahip olduğunda gurura kapılsın veya kaybedince üzülsün.

تُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَمِيتِ وَتُخْرِجُ الْمَمِيتَ مِنَ الْحَيِّ وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ (27)

27. “Geceyi gündüze, gündüzü geceye geçirirsin; ölüden diri, diriden ölü çıkarırsın; dilediğini hesapsız rızıklandırırsın.”

Tefsir

Bu ve önceki ayette tam 12 defa Allah'ın kudreti zikredilmiştir. Bu vesileyle insanda tevhit ruhunun açılması hedeflenmiştir. Bu ayette ilk önce gece gündüzün kısalıp uzaması ve farklı mevsimlerin değişiminden bahsedilmiştir. Elbette tedrici bir şekilde güneşin doğuşu ve batışı da kastedilmiş olabilir. Ama birinci yorum daha gerçekçidir. Daha sonra Allah'ın ölüden diriyi diriden de ölüyü yaratma gücüne işaret edilmiştir. Örneğin cansız maddelerden canlı hücreler yaratması ve canlıları öldürmesidir. Başka bir bakış açısıyla bazen kalbi ölmüş kafirlerden kalbi canlı ve mümin çocuklar vücuda getirmekte ve bazen de kalbi canlı müminlerden kalbi ölü kafirler yaratmaktadır.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Yaratışın yanı sıra her türlü değişim ve tedbir de Allah'ın hikmete dayalı elindedir.

2- Allah'ın kudreti mahdud değildir. Ölüden canlı canlıdan da ölü yaratır.

3- Rızık Allah'ın hikmetli iradesi esasıncadır.

4- Gece gündüzün değişmesi mevsimlerin ortaya çıkışı ve atmosferik şartların vücuda gelişimi ilahi lütuf ve bereketlerden biridir.

5- Hesapsız rızktan maksat sayısız ve çok rızktır; Allah'ın hesabını bilmediği anlamında değildir.

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ
ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاةً وَيُخَذِّرْكُمْ اللَّهُ
نَفْسَهُ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ (28)

28. Müminler, müminleri bırakıp kâfirleri dost edinmesinler; kim böyle yaparsa Allah katında bir değeri yoktur, ancak, onlardan sakınmanız hali müstesnadır. Allah sizi kendisiyle korkutur, dönüş Allah'adır.

Tefsir

Bu ayette dış siyaset ve kafirlere karşı tutum beyan edilmiştir. Kafirlerin velayetini kabul etmek ilahi velayetten mahrumiyeti gerektirir. Ayrıca bu ayette zaruri takiyenin şartları ve takiyeden kötü istifade edilmesinin önlenmesi gerektiği beyan edilmiştir.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Müminlerin kafirlerin velayetini kabul etmesi yasak kılınmıştır. Eğer Müslümanlar sadece bu ayetle amel etmiş olsalardı bu gün İslam ülkeleri bu hale gelmezdi.

2- Kafirlerin velayetini kabul etmek ve küfürlerini onaylamak haramdır.

3- Kafirlerle zahiri ilişkiler kurmak bazı hususlarda yüce hedeflere ulaşmak amacıyla caizdir.

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

4- Siyasi ilişkiler esarete veya kafirlere karşı kalbi ilgi duymaya sebep olmamalıdır.

5- Takiye sadece dini korumak içindir. Takiye bahanesiyle kafirlere yönelmemeli ve takiyeden kötü istifade etmemelisiniz. **“Allah sizi kendisiyle korkutur,”**

6- Din tehlikede olunca her şeyi feda etmek ve sadece Allah'tan korkmak gerekir.

7- İlişki veya ilişkiyi kesmek fikir ve esas esasınca olmalıdır; ailesel ilgiler ve ekonomik ve ırkçı tanışıklıklar esasınca değil.

8- Kafirler yerine müminler birbiriyle irtibat kurmalıdır.

قُلْ إِنْ تُخْفُوا مَا فِي صُدُورِكُمْ أَوْ تُبْذَوْهُ يُعْلَمُهُ اللَّهُ وَيَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (29)

29. De ki: “İçinde olanı gizleseniz de açıklasanız da Allah onu bilir. Göklerde olanları da, yerde olanları da bilir. Allah her şeye de kadirdir .”

Mesajlar ve Nükteler

1- Takiye bahanesiyle kafirlerle irtibat kurmak isteyenler uyarılmaktadır.

2- Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

3- Allah niyetlerinizi dahil bilir.

4- Allah'ın ilminde açık ve gizli, yer ve gök eşittir.

5- Allah insanın düşüncelerini de bilir. Her şeye de kadirdir. Yani bir anda herkesi rezil edebilir.

6- Bütün göklerin sırrını bilen Allah'tan neyi saklamak mümkündür? **“Göklerde olanı bilir”**

يَوْمَ يَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّخَضَّرًا وَمَا عَمِلَتْ مِنْ
سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ أَمَدًا بَعِيدًا وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَاللَّهُ
رُؤُوفٌ بِالْعِبَادِ (30)

30. Herkes yaptığı iyiliği o gün hazır bulur ve yaptığı kötülükle kendi arasında uzun bir mesafe olmasını diler. Allah sizi kendinden sakındırır ve Allah kullarına karşı şefkatli olandır.

Tefsir

Bu ayet de Kehf suresi 49. ayetin bir benzeridir ki şöyle buyurmaktadır: **“(Kıyamet günü) yaptıklarını karşılarında bulmuşlardır.”** Tefsir-i Burhan’da yer aldığı üzere İmam Seccad (a.s) her Cuma Mescid’un- Nebi’de vaaz verirken insanlara bu ayeti okuyordu.

Mesajlar ve Nükteler

1- Bugünkü amellerimiz kıyamette tecessüm edilecektir.

2- Günahkarlar kıyamette amellerinden utanacaklardır.

3- Allah’ın insanları korkutması günahlara düşmesin diye acıdığından ve merhametindendir.

4- Dünyada insanın ilgi duyduğu bir çok ameller kıyamette nefretine sebep olacaktır. **“Kendi arasında uzun bir mesafe olmasını diler.”**

5- O gün düşmanlığın hiçbir faydası yoktur ve arzular gerçekleşmeyecektir. **“kendi arasında”**

6- Uyarıların kaynağı da muhabbet ve merhamettir. **“Allah sizi kendinden sakındırır ve Allah kullarına karşı şefkatli olandır.”**

7- Allah bütün insanları sevmektedir. **“Kullarına karşı şefkatli olandır.”**

8- Allah'ın kullarına merhamet ve şefkati direkttir. **“Kullarına karşı şefkatli olandır.”**

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ
وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (31)

31. De ki: “Allah'ı seviyorsanız bana uyun. Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah affeder ve merhamet eder.”

Mesajlar ve Nükteler

1- Her iddia amelle ispat edilir. Nitekim şair şöyle demektedir:

“İş çabayladır, iddiayla değil
İnsana sadece çabaladığı vardır.”

Allah'a iman Allah'ın velilerini terk etmekle uyuşmaz. Adil bir fakihin olmadığı din sırf bir şakadır. Gerçek alimlerin olmadığı İslam mahkumdur.

2- Peygamber (s.a.a)'e uymak Allah'a uymaktır. Bu gerçek defalarca Kur'an'da söz konusu edilmiştir.¹

3- Amelde gevşek olanlar tanıma ve muhabbetinde gevşek olanlardır.

4- Peygambere itaat etmek ve uymak Allah'a dost olmak ve muhabbet duymaktır. Dolayısıyla da ilahi bağış ve affa neden olmaktadır.

¹ Nitekim Kur'an şöyle buyurmaktadır: **“Kim Resule itaat ederse Allah'a itaat etmiştir. ”** Hakeza başka bir ayette şöyle buyurmuştur: **“Sana biat edenler Allah'a biat etmiştir. ”**

5- Camiayı ıslah yolunda duygulardan yardım alınız. **“Allah’ı seviyorsanız...”**

6- Eğer Allah’ı sevmek istiyorsanız Resulullah’ın sünnetine uymanız gerekir. **“Bana uyun ki Allah da sizi sevsin.”**

7- İnsan; rızasının Allah’ın rızası ve itaatinin de Allah’a itaat sayılacak bir makama ulaşabilir.

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ
(32)

32. De ki: “Allah'a ve peygambere itaat edin.” Yüz çevirirlerse (bilsinler ki), Allah kafirleri sevmez.

Mesajlar ve Nükteler

1- Peygambere itaatsizlik küfürdür. **“Şüphesiz ki Allah kafirleri sevmez.”**

2- Allah nezdinde sevimli veya sevimsiz olmak insanın kendi elindedir. **“Yüz çevirirlerse”**

3- Peygamberin sözleri ve davranışları insanlar için hüccettir. Peygambere itaat Allah’a itaatın yanında yer almıştır.

4- İnsan özgürdür. **“Yüz çevirirlerse”**

إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى
الْعَالَمِينَ (33)

33. Allah, Adem'i, Nuh'u, İbrahim ailesini ve İmran ailesini seçip alemlere üstün kıldı.

Mesajlar ve Nükteler

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

- 1- İnsanların hepsi tek düzeyde değildir. Hikmet sahibi Allah bazılarını seçmiştir.
- 2- Bi'set cereyanı tarih boyunca sürekli devam etmiştir.
- 3- Al-i İbrahim ve Al-i İmran; Musa, İsa ve Hz. Muhammed (s.a.a)'i de kapsamaktadır.
- 4- Bazı peygamberlerin risaleti evrenseldi. **“Alemlere üstün kıldı.”**

ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (34)

34. (Onlar fazilet ve takva açısından) birbirinden gelme bir nesildi. Allah işitendir, bilendir.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Bazı değerler ve özellikler genetik yoluyla gelecek nesillere intikal etmektedir.
- 2- Tarih boyunca Peygamberlerin soyu temizlerden olmuştur.
- 3- Belki de “ba’zuha min be’zin” kelimesi insanın her ne kadar peygamberin ailesinden de olsa özgürlük sebebiyle sapık yola düşebileceğine işaret etmektedir.

إِذْ قَالَتِ امْرَأَةُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (35)

35. Hani İmran'ın karısı: “Ya Rabbi! Karnımda olanı, sadece sana hizmet etmek üzere adadım, benden kabul buyur, doğrusu işiten ve bilen ancak sensin” demişti.

Tefsir

Tefsir-i Nümune’de bazı tarih ve tefsirlerden naklen şöyle yer almıştır: Hanne ve Eşya’ adındaki iki kız kardeşin ilki İsrailoğulları’nın seçkin şahsiyetlerinden biri olan İmran’ın ikincisi de Zekeriya peygamberin eşi idi. Her ikisi de çocuk sahibi olamıyordu. Bir gün Hanne ağacın altında oturmuşken yavrularına yem veren bir kuşu gördü. Anne sevgisi çocuğa duyulan aşk ateşini içinde alevlendirdi ve bütün içtenliğiyle dua etti. Duası kabul edildi. Ayrıca eşine de doğacak çocuğunun Allah’ın velilerinden olduğu, hastalara şifa vereceği ve ölüleri dirilteceği ilham edildi. Hanne hamile olunca bunca harikulade işleri yapabilecek olan çocuğun mutlaka erkek olacağını düşünüyordu. Bu yüzden çocuğunu Beyt’ul- Mukaddes’e hizmetkar kılacağına dair adakta bulundu. Ama çocuk dünyaya gelince kız olduğunu (Hz. Meryem) gördü. Böylece o ilhamın Meryem hakkında değil Meryem’in çocuğu hakkında olduğunu anladılar.

Mesajlar ve Nüktele

1- Kadının manevi kemali o kadar yücelmektedir ki yıllarca bekleyişin ardından en değerli varlığını Allah’ın evine hizmetçi tayin etmektedir.

2- Uzak görüşlü insanlar daha çocuğu dünyaya gelmeden yapacağı hizmetleri düşünürler.

3- Kendimizden geçelim ve Allah yolunda harcayalım.
“Sana adadım.”

4- En değerli ve sevimli şeylerinizi verseniz dahi Allah katında kabulünü düşününüz. **“Kabul buyur.”**

5- Dua ederken Allah’ı tazim etmeliyiz.

6- Sadece bütün vücuduyla hizmet edenler dine hizmette başarı elde ederler. **“Hizmet etmek üzere”**

7- Adak sadece Allah için ve Allah aşkıyla olmalıdır.
“Senin için”

8- Tarihte yer alan milyonlarca adak arasından Allah sadece bu adağı saygıyla anmaktadır.

9- Mescide hizmet o kadar değerlidir ki Allah'ın vergileri en aziz varlıklarını daha doğmadan buna adamaktadırlar.

10- Adak konusu oldukça uzun bir geçmişe sahiptir.

11- Annenin de çocuk üzerinde bir tür velayeti vardır.

فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَىٰ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعْتَ
وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثَىٰ وَإِنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَإِنِّي أُعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ
الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ (36)

36. Onu doğurduğunda, Allah onun ne doğurduğunu daha iyi bildiği halde “Ya Rabbi! Kız doğurdum. Erkek, kız gibi değildir, ben ona Meryem adını verdim, ben onu da soyunu da, kovulmuş şeytandan sana sığındırırım” dedi.

Tefsir

Çocuğun annesi erkek bekliyordu, ama kız olduğunu görünce hasretle şöyle dedi: “Allah'ım kız çocuğu doğurdum” Allah da bu anneyi teselli etmek için şöyle buyurdu: “Beklediğin erkek çocuk bu kız kadar iyiliğe sahip değildir. Zira bu kız bir takım kemallere sahiptir ve birçok bereketleri olan bir çocuğun annesi olacaktır. Böylece bu temiz ve mübarek soydan nasibin kat kat artacaktır. Ayrıca bilindiği gibi “Meryem” kelimesi abide ve hizmetçi kadın için kullanılmaktadır. Bu mübarek isim Kur'an'da 34 defa yer almıştır.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Kime nasıl çocuk vereceğini Allah daha iyi bilmektedir.

2- Bazen ömür bereketi ve iffet hususunda kız çocuğu öyle bir makama erişmektedir ki hiçbir erkek çocuk onun yaptığı işi yapamamaktadır.

3- İnsanın istekleri önemli değildir; Allah'ın maslahatı ve isteği önemlidir.

4- Kendi çocuklarınız için güzel isimler seçiniz.

5- Her şeyden önce çocuğunuzun şeytanın şerrinden kurtulmasını düşününüz.

6- Sadece yakın çocuklarınızı düşünmeyiniz; uzak görüşlülükle sonraki nesilleri de göz önünde bulundurun.

7- Anne çocuğuna isim koyma hakkına sahiptir.

8- Allah'a sığınmada sadece kendinizi düşünmeyiniz. Başkalarını da kazanmaya çalışınız. **“Ben onu da soyunu da, sana sığındırırım”**

9- Çocukların saadetini temin etmek için sadece kendi terbiyenize dayanmamalıyız. Onu Allah'a ısmarlamalıyız. Çünkü bizim gücümüz sınırlıdır. Saptırıcı etkenler ise çoktur.

فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا كُلَّمَا
دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكِ
هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ
(37)

37. Rabbi onu güzel bir kabulle karşıladı, güzel bir bitki gibi yetiştirdi; onu Zekeriya'nın himayesine bıraktı. Zekeriya mabette onun yanına her girişinde, yanında bir yiyecek bulurdu. “Ey Meryem! Bu sana

nereden geldi?" demiş, o da: Bu, Allah'ın katındandır" cevabını vermişti. Doğrusu Allah dilediğini hesapsız rızıklandırır.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- İhlâsı olan kimsenin Allah işlerini iyilikle kabul eder.
- 2- Meryem'in annesi çocuğunu Allah'ın evine hizmetçi olarak adadı. Allah da peygamberini bu çocuğun hizmetçisi ve bakıcısı kıldı.
- 3- Kadın Peygamberi dahi şaşırtabilecek yüce bir makama erişebilir. **"Bu sana nereden geldi?"**
- 4- Manevî terbiye şartlarının ürünü İsa gibi bir çocuğun varlığıdır. Meryem gibi bir anne, cami gibi bir terbiye mahalli Zekeriya Peygamber gibi bir bakıcı cennet meyveleriyle beslenme ve melek gibi bir ruhun ürünü İsa gibi bir çocuğun varlığıdır.
- 5- Peygamberlerin bakımı altında olanlar şeytandan uzak kalırlar.
- 6- Meryem Allah'tan çocuğunun şeytanın şerrinden korunmasını istedi; bu isteği Zekeriya'nın bakıcılığıyla uygulamış oldu.
- 7- İlahi velilerden kerametler görülmesi zor bir şey değildir. **"Bu Allah katındandır."**
- Ruh'ul Beyan Tefsiri c. 2, s. 29'da şu rivayet yer almıştır. *"Peygamber (s.a.a) kâtlık zamanında kızı Fatıma (a.s)'a, "Bunca yiyecek nereden?" diye sordu. Fatıma (a.s) şöyle buyurdu: "Bu Allah nezdindendir." Peygamber bunun üzerine şöyle buyurdu: "Allah'a şükürler olsun ki kızım da Meryem gibidir."*
- 8- Meryem (a.s)'a zahiri ve cismi açıdan da tam ve güzel bir kemale ermişti. **"Güzel bir bitki gibi yetiştirdi."**
- 9- Allah yolunda yürüyen insanın dünyalığı da temin edilir. (Meryem'in annesi Meryem'i Allah'a adadı, Allah da

bu ayete şöyle buyuruyor: “Onu cismi olarak kemale erdirdik. Zekeriya gibi birinin korumasına verdik ve hem de ona semavi yiyecekler indirdik”

10- İbadet; şeytanla savaştır. İbadet mahalli olan mihrap ise savaş meydanıdır.

11- İbadet ve rızık arasında yakın bir ilişki vardır. **“Yanında bir yiyecek bulurdu.”**

12- Nimetleri Allah’tan biliniz; kendi kemallerinizden değil. **“Bu Allah katındandır.”**

13- Allah’ın kabulünün dereceleri vardır. Allah Meryem’i iyilikle kabul etti.

Nitekim rivayetlerde de şöyle yer almıştır: ... *en güz el kabulle...*”

هٰنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ

سَمِيعُ الدُّعَاءِ (38)

38. Orada Zekeriya Rabbine dua etti: “Ya Rabbi! Bana kendi katından temiz bir soy bahşet, doğrusu sen duayı işitirsin.”

Tefsir

Önceden de zikredildiği gibi Meryem’in annesi ile Zekeriya’nın hanımı kardeş idiler ve her ikisinin de çocuğu olmuyordu. Meryem’in annesi kuşun yavrusunu yedirmesini görünce etkilendi ve Allah’a dua etti. Allah da ona Meryem gibi birini verdi. Burada Zekeriya da Meryem’in bu makamını görünce Allah’tan bir çocuk diledi.

Mesajlar ve Nükteler

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

1- İnsanın haleti ve dua saati kabul de büyük bir etkiye sahiptir. **“Orada Zekeriya Rabbine dua etti”**

2- Çocuk dilemek Peygamberlerin metot ve sünnetidir. **“Bana bahşet.”**

3- Allah sebepleri yaratır. Yaşlı bir adamdan ve kısır bir kadından dahi çocuk yaratabilir.

4- soy ve çocukların değeri onların temizliği ile. **“Temiz soy”**

5- İmrenmek kemaldır, ama haset etmek eksiklik. Zekeriya (a.s) Meryem (a.s)’ın makamını görünce şaşır, imrendi ve dua etti.

6- Duada Allah’ı Tazim etmek gerekir.

7- Peygamberler sadece çocukları için dua etmiyordu; soyunun devam etmesi için de dua ediyordu.

فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ
بِغُلَامٍ مُّصَدَّقًا بِكَلِمَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ
(39)

39. Mihrapta namaz kılarken melekler ona seslendiler: “Allah sana Allah'tan bir Kelime’yi (Hz. İsa’yı) tasdik eden, efendi, iffetli, salihlerden bir peygamber olarak Yahya'yı müjdeler.”

Tefsir

Tarihte de yer aldığına göre Hz. Yahya, Hz. İsa’dan 6 ay büyüktü. İsa (a.s) iman eden ilk kimseydi. İnsanlar arasında züht ve takvasıyla tanındığı için halasının oğlu İsa’ya iman etmesi halkı derinden etkiledi. İlginçtir İsa ve Yahya’nın manası da birdir. Her ikisi de “Yaşayacaksınız, hayatta kalacaksınız.” Manasınadır. Bazıları ayette geçen

“husur” (iffetli) kelimesini Yahya’nın aşırı yolculuklar sebebiyle evliliği terk etmesi anlamına almışlardır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Temiz kalpten yükselen halis dua kabul olur.

“Melekler ona seslendiler:”

2- Allah’ın iradesi her şeye hakimdir. Babanın yaşlılığı veya annenin kısırlığı çocuk sahibi olmaya engel değildir.

3- Peygamberler birbirlerini tasdik ederler. **“Allah sana Allah'tan bir Kelime'yi (Hz. İsa'yı) tasdik eden.”**

4- Önceki dinlerde de namaz vardı. **“Mihrapta namaz kılarken.”**

5- Allah herkesin geleceğini bilmektedir. **“Efendi, iffetli, bir peygamber olarak”**

6- Bazen insanların adını Allah tayin etmektedir. **“Yahya'yı müjdeler.”**

7- Caminin özel bir kutsallığı vardır. (Semavi sofranın iniş mahalli ve duanın kabul yeri...)

8- Çocuk ilahi müjdelerden ve nimetlerdendir.

9- Hz. İsa Allah’ın ayeti ve kelimesidir; oğlu değil.

10- Namaz meleklerin iniş nedenidir.

قَالَ رَبِّ أَنِّي يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَقَدْ بَلَغَنِي الْكِبَرُ وَامْرَأَتِي عَاقِرٌ قَالَ
كَذَلِكَ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ (40)

40. “Ya Rabbi! Ben artık iyice kocamış, karım da kısırken nasıl oğlum olabilir?”dedi. Allah: “Allah dilediğini işte böyle yapar” dedi.

Mesajlar ve Nükteler

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

- 1- Peygamberlerin ilmi vardır; ama Allah'tan şühud makamını talep etmektedirler. **“Nasıl oğlum olabilir?”**
- 2- Allah'ın iradesi doğal nedenlerin ve araçların üstündedir.
- 3- Ümitsizlikte dahi bir çok ümit vardır.
- 4- Eksiklikleri saymaya kendimizden başlamalıyız.

قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِّي آيَةً قَالَ آيَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا
رَمُوزًا وَادْكُرْ رَبَّكَ كَثِيرًا وَسَبِّحْ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ (41)

41. “Ya Rabbi! Bana bir alamet ver” (ki bu ilmim yakın ve itminana dönüşsün) dedi. Allah “Alametini, üç gün işaretle anlaşıma dışında insanlarla konuşmamandır; Rabbini çok an, akşam sabah hamd et” dedi.

Mesajlar ve Nükteleler

- 1- Peygamberler de yakın ve şühud makamına ulaşmak için çabalar.
- 2- Allah isterse sebepleri ortadan kaldırır ve dil konuşamaz hale gelir.
- 3- Allah'ın lütfü arttıkça zikri de artmalıdır.
- 4- İnsanlarla konuşurken insanın ağzını kapatmaya ve Allah'ı zikrederken de açmaya kadir olan Allah yaşlı bir baba ve kısır bir anneden de Allah'ın büyük kullarından olacak bir çocuk dünyaya getirebilir.
- 5- Allah'ın zikri ne kadar çok olursa o kadar iyidir.

وَإِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ
عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ (42)

42. Hani Melekler şöyle demişti: “Ey Meryem! Allah seni seçip temizledi. Dünyaların kadınlarından seni üstün kıldı.”

Tefsir

El- Menar, Kurtubi, Merağî, Ruh’ul- Beyan ve Fahr’ur-Razi’nin tefsirinde şöyle yer almıştır: Dünya kadınlarının efendisi dört kişidir; Meryem, Asiye, Hatice ve Fatıma” Ehl-i Beyt (a.s) rivayetlerinde de şöyle yer almıştır: *“Meryem kendi zamanındaki kadınların efendisiydi. Hz. Fatıma (a.s) ise tarih boyunca bütün kadınların efendisidir.”* Elbette Hikmet sahibi olan Allah her ne zaman birini seçerse şüphesiz ki bu o şahsın özel kabiliyetleri ve liyakati sebebiyledir.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Melekler Peygamberlerden başkasıyla da konuşur.
- 2- Kadın Allah’ın velisi makamına yücelebilir ve Allah da ona böylece mesaj gönderir.
- 3- Meryem de kemalleri sebebiyle seçildi ve diğer kadınlardan üstün hale geldi. İşte bu yüzden **“Seni seçti”** kelimesi iki defa tekrar edilmiştir.

يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ (43)

43. “Ey Meryem! Rabbine gönülden boyun eğ, secde et, rüku edenlerle birlikte rüku et.”

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Seçkin insanlar insanların tevazu ve ibadeti çok olmalıdır. (Allah’ın evliya kulları için özel ibadetler tavsiye edilmiştir. Nitekim İslam Peygamberi (s.a.a) için de gece namazı farz kılınmıştır.)

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

- 2- Namaz rüku' ve secde şükrün en iyi örnekleridir.
- 3- İbadet sadece Allah için olmalıdır. **“Rabbin için”**
- 4- İbadet insan için pedagojik etkilere sahiptir.
- 5- Namaz o zamanlar da rüku ve secde gibi erkana sahipti.
- 6- Kadının ibadetle ilgili toplantılara katılması tavsiye edilmiştir. (elbette kadınlar Meryem gibi hareket ederlerse)

ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذِ يُتْلَىٰ
أَفْلاَمَهُمْ أَتِيَهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذِ يَخْتَصِمُونَ (44)

44. Bu Sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir. Meryem'e hangisi kefil olacak diye (kura çekmek için) kalemlerini atarlarken sen yanlarında değildin, çekişirlerken de orada bulunmadın.

Tefsir

Daha önceden işaret edildiği gibi Meryem doğmadan annesi çocuğunu beyt'ul- Mukaddese adamıştı.

Doğduktan sonra çocuğunu bir beze sardı mescide getirdi ve İsrail oğullarının büyüklerine, “Bu çocuk bu camiye adanmıştır.” Dedi. Bu anne büyük ve saygın bir aileden olduğu için de bakıcılığı için ihtilaf çıktı ve kura çekildi.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Peygamberler Allah tarafından gaybın bazısını bilmektedirler.
- 2- İhtilafları halletmenin bir yolu da kura çekmektir.

3- Anneden bir fedakarlık ve çocuğu için bunca keramet ve azmet!... ¹

4- Büyükler mukaddes sorumluluğu kabul etme hususunda birbiriyle yarıştlar.

5- Bu hikayeler sadece vahiy yoluyla peygambere bildirilmiştir. Daha önce ne bir kitapta yazılmıştır ve ne de bir kimsenin bildiğı vardır.

إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ اسْمُهُ
الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ
(45)

45. Hani Melekler “Ey Meryem! Allah sana, Kendinden bir Kelime’yi, adı Meryem oğlu İsa olan Mesih’i, dünya ve ahirette şerefli ve Allah’a yakın kılınanlardan olarak müjdeler.” demişti.

Tefsir

Kur’an İsa’yı (kelime) diye adlandırmaktadır. Kelime ise Kur’an’da “yaratılmış” manasınadır. Nitekim Kehf suresi 109 ayette şöyle buyurulmaktadır: **“Rabbimin sözleri tükenmeden denizler tükenirdi.”**

“Dünya ve ahirette şerefli” Sıfatı Kur’an’da sadece Hz. İsa (a.s) için yer almıştır. Başkası için bu sıfat zikredilmemiştir.

¹ Meryem’in annesi yıllarca çocuk sahibi olamadığı halde sırf adak yaptığı için çocuğundan el çekmektedir. Ama buna karşılık İsrailoğulları’nın büyükleri bu çocuğun bakıcılığı hususunda birbiriyle yarışmaktadır.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Kadın melekler vasıtasıyla Allah'la konuşacak bir makama ulaşabilir.
- 2- Allah evliyası için daha doğmadan isim tayin etmektedir. **“İsmi Mesih...”**
- 3- İsa Allah'ın çocuğu değildir Allah'ın yarattığıdır. **“Ondan bir kelime”**
- 4- Çocuk nimettir.

وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ الصَّالِحِينَ (46)

46. “İnsanlarla, beşikte iken de, yetişkin iken de konuşacaktır ve o salihlerdendir.”

Tefsir

Beşikte konuşmak Hz. İsa'nın mucizesi ve gaybi haberdur. Hz. İsa beşikte iken insanlarla konuşmuştur. Yetişkinen insanlarla konuşacağı da ayrı bir gaybi haberdur ve Hz. İsa'nın yetişkinlik çağına kadar sağ kalacağını ifade etmektir.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Meryem'e eşi olmadan çocuk verebilen Allah beşikte iken çocuğu konuşturmaya da kadirdir.
- 2- Allah bir şahsı ithamlardan ve iftirallardan korumak isterse çocuğun dilini açar, onu konuşturur.
- 3- Allah dilerse çocukta büyükler gibi konuşabilir.
- 4- Meryem gibi salih bir kadının çocuğu da İsa gibi salih biri olur.

5- Çocuk iken de ilahi mesajları başkalarına ulaştırmak mümkündür.¹

قَالَتْ رَبِّ أَلَيْسَ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ قَالَ كَذَلِكَ اللَّهُ
يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (47)

47. Meryem: “Rabbim! Bana bir insan dokunmamışken nasıl çocuğum olabilir?” demişti. Melekler şöyle dediler: “Allah dilediğini böylece yaratır. Bir işin olmasını dilerse ona ol der ve olur.”

Tefsir

Allah’ın iradesi vücuda geliş sebebidir. Allah hiçbir maddi araç olmaksızın da yaratabilir. Sebep kılmak da sebepleri kaldırmakta Allah’ın elindedir. Bazen bir şeyin etkisini yok eder. Bazen de bir şeye etki verir. Varlığın yaratılışı, devamı, varlığın etkileri miktarı, türü, zamanı ve belirtileri; kısacası her şey Allah’ın iradesi altındadır. Kur’an Zekeriya’ya cevap olarak, **“Dilediğini yapar”** buyurmuştur. Meryem’e de cevap olarak, **“Dilediğini yaratır.”** Buyurmuştur. Bunun da hikmeti eşsiz bir kadına çocuk vermenin yaşlı birine çocuk vermekten daha ilginç olmasıdır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Allah yaratışında özgürdür. Allah için nedenli veya nedensiz yaratmanın hiçbir farkı yoktur.

2- Allah’ın doğal olmayan yollardan yaratması yeni bir olay değildir. Daha öncede bunu yapmıştır. **“Böylece”**

¹ Bazı İmamlar örneğin İmam Cevad , İmam Ali Naki ve Hz. Mehdi çocuk iken İmamet makamına seçilmişlerdir.

3- Soru ve şaşkınlığın kökü inkar ve inatçılığa dayanmazsa hiçbir engeli yoktur. **“Nasıl çocuğum olabilir?”**

وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ (48)

48. Allah ona (İsa'ya) Kitab'ı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretecek

Tefsir

Sünni ve Şii tefsirlerde de yer aldığına göre kitabı öğretmekten maksat yazmaktır. Hikmetten maksat ise eşya, fiil, ahlak ve inançların dünyevi veya uhrevi etkilerini iyiliklerini ve kötülüklerini bilmektir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Önderin şart ve temel ilkelerinden biri de gerekli bilince sahip olmasıdır. Önder semavi kitabın içeriğini bilmeli, ilim ve hikmet sahibi olmalıdır.

2- Her zaman için önder olacak kimse geçmiş olay ve kanunları da bilmek zorundadır. (İsa'ya Musa'nın Tevrat'ını öğretti.)

وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ مِّنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُحْيِي الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُنَبِّئُكُم بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدْخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لَّكُمْ إِن كُنتُمْ مُّؤْمِنِينَ (49)

49. (İsa'yı) İsrailoğulları'na bir peygamber kılacak (ki onlara şöyle diyecektir: “Ben size Rabbinizden bir ayet getirdim; ben size çamurdan kuş gibi bir şey

yapıp ona üfleyeceğim de Allah'ın izniyle hemen kuş olacaktır. Anadan doğma körleri, alacaklıları iyi edeceğim, Allah'ın izniyle ölüleri dirilteceğim. Yediklerinizi ve evlerinizde sakladıklarınızı da size haber vereceğim. İman etmişseniz bunda size delil vardır.”

Mesajlar ve Nükteleler

1- İlahi azap veya lütufla birlikte olan İsa (a.s)’ın risaleti İsrailoğulları’na özgüydü. **“(İsa’yı) İsrailoğulları’na bir peygamber kılacak”** Ama tebliğ ve irşatta makamı olan nübüvvet makamı bütün insanlar içindi. Nitekim Hz. Musa (a.s)’a da şöyle hitap edilmişti **“Firavun’a git çünkü o azıttı.”** ama şehrin sihirbazları Hz. Musa’nın mucizelerini görünce ona iman ettiler.

Buradan da anlaşıldığı gibi Hz. Musa’nın Firavun’un şahsına oranla özel bir görevi vardı. Ayrıca da bütün insanlara yok gösterme hususunda bir göreve sahipti.¹

2- Allah’ın veli kulları Allah’ın izniyle yaratılış düzeninde köklü değişiklikler vücuda getirebilmekte ve kudret tasarrufunda bulunabilmektedir.

3- Allah’ın Peygamberlerinin gayb ilmi vardır. (Hatta insanların hayatındaki detayları bile bilmektedirler.) **“Yediklerinizi ve evlerinizde sakladıklarınızı da size haber vereceğim.”**

4- Her nerede tehlike hissedilirse daha fazla dikkat etmek gerekir. Ölüleri diriltmek ve körler ile hastalara şifa vermede insanların aşırılığa kayma tehlikesi vardır. Bu yüzden Hz. İsa bu ayette iki defa Maide suresi 110. ayette ise dört defa Allah’ın iznini söz konusu etmiştir.

¹ Tefsir’ul Mizan, İlgili ayetin tefsirinde

Hüccet'ül- İslam ve'I- Müslimin Muhsin Kiraati

5- Her peygamberin bir mucizesinin olması gerekir. Bu mucizelerde o dönemdeki insanların düşünceleriyle uyumlu olmalıdır.

6- Allah'ın velisi çamurdan kuş yaratabiliyorsa kıyamette Allah'ın izniyle ölülerin dirilmesi zor bir şey değildir.

7- Her peygamberin kendine has özel bir mucizesi vardır. Böyle olmasının sebebiyse mucizenin peygamberlerin birbirine bıraktığı bir sanat olduğu düşüncesini ortadan kaldırmaktır.

وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَلِأَجْلِ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ وَجِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (50)

50. “Yanımda bulunan Tevrat'ı tasdik ediciyim. Size (bazı günahlarınız sebebiyle) haram edilenlerin bir kısmını helal kılmak ve Rabbinizden size bir ayet getirmek için (geldim.) Allah'tan sakının ve bana itaat edin.”¹

Tefsir

Bu ayette önceki kanunlara saygı teklifin azaltıldığı müjdesi ilahi takvanın vurgulanması öndere itaat ve teşrii velayet meselesi söz konusu edilmiştir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Peygamberler birbirlerini kabul ederler. **“Tasdik edici”**

¹ En'am suresi 146. ayette Allah-u Teala şöyle buyuruyor: **“+Belki de İsa (a.s)’ın gelişiyle helal olan haramlar bunlara işaret etmektedir.**

2- Din bir cereyandır; bir kıvılcım değil. Bütün peygamberler tek bir hedefe sahiptirler.

3- fakirliği ortadan kaldırmak sınırları yok etmek sahih ve makul özgürlükleri vermek insanların geleceğinin sembolüdür. **“Size (bazı günahlarınız sebebiyle) haram edilenlerin bir kısmını helal kılmak”**

4- Bazı sınırlandırmalar ve mahrumiyetler ilahi geçici bir ceza konumunda idi. Böylece Hz. İsa gelince bağışlandılar.¹ O halde tüm ilahi hükümler ebedi değildir.

5- Her nerede ıslah ve irşat niyetiniz varsa şu hususlara riayet etmeniz gerekir:

a: Başkalarının ortak, doğru ve sağlam ilkelerini kabul edin.

b: Mümkün mertebe onların saygı duydukları şeylere saygı gösterin.

c: Açık bir havayı ve özgürlükleri müjdeleyin.

d: Başkalarının fitri ve doğal isteklerine teveccüh edin.

6- Peygamberler tekvini velayete sahiptirler ve varlık aleminde tasarruf güçleri vardır. **“Sizler için yaratırım”** Hakeza peygamberler teşrii velayete de sahip idiler ve yeni kanun yasama yetkileri vardı. **“Sizler için helal etmek.”**

إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ (51)

51. “Allah benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. O’na kulluk edin, bu doğru yoldur.”

Tefsir

Bu ayette; İsa (a.s)’ın Allah’ın oğlu olduğunu ifade eden mevcut İncillerin aksine Kur’an açıkça Hz. İsa (a.s)’ın dilinden şöyle buyurmaktadır: **“Benim ve sizin**

¹ +

rabbiniz” Böylece her türlü yanlış düşünceye ve Hz. İsa (a.s)’ın uluhiyetini iddia eden kimselere karşı savaş açmaktadır. Kur’an Allah’ın İsa ve diğer insanların rabbi olduğunu beyan etmektedir. İsa (a.s) Allah’ın bir kulu ve Meryem’in oğludur. Diğer insanlar gibi doğal bir takım ihtiyaçlara sahiptir.

Mesajlar ve Nükteler

1- İbadetlerimizin felsefesi Allah’ın rububiyetidir.
“Benim ve sizin rabbiniz olan Allah’a ibadet edin.”

2- İsa (a.s)’da kul olma ve Allah’ın terbiyesi altında bulunma noktasında diğer insanlar gibidir. **“Benim ve sizin rabbinizdir.”**

3- Şimdi bir yolu kat etmemiz gerekiyorsa o halde Allah’ın ve ona kulluğun yolunu kabul etmeliyiz. Bu yol doğru ve sapıklıklardan uzak bir yoldur. Diğer yollar ise bir çok sürçmeler, sınırlandırmalar tağutların deruni heveslerine uyma yoludur.

فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ
الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ آمَنَّا بِاللَّهِ وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ (52)

52. İsa onların küfürlerini hissedince: “Allah yolunda yardımcılarım kimlerdir?” dedi. Havariler şöyle dediler: “Biz Allah’ın yardımcılarıyız, Allah’a inandık, O’na teslim olduğumuza şahit ol.”

Tefsir

“Havariyun” kelimesi “Havari” kelimesinin çoğuludur ve yol değiştirmek anlamına gelmektedir.

Dolayısıyla Havariyun insanların sapıklıklarını bırakıp doğru yola yönelen kimselerdir.¹

Sefinet’ul- Bihar da İmam Rıza (a.s)’dan şöyle nakledilmiştir: *“Havariler hem kendilerini temiz ve nurani kulanlar ve hem de başkalarını temizlemek için çalışanlardır.”*²

Matta ve Luka İncil’inde 12 kişi olan Havarilerin isimleri de yer almıştır.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Tehlike hissedildiğinde hemen tepkisini ortaya koymak ve uyanıklık önderliğin temel şartıdır. **“İsa onların küfürlerini hissedince:”**

2- Önder için kendine bağlı güçleri tanımak, onları örgütlemek ve hareketin devamlılığını sağlamak zaruridir. **“Allah yolunda yardımcılarım kimlerdir?”**

3- Sadece özel bir takım kimseler yolun sonuna kadar vefalı kalabilirler.³ **“Havariler şöyle dediler: “Biz Allah’ın yardımcılarıyız.”**

4- Rehberle biat etmek siyasi, toplumsal ve dini bir değere sahiptir.

5- Peygamberler insanları Allah için ister. **“Allah yolunda yardımcılarım kimlerdir?”... “Biz Allah’ın yardımcılarıyız.”**

¹ et- Tahrîk fî Kelimet’il- Kur’an

² Tefsir-i Nümune’den naklen

³ Kafi’de İmam Sadık (a.s)’dan şöyle nakledilmiştir: *“İsa’nın Havarileri amel aşamasında onu terk ettiler ama bizim Havarilerimiz her türlü belaya katlandılar.”*

İncillerde de yer aldığına göre Hz. İsa onlardan yardım isteyince Şem’un dışında hiç kimse ona yardım etmedi veya sadece iki kişi Hz. İsa’nın emri üzere Antakya’ya gittiler ve bunların da hikayesi Yasin suresinde yer almıştır.

6- Peygamberler kıyamette şahitlerden olacaktır.

7- İsa'nın nefesi ölüleri diriltmekte, anadan doğma körlere şifa vermektedir. Ama yine de inatçı insanlar küfürlerinden dönmediler. **“İsa onların küfürlerini hissedince...”**

8- Allah'a teslimiyet makamı iman makamından sonradır. **“Allah'a inandık, O'na teslim olduğumuza şahit ol.”**

9- Bütün peygamberler inatçı kafirlerle karşı karşıya kalmışlar ve dostları her zaman az olmuştur.

رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ (53)

53. “Rabbimiz! İndirdiğine inandık, Peygambere uyduk; bizi şahit olanlarla berâber yaz.”

Mesajlar ve Nükteler

1- Peygamberi ikrar ve ona iman ve itaat Allah'ın kabulüyle birlikte olursa zaferin göstergesidir.

2- Allah'a iman peygambere uymadan ayrı değildir.

3- Değerli olan Allah'ın bütün indirdiklerine iman etmektir; bazısına değil.

4- Allah'tan imanımızı sabit kılmasını ve bizi müminlerin destekçisi karar kılmasını dileyelim.¹

وَمَكْرُوهٌ وَمَكْرُوهٌ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ (54)

¹ Ayette yer alan “me’eş şahidin” (şahitlerle) kelimesinde “min’eş- şahidin” (şahitlerden) kelimesinde olmayan özel bir nükte vardır. “amenu bihi” ile “amenu meehu” kelimelerinde olduğu gibi. Dolayısıyla “me’eş- şahidin” kelimesinde himaye ve destek anlamı gizlidir.

54. Düzen kurdular, Allah da onlara düzen kurdu. Allah, düzen kuranların en hayırlısıdır.

Tefsir

Hız. İsa (a.s) zamanında bir grup onun davetini söndürebilmek için komplo düzenlediler ve bir takım önlemler aldılar. Hatta onun yakalanması ve yerinin bildirilmesi hususunda ödül tayin ettiler. Onu darağacına asmak için gerekli hazırlıkları yaptılar ama Allah onların oyununu bozdu ve onu en iyi şekilde kurtardı.

Mesajlar ve Nükteler

1- Allah'ın irade ve tedbiri başkalarının her türlü tedbir, hareket ve çabasından üstündür.

2- Allah kendi evliyasının yardımcısıdır.

3- İnsanların hareket ve tedbiri Allah'ın kahır veya lütfünün nedenidir.

إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنِي مَتَوَقَّيْكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ (55)

55. Hani Allah demişti ki: “Ey İsa! Ben seni tümüyle alacağım, seni kendime yükselteceğim, seni küfredenlerden arındıracağım, sana uyanları kıyamet gününe kadar küfredenlerin üstünde tutacağım. Sonra dönüşünüz banadır. Ayrılığa düştüğünüz hususlarda aranızda hükmedeceğim.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Bu ayette pratik ve reel örnekler beyan edilmiştir. **“Allah, düzen kuranların en hayırlısıdır.”**
 - 2- Diğer peygamberler için de miraç olayı gerçekleşmiştir.
 - 3- Kafirler içinde yaşamak kirlilik onlardan uzaklaşmak ise temizliktir. **“Seni küfredenlerden arındıracağım.”**
 - 4- Hristiyanların Yahudiler üzerindeki daimi gücüyle ilgili gaybi haber Kur'an'ın mucizelerindendir.
 - 5- Herkes Allah'a dönecektir. Allah sorgusuz ve hesapsız bir hakimdir.
 - 6- İslam'ın evrensel oluşu İslam'ın gölgesinde yaşayan azınlıkların varlığıyla çelişmemektedir.
- “Kıyamete kadar”** cümlesinden de anlaşıldığı üzere Yahudiler ve Hristiyanlar kıyamete kadar varolacaktır.

فَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَعَذَّبْنَاهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا هُمْ مِنْ نَاصِرِينَ (56)

56. “Küfredenleri de dünya ve ahirette şiddetli azaba uğratacağım. Onların hiç yardımcıları olmayacaktır.”

Tefsir

Etyeb'ul- Beyan Tefsirinde İsrailoğulları'na inen dünyevi azap hususunda şöyle yer almıştır: “Hz. Mesih'ten 37 yıl sonra Rum padişahlarından Titus Yahudilere musallat oldu, Bir milyondan fazla Yahudi'yi katletti. Yedi binden fazla insanı esir aldı. Bütün mallarının yakılmasını ve yağmalanmasını emretti. “Sergüzeşt-i Filistin” adlı kitapta da yer aldığına göre esirleri yırtıcı hayvanlar tarafından parçalanarak öldürülmüştür.

Mesajlar ve Nükteler

1- Kafirlerin hesabını bizzat Allah görecektir. “**azaba uğratacağım.**”

2- Allah'ın kahrı ve gazabı karşısında hiçbir güç duramaz.

3- Gerçi Allah'ın sünneti ahirette cezalandırmaya dayalıdır; ama bazen Allah bu dünyada da ceza vermektedir.

4- Allah her ne kadar çok delil gösterir ve hücceti tamamlarsa inkarcılara olan gazabı da o kadar artar. (İnsanın ölümleri dirilttiğini gördüğü halde iman etmeyenler her türlü azaba müstahaktır.

وَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ (57) ذَلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ الْآيَاتِ وَالذِّكْرِ الْحَكِيمِ (58)

57- 58. Allah iman edip salih amel işleyenlerin ecirlerini ise eksiksiz verecektir. . Allah zalimleri sevmez. Sana bu okuduğumuz; ayetlerden ve hikmet dolu Kur'an'dandır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Gerçek ve kesin önderlik için kesin deliller ve sağlam bir açıklama gereklidir. “Ayetlerden ve hikmet dolu Kur'an'dandır.”

إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (59)

59. Allah katında İsa'nın durumu kendisini topraktan yaratıp sonra ol demesiyle olmuş olan Adem'in durumu gibidir.

Tefsir

Hristiyanlardan bir grup Medine'ye girerek Peygamberin huzuruna vardılar. Onlar peygamberle konuşurken İsa'nın babasız doğuşunun onun uluhiyetinin delili olduğunu beyan ettiler. Bunun üzerine bu ayet inerek onlara şöyle dedi: Eğer babasız doğmak Allah veya Allah'ın oğlu olmanın bir delili ise bilin ki Hz. Adem'in yaratılışı daha önemlidir. Çünkü Hz. Adem'in ne annesi vardı ne de anası. O halde siz neden Adem'i Allah veya Allah'ın çocuğu olarak kabul etmiyorsunuz.

Mesajlar ve Nükteler

1- Muhalifleri kabul ettikleri yoldan hakka davet etmeliyiz. (Onlar anne ve babası olmadığı halde Hz. Adem'in Allah'ın yarattığı olduğunu kabul etmişlerdi.

2- Tarih-i konuşturmak, geçmiş tecrübeleri sergilemek ve pratik örnekler vermek en iyi davet yoludur.

3- Allah'ın gücü sınırlı değildir.

الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُن مِّنَ الْمُمْتَرِينَ (60)

60. (İsa hakkında sana bu indirdiklerimiz) Rabbinden bir gerçektir. O halde şüphelenenlerden olma.

Tefsir

Ayette geçen “mumterin” kelimesi “meriyye” kökünden olup şek ve şüphe anlamındadır. Bu ayetin aynısı Bakara suresinde de (147. ayet) yer almıştır. Bu

ayetten de anlaşıldığı gibi Hak sabit ve kalıcı söz Allah tarafından olmalıdır. İlâhî söz hem hak hem de kalıcıdır. Aksi takdirde hevesler ve içgüdüler fırtınası içinde devamlılığı olmayan insanlardan kalıcı ve doğru kanunlar ve sözler beklemek yersizdir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Allah'ın yolu kalamı ve kanunu dışında bir gerçeklik ve devamlılık yoktur. **“Rabbinden bir gerçektir.”**

2- Düşmanların sayısı, çabası, işleri, maddi güçleri ve propagandaları seni etkilememelidir.

فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ
أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ
فَنَجْعَلْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ (61)

61. Sana ilim geldikten sonra, bu hususta seninle kim tartışacak olursa, de ki: “ Gelin oğullarımızı, oğullarınızı; kadınlarımızı, kadınlarınızı; nefsimizi ve nefsinizi çağıralım, sonra lânetleşelim de, Allah'ın lânetinin yalancılara olmasını dileyelim.”

Tefsir

Bu ayet “nebtehil” kelimesi sebebiyle mübahele ayeti olarak bilinmektedir. Mübahele şahsi arzularını bir kenara bırakmak, Allah'ın dergahına yönelmek ve batıl ehli için lanet etmek anlamındadır.¹

Şii ve Sünni tefsir, hadis ve tarih kitaplarında yer aldığı üzere H. 10. yılda peygamber bir grubu tebliğde bulunmak

¹ Et- Tahkik fî Kelimet'il- Kur'an

için Yemen taraflarındaki Necran bölgesine gönderdi. Bunun üzerine Necran Hristiyanları da Peygamberle tartışmak için Medine'ye bir heyet gönderdi. Bütün konuşmalara rağmen onlar bahane peşinde koştular ve ikna olmadılar. Bunun üzerine bu ayet indi ve onlara şöyle buyurdu: **“... Bu hususta seninle kim tartışacak olursa, de ki: “Gelin oğullarımızı, oğullarınızı; kadınlarımızı, kadınlarınızı; nefsimizi ve nefsinizi çağıralım, sonra lânetleşelim de, Allah'ın lânetinin yalancılara olmasını dileyelim.”** Yani Allah'ın laneti kimin üzerine inerse onun yolunun batıl olduğu anlaşılacak ve bizde böylece bu tartışmaya son vermiş olacağız.

Necran Hristiyanları Peygamber-i Ekrem (s.a.a)'ın Mübahale (lanetleşme) teklifini duyunca şaşkınlık içinde birbirine baktılar ve Peygamberden bu hususta görüş belirtmek için kendilerine mühlet vermesini istediler. Ardından ayrılarak birbirleriyle görüşmeler yaptılar. Onların büyüğü şöyle dedi: “Siz kabul ediniz eğer Peygamberin lanetleşmek için büyük bir kalabalıkla geldiğini görürseniz korkmayınız, hiçbir şeyin olmadığını anlayınız. Ama sayılı kimselerle geldiğini görürseniz lanetleşmek vazgeçin ve onunla anlaşmaya bakın.”

Mübahale günü İslam peygamberinin iki çocuk, bir genç ve bir kadınla dışarı çıktığını gördüler. Bu iki çocuk Hasan ve Hüseyin, O genç Hz. Ali ve o kadın Peygamberin kızı Hz. Fatıma'ydı.

Hristiyan patriği şöyle dedi: “Ben öyle yüzler görüyorum ki Allah'tan dağların sökülüp atılmasını isteseler şüphesiz ki kabul görür. Eğer bunlar beddua ederlerse yeryüzünde bir tek Hristiyan kalmaz.” Bunun üzerine lanetleşmekten vazgeçtiler ve her biri kırk dirhem

kıymetinde olan 2000 adet kıymetli elbiseler vererek anlaşma yaptılar ve Medine'den ayrıldılar.¹

Bu olay Şii tefsir kitaplarının yanı sıra muteber ehli sünnet kaynaklarında da açıkça yer almıştır.²

Bazı rivayetlerde de yer aldığına göre mübahale olayı Zilhicce ayının 24 veya 25. günü gerçekleşmiştir. Olay o zamanlar Medine şehrinin dışında gerçekleşmişti ki bugün Medine şehrinin içinde yer almıştır ve orada Mescid'ul-İcabe (duaların icabet edildiği cami) adında bir cami yapılmıştır. Bu caminin Mescid'un- Nebi ve Peygamberin kabrinden uzaklığı ise yaklaşık 2 kilometredir. (Allah bizlere ziyaretini ve şefaatinı nasip etsin)

Mübahale o zamana özgü bir olay değildir. Rivayetlerde de yer aldığına göre sizler de mübahalede bulunabilirsiniz. Nur'us- Sekaleyn tefsiri c. 1, s. 351 de bu konuda İmam Sadık (a.s)'dan bir rivayet yer almıştır. İmam Sadık (a.s) bu konuda bir takım hükümler belirtmiştir.

¹ Mecme'ul- Beyan

² el- Mizan Tefsiri c. 3, s. 257 de şöyle yer almıştır: Mübahale olayını 51 sahabi ittifak üzere nakletmişlerdir. Fahr'ur- Razi, Alusi, Meraği, Kitab'ul- Kamil-i İbn-i Esir (c. 2, s. 293) Müstedrek-i Hakim (c. 3, s. 150) Müsned-i Ahmed b. Hanbel (c. 1, s. 158) Ruh'ul- Beyan, el- Menar, İbn-i Kesir, ve daha bir çok Sünni ve Şii kaynak kitaplarında bu olay detaylıca kaydedilmiş ve şöyle nakledilmiştir: "Peygamber (s.a.a) Fatıma, Ali b. Ebi Talib, Hasan ve Hüseyin duası makbul kimselerdendi. " Bu senet Ehl-i Beytin azametini gösteren en değerli senettir. İhkak'ul- Hak c. 3 s. 46 da bu ayetin Peygamber ve Ehl-i Beyt'in azameti hakkında indiğini söyleyen ehli sünnet alimlerinden 60 kişinin adı yer almıştır.

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

Usul-i Kafi c. 2, Mübahale Babı'nda da bu konuda 5 hadis yer almıştır. Bu hadislerden de anlaşıldığı üzere sizler de üç gün boyunca oruç tutarak ve temizlenerek muhaliflerinizle mübahalede bulunabilirsiniz. Mübahale şu şekilde gerçekleşmektedir: Sabah ezanı vaktinden güneşin doğuşuna kadarki zaman diliminde sağ elinizin parmaklarını muhalifinizin parmakları arasında karar kılmalı ve özel mübahele duasını okumalısınız.

Burada akla şöyle bir soru takılmaktadır: “Neden bu olayda sadece Hz. Fatıma yer aldığı halde Kur'an **“kadınlarımızı”** diye çoğul kelimesini kullanmıştır.”

Zira Kur'an'da başka bir takım yerlerde de Allah bir tek kişiyi çoğul kipiyle anmıştır. Örneğin Al-i İmran 181. ayette, “Allah'ın fakir olduğunu” bir kişi söylediği halde Allah şöyle buyurmuştur: **“Allah'ın fakir olduğunu söyleyenler”** veya Hz. İbrahim hakkında Kur'an şöyle buyurmuştur: **“İbrahim bir ümmetti.”**

Mesajlar ve Nüktele

1- Gaypten yardım almak doğal güçleri kullanmaktan sonradır.

2- Kız çocuğu da erkek çocuğu gibi insanın kendi çocuğudur. **“Çocuklarınız”** (İmam Hasana ve İmam Hüseyin hakkında da **“Çocuklarımız”** kelimesi kullanılmıştır.)

3- Erkek ve kadın omuz omuza ve yan yana söz konusu edilmiştir. **“Kadınlarımız”**

4- Eğer insan hedefine iman etmişse en yakınlarını bile tehlikeye atmaktan çekinmez.

5- Duada önemli olan hedef ve şahsiyetlerdir; sayılar değil. (mübahale edenler sadece 5 kişiydi.)

6- Ali b. Ebi Talib Peygamberin nefsi ve canıdır. **“Nefislerimiz”**

7- Dua meclislerine çocuklarınızı da götürün.

8- Mantık, delil ve mucizelerle dahil hakka teslim olmayanları ölümle tehdit etmek gerekir.

9- Gerçek Müminin etkili silahı ve üstün delili duadır.

10- Delillere cevap vermek gerekir; ama mücadele ve inatçılıklar yok edilmelidir.

11- Eğer siz sabit durursanız düşman batıl olduğu için geri çekilir.

12- Dinin beka ve temeli bu birkaç kişiyedir. Yoksa Peygamber tek başına da beddua edebilirdi. Zaten konu Hristiyanlık ve Peygamberdi. Onların Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'le bir işi yoktu.

Allah ve Peygamber (s.a.a) bu amelle bu şahısların da hakka davet ve hedef noktasında Peygamberin ortağı ve yardımcıları olduğunu, onunla birlikte tehlikeye göğüs gerdiklerini ve hareketinin devam ettiricileri olduğunu anlatmak istemiştir.

إِنَّ هَذَا هُوَ الْقَصَصُ الْحَقُّ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ وَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ (62)

62. Şüphesiz bu anlatılanlar gerçek olaylardır. Allah'tan başka ilah yoktur. Doğrusu Allah güçlüdür, hikmet sahibidir.

Tefsir

Dillerde dolaşan hikayeler genelde üç türdür:

1- Hayal ve gerçek dışı romanlar, efsaneler ve mitler

2- Bazen doğru ve delilli ve bazen de yalan ve karışık nakledilen tarihi hikayeler

3- Vahiy diliyle bize ulaşan olaylar. Bu olaylar haktır. Kur'an'daki yer alan hikayeler hep bu hak ve doğru

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

hikayelerdir. Hiçbir vehim, hayal, yalan ve uydurma şeyler yoktur.

Mesajlar ve Nükteler

1- Eğer Kur'an olmasaydı Hz. İsa'nın ve Hristiyanlığın gerçek yüzü hurafeler ve karmaşalıklar arasında kalırdı.

2- Başkalarının hurafeleri karşısında kalıcı ve mantıklı ilkeler sergilemek ve direnmek gerekir. **“Allah'tan başka ilah yoktur.”**

3- Eğer hurafelerden el çekmezseniz güçlü olan Allah hikmeti gereği hesabınızı görecektir.

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِالْمُفْسِدِينَ (63)

63. Eğer yüz çevirirlerse, şüphesiz Allah bozguncuları bilir.

Mesajlar ve Nükteler

1- İnsan özgürdür; bütün gerçek hikayelerden yüz çevirebilir.

2- Haktan yüz çevirmek fesattır ve yüz çeviren fasittir. (fesat ehlidir)

3- Allah'ın ilmi müfsit insanlar için en büyük uyarıdır.

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ (64)

64. De ki: “Ey Kitab ehli! Ancak Allah'a kulluk etmek, O'na bir şeyi eş koşmamak, Allah'a bırakıp bazımız bazısını Rab edinmemek üzere bizimle sizin

aranızda müşterek bir söze gelin.” Eğer yüz çevirirlerse: “Bizim Müslüman olduğumuza şahit olun” deyin.

Mesajlar ve Nükteler

1- Davetin aşamalarından biri de ortak ilkelere davettir ve Kur'an davet için ortak bir nokta sayılabilir. Zira hem peygamberlerin tarihini içermektedir ve hem de tahriflerden korunmuştur.

2- Eğer bütün hedeflerinize ulaşamazsanız en azından bazı hedeflerinize ulaşmak için çalışmaktan geri kalmayın.

3- Tevhit ve hakka davet etmek gerekir; bu davet ister delil ve istidlal üzere, ister lanetleşme ve mübahale üzere ve isterse de ortak noktalara davet şeklinde olabilir.

4- Tevhit ve şirkten uzaklaşmak bütün semavi dinlerin ortak özelliğidir.

5- İnsanların nedensiz birbirine itaati bir tür kölelik, fikir sömürüsü ve kulluktur. **“Bazımız bazısını Rab edinmesin”**

6- Muhaliflerin hak davetten yüz çevirmesinin bizim irade, iman ve teslimiyetimizde hiçbir etki yaratmamalıdır. “Eğer yüz çevirirlerse: “Bizim Müslüman olduğumuza şahit olun” deyin.”

7- Müslümanlar tebliğ ve davet hususunda saldırı pozisyonunda olmalıdır; savunma değil. **“De ki: “Ey Kitab ehli! müşterek bir söze gelin.”**

8- Başkalarını davette muhatabınızın hak inançlarına ve temiz duygularına saygı gösterin. **“Bizimle sizin aranızda ki müşterek bir söze gelin.”**

9- Her davetçi İnsanların haktan yüz çevirmesini göz ardı etmemelidir. Böylece kendini de beklenmedik

olaylardan korumuş olur. **“Eğer yüz çevirirlerse şahit olun” deyin.”**

10- Vahdete davet hususunda ön ayak olmalıyız.

Hatıra

Meraği Tefsirinde şöyle yer almıştır: “Adiyy b. Hatem Müslüman olduktan sonra Peygambere şöyle arz etti: “Biz Hıristiyan iken asla birbirimizi Rab edinmiyorduk. O halde, **“Bazımız bazısını Rab edinmesin”** ayetinden maksat nedir?” Peygamber (s.a.a) cevap olarak şöyle buyurdu: *“Alimleriniz Allah’ın hükümlerini değiştirmiyor muydu?”* O, “Evet” deyince de şöyle buyurdu: *“Allah’ın hükümlerini değiştiren kimselere uymak da ona ibadet etmek sayılır.”*

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تُحَاجُّونَ فِي إِبْرَاهِيمَ وَمَا أُنزِلَتِ التَّوْرَةُ وَالْإِنْجِيلُ
إِلَّا مِنْ بَعْدِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (65)

65. Ey Kitab ehli! İbrahim hakkında niçin tartışıyorsunuz? Tevrat da, İncil de şüphesiz ondan sonra indirilmiştir. Akıl etmiyor musunuz?

Tefsir

Hıristiyanlar ve Yahudilerin her biri Hz. İbrahim (a.s)’ı kendinden sayıyordu. Bu konuda büyük iddialarda bulunuyorlardı. Bunun üzerine Kur’an şöyle buyurdu: **“İbrahim Yahudi ve Nasrani değildi.”** Ardından iddialarını çürütmek içinde şöyle demektedir: “İbrahim Tevrat ve İncil’den önce yaşamıştır. Nasıl olur da o iki kitaba uymuş olabilir? Nazil olmayan kitabın takipçisi olabilir mi? Neden tarihle de uyuşmayan bu sözünüzü düşünmüyorsunuz?

Mesajlar ve Nükteleler

1- Bir şahsı kendinize isnat ederek hak olduğunuz ispat edemezsiniz.

2- Yüce şahsiyetler hakkında tartışma yerine onların yoluna uyunuz.

3- İddialarınız belgeli, mantıklı, fitrat ile uyumlu ve tarihi gerçekler olmalıdır.

4- Öğüt verirken muhataplarınızın kültürel lakaplarından istifade ediniz. “**Ey kitap ehli**”

5- İlim ve kitap o kadar değerlidir ki onunla bir ilintisi olanlar da saygın kabul edilmiştir. “**Kitap ehli, Kalem ehli, ilim ehli**”

هَآأَنْتُمْ هَؤُلَاءِ حَآجَجْتُمْ فِيمَا لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ فَلِمَ تُحَآجُّونَ فِيمَا لَيْسَ
لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (66)

66. Siz hadi bilginiz olan şey üzerinde tartışanlarsınız. Ama bilginiz olmayan şey hakkında niçin tartışırsınız? Oysa Allah bilir, sizler bilmezsiniz.

Tefsir

Bu ayet ilim sahibi oldukları hususlarda bile gereksiz sorular soran ve sorun çıkarmaya çalışan kitap ehline bir uyarı niteliğindedir. Ey kitap ehli sizler kendi gözlerinizle Hz. İsa(a.s)’ın doğal bir hayat yaşadığını, doğal ihtiyaçlarının olduğunu; yediğini, barındığını ve giyindiğini gördünüz ama yine de onun hakkında tartışıyorsunuz. Bazılarınız onu yalancı saymakta, diğer bazılarınız ise Allah’ın oğlu olduğunu söylemekte, ¹ Tevrat ve İncil’de

¹ Mecme’ul- Beyan Tefsiri, Kurtubi...

apaçık özellikleri beyan edilen ve çok iyi tanıdığınız Hz. Muhammed (s.a.a) hakkında dahi tartışıyor, münakaşa ediyorsunuz!

Bildikleriniz hususunda cedelleşmeniz ve ortak bir tutum sergilememeniz neyse de, bilmediğiniz ve ilminizin olmadığı hususlarda neden tartışıyor, cedelleşiyorsunuz? Örneğin Hz. İbrahim'in hangi dinden olduğunu ve hangi çizgide bulunduğunu neden münakaşa ediyorsunuz?

Mesajlar ve Nükteler

1- İnatçı kimseler apaçık hususlarda dahi niza etmekte, tartışmaktadır.

2- Geçmiş ameller geleceği de tayin etmektedir.

3- İnatçı ve mağrur insanları aşağılayın.

4- Tartışmalar araştırmaya dayanıyorsa değer taşır; sadece sorumluluktan kaçmak içinse kınanmıştır, değersizdir.

مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُّسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (67)

67- İbrahim, Yahûdi de, Hıristiyan da değildi; ama doğruya yönelen ve Allah'a teslim olan biriydi; müşriklerden değildi.

Tefsir

“Hanef” kelimesi hakka yöneliş anlamındadır. “cenef” ise karşıt anlamda olup “batıla yöneliş” anlamındadır. “hanif” ise hak yolda olan kimse demektir. Ama müşrikler bu kelimeyi tahrif ederek kendileri için kullanıyorlar ve kendilerini “hunefa” olarak adlandırıyorlardı.

Bu ayette “Müslim” kelimesi “hanif” kelimesiyle yan yana zikredilmiştir. Böylece İbrahim'in müşriklerden

olmadığı beyan edilmiş ve bu mukaddes kelime gerçek anlamına döndürülmüştür.

إِنَّ أَوَّلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لِلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا
وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ (68)

68- Doğrusu İbrahim'e en yakın olanlar, ona uyanlar, bu peygamber ve iman edenlerdir. Allah iman edenlerin dostudur.

Tefsir

Bu ayetten de anlaşıldığı üzere iman bağı akrabalık bağından çok daha güçlü ve yücedir. Aynı düşüncede ve hedefte olan insanlar zahiren akraba olup farklı inançlardan olan insanlardan birbirine daha yakındır. Nitekim İmam Sadık (a.s) Amr bin Yezid'in oğluna şöyle buyurmuştur: *“Allah’a andolsun ki siz Al-i Muhammed’densiniz.”*¹. sonra da mezkur ayeti okumuştur. Hakeza Peygamber (s.a.a) de Selman-i Farisi hakkında şöyle buyurmuştur: *“Selman biz Ehl-i Beyt’tendir.”*

Mesajlar ve Nükteler

1- Önderin halkla gerçek ilişkisi ideolojiktir; kabile, dil, bölge veya soy ilişkisi değildir.

2- Peygamberliğe yakınlığın ölçüsü onlara itaattir.

3- Peygamber (s.a.a) ve Müslümanlar İbrahim’in yolundadır ve Onun hedefini takip etmektedirler.

4- Mecme’ul- Beyan’da yer alan bir rivayette şöyle buyurulmuştur: *“Muhammed (s.a.a) dostu her ne kadar akrabalık açısından uzak da olsa ona itaat edenlerdir. Muhammed*

¹ Tefsir- u Mecme’ul- Beyan, ilgili ayetin tefsirinde.

(s.a.a) düşmanı ise her ne kadar akrabası olsa da ona isyan edenlerdir.”

وَدَّتْ طَائِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّوكُمْ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا
أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ (69)

69- Kitab ehlinden bir takımı sizi sapıtmak isterler; oysa kendilerini saptırırlar da farkına varmazlar.

Tefsir

“Taife”kelimesi “tavaf” kökünden gelmektedir ve yağmacıların ve yırtıcı hayvanların şerrinden kurtulmak için yaşama amaçlı yaz kış topluca göç edenler hakkında kullanılmaktadır.¹

Bu ve sonraki üç ayette kültürel saldırı ve ideolojik komplolar beyan edilmektedir. Bu ayet ideolojik kinleri söz konusu etmektedir. Sonraki ayet küfür ve inatçılığı daha sonraki ayet ise hakkı öldürme, örtme ve bilerek gizlemeyi ele almaktadır. Yetmiş ikinci ayet ise kültürel tekniklerden söz etmektedir. Bütün bunlar genel olarak ele alındığında karanlık ruhlardan, inkardan, hakkı gizleme ve sorgulama çabalarından ve insanları şüpheye düşürme taktiklerinden oluşan büyük bir kültürel saldırıyı göstermektedir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Düşmanı ve isteklerini tanımak muhtemel tehlikelerden kurtuluşun gereğidir.

¹ Tefsir-i El Mizan, ilgili ayetin tefsirinde.

2- Başkalarını saptırma niyetinde olanlar hile, nifak, kin, iftira ve komplo günahına bulaşırlar. **“Oysa kendilerini saptırırlar”**

3- Başkalarını saptırmayı sevmek büyük bir ahlaki sapıklıktır. **“İsterler;”**

4- İslam düşmanlarının hedeflerinden biri de Müslümanları etik ve fıkri açıdan saptırmak için komplo kurmalarıdır. **“İsterler;”**

5- Hüküm verirken insafı olun. **“Kitab ehlinde bir takımı”**

6- Fikri ve kültürel saldırı en büyük tehlikedir ciddi bir uyarıyı gerektirir.

7- Muhaliflerin münafıkça açıklamalarına güvenmeyin. Onlar kalben sizin sapmanızı isterler.

8- Düşmanlar sizi saptırma arzusuna asla ulaşamayacaklardır. **“Oysa”**

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ (70)

70- Ey Kitab ehli! Sizler göz göre göre Allah'ın ayetlerine niçin küfrediyorsunuz?

Tefsir

Bu ayet belki de kitap ehlinin İncil ve Tevrat'ta Hz. Muhammed (s.a.a) hakkında okumuş oldukları müjdelere dikkate almaktadır. Zira onlar Peygamberi çocukları gibi tanıyor, ama toplumsal konuları ve maddi menfaatleri sebebiyle bütün o ilahi delilleri görmezlikten geliyordu.

Mesajlar ve Nükte

1- Edep üzere hitap etmek ve vicdanlara sormak en iyi davet metodudur. Sadece bilmek yeterli değildir; kabul etmekte gerekir. **“Sizler göz göre göre”**

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَأَنْتُمْ
تَعْلَمُونَ (71)

71. Ey Kitab ehli! Niçin hakkı batıla karıştırıyor ve bile bile hakkı gizliyorsunuz?

Tefsir

Bir çok tahrifçiler İslam bilimci, oryantalist, tarihçi ve seyyah adı altında kitaplara mekanlara, zamanlara ve insanlara müdahalede bulundular ve büyük ansiklopedilerde araştırmacı olarak İslami tahrif etmeye çalıştılar. Okuyanların asla iman etmeyi düşünmeyeceği bir tarzda İslam'ı tanıttılar.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Şaşırtmak, sorgulamak, hakkı gizlemek ve insanları sapırtmak için en büyük ve güçlü maniveladır.

وَقَالَتْ طَائِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمِنُوا بِالَّذِي أُنْزِلَ عَلَى الَّذِينَ
آمَنُوا وَجْهَ النَّهَارِ وَاکْفُرُوا آخِرَهُ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (72)

72. Kitab ehlinden bir takımı şöyle dedi: “İman edenlere indirilene günün başında iman edin, sonunda küfredin ki, belki dönerler

Tefsir

Bu ayetin nüzul sebebinde beyan edildiği üzere Yahudi alimlerinden on iki kişi Müslümanlarda şüphe yaratmak için sabahleyin Peygamberin huzuruna gelerek iman ettiklerini söylüyor ama akşam olunca İslam'dan

döndüklerini beyan ediyorlardı. Böylece Tevrat ve İncil’de yer alan özelliklerin Peygamber ile uyuşmadığını ve bu yüzden dinden ayrıldıklarını ima etmeye çalışıyorlardı. Bu ustaca komploları vesilesiyle sıradan insanlara: “İslam güzel bir din olsaydı ve önceki dinlerin onayladığı bir şey olsaydı kitap ehli asla bundan el çekmezdi.” Demek istiyorlardı. Onlar bu oyunları Müslümanlar arasında şüphe yaratıyor ve diğer Yahudilerin Müslüman olmasına engel oluyorlardı. Allah-u Teala bu ayeti indirerek onların bu komplolarını ifşa etti.

Mesajlar ve Nüktele

1- Bazı kimseler İslam adı altında Müslümanların arasına sızabilir ve onları arkadan hançerleyebilir bu yüzden ajanlara dikkat etmek gerekir.

2- Müslümanlar sade ve saf olmamalıdır.

3- Öyle bir iman etmeliyiz ki insanların dinden dönüşü bizi asla etkilemesin.

4- Dış ilişkilerde bir çok ilişki kurma veya kesme hedefi ülke içinde veya dışında istenilen atmosferin yaratılmasıdır.

5- Allah hassas aşamalarda düşmanların sırrını ve komplolarını ifşa etmektedir.

وَلَا تُؤْمِنُوا إِلَّا لِمَنْ تَبَعَ دِينَكُمْ قُلْ إِنَّ الْهُدَىٰ هُدَىٰ اللَّهِ أَن يُؤْتَىٰ
أَحَدٌ مِّثْلَ مَا أُوتِيتُمْ أَوْ يُحَاجُّوكُمْ عِنْدَ رَبِّكُمْ قُلْ إِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ
يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (73)

73. “Ve dininize uyanlardan başkasına inanmayın.” De ki: “Hidayet Allah'ın hidayetidir.”
Ve yine (şöyle dediler:) “size verilenin benzerinin

başkasına da verildiğine veya Rabbinizin katında size karşı delil ve hüccet getireceklerine de (inanmayın.)” De ki: “Doğrusu bol nimet Allah'ın elindedir; onu dilediğine verir. Allah('ın fazlı) her şeyi kaplar, O her şeyi bilir.”

Mesajlar ve Nükteler

1- İslam düşmanları komplolarında gizliliği esas almakta ve kendilerinden başka hiç kimseye güvenmemektedirler.

2- Allah'ın lütuf ve ihsanları belli bir grubun tekelinde değildir.

3- Bağnazlık yasaklanmıştır.

يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ (74)

74. “Rahmetini dilediğine tahsis eder, Allah büyük/bol nimet sahibidir.”

Tefsir

Allah'ın hiç kimseyi Yahudiler kadar sevmediği ve rahmetine özgü kılmadığı düşüncesi bir hayaldir. Allah kimin risaletini kabul edebileceğini daha iyi bilmektedir. Allah kulları arasında en layık olanını seçer ve özel lütfüne mazhar kılar. Allah'ın hem ihsanı büyüktür ve hem de hikmeti seçicidir.

وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَّهُ بِقِنطَارٍ يُودِّهِ إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَّهُ بِدِينَارٍ لَّا يُودِّهِ إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَائِمًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا

لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْأُمِّيَّينَ سَبِيلٌ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ
(75)

75. Kitab ehli arasında kantarla emanet bıraksan onu sana ödeyen ve bir dinar emanet etsen tepesine dikilmedikçe onu sana ödemeyen vardır. Bu, onların: “kitapsızlara karşı üzerimize bir yol (günah) yoktur” demelerindendir. Onlar bile bile Allah'a karşı yalan söylemektedirler.

Mesajlar ve Nükteler

1- Muhalifleriniz hususunda insafılı olunuz hepsini hainlikle itham etmeyiniz. **“Onlardan kim”**

2- Sömürü ve ırkçılık yasaklanmıştır. **“Kitapsızlara karşı üzerimize bir yol (günah) yoktur”**

3- Ahlaki değerler kalıcıdır; emanete sadık kalmak her zaman iyilik hıyanet ise her zaman her kes için kötüdür.

4- Gunahtan daha büyüğü günahı tevil etmektir. Onlar halkın malını yiyor ve Allah'ın bundan razı olduğunu sanıyorlardı. **“Onlar Allah'a karşı yalan söylemektedirler.”**

5- Yahudiler ve Hristiyanlar kendilerini bilgin, Müslümanları ise cahil kabul ediyorlardı.

6- Rivayette de yer aldığı üzere emaneti sahibine veriniz; emanet sahibi ister iyi olsun, ister fasık fark etmez.

بَلَىٰ مَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ وَاتَّقَىٰ فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ (76)

76. Hayır, öyle değil; ahdini yerine getiren ve gınahtan sakınan (bilsin ki), Allah sakınanları şüphesiz sever.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Yanlış düşüncelere karşı tavır alınız. **“Hayır”**¹
- 2- Ahde vefa ve takva sevilmenin yegane ölçüsüdür; kitap ehli olmak değil.
- 3- Sloganın hiçbir fonksiyonu yoktur; amel ve takva gerekir.
- 4- Ahde vefa tüm aşamalarda gereklidir:
 - a- Allah'ın insanı fitratı vesilesiyle veya Peygamberleri vasıtasıyla insanlarla yaptığı ahitleşme. ²
 - b- İnsanların birbiriyle yaptığı antlaşma. ³
 - c- İnsanın Alla ile yaptığı sözleşme. ⁴
 - d- Önderin ümmetle ve ümmetin önderle yaptığı sözleşme. ⁵
- 5- Takva insanların hakkına riayet etme ve Allah'a iftirada bulunma hususunda insanı koruyan en güçlü etkidir.

إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (77)

77. Allah'ın ahdini ve yeminlerini az bir değere değişenlerin, işte onların, ahirette bir payları yoktur. Allah onlarla kıyamet günü konuşmayacak, onlara

¹ Ayette geçen “bela” kelimesi önceki düşünce ve mantığın reddedildiği yerlerde kullanılmaktadır.

² Yasin /60

³ Bakara/177

⁴ Tevbe/75

⁵ Enfal/56

bakmayacak, onları temize çıkarmayacaktır. Elem verici azab onlar içindir.

Tefsir

Ahdi bozanları Allah'ın beş tür gazabı tehdit etmektedir: 1- Ahirette nasipsizlik 2- Allah ile konuşmaktan mahrumiyet 3- İlahi lütf nazarından mahrumiyet 4- Günahlardan temizlenmekten mahrum kalmak 5- Elim bir azaba uğramak.

Şii ve Sünni rivayetlerde de yer aldığı üzere Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: *“Emanete riayet etmeyenlerin imanı yoktur. Abdine vefalı olmayanların ise dini yoktur.”*¹

Mesajlar ve Nükteler

1- Ahdini bozmak büyük günahlardandır. (Bu tür birbiri ardınca tehdit Kur'an'da başka hiçbir günah hakkında söz konusu edilmemiştir.)

2- Ahdini bozmanın sebebi maddiyattır.

3- Ahdi bozmanın değeri her ne olursa olsun, **“Az bir değer”** sayılmaktadır.

4- Kıyametteki cezalar bizim amellerimizle uyum içindedir. (Bizim ilahi sorumluluklara karşı itinasızlığımız Allah'ın bizlere itinasız davranmasına neden olmaktadır.)

5- Uhrevi cezalar hem cismidir, hem de ruhi, hem aşağılamadır, **“Allah onlarla konuşmaz.”** Ve hem de işkencedir. **“Onlar için elim azap vardır.”**

6- Allah tarafından kendisine selam verilenleri **“Merhametli olan Rab katından onlara selam vardır.”** Allah'ın kendileriyle hiç konuşmadığı ve eğer feryat bile etseler **“İnin oradan! Benimle konuşmayın.”** Diye susturduğu kimseleri kıyaslayın.

¹ Meraği Tefsiri

وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلُؤُونَ أَلْسِنَتَهُم بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ
وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ
وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (78)

78. Onlardan bir takımı, Kitapta olmadığı halde Kitaptan zannedesiniz diye dillerini eğip бүkerler. O, Allah katından olmadığı halde: “Allah katındandır” derler, bile bile Allah'a karşı yalan söylerler.

Mesajlar ve Nükteler

1- Hükümlerinizde inşafılı olunuz. Herkese aynı gözle bakmayınız. **“Ve Şüphesiz onlardan bir grup”**

2- Kitap ehli arasında hain alimlerin varlığı bir tahmin değildir. Kesindir. **“Şüphesiz bir grup”**

3- Halkı kandırmak, gevezelik ve ilmi hıyanet bilginlerin günahlarındandır.

4- Güzel konuşma hak yolunda olursa sapıklıkları önler. **“dillerini eğip бүkerler.”**

5- Saptıranlar dini mukaddesatı ve semavi kitapları bir bahane edinmektedirler. **“Kitapta”**

6- İnsanların inanç tefekkür ve kültürüne yönelik yapılan en büyük hıyanet alim ve seçkin insanların bilerek ve kasten yalan söylemesidir. “Allah katındandır” derler, bile bile Allah'a karşı yalan söylerler.”

7- Saptırmak düşmanın zehirli kültürel silahlarından biridir.

8- Kur'an'ın üstünlüklerinden biri de Kur'an dışı bir tek kelimenin bile içinde sırttığı tek kitaptır. Ama diğer

kitaplar hiç tanınmayacak şekilde beşeri sözlerle karıştırılabilir. **“Kitaptan sanasınız diye”**

9- Bidat tüm dinlerde ve tahrif tüm semavi kitaplarda yasaklanmıştır. **“Halbuki okudukları Kitap’tan değildir.”**

10- Eğer sizi sapıklığa düşürebileceklerini görürlerse daha tehlikeli iddialarda bulunurlar. **“Okuduklarını kitaptan sanasınız diye... Bu Allah katındandır derler.”**

11- Takvasız alimlerin ve bilginlerin günahı kat kattır. Zira

a: İnsanları yanlışlığı düşürüyorlar. **“Kitaptan sanasınız diye”**

b: Allah’a yalan atıyorlar. **“Bu Allah’tandır.”**

c: Halka kültürel ve fikri açıdan darbe vurmakta, dünya ve ahiretlerini karartmaktadırlar.

d: İnsanları saptırma hasletinden dönmek ve tövbe etmek çok zordur.

e: Bütün bu hareketleri bilerek yapmaktalar.

مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ كُونُوا رَبَّانِيِّينَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ (79)

79. Allah'ın kendisine Kitab'ı, hükmü, peygamberliği verdiği insana: “Allah'ı bırakıp bana kulluk edin” demek yaraşmaz. Aksine (şöyle demelidir:) “öğretmekte ve okutmakta olduğunuz Kitap uyarınca Rabbani (başkalarını eğitmekten sorumlu halis kullar) olunuz.”

Mesajlar ve Nükteler

1- Durumdan, saygılıktan ve ilahi sorumluluklardan kötü istifade etmek yasaktır.

2- İlahi peygamberlerin diğer insanlara en büyük üstünlüğü şudur: Peygamberler her ne kadar taraftarları artarsa artsın onları daha çok Allah'a kulluğa davet ederler, asla tevhit yolunu değiştirmezler, daha fazla uyarırlar.¹ Ama menfaatçi davetçiler mukaddes örtüler altında işe başlar, güç ve makam elde ettikten sonra ise insanları kendine çağırır ve başkalarına zulüm etmeye başlar.

3- Peygamberlerin hedefi sadece insanları şirkten kurtarmak değildir; Rabbaniler terbiye etmek de onların en büyük hedefidir. (Davetçi yetiştirmek)

4- Rabbanî olmanın yolu ilim ve derstir; Tasavvuf değil. (fi- Zilal Tefsiri)

5- Eğer ders eğitim ve öğretim insanı rabbanî kılamazsa gerçekte o ilimler ilim değildir. (Tefsir-i Safi)

6- Rivayette de yer aldığı üzere kölelerinize, “kölem” demeyiniz; “feta” (genç) deyiniz. Hakeza köleler de efendilerine, “rabbim” demesin; “efendim” desin. (Tefsir-i Kurtubi)

7- Peygamberler dahi ibadete layık değilse diğerlerin hesabını varın siz düşünün.

8- Eğer manevî ihسانlar dahi ubudiyet sebebi olamıyorsa maddi tumturakların hesabını varın siz yapın.

¹ Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “Benim hakkımda iki grup helak olacaktır: Aşırı sevenler ve insafsız düşmanlar. Ben her iki gruptan da uzacağım. Beni Allah'ın kulundan başka bir şey sanmayın. ” Hakeza Hz. İsa (a.s) da taraftarlarına bu uyarıda bulunmuştu. Hz. Ali (a.s)'da Nehc'ül- Belağa'da aynı uyarıyı yapmıştır.

9- Eğer kitap hikmet ve nübüvvetin hepsi bir arada dahi insanlara ibadet etkeni olamıyorsa her birinin ayrı ayrı hesabını varın siz düşünün.

10- Peygamberler kulluk ve saygınlığa davet etmezler. Ama eğer biz Allah'ın evliya kullarına tevazu gösterirsek görevimize amel etmiş oluruz.

11- Semavi kitabın öğretmenleri Rabbani olmalıdır.

12- Semavi kitabı başkalarına öğretecek düzeyde alim olmayanlar, Rabbani değildir. (Rabbani alimler Kur'an müfessirleridir.)

13- Semavi kitabın eğitim ve öğretimi sürekli olmalıdır. "Okutmakta ve öğretmekte olduğunuz..."

وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا أَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ
بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ (80)

80. Allah size melekleri, peygamberleri Rab olarak benimsemenizi emretmez. Siz Müslüman olduktan sonra, size küfretmeyi mi emredecek?

Mesajlar ve Nükteler

1- Şirkin her türlüşüne davet kimden olursa olsun yasaklanmıştır.

2- Küfür sadece Allah'ı inkar etmek değildi; İnsanlardan birini Rab edinmek de hakikatte küfürdür.

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْنُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ
جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَضُكُمْ

وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَفَرَزْنَا قَالَ فَأَشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ
الشَّاهِدِينَ (81)

81. Ve hani Allah (önceki) peygamberlerden, “Size Kitab ve hikmet verdikten sonra sizde olanı tasdik eden bir peygamber geldiğinde ona mutlaka iman edip, yardım edeceksiniz.” diye söz almış ve “İkrar edip bu ahdimi yüklendiniz mi?” demişti. “İkrar ettik” demişlerdi de Allah, “şahit olun, Ben de sizinle berâber şahitlerdenim” demişti.

Mesajlar ve Nükteler

1- Eskiler yenileri kabullenmeli onları insanlara tanıtmalı ve böylece sonradan gelenlerin gelişimini sağlamalıdır.

2- Peygamberler ortak bir hedefe sahiptir. Bu yüzden önceki peygamberler sonradan gelecek peygamberleri müjdelemekte ve onlar için Allah nezdinde iman ve yardım ahdinde bulunmuşlardır.

3- Peygamberlerin yolu asla fitne, ayrılık, sürtüşme ve bağnazlığa neden olmaz. Zira kaynağı temiz ve berraktır.

4- İman tek başına yeterli değildir; desteklemek de gerekir. **“Ona mutlaka iman edip, yardım edeceksiniz.”**

5- Bütün dinlerin takipçileri İslam peygamberin iman etmekle mükelleftir. (Tefsir-i Merağî)

6- Bütün peygamberler ümmetini kendinden sonraki peygambere hazırlamakla yükümlüdür. (Hz. Ali (a.s)’dan naklen)

7- Peygamberlerin programlarının farkı iki üstadın veya valinin iki farklı programı gibidir. İlmi, siyasi ve temel hususlarda tek bir hedefe sahiptir. Ama detaylarda

öğrencilerin ferdi farklılıkları veya bölgesel şartlar sebebiyle farklı programlar sunulmuştur. (Tefsir-i Meraği)

8- Peygamberler arasında derece farklılığı vardır. Son Peygamber hepsinden üstündür. Zira bütün diğer peygamberler ona iman etmek ve onu desteklemekle yükümlüdür.

9- Önceki Peygamberler dahi son peygambere iman etmek ve desteklemekle yükümlüyse son peygamberin takipçileri ona iman etmeli ve desteklemelidir.

10- Son peygamberin gelişi kesindir. **“verdikten sonra”** Nitekim bu hususta bütün peygamberlerden söz alınmıştır; bazılarında değil. **“Peygamberlerden”**

11- Sadece imandan kaynaklanan koruma ve destekleme değerlidir. **“Ona mutlaka iman edip, yardım edeceksiniz.”**

12- Önemli olan her ne kadar gerekli şartlar oluşmasa da teslim ruhuna sahip olmak, hak ve peygamberleri kabullenmektir. (Önceki Peygamberler son peygamber zamanında yaşamamıştır. Ama bu ruh haletine sahip idiler.)¹

فَمَنْ تَوَلَّى بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ (82)

82. Bunun ardından yüz çeviren var ya, işte onlar fâsık olanlardır.

¹ Şehit olmak bir meseledir. Şahadet için hazır olmak ise ayrı bir mesele. Allah İsmail'in kanının dökülmesini istemiyor. Ama İbrahim'in İsmail'i kurban etmeye hazır olmasını istiyor. Dolayısıyla bizde Hz. Mehdi (a.s)'ı görmeyebiliriz. Ama bekleyiş içinde olmak, büyük bir aşkla gelişini beklemek onlarca ayet ve rivayetlerde tavsiye edilen bir husustur.

Mesajlar ve Nükteler

1- Önceki büyük peygamberler bile sonraki peygamberle iman edeceğine dair söz vermişlerdir; o halde siz ey kitap ehli neden bu kadar bağnaz davranıyorsunuz.

2- Peygamberlerin verdiği söz takipçilerini de bağlar; onlar da bu ahde vefa göstermelidirler.

3- Ahdi bozmak fasıklıktır.

4- İnsan özgürdür, Allah'la yaptığı sözleşmeyi bile bozabilir.

أَفَعَيَّرَ دِينَ اللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا
وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ (83)

83. Allah'ın dininden başka bir din mi arzu ediyorlar? Oysa göklerde ve yerde kim varsa, ister istemez O'na teslim olmuştur, O'na döneceklerdir.

Tefsir

Göklerde ve yerde olan bütün varlıklar hepsi Allah'a teslim olmuştur. Eğer normal şartlarda bu teslimiyeti gizleseler de zor anlarda kalplerini Allah'a açmaktadır. Bazıları normal şartlarda isteyerek teslim olurlar. Ama tehlikeli durumlarda herkes teslim olmak zorundadır. Alemdeki bütün varlıklar, atomlar ve hücreler Allah'ın kendilerine tayin ettiği kanunlara uymak zorundadır ve her an onu değiştirebilir. BU cümleleri yazarken bir an için yüzümün yarısında büyük bir acı hissettim. Kalem yere bırakıp ağrıyan yeri sıvazladım. Bir müddet sonra yavaş yavaş acısı gitti ve normal haline döndüm. Böylece bütün varlığın her an her şekliyle Allah'ın elinde olduğunu bizzat hissettim. Her yaprağın hareketi, her kelimenin yazımı Allah'ın iradesi olmaksızın mümkün değildir.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Bütün varlık alemi Allah'a teslimdir; O halde biz neden teslim olmayalım? Eğer bütün varlık alemi ona isteyerek boyun eğmişse **“Hepsi O'na teslim olmuştur.”** O halde biz neden gönülden teslim olmayalım.

2- Sonunda Allah'a döneceğiz. **“Ona döndürüleceklerdir.”** O halde neden başta da ona yönelmeyelim.

3- Bütün varlıklar Allah'ın kanunlarına teslimdir.

4- Allah'tan başkasına gitmeyin, Zira bütün varlık alemi isteyerek veya istemeyerek ona teslim olmuştur. Kafirler bile ölüm anında Allah'ı anmaktadır. Ama ne fayda! **“Azabımızı gördüklerinde imanları kendilerine fayda vermeyecektir.”**

قُلْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ
وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَالنَّبِيُّونَ مِنْ
رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (84)

84. De ki: “Allah'a, bize indirilene, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve torunlarına indirilene, Rableri tarafından Mûsa, İsa ve peygamberlere verilene iman ettik, onları birbirinden ayırt etmeyiz, biz O'na teslim olanlarız”

Tefsir

Bu ayet bir iki kelime dışında tümüyle Bakara 136. ayetin aynısıdır. Nitekim Allah önceki peygamberlerden kendinden sonraki peygamberlere iman edeceğine, onu tanıtacağına ve ona yardım edeceğine dair söz almıştır.

Sonraki peygamber de mütekabil olarak kendinden önceki bütün peygamberlere ve semavi kitaplara iman etmiştir. Ayette geçen “esbat” tan maksat ise içlerinde peygamberler bulunan Beni İsrail kabileleridir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Başkalarının hizmetlerini görmezlikten gelmeyelim.

2- Bütün Peygamberler bir tek hedefe sahiptir.

3- Karşılıklı saygı ve ihtiramda bulunmak gerekir. (Eğer önceki peygamberlerden sonraki peygamberlere iman edeceklerine ve onları tanıtip yardım edeceklerine dair söz alınmışsa sonraki peygamber de bütün taraftarları adına önceki peygamberlere olan imanını ilan etmekle yükümlüdür.)

4- İlahi hidayet ve din sürekli beşer hayatının bir parçası olmuştur. Peygamberler farklı sınıfların öğretmenleri gibi zincirleme olarak insanları irşat ve hidayet etmekle yükümlüdür.

5- Asıl olan işin şekli değildir; Nihai hedefi ve gayesidir. Dolayısıyla her zaman Peygamberlerin davetinin şekli değişebilir. Örneğin Hz. Musa Firavuna gider, Hz. Süleyman Belkıs gibi bir hükümdarı davet eder. Ama nihai hedef birdir. Ehl-i Beyt imamlarının hareketi gibi...

6- Peygamberlerin birbirlerinden üstünlüğü asla onların hepsine iman etmemize engel değildir. “Onları birbirinden ayırt etmeyiz.”

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ

الْخَاسِرِينَ (85)

85. Kim İslam'dan başka bir dine yönelirse, onunki kabul edilmeyecektir. O ahirette de kaybedenlerdendir.

Tefsir

Önceki ayetlerde İslam ekolünün ve rehberinin bir yüzü gösterildi. Genel hatları şunlardı: genel hatlarıyla şu ilkeler tespit edildi. 1- Bütün önceki peygamberler sonraki peygamberlere iman edeceğine dair söz vermiştir. 2- Bütün varlık alemi Allah'a teslimdir, Allah'ın dininden başka bir din kabul edilemez. 3- İslam dinini kabul edenler bütün semavi kitaplara ve peygambere iman etmiştir. İşte bütün bunlar İslam mektebinin inançları ve gerçek yüzüdür. Şimdi de açık bir şekilde bu dinden başkasını kabul edenlerin Allah nezdinde kabul görmeyeceği beyan edilmektedir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Camii ve kapsamlı bir dini terk etmek ebedi zarara neden olur.

2- Davetlerden sonra da delillere, lanetleşmeye semavi kitap ve inançları savunmaya ve açıkça konuşmaya sıra gelmektedir.

3- İslam önceki dinleri nesh etmiştir.

4- En güzel ve en kamil varken başkasını seçmek zarardır.

كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ وَشَهِدُوا أَنَّ الرَّسُولَ

حَقٌّ وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (86)

86. İnandıktan, peygamberin hak olduğuna şahadet ettikten ve kendilerine belgeler geldikten sonra küfreden bir kavmi Allah nasıl hidayete eriştirir? Allah zalimleri hidayete eriştirmez.

Mesajlar ve Nükteler

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

1- Hidayet delilleri her ne kadar çok ve açık olursa, onlara küfür etmek ve itinasızlık göstermek de o kadar tehlikeli olur.

2- İlk iman yeterli değildir. İmanın devamlılığı da gerekir. Zira irtidad her zaman insanı tehdit eder.

3- Hak yol, mantık, akıl, peygamber ve delillerden yüz çevirmek en büyük zulüm ve ilahi lütuf dairesinden çıkıştır.

4- Zalimlere hidayet etmemek Allah'ın sünnetidir. "Allah zalimler kavmine hidayet etmez."

5- Mürtet için tövbe ve dönüş zordur. (Sade ve sıradan kafirler bilinçli kafirlerden daha çok hidayete yakındırlar.)

أُولَئِكَ جَزَاؤُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

(87)

87. İşte bunların cezası, Allah'ın, meleklerin, insanların hepsinin lânetine uğramalarıdır.

Tefsir

Belki de bütün insanların, hatta kafirlerin bu laneti; bu bilinçli küfür ve yüz çevirmeyi tüm sağlam fitratların ve bilinçli vicdanların kınadığı sebebiyledir. Belki de bu lanet bilinçli küfrün gelecek nesil ve çağlara da sirayet ettiği ve dolayısıyla da birçok insanı yaktığı içindir.

Allah'ın, meleklerin ve peygamberlerin bu laneti Bakara 159. ayette hakikati gizleyen bilginler ve alimler için de söz konusu edilmiştir. O halde bilerek hakkı gizleyen alim ile bilerek imandan yüz çeviren mürtedin günahı aynıdır.

خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ (88)

88. Orada temellidirler; onlardan azab hafifletilmez; onlara mühlet de verilmez.

Aynı konu Bakara 161. ayette de küfür halinde dünyadan göçenler için söz konusu edilmiştir.

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

(89)

89. Ancak bunun ardından tövbe edip düzelenler müstesnadır. Doğrusu Allah bağışlar ve merhamet eder.

Mesajlar ve Nükteler

1- 'Tevbe yolu herkes için, hatta dinden dönenler için açıktır. Kurtuluş yolu hiçbir zaman hiç kimsenin üzerine kapalı değildir.

2- Hakiki tövbenin nişanesi fesatların ıslahıdır.

3- Allah sadece tövbeleri kabul edip günahları bağışlamakla kalmaz; tevbe edenleri de sever ve onlara rahmet eder.

Hatırlatma

1- Dinden dönen mürtetler iki çeşittir:

a: Milli mürtet: Milli mürtet önce İslam'ı kabul edip sonra da dinden çıkan kimselere denmektedir. Bu şahıs Müslüman doğmadığı için cezası hafif ve azdır.

b: Fitri mürtet: Anne babası Müslüman olan ve sonradan dinini bırakıp sırt çeviren kimseye fitri mürtet denmektedir. Bu gibi kimselere idam ve malının müsaderesi gibi ağır cezalara ön görülmüştür. Bu ağır ceza belki de kasıtlı insanların dinle oynamaması ve böylece

Hüccet'ül- İslam ve'I- Müslimin Muhsin Kiraati

Müslümanların üzerinde kötü etkiler yaratıp İslam devletini zayıflatmaması için yasanmıştır.

2- Kafir bir insan Müslüman olursa “İslam kendinden öncesini örter” kanunu gereği bütün geçmişi temizlenir. Ama eğer bir mürtet tövbe eder ve yeniden Müslüman olursa yapamadığı sorumluluklarını yerine getirmeli, bozukluklarını ıslah etmelidir. Örneğin kazaya kalmış namaz ve oruçlarını eda etmelidir.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ ثُمَّ أَزَادُوا كُفْرًا لَّنْ تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ
وَأُولَٰئِكَ هُمُ الضَّالُّونَ (90)

90. İnandıktan sonra küfredip, küfürlerini arttıranlar var ya, onların tövbeleri kabul edilmeyecektir. İşte sapıklar onlardır.

Tefsir

Gerçi tövbe kapısı herkes için açıktır. Ama hiç kimse bu mukaddes tövbeden kötü istifade etmemelidir. İmandan yüz çevirip mürtet olanların, sürekli küfür ve inatlarını arttıranların, ölüm ve Müslümanların galebesi dışında hiçbir şekilde tövbeye yanaşmayanların tövbesi kabul edilmez. Zira tövbenin de bir takım şartları ve adabı vardır ki bu kimseler bunlardan mahrum kalmıştır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Kemaller ve sapıklıklar artış ve eksilme kaydetmektedir. Örneğin ilim “ilmimizi artır.” hidayet “hidayetlerini artırmış” ve sapıklık “küfürlerini arttıranlar” sürekli eksilme veya artış kaydetmektedir.

2- Allah tövbeleri kabul eder ama bazıları gerekli şartlardan mahrum kalmışlardır. (Cerrah her ne kadar

uzman da olsa hastada organ nakli için gerekli şartlar yoksa bir şey yapamaz.)

3- İnsan özgürdür her an iman edebilir veya küfr edebilir. İmanında sabit kalabilir veya küfründe inat edebilir. İnsan tövbe edebilir veya günahlarında ısrar edebilir.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِمْ مَلْءُ
الْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوْ افْتَدَى بِهِ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُمْ مِنْ
نَاصِرِينَ (91)

91. Doğrusu küfredip, kafir olarak ölenlerin hiçbirinden, yeryüzünü dolduracak kadar altını fidye vermiş olsa bile, kabul edilmeyecektir. İşte elem verici azab onlarıdır, onların hiç yardımcıları da yoktur.

Tefsir

Dünya ve ahiretin bir takım farklılıkları vardır:

a: Dünyada gam ve hüzn insandan insana sirayet etmektedir; ama ahirette böyle değildir.

b: Dünyada insan, özür, kefare, yalan, hile, tövbe veya feryat ile problemlerini halledebilir.

c: Dünyadaki acılar azalabilir. İnsan acılara alıştıkça az çeker ama ahirette böyle değildir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Kıyamette kurtuluş için fidye ve para cezası vermek söz konusu değildir. (yeryüzü genişliğinde altın verecek olsalar hiçbir değeri yoktur.)

2- Küfür halinde ölmek şefa'at imkanını ortadan kaldırır. **“Onların yardımcıları yoktur.”**

3- Kafir olarak ölmek en büyük tehlikedir. **“Kafir olarak ölenlerin hiçbirinden”**

Bu yüzden Müslüman olarak ölmek peygamberlerin de en büyük arzusu olmuştur. **“Müslüman olarak canımı al.”** Veya **“İyilerle birlikte canımızı al.”**

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ (92)

92. Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe iyiliğe erişemezsiniz. Her ne infak ederseniz, şüphesiz Allah onu bilir.

Tefsir

“Neyl” arzusuna ulaşmak anlamındadır. “Birr” ise açık alan anlamındadır. “Tenal’ul- birr” ise adeta, kafeste olup dışarıyı gören bir güvercinin arzusunu ifade etmek istemektedir.

“Birr” kelimesi geniş iyilik ve berekete; geçimini sağlamak, yaşamak ve ekmek için hazırlanan toprağa denmektedir. Hakeza yaşlı, genç salim, hasta insan ve hayvanların yemeği olan buğdaya da “burr” denmektedir.

“Birr” kelimesinin lügat açısından türeyişine bakıldığında ise iyilikte genişlik anlamı anlaşılmaktadır. Kur’an ise iman, salih amel, namaz, ahde vefa... işleri de “Birr” kelimesinin örnekleri olarak zikretmektedir. **“velakin iyilik Allah’a iman eden...”** Dolayısıyla da “Birr”e, yani geniş iyiliğe ulaşmada birbirine yardımcı olunması tavsiye edilmiştir. “İyilikler hususunda yardımlaşın.” Bu yüzden mezkur ayette de insanın sevdiği şeylerden infak etmedikçe bu geniş iyiliğe erişemeyeceği beyan edilmektedir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Hakiki imanın göstergesi olan iyiliklere ulaşmanın tek yolu infaktır. **“İyiliğe erişemezsiniz”**

2- Allah bizim infak ettiğimizi gördüğü halde, neden infakın nitelik ve niceliği hususunda kusur edelim? **“Şüphesiz ki Allah bilir.”**

3- Sevilecek en iyi şey **“can”**dır. O halde **“birr”** makamına ulaşan en iyi kimseler şüphesiz ki şehitlerdir ve ondan sonra da şehit ailesi.

4- Kendi sevdiğin şeyi infak et; fakirlerin sevdiğini değil. **“Sevdiklerinizden”** bu yüzden **“sevdiklerinden”** diye buyurmamıştır. Zira fakirler, fakirliğin şiddetinden fazla iyi olmayan şeye de razı olabilirler.

5- İlahi terbiyeden geçen insan mal ve servetin esiri olmaz, aksine onlara hakim olur.

6- İnfakta asıl olan nitelik; nicelik değil. **“Sevdiklerinizden”**

7- İnfaktan önce, mal sadece benim içindir. Ama infaktan sonra milletin malı olur ve böylece genişlik ve iyiliğe ulaşmış oluruz. . (Bereketin genişlik anlamına teveccühen)

8- İslam mektebinde infaktan hedef sadece fakirliği ortadan kaldırmak değildir. İnfakta bulunanın kemali de söz konusudur. Hayali sevgililerden el çekmek, cömertlik ruhunun açılması ve insanın sevdiklerini gerçek sevgili olan Allah yolunda feda etmesi ölçüdür.

9- İslam mektebi insanı seven bir mektebdir; malı değil. (mallar mahrum insanlara fedadır.)

10- sevdiklerini Allah yolunda infak etmek zati isteklerini görmezlikten gelmek demek değildir. Sevdiklerinden bir kısmını kendine ayır. **“O şeyden”**

11- Az bir şeye sahip isek o az şeyden infak etmeliyiz. **“Her ne infak ederseniz”** (Evet suyun üzerindeki sararmış bir yaprak bir yüzlerce karıncanın kayığı olabilir.)

12- Mal sevgisi her insanın zatında vardır. **“Sevdiklerinizden”** tehlikeli olan ise infaka engel olan aşırı sevgidir. **“Gerçekten mala de pek düşkündür.”¹**

Müminlerin İnfakından Örnekler

1- Ebu Talha Ensari Medine’de bir çok hurma ağaçlarına sahipti. En sevdiği malı bu hurmalığıydı. Hurmalığı Peygamberin mescidinin tam karşısındaydı. Oldukça tatlı bir suyu vardı. Peygamber bazen bu bağa gidiyor ve tatlı suyundan içiyordu. Bu bağ o kadar güzeldi ki büyük bir gelire de sahipti. İnsanlar hep bu hurma bağını konuşuyordu. **“Sevdiklerinizden infakta bulunmadıkça iyiliğe ulaşamazsınız”** ayeti nazil olunca Peygamber (s.a.a)’in huzuruna vararak şöyle arz etti: “Benim nezdimde en sevimli şey bu hurma bağımdır. Onu Allah yolunda infak etmek istiyorum.” Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: *“Güzel bir ticarettir, aferin sana ama ben sana bu bağı akrabandan fakirlere vermeni öneriyorum.”* O da kabul etti ve bağı onlar arasında bölüştürdü. ²

2- Ebuzer’in misafirleri vardı. Ebuzer onlara şöyle dedi: “Benim işim var siz kendiniz develerimden birini boğazlayın ve yemek yapın, yiyin. Onlar zayıf bir deveyi seçtiler. Ebuzer rahatsız oldu ve neden zayıf deveyi tercih ettiklerini sordu. Onlar, “İyisini senin gelecekteki

¹ **Adiyat Suresi 8. ayet**

² Sahih-i Buhari, c. 2, s. 81; Tefsir-i Fahr’ur- Razi, Mecme’ul- Beyan ve Numune Tefsiri

ihtiyaçların için bıraktık.” deyince de Ebuzer şöyle dedi: “Benim ihtiyaç günüm kabir günümüdür.”¹

3- Hz. Fatıma düğünden sonra eşinin evine giderken yolda gördüğü bir fakir kendisinden eski bir elbise isteyince Hz. Fatıma **“İyiliğe erişemezsiniz.”** Ayetini hatırladı ve yeni aldığı gelinlik elbisesini ona infak etti.

4- Abdullah b. Cafer bir bağa gitti. Orada çalışan siyah bir köleyi gördü. Köleye yemek getirdiklerinde bir köpek gelip kölenin tam karşısında oturdu. Köle o köpeğe bir lokma verdi ve yedikten sonra yine yemek istedi. Köle de böylece yemeğini lokma lokma ona verdi ve bitirdi. Ona, “Sen ne yiyeceksin?” dediklerinde ise şöyle dedi: “Bu köpek bu mahallenin malı değildir, uzak bir yoldan gelmiştir ve açtır.” Abdullah b. Cafer bu kölenin yüce ufkunu görünce şaşırdı o bağ ve köleyi satın alarak köleyi azad etti ve bağı da kendisine bağışladı.²

كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حَلَالًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَائِيلُ عَلَى
نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرَةُ فُلْ فَأَتُوا بِالتَّوْرَةِ فَاتْلُوهَا إِنْ كُنْتُمْ
صَادِقِينَ (93)

93. Tevrat'ın indirilmesinden önce İsrail'in (Yakub'un) kendilerine haram ettiğiinden başka bütün yiyecekler İsrailoğulları'na helal idi. De ki: (deve eti ve sütünün haram olduğu hususunda) “Doğru sözlü iseniz Tevrat'ı getirip okuyun.”

Tefsir

¹ Mecme'ul- Beyan Tefsiri

² Tefsir'ul- Menar, c. 3, s. 376; İhya-i Ulum'id- Din'den naklen

Tefsir kitaplarında da yer aldığı üzere İsrailoğulları peygambere itiraz ediyor ve eğer gerçekten Hz. İbrahim, Musa ve İsa gibi önceki peygamberlerin dini öğretileriyle uyumlu bir din getirdiği doğruysa o halde neden deve eti ve sütünü haram kılmadığını sorguluyorlardı. Bu ayet onlara cevap olarak nazil oldu. Ayette de beyan edildiği gibi İsrailoğulları'na bütün yiyecekler helaldi. İsrail bazı şeyleri kendine haram kılmıştı. Tefsir kitaplarında da yer aldığına göre de bunun sebebi de bu yiyeceklerin kendisini rahatsız etmesiydi. Deve eti ve sütü kendisine dokunuyordu. Dolayısıyla da yemiyordu. İsrailoğulları ise bunun ebedi ve şeri bir haram olduğunu zannettiler.¹

“Taam” insana tat veren yiyeceğe denmektedir. “hill” Kelimesi “ıkd” kelimesinin tam karşısı olarak özgürlük ve kurtuluş anlamındadır. Helal taam ise caiz olan yiyeceklerle denmektedir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Yiyeceklerin helal olması semavi dinlerin sabit bir ilkesidir.

2- Şer'i haram ve delil olmaksızın helaları haram saymayınız.

3- Herkesin aleyhine gösterilen en iyi delil o şahsın semavi kitabı ve inançları esasınca ortaya konan delildir.

فَمَنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ
الظَّالِمُونَ (94) قُلْ صَدَقَ اللَّهُ فَاتَّبِعُوا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ
مِنَ الْمُشْرِكِينَ (95)

¹ Tefsir-i Numune de yer aldığına göre Siyatık sinirlerini uyarıyor ve ayaklarında ağrı oluşuyordu.

94- 95. Bundan sonra Allah'a karşı kim yalan isnat ederse, işte onlar zalimlerdir. De ki: “Allah doğru söyledi, doğruya meyleden İbrahim'in dinine uyun; O, müşriklerden değildi.”

Mesajlar ve Nükteler

1- Siz kendinizi İbrahim'in takipçileri sayıyorsanız o halde muvahhid olmalısınız; zira o müşrik değildi.

2- Ne iman tek başına yeterlidir ve ne de slogan. Bunların yanı sıra bilinçli bir takipçilik ve itaat da gereklidir.

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ

(96)

96. Doğrusu insanlar için ilk kurulan ev, Mekke'de, alemler için bereketli ve bir hidayet kaynağı olan Kabe'dir.¹

Tefsir

İsrailoğulları'nın yaptığı itirazlardan biri de Müslümanların Milad'dan 1005 yıl önce Hz. Süleyman tarafından yapılan Beyt'ul- Mukaddes'i bırakıp Kabe'ye yönelmeleriydi. Bu ayet onlara cevap vermektedir: Ka'be ilk günlerde yapılmış bir evdir. Kabe'nin tarihi ve geçmişi diğer yerlerde daha uzundur.

El- Mizan Tefsirinde de yer aldığına göre yer yüzünün döşenmesini ifade eden rivayetler² çoktur. Bu rivayetlerle

¹ Bekke insanların toplanma ve izdiham yeridir.

² Bu rivayetlerdeki “Dehv- ul Arz” kelimesi yeryüzünün Kabe'den döşenmeye başladığı anlamındadır.

çelişen başka rivayetler olmadığı gibi Kur'an'la da uyum içindedir.

Hz. Ali Nehc'ül- Belağa 192. Hutbe'de şöyle buyurmaktadır: “Allah Adem'den son insana kadar bütün insanları Kabe'nin bu taşlarıyla imtihan etmektedir.” Bu cümleden de anlaşıldığı gibi Ka'be Hz. Adem (a.s) zamanında yapılmıştır ve diğer her yerden daha uzun bir geçmişe sahiptir. Kur'an ve Ehl-i Beyt hadislerinde de Ka'be hakkında çeşitli tabirler kullanılmıştır. Örneğin:

- 1- Ka'be ilk evdir. **“ilk kurulan ev”** (Al-i İmran/96)
- 2- İnsanların kıyam ve direniş merkezidir. **“İnsanlar için bir kıyam yeri”** (Maide/97)
- 3- Özgür ve kurtulmuş bir evdir. **“Beyt'ul- Atik (Özgür evi (Ka'be'yi)”** (Hac/29)
- 4- İnsanların güven ve toplanma yeridir. **“Hani Kabe'yi, insanlar için güven yeri kılmıştık.”** (Bakara/125)
- 5- İslam'ın göstergesidir. *“Allah onu İslam'a nişane ve gösterge karar kılmıştır.”* (Nehc'ül- Belağa)

Mesajlar ve Nükteler

1- Ka'be tüm insanların hidayet sembolüdür; çünkü kible herkesindir. Hakeza Kur'an ve İslam peygamberi de bütün insanlar için gönderilmiştir. Kapsamlı bir hidayet bütün herkes için nazil olmuştur. “Alemlere rahmet”

2- Eğer Allah dilerse Kabe'nin taşları bile mübarek ve insanlar için yol gösterici olur. Ona bakmak ibadet İbrahim ve İsmail ise hizmetçisi kılınır.

3- Kur'an, Peygamber ve Ka'be özgür ve Allah'a özgüdür. Kur'an hiç kimsenin uydurduğu bir şey değildir. **“Kalbine Ruhu'l Emmini indirmiştir.”** Ne Peygamber kimsenin biatını boynunda taşımakta ve ne de Ka'be kimsenin özel mülkiyetidir.

- 4- Ka'be yer yüzünün ilk noktasıdır.
- 5- Ka'be insanların ibadeti için bina edilen ilk yerdir.
- 6- Kabe'nin bereket ve hayrı sadece müminlere özgü değildir; herkes içindir. **“İnsanlar için yapılmış”**

فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى
النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَفِيٌّ عَنِ
الْعَالَمِينَ (97)

97. Onda (Kabe'de) apaçık deliller vardır, İbrahim'in makamı vardır; kim oraya girse, güvenlik içinde olur; oraya yol bulabilen insana Allah için Kabe'yi hacetmesi Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim küfrederse bilsin ki; doğrusu Allah âlemlerden müstağnidir.

Tefsir

Mekke ve Kabe ilahi nişane ve kudretin sergilendiği bir mekandır. Birçok ibret verici hatıraları ve maceraları vardır. İbrahim (a.s) ustalık yapmış, İsmail (a.s) ise işçilik etmiştir. Ebrehe'nin fil ordusu onu yok etmek istemişse de ilahi kudretle Ebabil kuşları vasıtasıyla helak olmuşlardır. Hz. Ali doğarken duvarı yarılmış Hz. Ali içinde doğmuş ve çok geçmeden de içinde tüm putları yıkmıştır. Habeşli köle Bilal Mekke aristokratlarının şaşkın gözleri karşısında Kabe'nin üzerinde ezan okumuş ve bir gün de Hz. Mehdi Kabe duvarına yaslanarak insanların kurtuluşunu ve Kelimetullah'ın en yüce olduğunu seslendirecektir. Böylece oradan tüm alemleri İslam'a davet edecektir.

Evet Mekke ilah güvenlik şehridir. Oraya giren güvende olur.

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

Her kim Mescid'ül- Haram'a girerse katil bile olursa ona dokunulmaz. Sadece çıkması için zorlanır.

Kabe'nin yanında İbrahim'in makamı vardır. Rivayetlerde de yer aldığına göre İbrahim'in makamı Kabe'yi bina ederken üzerine çıktığı taştır ve üzerinde Hz. İbrahim'in ayak izi vardır. Hz. İsa ve Musa'dan asırlar önce yapıldığı ve birçok sel, saldırı ve yıkımlara maruz kaldığı halde bunca yıl ayakta kalması da ilahi kudretin nişanelerinden biridir.

Allah insanları bu evi hac etmeye davet etmiştir. Hac hareket ile iç içe olan niyet anlamındadır. "muhacce" ise insanı hedefine ulaştıran doğru ve düz yol anlamındadır. İslam'da hac Allah'ın evini kastetmek ve ilgili ameli yerine getirmektir.

Evet, Kabe ilahi kudret ve ayetlerin tecelli yeri; sert, taşlık, susuz ve bitkisiz dağlar arasında "lebbeyk" diye haykıran muvahhitlerin gövde gösterisinde bulundukları mekandır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Allah'ın evinde apaçık nişaneler vardır. (Kutsiyet ve maneviyat nişanesi, manevi cezbelere göstergesi, Adem'den Hatem'e tüm peygamberlerin hatırası, Peygamberlerin tavaf ettiği mekan ve tüm namaz kılanların kıblesi)

2- İslam'ın üstünlüklerinden biri de yeryüzünün bir bölgesini güvenli kılmasıdır. Böylece orası tarih boyunca bütün mazlumların feryat merkezi olmuştur.

3- Teklif ve görev güçle orantılıdır. (Mali, bedeni ve güven açısından gücü ve imkanı olanlara hac farz kılınmıştır. **"oraya yol bulabilen insana"**)

4- Haccı inkar ve terk etmek küfürdür. **"Kim küfrederse"** "Men la Yehzuruh'ul Fakih c. 4, s. 368 de yer aldığına göre İslam Peygamberi (s.a.a) Ali (a.s)'a şöyle

buyurmuştur: “*Gücü yettiği halde hacca terk eden kâfirdir.*” Hakeza bugün yarın deyip erteleyen ve haccedemeden ölen kimsede Yahudi veya Hristiyan olarak ölmüş gibidir.

5- Hacca gitmek İbrahim’in davetini kabullenmektir. Çünkü o Allah’ın emriyle feryat etti. **“İnsanlar arasında çağır.”** Hacıların ilk görevi elbisesini değiştirdikten sonra “lebbeyk” demeleridir. Yani Allah’ın ben geldim demeleridir.

6- İlahi emirleri yapmanın faydası insanın kendisine dönmektedir. Yoksa Allah’ın hiçbir ihtiyacı yoktur. **“doğrusu Allah âlemlerden müstağnidir.”**

7- Bu ayet gücü yetenlere Haccı farz kılan tek ayettir.

8- Gücü yetenlerin daha büyük sorumluluğu vardır. (Damı geniş olanın karı da çok olur.)

9- Allah davet ediyor, minnet etmiyor. **Allah için Kabe'yi haccetmesi... Kim küfrederse bilsin ki; doğrusu Allah âlemlerden müstağnidir.**

10- Farzlar insanın boynunda bir tür sorumluluktur. **“Allah için Kabe'yi haccetmesi”**

11- Allah mutlak zengindir. **“Doğrusu Allah âlemlerden müstağnidir.”**

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ شَهِيدٌ عَلَى مَا

تَعْمَلُونَ (98)

98. De ki: “Ey Kitab ehli! Allah yaptıklarınızı görüp dururken, niçin Allah’ın ayetlerine küfrediyorsunuz?”

Mesajlar ve Nükteler

1- Edepli bir tonda, ama kınamayla birlikte olan soru sorma şekli en iyi davet türüdür.

2- Eğer Allah'ı göz önünde bulundurur ve onu amellerinizde şahit kabul ederseniz küfürden el çekersiniz.

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ مَن آمَنَ تَبِعُونَهَا
عَوَجًا وَأَنْتُمْ شُهَدَاءُ وَمَا اللَّهُ بِعَافٍ لِّ عَمَّا تَعْمَلُونَ (99)

99. De ki: “Ey Kitab ehli! Siz doğru olduğuna şahitken, niçin iman edenleri Allah'ın yolunu eğri göstermeğe yeltenerek ondan çevirmeye kalkışıyorsunuz? Allah işlediklerinizden gafil değildir.”

Tefsir

Önceki ayette onlara neden küfür ettiği sorulmuştu. “Niçin küfrediyorsunuz?” Bu ayette ise geçmişlerinin davranışları kınanmakla birlikte kendileri iman etmediği ve ilahi ayetlere küfür ettiği halde neden başkalarının Allah yolunda yürümesine engel oldukları sorulmaktadır.

Mesajlar ve Nüktele

1- Düşmanlarınız her zaman sizi saptırmaya çalışır. **“eğri göstererek”**

2- Düşmanlarınız sizin hak olduğunuzu biliyor ve buna şahittirler. **“Doğru olduğuna şahitken”**

3- Düşmanlarınız bilmelidirler ki Allah yaptıklarından haberdardır ve onlara tuzak kurmuştur. **“Allah... gafil değildir.”**

4- Her an Allah'ın bizleri ve yaptıklarımızı gördüğüne inanırsak hatalardan el çekeriz.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَطِيعُوا فَرِيقًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ
يَرُدُّوكُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ (100)

100. Ey iman edenler! Kitab verilenlerin bir takımına uyarsanız, imanınızdan sonra sizi kâfir olmaya sevk ederler.

Tefsir

Çeşitli Tefsir kitaplarında¹ şöyle yer almıştır: Şas b. Kays adında bir Yahudi Müslümanların özellikle de Evs ve Hazrec kabilesinin sefa ve samimiyetini görünce rahatsız oldu. Kendi kendine şöyle dedi: Bu iki kabile uzun yıllar birbiriyle savaştılar. Ama şimdi Muhammed'in önderliği altında barış ve sefa içinde yaşıyorlar. Eğer bu böyle devam ederse Yahudilik tehlikeye düşer. Bu yüzden kendi kendine bir plan çizdi, bir grupla birlikte hareket ederek Müslümanlar arasında bir genci onlara yaptıkları Bias (İki kabilenin savaştığı yerin adı) savaşını hatırlatmakla görevlendirdi. Bu genç planı uygulamaya koyarak Müslümanları tahrik etti. Neredeyse yine aralarında savaş çıkıyordu. Peygamber huzur verici konuşmalarıyla onları uyardı ve kendilerini uygulanan komplodan haberdar kıldı. Böylece silahlarını bırakıp birbirlerini kucakladılar, ağladılar ve bu yaptıklarından pişman oldular. Müfessirlerin beyan ettiğine göre bu ve önceki iki ayet mezkur olay ile ilgili nazil olmuştur. Söz konusu ayetler kitap ehlinin kınamakta ve Müslümanları uyarmaktadır.

¹ Mecme'ul- Beyan, Ruh'ul- Beyan, Ruh'ul- Meani, Fahr'ur- Razi, Kurtubi, Meraği ve Numune Tefsirleri nakletmiştir.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Yabancılara uymak yasaktır.
- 2- Yabancılara uymanın neticesi küfürdür.
- 3- Kafirlerle itaat kötü akıbete neden olur.
- 4- Amel inançları etkiler; ameli itaat, itikadi sapıklıkları engeller. **“Bir takımına uyarsanız... sizi sevk ederler”**
- 5- Kafirlerle itaat küfre yol açtığı için onlardan uzaklaşmak gerekir.

وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ وَمَنْ يَعْتَصِم بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (101)

101. Allah'ın ayetleri size okunur, aranızda da peygamberi bulunurken nasıl küfredersiniz? Kim Allah'ın Kitab'ına sarılırsa şüphesiz doğru yola hidayete olur.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Sapıklık ve küfrün nedeni, ya yolu kaybetmedendir ya da kılavuzu... Ama, kitap, sünnet, kanun ve ilahi rehber olmasına rağmen sapıklık niye?
- 2- Allah'a dayanmak, tevekkül etmek ve ondan yardım dilemek bütün vesveselerden ve sapıklıklardan korunmanın yegane sembolüdür.
- 3- Allah'a sarılmanın yolu herkese açıktır. **“Kim Allah'ın Kitab'ına sarılırsa”¹**

¹ Camia-i Kebire ziyaretinde İmam Hadi (a.s)'dan şöyle buyurduğu nakledilmektedir: *“Sizlere sarılan Allah'a sarılmıştır.”* Yani Allah'ın veli kullarına tevessül etmek de gerçekte Allah'a sığınmadır. Nitekim önceki ayette de kafirlere uymanın küfrün sembolü olduğu ilahi önderlere

4- Kanunun varlığı tek başına küfür ve sapıklığın önünü alamaz, rehber de lazımdır. **“Aranızda da peygamberi bulunurken”**

5- Allah’tan gayri her hangi bir kimseye veya makama yönelmek sapıklıktır.

6- Hareketten daha önemlisi doğru yolu bulmak ve onda yürümektir. **“Şüphesiz doğru yola hidayete olur.”**

7- Allah’a sarılmanın kesin sonuçları vardır. **“Şüphesiz hidayet olur.”**

8- Allah’a sarılmak ciddi ve bilinçli bir seçimle iç-içe olan bir harekettir. Bu da Allah’ın veli kullarıyla birlikte hareket etmek ve yollarında yürümektir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ (102)

102. Ey iman edenler! Allah’tan, sakınılması gerektiği gibi sakının, sizler ancak Müslüman olarak can verin.

Tefsir

İman, ilim ve takva gibi kemallerin aşama vardır. İlk aşama, sonraki aşama ve en son mutlak kemal aşaması. Örneğin Kur’an şöyle buyuruyor: **“Allah’ım ilmimi arttır.”** Hakeza Mekarim’ul- Ahlak duasında şöyle yer almıştır: “Allah’ım imanımı kemale erıştır.” Bu ayette de şöyle buyurulmaktadır: **“Sakınılması gerektiği gibi sakının”** İmam Sadık (a.s) ise şöyle buyurmuştur: *“Sakınılması gerektiği şekilde sakınmaktan maksat Allah’a tam*

uymanın ise Allah’a imanın göstergesi olduğu beyan edilmişti.

itaattir.” Buradan da anlaşıldığı gibi Takvanın çeşitli aşamaları vardır.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Her gün bir üst aşamaya çıkmak gerekir.
- 2- İman etmek yeterli değildir; imanlı kalmak şarttır. İşin başlangıcı önemli değildir, işin sonu önemlidir. **“Sizler ancak Müslüman olarak can verin.”**
- 3- İslam bize nasıl yaşayacağımızı öğretmekle kalmayıp, nasıl öleceğimizi de öğretiyor.
- 4- Takva, iyi sonun sır ve şifresidir.
- 5- İnsan iyi sona ulaşmada önemli bir role sahiptir. **Ey iman edenler! Allah'tan sakının.”**
- 6- Gerçek takva, Allah’a ve ahirete iman sayesinde.
- 7- İslam takvanın hem nicelik ve hem de niteliğine teveccüh etmektedir. (Nitelik, sakınılması gerektiği gibi sakınmak; nicelik ise, ömrün sonuna kadarki zamandır.)

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُم مِّنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (103)

103. Toptan Allah'ın ipine sarılın, ayrılmayın. Allah'ın size olan nimetini anın: Hani düşmandınız, kalplerinizin arasını uzlaştırdı da onun nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Bir ateş çukurunun kenarında idiniz, sizi oradan kurtardı. Allah, hidayete erişesiniz diye size böylece ayetlerini açıklar.

Mesajlar ve Nükteler

1- Vahdet ve nifaktan uzak durmak bir ilahi vazifedir.

2- Vahdetin merkez noktası “Allah’ın ipi” olmalıdır. ¹

3- ırk, dil, milliyet, iktisat ve siyaset merkezli vahdet sürürlilik arz etmez, geçicidir.

4- Zahiri vahdet etkisizdir, ama kalpleri kaynaştırmak Allah’ın elindedir. **“Kalplerimizi birleştirdi.”** Kur’an şöyle buyuruyor: Eğer yeryüzünün tüm zenginliklerini bile harcasaydım, O’nun isteği olmadan kalpleri birleştiremezsin.

5- Vahdet kardeşliğin sebebidir. **“O’nun nimetiyle kardeş oldunuz.”**

6- Nifak ve düşmanlık ateşten uçurum ve çukurudur. **“Bir ateş çukurunun kenarında idiniz”**

7- Birlik ve beraberlik ilahi bir nimettir. ² **“Onun nimeti sayesinde oldunuz.”**

8- İslam’ın hizmet ve bereketlerinden gafil olmayın. **“Hani düşmandınız, kalplerinizin arasını uzlaştırdı”**

9- İlahi nimetleri hatırlamak insanda aşkı yaratır ve hidayete neden olur. **“Allah’ın nimetini anın... Umulur ki hidayete erersiniz.”**

10- Allah’ın nimetleri ilahi nişanelerdir. **“Allah’ın nimetini anın... Allah, size böylece ayetlerini açıklar.”**

¹ Nehc’ül- Belağa 176. Hutbe’de şöyle yer almıştır: “Kur’an Allah’ın ipidir. ” Mecme’ul- Beyan tefsirinde de İmam Muhammed-i Bakır’dan şöyle nakledilmiştir: “Biz Ehl-i Beyt Allah’ın ipiyiz. . ” Nur’us- Sekaleyn tefsiri c. 1 de şöyle nakledilmiştir: “Ali b. Ebi Talib Allah’ın ipidir. ”

² İhtilaf ve ayrılık, semavi ve jeolojik bir ilahi azaptır. İslam’da birlik ve beraberlik için yalan söylemek bile caizdir. Fitneye sebep olan doğru söz bile haramdır.

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (104)

104. Sizden; iyiye çağıran, doğruluğu emreden ve fenalıktan men eden bir cemaat olsun. İşte kurtuluşa erişenler yalnız onlardır.

Tefsir

İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırma ile ilgili ayetin birlik ve beraberliğe davet eden iki ayet arasında yer almasının sırrı ya dağınık toplumlarda iyiliğe emretme ve kötülükten sakındırma gücünün kalmayacağı veya bu davetlerin etkili olmayacağıdır. İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak iki şekilde gerçekleşmektedir: 1- Genel bir görev olarak herkes gücü oranında bu görevi yapmalıdır. Bir grup örgütlenmiş insan bu görevi üstlenir ve tüm gücüyle uygulamaya çalışır. Hatalı sürücülük yapan bir şoförü hem diğer şoförler uyarır ve hem de trafik polisi...

İyiliği emretmek ve kötülüğü sakındırmak hususunda bir çok rivayet vardır. Biz sadece şu birini nakletmekle yetiniyoruz: *“Eğer iyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak olmazsa iyi ve hayırlı işler ortadan kalkar, kötülükler ve kötü insanlar hakim olur.”*¹

Mesajlar ve Nükteler

1- İslam toplumunda devletin kontrolünde bir grup örgütlenmeli ve insanların hal ve hareketlerini, toplumun gidişatını kontrol etmelidir.

2- Toplumda iyiliğe davet iyiliği emretmekten önce olmalıdır.

¹ Nehc'ül- Belağa, Hz. Ali (a.s.)'ın vasiyetnamesi

3- Toplumu islah etmek ve fesadı önlemek sivil bir örgütlenme ve belli bir sorumlu bir merkez olmaksızın mümkün değildir.

4- Toplumu islah etmeye çalışanlar gerçek kurtuluşa erenlerdir. **“Gerçek kurtuluşa erenler onlardır.”** (Köşesine çekilen tembel ve lakayt insanların bu kurtuluştan nasipleri yoktur.)

5- İyiliğe davet etmek, iyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak toplumda sürekli olmalıdır; geçici değil. **“Davet eder, emreder, sakındırır.”**

6- Kurtuluş sadece insanın kendisi ile ilgili değildir; başkalarının kurtuluşu da insanın kurtuluşunun şartlarındandır.

7- Hayra davet edenler İslam'ı bilen halkı tanıyan ve metodunu bilen kimseler olmalıdır. Bu yüzden bu işin ümmetten bir kısmının görevi olduğu söylenmiştir; hepsinin değil.

8- İyiliği emretmek kötülükten sakındırmaktan öncedir. (iyiliklerin yolu açılırsa kötülükler için ortam kalmaz.)

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ
وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (105)

105. Kendilerine belgeler geldikten sonra ayrılan ve ayrılığa düşenler gibi olmayın. Büyük azab onlaradır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Öncekilerin acı ihtilaf ve fitne tarihinden ibret alınız.

“... kimseler gibi olmayın.”

2- Her zaman ihtilafların sebebi cehalet değildir; bazen hevesler de ihtilafa neden olmaktadır. **“Kendilerine belgeler geldikten sonra ayrılan ve ayrılığa düşenler”**

3- İhtilaf ve fitne dünyada gücünüzü yok eder. Ahirette de sizi ilahi azaba düşürür. **“İşte bunlar için büyük bir azap vardır.”**

يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ
أَكْفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (106)

106. Bir takım yüzlerin ağaracağı ve bir takım yüzlerin kararacağı gün (büyük azap onlarıdır.) Yüzleri kararanlara: “inanmanızdan sonra küfredersiniz? Küfretmenizden dolayı tadın azabı” denecektir.

Tefsir

Belki de kıyametteki yüzlerin ağarması ve kararması insanın dünyadaki ruh ve halinin tecessümüdür. Dünyada ilahi velayeti kabul edenleri Allah'ta karanlıklardan nura çıkarır. O gün nurani yüzlerle mahşere gelirler. Ama tağutların velayetini kabul edenleri tağutlar nurdan hevesler, fitneler, şirk ve cehalet karanlıklarına sürükler. Kıyamet günü de karanlıklar içinde haşrolur.

Kur'an'da 16 defa imandan sonra küfür, iki defa İslam'dan sonra küfür, üç defa tevhitte sonra buzağıya tapma, 27 defa ise ilim ve apaçık delillerden sonra inkar meselesi söz konusu edilmiştir. Bütün bunlar bir tehlikeyi haber vermektedir ve hepimiz için ciddi bir uyarıdır.

وَأَمَّا الَّذِينَ ابْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ فَفِي رَحْمَةِ اللَّهِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ
(107) تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا
لِّلْعَالَمِينَ (108)

107- 108. Yüzleri ağaranlar ise Allah'ın rahmetindedirler. Onlar orada temellidirler. İşte bunlar, sana doğru olarak okuduğumuz Allah'ın ayetleridir. Allah hiç kimseye zulmetmek istemez.

Tefsir

İlahi ayetleri abartmasız, hiçbir eksiltme ve arttırmada bulunmaksızın okumak bir gerçektir. Bütün ümmetlerin amelleri tepkileri, hareketleri, cezaları ve mükafatları ebedi bir sünnet üzeredir. Allah ne insanlara güçlerinin yetmediği şeyi teklif eder ve ne de ümmetler hakkındaki ilahi sünnetlerini değiştirir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Allah hiç kimseye zulmetmez ve hiç kimse için zulüm edilsin istemez.

2- Yüzlerin ağarması ve kararması insanların amel, fikir ve inançlarının bir yansımasıdır.

3- Zulmü sadece bir eksikliği olanlar, hak yoldan hedefine ulaşamayanlar ve kötülük ve zulümden gafil olanlar reva görür. Bunlardan hiçbirisi Allah için söz konusu değildir. Belki de sonraki ayet de buna işaret etmektedir ki her şeyin sahibi olan ve herkesin kendisine döneceği Allah'ın zulmetmeye ne ihtiyacı olabilir.

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ
(109) كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ
مِّنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ (110)

109- 110. Göklerde olanlar da, yerde olanlar da Allah'ın- dır. İşler Allah'a varacaktır. Siz, insanlar için ortaya çıkarılan, doğruluğu emreden, kötülükten alıkoyan, Allah'a iman eden hayırlı bir ümmetsiniz. Kitab ehli iman etmiş olsalardı, kendileri için daha hayırlı olurdu; içlerinde İman edenler olmakla berâber, çoğu yoldan çıkmıştır.

Tefsir

Bu surenin 104. ayetinde özel ve resmi bir grup tarafından yapılan iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma görevinin özel bir aşaması beyan edilmişti. Bu ayette ise herkesin sorumlu olduğu genel bir aşamaya işaret edilmektedir.

Mesajlar ve Nükteler

1- En iyi ümmet olmak bir slogan değildir; İman, iyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmakladır.

2- İyiliği emretmek kötülüklerle savaş olmaksızın fayda etmez. **“İyiliği emreder, kötülükten men eder.”**

3- Ümmetin her ferdi iyiliği emretmeli ve kötülükten sakındırmalıdır. 9 yaşındaki bir kız çocuğu bile cumhurbaşkanına iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma hakkına sahiptir.

4- Sessiz ve korkak ümmette hayır yoktur.

5- İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak işlerin en iyisi olduğu için hangi grup bunu yerine getirirse en iyi grup sayılır.

6- İyiliği emretmede yaş, bölge, ırk, ilim ekonomik ve toplumsal statünün hiçbir rolü yoktur. Sadece bir şartı vardır ve o da ümmeti Muhammed'den olmaktır.

7- Müslüman tam bir güç ve kudretle iyiliği emretmeli ve kötülükten sakındırmalıdır. (Bu emir ve nehiy bir sadece istek ve arzu değildir.)

8- Emir ve nehiy köklü olmalı ve imandan kaynaklanmalıdır.

9- İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak o kadar önemlidir ki uygulanması ümmetlerin üstünlüğüne neden sayılmıştır. **“Siz en hayırlı ümmetsiniz.”**

10- İnsanlar yol seçmekte özgürdür. **“Onlardan iman edenler vardır... Çoğu yoldan çıkmışlardır.”**

11- İyiliği emretmek kötülükten sakındırmaktan önce gelir.

12- İslam ümmeti iyiliği emretme ve kötülükten sakındırmanın tüm şartlarına (Vahdet, ilim, metot, sanat, beyan, hakimiyet, velayet...) sahip olmalıdır. Aksi takdirde hızla artan toplumsal kötülüklerin önünü alamaz.

13- Kitap ehlinin sizlere meyletmesi çok uzak bir ihtimaldir. **“İman etseydi...”**

لَنْ يَضُرُّكُمْ إِلَّا أَذًى وَإِنْ يُقَاتِلُوكُمْ يُؤْلُوكُمُ الْأُدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنْصَرُونَ

(111)

111. Onlar incitmekten başka size bir zarar veremezler. Sizinle savaşa koyulurlarsa, geri dönüp kaçarlar. Sonra kendilerine yardım da edilmez.

Tefsir

Bu ayet de Müslümanlara teselli vermekte, onları müjdelemekte ve gaybi haberler vermektedir. Sizler iman, birlik ve iyiliği emretme sayesinde kendinizi sigortalamış bulunmaktasınız. Düşmanların tehdidinden korkmayın, zafer sizindir, düşmanlarınız bozguna uğrayacaktır.

Mesajlar ve Nükteler

1- İslam mektebi ve Müslümanlar iman sayesinde sigortalanmıştır. **“Size zarar veremezler.”**

2- Muhalifleriniz size sadece biraz eziyet edebilirler. **“Biraz incitmekten”**

3- İmanı olmayanlar direniş ruhuna sahip olamazlar. **“size arkalarını dönüp kaçarlar.”**

ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ أَيَّنَ مَا تُقْفُوا إِلَّا بِحَبْلِ مِّنَ اللَّهِ وَحَبْلٍ مِّنَ
النَّاسِ وَبَآؤُوا بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ
كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا
وَكَانُوا يَعْتَدُونَ (112)

112. Nerede bulunsalar Allah'ın ve (iman eden) insanların ipine (sarılanlar) müstesna, onlara alçaklık damgası vurulmuştur. Allah'tan bir gazaba uğradılar, onlara miskinlik damgası vuruldu. Bu, Allah'ın ayetlerine küfretmeleri ve haksız yere peygamberleri öldürmelerindendir. Bu, karşı gelmeleri ve taşkınlık yapmalarındandır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Küfür ve Peygamberleri öldürmenin neticesi dünyada zillet ve miskinliğe düşer olmak, ahirette de ilahi gazaba uğramaktır.

2- Günah ve tecavüz; küfür ve Peygamberleri öldürme gibi büyük günahlara ortam hazırlamaktadır. **“bu da onların isyan etmiş ve haddi aşmış bulunmalarındadır.”**

3- Küfür ve tecavüzden daha kötü olanı küfür ve tecavüz hususunda ısrar ve devamlılıktır.

4- En büyük şahsiyetlere oranla bile ölçüleri unutmayınız. Peygamberleri öldürmek en büyük cinayettir ama, **“Haksız yere...”** kelimesinden de anlaşıldığı üzere asıl mesele ölçülere teveccüh etmektir.

5- Yahudiler her zaman zelildir. Gerçi bazen ekonomik reklam, tebliğ, iktisat ve siyaset dizginlerini ellerine alabilirler; ama keramet, izzet, sevimlilik ve güvenlik açısından her zaman en kötü yerededirler. (Hırsız ve bıçak çeken kimse gibi büyük bir panik içindedirler. Büyük sermayeleri olduğu halde asla yüce bir makama erişemezler.)

6- İzzetin sembolü iki şeydir: İçten Allah'ın gücüne iman ve dıştan ümmetler ve milletlerle güzel ilişkiler kurma. “Allah'ın ahbine ve insanların himayesine...” bunların her biri tek başına yeterli değildir. (Eğer sadece iman olur ve insanlarla ilişki kurmazsak bir yere varamayız. Eğer bütün insanlarla ilişkiniz olur ama içten iman etmemişsek yine zarar görürüz.)

7- “Habl” (ip) kelimesinin tekrar edilmesi bu iki ipin aynı olmadığını vurgulanmasıdır.

8- Rivayetlerde de yer aldığına göre Yahudiler peygamberleri kılıçlarıyla öldürmemiştir. Sırlarını ifşa etmiş, bunun üzerine de hakim güçler onları yakalayarak şehit etmişlerdir.

لَيْسُوا سَوَاءً مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ آنَاءَ
الَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ (113)

113. Kitab ehlinin hepsi bir değildir: Onlardan geceleri secdeye kapanarak Allah'ın ayetlerini okuyup (ibadete) duranlar vardır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Hangi grup ve taife olursa olsun var olan kemallerini kabul etmeli, ıkrarda bulunmalıyız. Şiddetli kınamanın yanı sıra iyiliklerden de gaflet etmemeliyiz. **“Kitap ehli içinde (ibadete) duran bir topluluk vardır.”**

2- Başkalarını davet ve kazanma metotlarından biri de onların büyüklerinin güzelliklerini kabullenmektir.

3- Gece secde etmek ve Allah'ın ayetlerini okumak Allah'ın övgüsüne mazhar olmuştur.

4- Geceleri özellikle de seher vakti dua için en iyi vakittir.

5- İbadetin en iyi haleti secdedir.

6- Bu ayet secdede de Kur'an okumanın caiz olduğunun delilidir.

7- İbadet; himmet, ciddiyet, aşk ve hazırlığı gerektirir. **“İbadete duran bir topluluk”**

8- Allah Müslümanların Kur'an okuyarak namaz kılmalarını övdüğü gibi kitap ehlinin de ibadet ve secde ile birlikte semavi kitaplarını okumasını övmüştür.

9- Allah bu ayette ilim, amel, devamlılık, neşat, aşk ve hedefe işaret etmiştir: **“Okurlar”** kelimesiyle ilme; **“secdeye kapanırlar.”** Kelimesiyle ameile; **“Gece saatlerinde”** kelimesiyle devamlılığa; **“İstikamet”** kelimesiyle aşk ve neşata ve **“Ayatullah”** kelimesiyle de cihet ve hedefe işaret etmiştir.

يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ (114)

114. Onlar Allah'a ve ahiret gününe inanır, kötülükten men eder, iyiliklere koşarlar. İşte onlar salihlerdendir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Bakara suresinde imanın kenarında namaz da söz konusu edilmişti; bu ayette de imanın kenarında iyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak zikredilmiştir.

2- İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak diğer dinlerde de var olmuştur. (Zira bu ayet kitap ehli ile ilgilidir.)

3- Seher vakti yapılan secdeler gündüz yapılan emir ve nehiylerle birlikte olmalıdır.

4- Kur'an iyiliği emretmeyi kötülükten sakındırmaktan önce zikretmektedir. Evet eğer iyilikler kapısı açılırsa kötülükler kapısı kendiliğinden açılır. (Kolay evlilikler fesadı önler, namaz da bilindiği gibi kötülüklerden alı koyar. Doğru bir meşguliyet de toplumsal fesatları önler. İnsanları saymak ve saygı göstermek de onları kötülüğe düşmekten alı- koyar.)

5- Hayır işlerde acele etmek, onun değerini arttırır.

6- İman, ibadet, tilavet, iyiliği emretmek, kötülükten sakındırmak ve hayırlı işlerde acele etmek insanı salihler zümresine katar. (Salihler herkesin kendilerine katılmayı arzuladığı kimselerdir. “Beni de salihlere kat”) Her Müslüman her gün en az beş defa onlara selam etmektedir.

7- Salih kimseler, aşk, neşat ve büyük bir iştiaqla bütün hayır işlerinin peşinden koşarlar; bazısının değil. Onların bu aceleciliği ve koşuşturması da geçici değildir; daimidir. **“Koşuşurlar.”**

(115) وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُكْفَرُوهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ

115. Ne iyilik yaparlarsa, inkar edilmezler. Allah takva sahiplerini bilir.

Mesajlar ve Nükteler

1- İlahi dünya görüşünde hiç bir şey zayi olmaz.
“İnkâr edilmezler.”

Kur'an'da şöyle buyuruyor: **“Şüphesiz Allah sadece muttakilerden kabul eder.”** Kabul şartı iman ve takvadır. Bu ayette de şöyle buyurulmaktadır: “Amelleri kabul edilen muttakileri biz tanıyoruz.”

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا
وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (116)

116. Küfreden kimselerin malları ve çocukları, Allah'tan yana, onlara bir fayda vermeyecektir. İşte onlar ateş ehlidir, onlar orada temellidirler.

Tefsir

Kur'an defalarca, mal, evlat, eş, özür dileme, dost, efendi... hiçbir şeyin Allah'ın kahrı ve azabı karşısında hiçbir değer taşımadığını ilan etmiştir.

مَثَلُ مَا يُنْفِقُونَ فِي هَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ
أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَأَهْلَكَتْهُ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ
أَنْفُسُهُمْ يَظْلِمُونَ (117)

117. Bu dünya hayatında infak ettiklerinin durumu, kendilerine zulmeden kimselerin ekinlerine isabetle kavurup mahveden soğuk bir rüzgarın durumu gibidir. Allah onlara zulmetmedi, onlar kendilerine zulüm ettiler.

Tefsir

“Sırrun” kelimesi kavurucu sıcak veya soğuk anlamındadır.¹

Mesajlar ve Nükteler

1- İlahi dünya görüşünde inanç ve hedef büyük bir fonksiyona sahiptir.

2- Kafirlerin batıl yolda harcadıkları bütçelerden endişe etme. Bunlar kavurucu rüzgarlarla yok olan bağlara benzer. (İslam’ın ilk gününden bugüne kadar İslam ve Müslümanlar aleyhine yapılan onca komplo, saldırı, iftira, savaş, propaganda ve oyunlara rağmen ilahi din her gün daha da bir gelişmiş, büyümüştür.

3- Allah’ın gazabı zulüm değildir. İnsanların kendi amelinden kaynaklanmaktadır. **“Allah onlara zulmetmedi.”**

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بِطَانَةً مِّن دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ
خَبَالًا وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي
صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ (118)

118. Ey iman edenler! Sizden olmayanı sırdaş edinmeyin, onlar sizi şaşırtmaktan geri durmazlar, sıkıntıya düşmenizi isterler. Onların öfkesi ağızlarından taşmaktadır, kalplerinin gizlediği ise daha büyüktür. Eğer akıl ediyorsanız, şüphesiz size ayetleri açıkladık.

Tefsir

¹ Tahkik fî Kelimat’il- Kur’an

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

“Betane” kelimesi “iç çamaşır” anlamındadır ve “sırdaş” anlamından kinayedir. “Hebal” kelimesi ise aklı ve fikri ziyan anlamındadır. “Anet” kelimesi ise “zorluk ve meşakkat” anlamındadır. “Ye'lune” kelimesi ise “geri kalmazlar, kusur etmezler.” Anlamındadır.

Mesajlar ve Nükteleler

1- İslam ülkelerinde yabancı müsteşarların bulunması yasaklanmıştır. **“Sizden olmayanı sırdaş edinmeyin.”**

2- Sırdaşlık kesin bir görevdir. **“Sizden olmayanı sırdaş edinmeyin.”**

3- Düşmanın ilk hareketi ve tehlikesi kültürel saldırıdır. Düşman fikir ve düşünceyi baltalamak hususunda asla ihmalkarlık etmez. **“Onlar sizi şaşırtmaktan geri durmazlar.”**

4- Düşmanlar farklı metotlarla size saldırır. 1- Baskı **“sıkıntıya düşmenizi isterler”** 2- Fesat **“Onlar sizi şaşırtmaktan geri durmazlar”** 3- Nifak **“Kalplerinin gizlediği ise daha büyüktür.”**

5- Testiden içinde olan şey sızar. **“Onların öfkesi ağızlarından taşmaktadır.”** Düşmanlarınızı propagandalarından tanıyınız.

6- **“Sizden olmayan”** Müslümanları sırdaş edinmeyelim. Zira Müslümanlar arasında da fitneci, casus, saf ve bön kimseler az değildir.

7- Mümin olmak bir meseledir; akıllı olmak ise ayrı bir mesele. Bu yüzden Allah-u Teala bu ayette şöyle buyurmaktadır: Aklınız varsa kafirleri sırdaş edinmeyin.

Düşmanlar bizim için ne arzu ederler

Eğer Kur'an'da yer alan “veddu” (**isterler**) kelimesine bakacak olursak düşmanların bizler hakkında başlıca şunları düşündüklerini açıkça görürüz.

1- Düşman bizim silah ve sermayeden gaflet etmemizi ister. **“Küfredenler silahlarınızdan ve metanızdan gafil olmanızı isterler.”**

2- Düşman bizden uzlaşma ve esneklik ister. **“yumuşak davranmanı isterler... yumuşak davranırlar.”**

3- Düşman bizim için baskı, zahmet ve meşakkat diler. **“sıkıntıya düşmenizi isterler”**

4- Düşman bizler için gericiliği, irtidadı ve küfre/şirke dönüşü arzular.

هَآأَنْتُمْ أَوْلَآءُ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ كُلِّهِ وَإِذَا لِقَاكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْأَنَامِلَ مِنَ الْعَيْظِ قُلْ مُؤْتُوا بَعْضُكُمْ إِنْ أَلَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ بَذَاتِ الصُّدُورِ (119)

119. İşte siz, onlar sizi sevmezken onları seven ve Kitapların bütününe iman eden kimselersiniz. Size rastladıkları zaman: “iman ettik” derler, yalnız kaldıklarında da, size öfkelerinden parmaklarını ısırırlar. De ki: “Öfkenizden çatlayın.” Allah kalplerde olanı bilir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Dostluk iyi yönlü olmalıdır. Aksi takdirde zillet dejenere ve aşağılık kompleksi sayılır. **“Onlar sizi sevmezken onları seven”**

2- Kafirleri sevmek yasaktır, herkese ve her yerde gösterilen rahmet ve muhabbet değer taşımaz.

3- Sevgi ve muhabbetinizin kin dolu düşmanlarınızı yumuşatacağını zannetmeyin. **“Yalnız kaldıklarında da, size öfkelerinden parmaklarını ısırırlar.”**

4- Her iman iddiasına inanmayın. **“iman ettik” derler, yalnız kaldıklarında da”**

5- Düşmanlarınızı aşağılayın. **“Öfkenizden çatlayın.”**

6- Müslümanlar galip ve muzafferdir. Çünkü bütün semavi kitaplara iman ederler. Başkaları ise sadece bazı kitaplara inanırlar.

7- Kafirleri kazanınız düşüncesiyle onlara muhabbet etmeyiniz. Zira bazen bu muhabbet ve sevginin asıl nedeni tamah, korku ve dejeneredir. **“Şüphesiz Allah kalplerin içindekini hakkıyla bilmektedir.”**

8- Düşmanın ruhi yapısını ve insanın kendi niyetini hakkıyla teşhis edebilmesi oldukça zordur. Bu yüzden ayetin başında “Ha” (bilin ki) kelimesi yer almıştır.

9- Kafirler size karşı gazap değil “gayz” sahibidirler. (Gayz insanın gazapla dolup taşıdığı haleti için kullanılmaktadır.

10- İç etkenlerin dış yansımaları **“Size olan kinlerinden dolayı parmaklarının uçlarını ısırırlar.”** Nitekim önceki ayette de şöyle buyurulmuştu: **“Gerçekten kin ve düşmanlıkları ağızlarından belli olmaktadır.”**

11- Ayetten de anlaşıldığı üzere ruhsal meseleler insanı ölüme kadar götürmektedir. **“Kininizden (kahrolup) ölün.”**

12- Kafirlerle barış içinde yaşama ve hatta kalplerini kazanmak için kendilerine zekattan pay ayırma hususunda çok hassas olan İslam dini bazı yerde de en ağır ifadelerle şöyle buyurmaktadır: **“Kininizden (kahrolup) ölün.”**

13- İslam'ın eziyet eden münafıklara karşı tutumu tek renkli kafirlere karşı tutumundan daha şiddetlidir.

إِنْ تَمَسَّسْكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِنْ تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا وَإِنْ
تَصِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ
(120)

120. Size bir iyilik gelse, onların fenasına gider; başınıza bir kötülük gelse buna sevinirler. Sabreder ve takva sahibi olursanız onların hilesi size hiçbir zarar vermez. Allah işlediklerinin hepsini ilmiyle kuşatmıştır.

Tefsir

Bu ayet dost ve düşmanı tanımanın yolunu beyan etmektedir. Dostu düşmandan tanımanı en iyi yolu onların ruhi yapılarına ve tepkilerine teveccüh etmektir. Gerçekte onların mutluluğu veya mutsuzluğudur. Dış siyasette dostu düşmandan tanımanın en iyi yolu da kınamalar, teyitler, tebliğler, tekzipler ve propaganda yardım türlerine teveccüh etmektir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Sabır ve takva komploları ortaya çıkaran iki etkindir. **“Eğer sabreder ve takva sahibi olursanız onların hilesi size hiçbir zarar vermez.”** (Düşmanın sızma yolu ya bizim aceleciliğimiz, zaafımız ve sabırsızlığımızdandır. Ya da takvasızlığımızdan.

2- Gelişmemizi istemeyen kıskançlar karşısında sabır ve takva dışında bir çaremiz yok.

وَإِذْ عَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ
عَلِيمٌ (121)

121. Hani sen İman edenleri savaş için duracakları yerlere yerleştirmek üzere, erkenden aileden ayrılmıştın. Allah işitir ve bilir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Askeri bir karargahın veya stratejik savunma bölgesinin seçimi her insanın işi değildir. “**Hani erkenden ayrılmıştın.**” Savaş mevzilerini bizzat peygamber tayin etmiştir.

2- Askeri operasyonların teknik, ekolojik ve doğal planları işe başlamadan önce hazırlanmalı ses ve gürültüden uzak bir atmosferde çizilmelidir. “**Hani erkenden ayrılmıştın.**”

3- Sabah vakti savaş için gerekli incelemeleri yapmak hususunda en iyi fırsattır. “**erkenden**”

4- Savaşın eşliğinde aileden ayrılmak gerekir. “**Hani erkenden aileden ayrılmıştın.**”

Uhud savaşının portresi

H. 2. yılda Kureyş kafirleri Bedir savaşında 70 ölü ve 70 esir vererek yenilgiye uğramış ve Mekke'ye geri dönmüşlerdi. Bunun üzerine Ebu Sufyan şöyle dedi: “*Ölülerinizde ağlamayın ki kininiz boşanmasın, kininiz içinde saklı kalsın. Sürekli intikam sloganları atın, ben de intikam almadıkça eşimle yatmayacağım.*”

Ertesi yıl Mekke kafirleri 3000 süvari 2000 piyade olmak üzere tam bir teçhizatla Müslümanlarla savaşmak için Medine'ye doğru harekete geçti. O zamana kadar Müslüman olmayan ve Mekke'de yaşayan Peygamber'in amcası Abbas aziz Peygamber'e (s.a.a) olan aşırı sevgisi yüzünden kafirlerin hareketini bir mektupla Beni Gaffar kabilesinden biri vasıtasıyla gizlice peygambere haber verdi. Peygamber olaydan haberdar olunca olaydan daha

fazla bilgi almak için bir grubu Mekke'ye gönderdi. Bu haber alma grubu geri döndü Ebu Sufyan başkanlığındaki büyük bir küfür ordusunun Medine'ye doğru hareket ettiğini doğruladı.

Peygamber (s.a.a) Cuma günü bir toplantı düzenledi ve Müslümanlarla bu hususta meşveret etti. Bu toplantıda iki görüş belirdi:

1- Medine şehrinde kalalım, sokaklarda siper kuralım, böylece herkes bize yardım edebilsin.

2- Medine'den çıkıp şehrin dışında savaşalım.

İkinci görüş büyük bir kahramanlık ve cesaret ile ifade edildi. Gençler daha çok bu görüşü kabul etti. Sonunda alınan ortak kararda şehir dışına çıkıldı. Halbuki Peygamber Medine'de kalmak istiyordu. Ama gençlerin heyecan ve duygularına saygı göstererek kendi görüşünden vazgeçti. Daha sonra Peygamber (s.a.a) birisi ile birlikte Medine dışında karargah kurmak için şehirden çıktı ve özel bir stratejik yeri olan Uhud dağları eteğindeki bir yeri karargah olarak seçti. Peygamber (s.a.a) Cuma namazı hutbesinde halkı durumdan haberdar etti ve namazın ardından Ensar ve Muhacirden oluşan 1000 kişilik bir güçle karargaha doğru yola koyuldu. Bu savaşın baş komutanı Peygamber (s.a.a) idi. Peygamber (s.a.a) birkaç bayrak aldı. Bazısını Ensara bazısını da Muhacire verdi.

Medine'den Uhud karargahına kadar yaya yürüdüler. Peygamber hareket esnasında ashabının saflarını düzeltiyor, adeta resmi geçit yaptırıyordu. Peygamber safları gözden geçirirken tanımadığı kimseler gördü ve onlara kim olduğunu sordu. Onlar şöyle dediler: "Biz Yahudiyiz ve sizlere yardım için geldik." Peygamber (s.a.a) biraz düşündükten sonra şöyle buyurdu: "Biz müşriklerde savaşta müşriklerden yardım almayız." Bunun üzerine bin kişiden üç yüzü ordudan ayrılmak zorunda kaldı.

(Bazılarına göre ise bu ayrılan üç yüz kişinin hepsi Yahudi değildi. Abdullah bin Ubeyy gibi sözde Müslümanlar da vardı. Onlar da şehirde kalıp savaşılmadığı sebebiyle onlardan ayrıldılar.) ¹

Peygamber (s.a.a) sabah namazını yedi yüz kişiyle birlikte Uhud'da kıldırdı. Safları düzenledi. Abdullah bin Cübeyr komutasındaki elli okçuyu, Uhud dağındaki geçidi korumakla görevlendirdi ve onlara asla oradan ayrılmamalarını söyledi.

Kafirlerin ordu komutanı Ebu Sufyan ise Halid bin Velid komutasındaki iki yüz savaşçıyı bu geçitteki askerlerin gaflet ettiği bir anda arkadan İslam ordusuna saldırmakla görevlendirdi.

Sonunda İslam ve küfür ordusu karşılıklı olarak yerlerini aldılar. Ebu Sufyan putların adı ve güzel kadınlarla, İslam Peygamberi ise Allah'ın adıyla ordusunu savaşa teşvik etti. Uhud cephesinde Müslümanların ordusundan “Allah-u Ekber” feryatları, küfür ordusundan ise: “tef ve ney sesleri yükseliyordu.

Savaş başlayınca Müslümanlar hızlı bir operasyonla Kureyş ordusunu bozguna uğrattı ve küfür ordusu kaçmaya başladı. Müslümanlar bunları takip etmeye koyuldu. Bazı Müslümanlar kafilerin artık kesin yenilgiye uğradığı inancıyla ganimet toplamaya başladı. Geçidi gözetleyen nöbetçilerde Peygamberin bütün tavsiyelerine rağmen ganimet toplama tamahıyla yerlerini terk ettiler. Bu esnada Halit bin Velid komutasında iki yüz kişiyle birlikte harekete geçerek İslam ordusuna arkadan saldırdı.

Kendilerini bir anda düşmanın muhasarası altında gören Müslümanlar neye uğradıklarını şaşırdılar.

¹ Furuğî Ebediyet, c. 2, s. 38 ve Tarih-i Peygamberi İslam, s. 285 de bu hususta farklı görüşler kaydedilmiştir.

Peygamberin amcası Hamza şehit oldu, Peygamberin etrafında canını siper eden bir avuç kimse dışında bütün Müslümanlar kaçmaya başladı.

Bu savaşta en büyük fedakarlığı Ali bin Ebi Talib (a.s) gösterdi. Savaşta kılıcı kırıldı ve bunun üzerine Peygamber O'na Zülfıkar adındaki kılıcını verdi. Peygamber (s.a.a) sipere yatmış Ali (a.s) ise bütün gücüyle onu savunuyordu. Hz. Ali bu hengamede altmıştan fazla yerinden yaralandı. İmam Sadık (a.s) bu hususta şöyle buyurmuştur: *“Peygamber (s.a.a) o an yer ve gökler arasında Cebrail'i gördü. Cebrail şöyle diyordu: Ali'den başka kahraman ve Zülfıkar'dan başka kılı. Yoktur.”*

İbn-i Kum'a adında Mekkeli bir kafır gizlice sokularak Peygamber zannettiği fedakar İslam askerlerinden biri olan Mus'ab'ı şehit etti. Ve ardından, “Lat ve Uzza'ya andolsun ki Muhammed öldürüldü.” Diye feryat etti. Böylece kafirler Peygamberin kesin öldürüldüğüne inanınca savaşı bırakıp Mekke'ye doğru yola koyuldular. Aslında bu olay İslam'ın lehine oldu. Bazı Müslümanlarda Peygamberin öldürüldüğünü duyunca korku ve dehşet içinde kaçmaya başladılar. Daha sonra Peygamberin (s.a.a) ölmediğini anlayınca da geri döndüler ve kendilerini kınayan Peygamberden özür dilediler.

Bu savaşta Müslümanlardan yetmiş kişi şehit oldu ve bir çok kimse de yaralandı. ¹

إِذْ هَمَّتْ طَّائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ تَفْشَلَ وَاللَّهُ وَلِيُّهُمَا وَعَلَى اللَّهِ
فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ (122)

¹ Tefsir-i Numune

122. Sizden iki takım bozulmaya yüz tutmuş idi; oysa Allah onların dostu idi. İman edenler yalnız Allah'a tevekkül etsinler.

Tefsir

Evs kabilesinden Benu Seleme ve Hazreç kabilesinden Benu Haris'e adında iki Müslüman grup savaşa katılmama kararı almışlardı. Bu iki grubun savaşa katılmama kararının iki nedeni olduğu söylenilmiştir:

1- Korkuyorlardı, zira düşmanın sayıca çok olduğunu biliyorlardı.

2- Meşveret yapılırken görüşleri kabul edilmemişti. Onlar Uhud'da savaşma yerine Medine'de kalınmasını teklif etmişlerdi. Bu görüşleri kabule dilmediğinden rahatsız olmuş ve savaşa katılmamışlardı.

3- Peygamberin Yahudilere kendileriyle birlikte savaşa katılmalarına izin verilmemesini bahane etmişlerdi. Ama Allah yine de bu iki grubu geri dönme günahına düşmekten ve savaş meydanlarından kaçmaktan korudu, ilahi velayetiyle onları himaye etti.

Mesajlar ve Nükteler

1- Eğer insan Allah'ın velayeti altında olmazsa gevşer.

2- Allah Müminleri kendi haline bırakmaz, hassas zamanlarda onların elinden tutar.

3- Allah kararlarımızdan dahi haberdardır. Peygambere de insanların düşüncelerini haber vermektedir. **“Yüz tutmuş idi.”**

4- Cepheye gidenlerin hepsi aynı değildir.

5- Gevşekliğin yegane ilacı Allah'a tevekküldür. Bu etkin ilaç ise sadece Müminlerin elindedir.

وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ فَاتَّبِعُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ
(123)

123. Andolsun ki, siz düşkün bir durumda iken, Bedir'de, Allah size yardım etmişti; Allah'tan sakının ki şükredebilesiniz.

Mesajlar ve Nükteler

1- Özellikle de savaş meydanlarında gaybi yardımları unutmayın.

2- Gaybi yardımların şükürü ondan kötü istifade etmemek gururlanmamak ve takvalı olmaktır.

إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُدْعِيَكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ آلَافٍ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُنَزَّلِينَ (124)

124. Hani iman edenlere: “Rabbinizin size indirilmiş üç bin melekle yardım etmesi size yetmeyecek mi?” diyordun.

Mesajlar ve Nükteler

1- Melekler Allah'ın emriyle Müminlere hizmet etmektedir.

2- Allah'ın lütuf ve ihsanına ümit bağlamak bir savaşçı için zaruridir.

3- Önderin görevlerinden biri insanları ümitlendirmek ve onlara gaybi yardımları hatırlatmaktır.

4- İlahi dünya görüşünde insanların maddi hayatı ve sorunları melekler alemiyle ilişki halindedir.

بَلَىٰ إِن تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ
بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ (125)

125. Evet, eğer sabrederseniz, sakınırsanız, onlar hemen üzerinize gelirlerse Rabbiniz size, nişanlı beş bin meleklerle yardım edecektir.

Tefsir

Önceki ayette üç bin meleğin yardımından bahsedilmişti. Bu ayette ise beş bin melekten söz edilmektedir. Bu, savaşçıların askeri şartları, ihtiyaçları, ruhi koşulları ve takvası sebebiyledir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Takva ve sabır gaybi yardımların ve meleklerin inmesinin iki büyük etkenidir. **“Sabır gösterir ve takvalı olursanız.”**

2- İlahi sünnetler insanların ve zamanın değişmesiyle değişmez. **“Sabır gösterir ve takvalı olursanız.”**

3- Takva ile birlikte olan sabır değerlidir; aksi taktirde inatçılık ve kalın kafalıdır. **“Sabır gösterir ve takvalı olursanız.”**

4- Düşmandan gaflet etmeyin. Düşmanın saldırısı ani ve büyüktür.

5- Sayıdan da anlaşıldığı üzere meleklerin gücü sınırlıdır. **“İnen”** kelimesinden de anlaşıldığı üzere Allah'ın emri altındadır ve kendiliğinden hiçbir şey yapmazlar.

6- **“Nişanlı”** kelimesinden de anlaşıldığı üzere yardımcı melekler özel güçlerdir. (Nitekim İmam Zeyn'ul Abidin (a.s) Sahife-i Seccadiye'de meleklerle selam verirken

meleklerden her gurubu için özel bir takım görev beyanında bulunmaktadır.

وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُمْ بِهِ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ (126)

126. Allah bunu, ancak size müjde olsun ve böylece kalpleriniz yatışsın diye yapmıştır. Yardım, ancak güçlü ve hikmet sahibi olan Allah katındandır.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Cephede huzur ve müjde askerlerin ihtiyaçlarından biridir.

2- Bütün maddi, ilmi, ruhsal ve gaybi önkoşullar Allah'ın iradesi olmaksızın hiçbir şeye yaramazlar. **“Zafer yalnızca mutlak güç ve hikmet sahibi Allah katındandır.”**

3- Allah'ın kudret ve izzeti hikmetiyle beraberdir. (Bazen özel ir takım nedenlerden dolayı Müslümanlar yenilgiye uğrayabilir. Evet ilahi yardımlar, ilahi hikmete

لِيَقْطَعَ طَرَفًا مِّنَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَوْ يَكْتَسِبَهُمْ فَيَنْقَلِبُوا خَائِبِينَ (127)

127. (Bu ilahi yardım) Küfredenlerin kökünü kesmek veya ümitsiz olarak geri dönecek şekilde bozguna uğratmak içindi.

Tefsir

et- Tahkik yazarına göre “taraf” kelimesi bir şeyin sonu anlamındadır; bir köşesi anlamında değil. Bu esas üzere

ayet şöyle buyuruyor: “gaybi yardımlarımız kafirlerin kökünün kazınması içindir.”

Lügat ve tefsir kitaplarında ise iki çeşit ümitsizlik yer almıştır. Eğer birisi başta da ümitsiz ise Arapça’da “yeise” derler. Eğer sonradan ümitsizliğe düşmüşse o zamanda “haib” derler.¹

Mesajlar ve Nükteler

1- Küfrün ve kafirlerin hepsinin kökünün kazınması veya zelil, hor ve ümitsiz kılınması gerekir. (Kafirlerin kökünü kazımayan zayıf, mevsimlik, geçici ve acizane tutumlarınızla kendinizi avutmayın.)

2- Sizin vahdetiniz, gücünüz, siyasetiniz ve yönetiminiz düşmanı her zaman ümitsiz bırakacak düzeyde olmalıdır.

لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ (128)

128. Allah'ın, onların tövbelerini kabul veya onlara azab etmesi hususunda senin bir ilişiğin yoktur; çünkü onlar zalimlerdir.

Tefsir

Önder tam bir sadakat ve doğruluk ehli olursa kendisinden sorumluluğu kaldıran ayetleri bile büyük bir doğruluk ve cesaretle insanlara açıklar. Allah-u Teala, **“Bu işte sana bir şey yok.”** Buyurmaktadır. Şii ve Sünni tefsirlerde yer aldığına göre Uhud savaşında Peygamberin dışı kırılıp kan akınca, Peygamber şöyle buyurdu: *“Bu insanlar nasıl kurtuluşa erecek.”* Bunun üzerine ayet inerek

¹ Tefsir- u Etyeb'il Beyan ve et- Tahrîk fi kelimat'il Kur'an

şöyle buyurdu: “Sen insanların kurtuluşundan sorumlu değilsin, ileride onlar ilahi affa uğrayabilir veya kendi hallerine bırakılıp cezalandırılabilir. Bu işte sana bir şey düşmez.”

Mesajlar ve Nükteler

1- Hak cephesinden kaçanlar ve hatta Müslümanlara en büyük darbeyi vuran kafirler için de tövbe kapısı açıktır.

2- Çabuk hükmetmeyiniz.

3- Af ve azap Allah’a özgüdür. (Şefaât makamı Allah’ın veli kullarına ihsan etti bir makamdır. O da Allah’ın izni olmaksızın gerçekleşmez. Peygamberler dahi kendiliğinden bağımsız bir şeye sahip değillerdir.)

4- İnsanın azap görmesi kendi zulümleri sebebiyledir.

وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ
وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ (129)

129. Göklerde olanlar da, yerde olanlar da Allah'ındır. Dilediğini bağışlar, dilediğine azab eder. Allah bağışlayandır, merhamet edendir.

Tefsir

BU ayet de önceki ayeti onaylamaktadır; ceza ve mükafatın Allah’ın elinde olduğunu beyan etmektedir. Zira yaratılış ve bütün varlığın hakimiyeti Allah’ın elindedir. İlginç olanı da ayette Allah’ın lütfüne veya kahrına uğrayanların beyan edilmemesidir. Böylece insanın gurur veya ümitsizliğe düşmesi önlenmiş, sürekli korku ve ümit içinde yaşamaları sağlanmıştır. Bilindiği gibi af veya azap meselesi ilahi hikmet ve insanın kendinde ve toplumda vücuda getirdiği ortam ile ilgilidir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً وَاتَّقُوا اللَّهَ
لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (130)

130. Ey iman edenler! Faizi kat kat alarak yemeyin. Allah'tan sakının ki kurtuluşa erişsiniz.

Tefsir

Bu ayet de sonraki sekiz ayetle birlikte Uhud savaşında nazil olan ayetler arasında yer almaktadır. Bu düzen belki de savunma sisteminde ekonomik ve ahlaki meselelerin etkin olduğu hasebiyledir. Fertleri ihlas, fedakarlık, hayırlı işlerde yarışma, tövbe ve öndere itaat ehli olan bir toplum savaşta da başarılar elde edecektir. Ama materyalist, cimri, isyankar ve günahlarda ısrarlı olan bir toplum mutlaka yenilgiye uğrayacaktır.

Ayrıca bilindiği gibi faizin haram olduğu ayetler birkaç aşamada tedrici olarak nazil olmuştur. İlk adımda Yahudilerin faiz yemesi eleştirilmiştir. **“Ondan sakındırıldıkları halde halde faiz almalarından”** Bu ayet ise kat kat arttırılmış faizi yasaklamıştır. Ama yavaş yavaş İslam bir dirhem dahi olsa faizi tümüyle yasaklamış ve Allah’la savaş olarak adlandırmıştır.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Faiz tümüyle haram kılınmadan önce en çirkin ve bilinen türü yasaklanmıştır. **“Kat kat arttırılmış”**

2- İktisadi meselelerde takvaya riayet çok gereklidir. **“Faiz yemeyin... Allah’tan sakının.”**

3- Sağlam ekonomi takvanın göstergesidir. **“Faiz yemeyin... Allah’tan sakının.”**

4- Kurtuluş mal ve faizle elde edilemez; Takvayla elde edilebilir. **“Allah’tan sakının ki kurtuluşa eresiniz.”**

5- Faiz yiyen takvasızdır ve takvasız kimse kurtuluşa eremez.

6- Faiz yiyen insan ne dünyada kurtuluşa erer (Zira faizden kaynaklanan sınıfsal çatışmalar mahrumların kin, baskı ve ayrılığı ile rantiyecilerin ayyaşlığına, tembelliğine ve hırsına neden olmaktadır.) ve ne de ahirette. (Zira Allah’ın gazabına uğrar.)

وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ (131)

131. Kafirler için hazırlanmış ateşten sakının.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Önceki ayete teveccühen faiz yemek de bir tür küfürdür. **“Kafirler için hazırlanmış”**

2- Faiz yiyen Müslümanlar da kafirler için hazırlanmış azapla tehdit edilmektedir.

3- Cehennem kafirler için yaratılmıştır. Müslümanlar cehenneme girerlerse amelleri kafirlere benzediğindendir.

4- Cehennem şimdi de mevcuttur. **“Kafirler için hazırlanmış...”** Nitekim cennet de takva sahipleri için hazırlanmıştır. **“Cennet takva sahiplerine yakınlaştırmıştır.”**

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (132)

132. Size merhamet edilmesi için, Allah'a ve Peygambere itaat edin.

Tefsir

Uhud savaşında Müslümanların yenilgiye uğrama nedeni Peygamber (s.a.a)'e yaptıkları isyandı. Peygamber onlara Uhud dağındaki geçidi terk etmemeleri emretmişti. Ama onlar ganimet toplamak hırsıyla peygamberin emrine isyan ettiler ve bölgeyi terk ettiler. Düşman da o korunmasız kalan geçitten saldırıya geçerek Müslümanlara büyük bir darbe vurdu.

Mesajlar ve Nükteler

1- Peygamberin emirlerine-ister hükümet ile ilgili olsun, isterse de ibadet ile ilgili- mutlaka itaat edilmesi gerekir.

2- Allah ve Peygambere itaat ederek faizden el çeken ve insanlara merhamet eden kimse Allah'ın merhametine uğrayacaktır. (Önceki ayetlere teveccühen.)

وَسَارِعُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ
وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ (133)

133. Rabbinizin mağfiretine ve takva sahipleri için hazırlanmış, eni gökler ve yer kadar olan cennete koşuşun.

Tefsir

Çoğu İslam bilginleri cennet ve cehennemın şu anda mevcut olduğuna inanmaktadır. Bunun delillerinden biri de şu ayetlerdir: **“Takva sahipleri için hazırlanmış... Kafirler için hazırlanmış”**

Ayrıca bu ayette geçen “arz” kelimesi de genişlik anlamındadır; uzunluğun karşısında ifade edilen en anlamında değildir.

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ
عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ (134)

134. Onlar bollukta ve darlıkta infak ederler, öfkelerini yenerler, insanların kusurlarını affederler. Allah ihsan sahiplerini sever.

Tefsir

Bu ayet faizi haram kılan önceki ayetlerin tam karşısında infak, af, bağışlama ve yardımlaşmayı övmektedir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Takva infaktan ayrı değildir. **“O muttakiler için hazırlanmıştır ki infak ederler...”**

2- İnfak cömertlik ister; servet değil. **“Bollukta da darlıkta da”**

3- Takva sahipleri içgüdülerine mahrum değildir; Onlar kendisine hakim ve maliktir. **“Öfkelerini yutarlar.”**

4- Takva göğüs genişliğinden uzak ve ayrı değildir. **“İnsanları affederler.”**

5- Ne refah halinde mahrumlardan gaflet edin ve ne de yoklukta kendinizin de sefalette olduğunuzu dile getirin. **“Bollukta da darlıkta da”**

6- Muttaki münzevi değildir; mal ve güzel ahlakla insanlarla muşeret eden kimsedir.

7- Bütün insanları bağışlamak bir değerdir; sadece müminleri değil. **“İnsanları affederler.”**

8- Allah'ın sevgilisi olmak isteyen malından geçmeli ve öfkesini yutmalıdır.

Tarihi bir olay

Şöyle nakledilmiştir: İmam Seccad (a.s)'ın hizmetçilerinden biri imamın elini yüzünü yıkadığı bir esnada elindeki kabı düşürdü ve imamın başını yaraladı. İmam ona bakınca o hizmetçi imamın rahatsız olduğunu gördü ve mezkur ayeti okudu: **“Öfkelerini yutarlar...”** İmam da ona şöyle dedi: *“Ben de öfkemi yuttum.”* Hizmetçi daha sonra ayetin devamını okudu: **“Ve insanları affederler... .”** İmam şöyle buyurdu: *“Allah seni affetti.”* Bunun üzerine hizmetçi şöyle dedi: “Şüphesiz ki Allah ihsan sahiplerini sever.”

İmam da ona şöyle buyurdu: “O halde seni Allah yolunda azad ettim.”¹

وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ
فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَى
مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ (135)

135. Onlar fena bir şey yaptıklarında veya kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı anarlar, günahlarının bağışlanmasını dilerler. Günahları Allah'tan başka bağışlayan kim vardır? Onlar, yaptıklarında bile bile ısrar etmezler.

Mesajlar ve Nükteler

1- Günahtan daha tehlikelisi günahtan gaflet ve dikkatsizliktir.

2- Takvanın göstergesi günahtan hemen sonra tövbe etmektir.

3- Günah insanın kendine zulmetmesidir.

¹ Mecme'ul- Beyan ve Ruh'ul- Beyan tefsirlerinden naklen

4- Muttaki günahlarda ısrar etmeyen kimsedir. Zira günahlarda ısrar etmek onu küçük görmek ve Allah'ın zikrinden gaflet etmektir.

5- Günahkarın kalbi Allah'ı andıkça muttakilerden olması ümit edilir.

6- Günahkarları bağışlayan sadece Allah'tır.

7- Bilerek günahlarda ısrar etmek tehlikelidir.

أُولَئِكَ جَزَاءُؤُهُمْ مَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ (136)

136. Onların hareketlerinin karşılığı, Rablerinden bağışlanma ve altlarından ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cennetlerdir. (salih) Amel edenlerin ne güzel ecridir!

Tefsir

Birbiri ardınca üç ayette yer alan “muttakiler”, “İhsan sahipleri” ve “(salih) amel edenler” kelimesi de takvanın bir inziva, uzlet ve sadece ruhsal bir nitelik olmadığını, aksine amel ve ihsanla birlikte toplumla içice olmak gerektiğini ifade etmektedir.

Mesajlar ve Nükteler

1- İnsan günahattan temizlenmedikçe cennete giriş liyakatini elde edemez.

2- Sadece arzu etmekle ilahi ihsanlara erişmek olmaz; iş ve emel de gereklidir. “(salih) Amel edenlerin ne güzel ecridir!”

قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ
عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ (137)

137. Sizden önce (milletler hakkında) ne sünnetler gelip geçti. Yeryüzünde gezin de, yalancılardan sonunun ne olduğuna bir bakın.

Tefsir

Önceki kavimlerde varolan sünnetler örnek olarak şunlardır:

- a- Hakkı kabul etmeleri ve kurtuluşları.
- b- Hakkı yalanlamaları ve helak olmaları.
- c- İlahi imtihanlardan geçmeleri.
- d- Gaybi yardımlar.
- e- İlahi şahsiyetlerin direnişi ve hedefine ulaşması.
- f- Kafirlerin komplosu ve Allah'ın bu komploları etkisiz hale getirmesi.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Geçmişlerin tarihi gelecek neslin hayat yolunun ışıklarıdır. (İnsanların tarihinin birbiriyle kültürel ve düşünsel ilişkileri vardır. Dünkü değişiklikler bugünü bugünkü değişiklikler ise yarını ve gelecek nesilleri etkilemektedir.)

2- Hedef ve ideali olan bir seyyahlık ve ziyaret zalimlerin başına gelenleri düşünmeyle birlikte olursa insanlar için en iyi sınıf ve en iyi öğretmen olabilir.

3- Sizin diğer ümmetlerden bir farkınız yoktur. (izzet veya zilletin nedenleri herkes için geçerlidir.)

4- İnsanların, gençlik, gelişme, ve yaşlılık dönemi olduğu gibi toplum ve ümmetlerin de gençlik, gelişme, yaşlılık ve ölüm dönemleri vardır.

5- Tarihi okumada olaylar önemli değildir. İşin sonu ve akıbetleri önemlidir.

هَذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ (138)

138. Bu Kur'an, insanlara bir açıklama, muttakiler için yol gösterme ve bir öğüttür.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Gerçi Kur'an herkes içindir, ama ibret ve öğüt alanlar sadece muttakilerdir.

2- İlahi ayetleri algılama ve istifade etmede insanların ruhunun büyük etkisi vardır.

وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (139)

139. Gevşemeyin, üzölmeyin, eğer gerçekten müminler iseniz, mutlaka en üstün olan sizlersiniz.

Tefsir

Peygambere itaat edilmediği için Müslömanların yenilgiye uğradığı Uhud savaşından sonra Müslömanlar büyük bir moral bozukluğına uğramıştı. Bunun üzerine ayet inerek onlara Uhud savaşındaki yenilgiden dolayı kendilerini kaybetmemelerini ve imanlarını güçlendirdikleri takdirde üstün olduklarını ifade ettiler. Allah-u Teala Musa (a.s)'a da şöyle buyurmuştu: “Şüphesiz ki sen üstünsün.” Ama normal insanlara şöyle buyurmaktadır: “Eğer mümin olursanız mutlaka üstün olursunuz.”

Mesajlar ve Nükteleler

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

1- Bir yerde yenilgiye uğramak sonsuz yenilgiye uğramak demek değildir. (Ayetin nüzul sebebine teveccühen)

2- Eğer imanınızı kaybetmeseydiniz ve peygambere isyan etmeseydiniz asla yenilmezsiniz. (Ayetin nüzul sebebine teveccühen)

3- Eğer iman ve itaate geri dönerseniz yine savaşlarda galip gelirsiniz.

4- Dış yenilginiz, iç yenilginiz sebebiyledir. İçten sarsıntı geçirdiğiniz için dışta da darbe yediniz.

5- Zahiri zafer ve yenilgi önemli değildir; Zira üstünlük doğru inanç ve doğru düşünceyledir.

6- Eğer aydın geleceğe ve ilahi vaatlere gerçekten inanmışsanız geçici yenilgiler için üzülmez, gevşeklik göstermezsiniz.

7- Pedagog ruhları güçlendirmelidir.

8- Maddi materyalist dünya görüşünde zaferin etkenleri silah ve teçhizattır; ama ilahi dünya görüşünde zafer imanındır. **“Eğer iman etmişseniz.”**

إِنْ يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلُهُ وَتِلْكَ الْأَيَّامُ
نُذَاوِلَهَا بَيْنَ النَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَتَّخِذَ مِنْكُمْ شُهَدَاءَ
وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ (140)

140. Eğer siz bir yara almışsanız, (size düşman olan) o topluluk da benzeri bir yara almıştı. Böylece biz, Allah'ın gerçek müminleri ortaya çıkarması ve içinizden şahitler edinmesi için, bu günleri bazen lehe, bazen da aleyhe döndürüp duruyoruz. Allah, zulmedenleri sevmez.

Tefsir

Bu ayet Müslümanlara teselli vermekle beraber bir gerçeği de beyan etmektedir ve o gerçek şudur: Eğer siz hak, ilahi hedef ve aydın bir gelecek için canı açıdan zarar görmüşseniz düşmanlarınız da öldürülmüş ve yaralanmıştır. Eğer siz bugün Uhud da zafere erişemediyseniz, düşmanlarınız da dün Bedir’de yenilgiye uğramıştı. O halde imtihanlarda sabırlı olmalısınız.

Gerçi “Şüheda, şehit ve şahit” kelimeleri Kur’an’da genelde “tanık” anlamına gelmiştir; ama ayetin nüzul sebebi savaş meselesi cephede yaralanma konusu ışığında bu ayette geçen “şüheda” kelimesini “Allah yolunda öldürülenler” diye mana etmek de mümkündür.

Mesajlar ve Nükteler

1- Siz Müslümanlar sabır hususunda kafirlerden geri kalmamalısınız.

2- Acı ve tatlı olaylar kalıcı değildir. **“O günleri bir insanlar arasında döndürür dururuz.”**

3- Savaşlarda, hayatın iniş ve çıkışlarında gerçek iman sahipleri ile sadece iman iddiasında bulunanlar birbirinden ayrılır.

4- Allah kolayca dinden el çekmeyesiniz diye sizlerden şehitler edinmektedir.

5- Allah acı Uhud olayında öndere itaatsizlik sonucunda insanın nasıl yenilgiye uğradığına dair sizleri de tanık kıldık.

6- Kafirlerin geçici zaferi Allah’ı onlara muhabbetinin göstergesi değildir. **“Allah zalimleri sevmez.”**

7- Müslümanlar aşağıdaki hususlara teveccühen güçlü bir ruha sahip olmalıdır. Zira:

a: **Üstün gelecek olan sizsiniz.**

b: **O kavim de benzer bir acıya uğramıştır.**

c: O günleri biz insanlar arasında döndürür dururuz.

d: Allah iman edenleri ortaya çıkarsın...

e: Ve aranızdan şahitler (veya şehitler) edinsin.

f: Allah zalimleri sevmez.

وَلِيُمَحِّصَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَمْحَقَ الْكَافِرِينَ (141)

141. Bir de Allah, böylece iman edenleri günahlardan arıtmak, küfredenleri ise yok etmek ister.

Tefsir

“Temhis” kelimesi her türlü ayıp ve noksanlıktan temizlemek anlamındadır. “Mehk” kelimesi ise tedrici olarak azalmak anlamındadır.

Adeta Allah-u Teala uhud savaşında Müslümanların zayıf noktalarını Onlara göstermiş ve bunları gidermelerini sağlamıştır. Onları böylece sonraki hareketlere hazırlamıştır. Bazen uyandırıcı ve olumlu yenilgiler uyuşturucu zaferlerden daha iyidir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Savaş temiz insanları boş insanlardan ayıran bir ölçüdür. İmtihan da Allah'ın kesin bir sünnetidir.

2- İman ehli için Uhud savaşında zafer veya yenilgi saadet sayılmalıdır. Zira ya şahadet, ya tecrübe ya da düşmana karşı zafer elde edilmektedir.

3- İmanın gelişmesi veya küfrün yok oluşu zamanla ve tarih boyunca gerçekleşen bir olaydır.¹

¹ “Yumehhis” kelimesi süreklilik, “yemheke” kelimesi ise tedricen anlamını da içermektedir.

4- Günlerin döndürülmesi ve tarihin geleceği küfrün yok oluşunu sağlamaktadır. **“Kafirleri de helak etmek ister.”**

5- Bugün ki yenilgi önemli değildir, işin sonu önemlidir. **“Kafirleri de helak etmek ister.”**

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا
مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ الصَّابِرِينَ (142)

142. Yoksa Allah, içinizden cihat edenleri ve sabredenleri belirtmeden cennete gireceğinizi mi sandınız?

Tefsir

Bu ayette müminlerin cihat ve saldırısına işaret edilmektedir. Zira cennet yolu sabır ve cihattan geçer. Kur'an şöyle buyuruyor. **“Sabrınız dolayısıyla selam olsun sizlere.”** Bu tabirde özel bir inayet vardır. İnsanlara Hac, oruç, humus veya zekat sebebiyle selam verilmemektedir. Zira bilindiği gibi her işi yapmak sabır ve direnişi gerektirir.

Mesajlar ve Nükteler

1- İman yeterli değildir, amel de gereklidir. (Evet cenneti bir değer karşılığında verirler; bir bahane ile değil. Her şey işle olur konuşmakla değil.)

2- Cennetin anahtarı sabır ve cihattır. (Hüzünler, sevinçler, günahlar, itaat, büyük cihat ve küçük cihatta sabır)

3- Sabır ve direniş cihatla birlikte olmalıdır. Zira savaşın başlaması, devamı savaş sonrası etkileri kısacası her şey sabrı gerektirir.

4- Batıl hayallerinizden ve gereksiz beklentilerden el çekin. **“Sandınız.”**

وَلَقَدْ كُنتُمْ تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَلْقَوْهُ فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ
وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ (143)

143. And olsun ki, ölümle (cihatla) karşılaşmadan önce onu temenni ediyordunuz; (ama şimdi) ölümü görünce (tedirgin gözlerle) bakıyorsunuz.

Tefsir

Bu ayetin nüzul sebebinde yer aldığı üzere Müslümanlar bedir savaşında zafere eriştiyse de bir grup Müslüman şehit oldu. Onun üzerine bazılarına şöyle dediler: Keşke biz de Bedir savaşında hazır bulunsaydık da şahadete erişseydik. Ama ne yazık bunlar ertesi yıl Uhud savaşında kaçtılar ve bu ayette şiddetle kınandılar.

Mesajlar ve Nükteler

1- Arzularınıza kanmayın. Slogan atanlara ve her slogana güvenmeyin.

2- Tecrübe ve amelde insanlar imtihan edilir.

“Ne güzel olurdu tecrübenin ölçü olduğu ortaya çıksın

Her kim bu hususta yalan atıyorsa yüzü kararsın.”
Kerbela şehitlerinin ziyaretinde de şöyle diyoruz: *“Keşke biz de sizinle olsaydık ve şahadete erseydik.”* Ama amelde ne yaptığımızı hiç düşündük mü?

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ
 قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ
 شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ (144)

144. Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler geçmişti. Ölüyor veya öldürülürse gerisin geriye mi döneceksiniz? Geriye dönen, Allah'a hiçbir zarar vermez. Allah şükredenlerin mükâfatını verecektir.

Tefsir

Şii ve Sünni tefsirlerde şöyle yer almıştır: Uhud savaşında kafirler Peygamberin dişini kırıp ağzını kanatınca “Muhammed öldü” diye yaygara kopardılar. Bazıları da Mus’ab’ın şahadetini Peygamberin şahadeti zannettiler. Bu yaygara kafirlerin sevinmesine sebep oldu. Zayıf imanlı bazı Müslümanlar kaçmaya başladı. Hatta bazıları kafilerin komutanı Ebu Sufyan’dan eman dilemek istediler. Ama öte yandan bir avuç Müslüman da direniyor ve şöyle haykırıyordu: Muhammed öldürülmüş bile olsa onun yolu ve Rabbi bakidir, kaçmayınız.¹

Mesajlar ve Nükteleler

1- İslam toplumu öyle bir düzen kurmalı ve teşekkül oluşturmalıdır ki önderleri gitse dahi zarar görmesinler.

¹ Bu ayeti yazdığım sıralarda İran İslam Devriminin önderi İmam Humeyni (r. a.) vefat etti. 10 milyondan fazla insan Tahran’da onu teşyi etti. İran’lı müslümanlar bu ayet esasınca imanlarında sabit kaldılar, ayetullah Hamenei gibi adil ve fakih bir önderi seçerek İmam’a ülkülerine ve fakih önderlerine biat ettiler.

2- İslam Peygamberi (S. a. a.)’de ilahi sünnete; ölüm ve hayat gibi doğal kanunlara/şartlara uymak zorundadır.

3- Önceki peygamberlerin ölümüyle ona uyanlar dinden mi döndü. **“Ondan önce de peygamberler geçmişti.”**

4- Yaygara koparmak veya söylenti çıkarmak düşmanın silahlarından biridir. (Ayetin nüzul sebebine teveccühen)

5- Ömür sınırlıdır; yol değil. **“Şimdi o ölür veya öldürülürse geriye mi döneceksiniz?”**

6- Şahıslara tapmak yasaktır. (Allah’ın yolu aydınlandıktan sonra şahısların gelip gitmesi insanın ilahi çizgi takibine engel olmamalıdır.

7- İnsanların iman veya küfrünü Allah’a hiçbir faydası veya zararı yoktur. (Sizin küfür veya dönüşünüz kendinizi ilgilendirir. **“Allah'a hiçbir zarar vermez”**

8- Hak yolda direniş ameli bir şükürdür, sevabını Allah verecektir. **“Allah şükredenlerin mükafatını verecektir.”**

9- Muhammed (s.a.a) sadece elçidir; mesajını tebliğ ettikten sonra görevini yapmış sayılır. Onun yolunu takip etmek bize düşer.

10- İmanınızı tarihi olaylardan asla etkilenmeyecek şekilde güçlü ve sabit kılın.

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِتَابًا مُؤَجَّلًا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ نُؤْتِهِ مِنْهَا وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ (145)

145. Hiç bir kimse Allah'ın izni olmadan ölmez; o, belli bir vakte bağlanmıştır. Kim dünya nimetini isterse ona ondan verilir ve kim ahiret nimetini

isterse ona da ondan veririz. Şükredenlerin mükâfatını vereceğiz.

Mesajlar ve Nükteler

1- Savaşta kaçmakla ecelin elinden kurtulmak mümkün değildir. (Önceki ayet ve nüzul sebebine teveccühen)

2- Dünya ve ahiret karşınızda durduğu için o halde Allah'ın rızasını kazanmaya ve ebediyet yolunu sürdürmeye çalışalım.

3- Ölüm bizim elimizde değildir. **“Ölüm belli bir süreye göre yazılmıştır.”** Ama iradeler ve hedefler bizim elimizdedir. **“Her kim... İsterse”**

4- Her amelin özel bir yankısı vardır. Alemin belli bir düzen ve kanunu vardır. Dolayısıyla hangi yolda yürürsek belli bir sonuca varacağız.

5- Ölüm O'nun elindedir. O halde güven içinde yaşayalım.

وَكَايْنِ مِّنْ نَّبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِئِيُونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ
(146)

146. Nice peygamberlerin yanında pek çok rabbani kimse savaşmıştır. Allah yolunda başlarına gelenlerden ötürü gevşememişler, yılmamışlar ve boyun eğmemişlerdi. Allah, sabredenleri sever.

Tefsir

“Rıbbiyyun” kelimesi “rıbbi” kelimesinin çoğuludur ve Allah’la sağlam ilişkileri olan, din bilgini, sabırlı ve ihlâşlı kimse demektir.¹

Mesajlar ve Nükteler

1- Zayıflık hissettiğinizde kahramanların hayatından, tarihinden ve direnişinden ders almalıyız.

2- Zorluklar zaaf ve gevşeklğe neden olmamalıdır. Yeni bir harekete ve çabaya sebep olmalıdır.

3- Baskılar ilahi şahsiyetleri teslime zorlayamaz.

4- Allah’a iman direnişlerin kaynağıdır.

5- İnsana ruhsal güç veren ve zorlukları kolaylaştıran Allah yolunda oluşudur.

6- Gerçi bütün mücahitler değerlidir. Ama arif ve alim mücahitlerin hesabı ayrıdır.

7- Peygamberlerin tarihi savaşlarla eşir. **“Nice”**

8- Bedir savaşında zafere erdiniz; ama siz Müslümanların geleceği cihat ve direniştir. Dolayısıyla sabırlı ve direnişli olmalısınız. (Önceki ve sonraki ayetlere teveccühen.)

9- Görevini yapmak ve Allah’ın sevgilisi olmak önemlidir. Zafere erişelim veya erişmeyelim. **“Allah sabredenleri sever.”**

10- İlâhi savaşlar ya Peygamberler ile birliktedir ya da onların direkt nezareti altındadır. **“Beraberinde”²**

11- Tarihte birçok alim ve arif mücahitler yer almıştır. **“Nice... pek çok rabbani kimse vardır.”**

¹ Tefsir-i Numune

² Ramazan ayı duasında da şöyle yer almıştır: *“Allah’ım bizlere evliyaların ile birlikte Peygamberi’nin bayrağı altında şehid olmayı nasib et.*

12- Basiretli mücahitler ne içten ruhsal dengelerini kaybeder: **“Gevşeklik göstermediler”** ne savaş gücünü kaybeder: **“Zaaf göstermediler.”** ve ne de baskılar karşısında teslim oldular: **“Boyun eğmediler.”**

وَمَا كَانَ قَوْلُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي
أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ (147)

147. Dedikleri ancak şu idi: **“Rabbimiz! Günahlarımızı, işimizdeki aşırılıklarımızı bize bağışla, sebatımızı arttır, kafir topluluğa karşı bize yardım et.”**

Mesajlar ve Nükteleler

1- Yenilginin sebeplerinden biri günah ve israftır. İhlas sahibi mücahitler istiğfar ederek bu zafere engel olan etkeni ortadan kaldırırlar.

2- Kendi yenilginizi kaza ve kadere veya başkalarına isnat etmeyin; İç etkenlerinize de bakınız. (Günah ve israflarınızı dikkate alınız.)

3- Önce istiğfar etmeli sonra yardım dilemelidir.

4- Düşman karşısında hor ve zelil hale geleceğinize Allah'ın dergahına yalvarın. **“Boyun eğmediler... Ey rabbimiz! günahlarımızı... bağışla.”**

5- Cihat ve savaş insanı dua ve istiğfara yöneltir.

6- Allah'ın erleri Allah'ın yardımını kafirlerin yok edilmesi için ister; reklam ve iftihar için değil. **“Kafirler topluluğuna karşı bizi muzaffer kıl.”**

7- Allah'ın lütfüne dayanın; insanların sayısına değil. (Allah erlerinin sayısı çok olduğu halde yine de dua ediyorlardı.)

8- Savaş meydanlarında dua etmenin ayrı bir değeri vardır.

9- Allah'ın erleri savaş meydanlarında dua ediyorlardı; ama siz Uhud'da ganimet peşine düştünüz. (Önceki ayetlerin durumuna teveccühen.)

فَاتَاهُمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحُسْنَ ثَوَابِ الْآخِرَةِ وَاللَّهُ يُحِبُّ
الْمُحْسِنِينَ (148)

148. Bu yüzden Allah onlara dünya sevabını ve ahiret güzelliğini verdi. Allah ihsan sahiplerini sever.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- İhlas sahiplerinin duası kabul olur.
- 2- Dünyevi ve uhrevi mükafatlara arasında büyük fark vardır.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يُرْذُوكُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ
فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ (149)

149. Ey iman edenler! Küfredenlere itaat ederseniz, sizi geriye döndürürler de kayba uğrarsınız.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- İniş ve çıkışlarda düşmanın propaganda ve vesveselerine dikkat edin.
- 2- Küfür, gericilik ve çöküştür.
- 3- Gerçek ziyan imanı, fıkri ve ruhi sermayesini kaybetmek, cenneti yitirmek ve cehennemi satın almaktır.
- 4- Savaş meydanlarında yenilgi zarar değildir. Ruhsal ve itikadi yenilgiler ve irtidad çok daha büyük bir zarardır.

5- Müminleri sapıklık ve irtidad tehlikesi her zaman için tehdit etmektedir.

بَلِ اللّٰهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ خَيْرُ النَّاصِرِينَ (150)

150. Halbuki mevlanız Allah'tır. O, yardımcılarının en iyisidir.

Tefsir

İrtidad ve kafirlere itaatın gayesi izzet ve kudret elde etmektir. Kur'an bu ve benzeri ayetlerde bunu açıkça bir hayal olarak adlandırmaktadır. Örneğin: "... Şüphesiz kuvvet tümüyle Allah'ındır... Şüphesiz izzet tümüyle Allah'ındır... Allah yardım edenlerin en hayırlısıdır."

سَنُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا بِاللّٰهِ مَا لَمْ

يُنْزَلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَأْوَاهُمُ النَّارُ وَبِئْسَ مَثْوَى الظَّالِمِينَ (151)

151. Hakkında hiçbir delil indirmedığı şeyi Allah'a ortak koşmalarından ötürü, küfredenlerin kalbine korku salacağız. Onların varacağı yer ateştir. Zalimlerin durağı ne kötüdür!

Mesajlar ve Nükteler

1- Allah'tan başkasına dayanmak şirk ve korku nedenidir. İman ve Allah'ı zikretmekse güven nedenidir.

2- Allah Müslümanlara düşmanların kalbine korku salarak yardım etmektedir.

3- Müşriklerin delili yoktur. "Allah'ın hakkında hiçbir delil indirmedığı..."

4- Kur'an bir öngörü ile kafirlerin Müslümanlar karşısında duyduğu dehşet ve korkuyu haber vermektedir. "... Salacağız."

5- Kalbinde iman üssü olmayanlar ölümü yokluk sanır ve korkarlar. **“Kafirlerin kalplerine yakında korku salacağız.”**

6- Şirk zulüm olduğu için Kur'an şöyle buyurmaktadır: **“Zalimlerin varacağı yer ne kötüdür.”**

Tefsir

152. Ayetin anlamının açıklığa kavuşabilmesi için birkaç açıklama yapmak gerekir:

Müslümanlar Hicri ikinci yılında Bedir savaşında zafere eriştiler. Allah gelecek savaşta da onların zafere erişeceğini vadetmişti. Ertesi yıl Uhud savaşında Peygamber elli silahlı savaşçıyı geçitleri korumakla görevlendirdi. Savaş başladı ve başta Müslümanlar saldırıya geçti. Düşmanı büyük bir yenilgiye uğrattılar. Ne yazık ki sonunda aralarında ihtilaf çıktı ve bir grup kesin zafer elde edilmiş inancıyla ganimet toplamaya koşular. Bir grubu da orada kalarak geçidi korumaya devam ettiler. Bozguna uğramış düşman ordusu korumasız kalan o geçitten saldırıya geçti bu defa da Müslümanlar büyük darbe yediler ve bir çok değerli insan şehit düştü. Peygamberin hayatı bile tehlikeye girdi ve bir çok Müslüman kaçtı. Savaştan sonra bazı Müslümanlar, “Allah bize zafer vadetmemiş miydi? O halde neden yenildik?” diyerek Peygamberi eleştirdiler. Bu ayet bu soruya cevap mahiyetinde nazil oldu. Evet Allah'ın vadi haktır, ama sizin gevşekliğiniz ihtilafınız ve günahlarınız bu yenilgiye sebep oldu. Şimdi de ayetin tefsirine geçelim.

وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ إِذْ تَحُسُّونَهُم بِإِذْنِهِ حَتَّى إِذَا فَشِلْتُمْ
وَتَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِّنْ بَعْدِ مَا أَرَاكُمْ مَا تَحِبُّونَ مِّنْكُمْ

مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ
لِيُبْتَائِيَكُمْ وَاَلَّذُفَا عَنْكُمْ وَاللّٰهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ (152)

152. And olsun ki, Allah, size verdiği sözde durdu. Hani O'nun izniyle kâfirleri kırıp biçiyordunuz, ama Allah size arzuladığınız zaferi gösterdikten sonra gevşeyip bu hususta çekıştiniz ve isyan ettiniz; sizden kimi dünyayı, kimi ahireti istiyordu; derken denemek için Allah sizi geri çevirip bozguna uğrattı. And olsun ki O, sizi bağışladı. Allah'ın iman edenlere nimeti boldur.

Mesajlar ve Nükteler

1- Allah'ın vaatlerinin gerçekleşmesinin anlamı ilahi sünnetleri görmezlikten gelmek değildir. “(Siz görevinizle amel ettiğiniz taktirde Allah da size yardım edecektir.)

2- Yenilginin başlıca nedenleri gevşeklik, çekışme ve itaatsizliktir. Nitekim zaferin sebeplerinden biri de vahdet ve öndere itaattir.

3- Zaferiniz Allah'ın izniyledir. **“Onun izniyle”**

4- Zafer nimetine şükredeceğine ihtilaf isyan ve gevşekliğe düşenlerin cezası yenilgidir.

5- Dış yenilginin sebebi iç yenilgidir. Siz içerden gevşediniz, çekıştiniz ve günah işlediniz; bu yüzden de dışarıda yenilgiye uğradınız.

6- İnsanlar farklı hedefler için savaşır; bazıları dünya, bazıları da ahiret için... **“Dünyayı isteyeniniz de vardı, ahireti isteyeniniz de vardı.”**

7- Yenilgiler ilahi imtihan araçlarıdır. **“Denemek için”**

8- Yenilgi ve hata anında bile Allah'ın lütfünden umidinizi kesmeyin. **“Sizi bağışladı.”**

9- Eğer isyan etmezseniz dünyevi menfaatlerde elde edersiniz. “Allah arzuladığınızı size gösterdikten sonra”

إِذْ تُصْعِدُونَ وَلَا تَلْوُونَ عَلَى أَحَدٍ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِي أُخْرَاكُمْ فَأَثَابَكُمْ غَمًّا بِغَمٍّ لَّكَيْلًا تَحْزَنُوا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا مَا أَصَابَكُمْ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (153)

153. Hani Peygamber arkanızdan sizi çağırırken, kimseye bakmadan (kaçarak dağa) çıkıyordunuz; kaybettiğinize ve başınıza gelene üzülmeyesiniz diye Allah sizi kederden kedere uğrattı. Allah, işlediklerinizden haberdardır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Gevşeklik, ihtilaf ve komutana itaatsizliğin neticesi kaçış, yenilgi ve bozgundur. **“Durmadan (savaş alanından) uzaklaşıyordunuz.”**

2- Tehlike zamanında sıradan insanlar sadece kendisini düşünür. **“Hiç kimseye dönüp bakmıyordunuz.”**

3- Önderin feryadı, korkak ve gevşek insanları etkilemez. **“Peygamber arkanızdan sizi çağırdığı halde.”**

4- Bir saatlik gaflet, birbiri ardınca gerçekleşen tatsızlıklara sebep olur. **“Size keder üstüne keder verdi.”**

5- Keder üstüne keder insanı geçici ziyan ve faydaları düşünmekten kurtarır. **“Ve keder üstüne keder verdi ki”**

6- Rahat günlerde sevgi gösterisinde bulunmak önemli değildir; zor günleri unutmamak gerekir.

7- Allah bütün yaptıklarımızdan haberdardır.

8- Herkes kaçtığı halde Peygamber savaş meydanında duruyor ve kaçanları dönmeye davet ediyor.

ثُمَّ أُنْزِلَ عَلَيْكُمْ مِّنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمْنَةٌ نَّعَاسًا يَّغْشَى طَائِفَةً مِّنْكُمْ
وَطَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ
يَقُولُونَ هَلْ لَّنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ يُخْفُونَ
فِي أَنْفُسِهِمْ مَا لَا يُبْدُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ
مَّا قُتِلْنَا هَاهُنَا قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ
الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحَّصَ مَا
فِي قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (154)

154. Kederden sonra, bir takımınızı (kaçtıklarına pişman olanları) saracak şekilde huzur ve emniyet veren hafif bir uyku indirdi; bir takımınız da kendi dertlerine düşmüşlerdi. Haksız yere Allah hakkında, cahiliye zanlarına kapıldılar.” Bu işte bizim bir şeyimiz var mı?” Diyorlardı; De ki: “İşlerin hepsi Allah'ındır.” Sana açmadıklarını içlerinde gizliyorlar.” Bu işte bir şeyimiz (karar ve görüşümüz) olsaydı, burada öldürülmezdik” diyorlar. De ki: “Evlerinizde olsaydınız, haklarında ölüm yazılı olan kimseler, yine de devrilecekleri yere varırlardı.” Bu, Allah'ın içinizde olanı denemesi, kalplerinizde olanı arıması içindir. Allah gönüllerde olanı bilir.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Allah acı olayların içinde dahi kalplere huzur verir.
- 2- Bazen uyku anı bile ilahi bir yardımdır.

3- İnsanın kendi nefesine esir olması gerçek imanla uyuşmaz. **“Kendi canlarının kaygısına düşmüş bir grupta Allah’a karşı haksız yere cahiliye devrindekine benzer düşüncelere kapılıyorlar.”**

4- Allah Uhud savaşındaki ihtilaf ve hatalarınız yüzünden sizi tembih etti; ama bırakmadı. **“Sonra size... huzur ve emniyet indirdi.”**

5- Buhranlı dönemlerde ve yenilgilerde bile Allah’a ve vaatlerine karşı kötü düşünceler içinde olmayın.

6- Yenilgiden sonra insan deruni vesveselerin esiri olur. **“... Bu işten bize ne?” diyorlardı”**

7- Allah’ın kesin kaderine inanmak insana güven verir. **“Öldürülmesi taktir edilmiş olanlar öldürölüp düşecekleri yerlere kendiliklerinden çıkıp giderlerdi.”**

8- İnsanların ruhunu sarsan ve şüpheyi düşüren sorular sormak yasaktır.

9- Vesveseler ve şüpheler karşısında kesin kararlı olmak gerekir. **“Deki: “iş tamamen Allah’a aittir.”**

10- Acı olaylar ve cephedeki yenilgiler insanların iman derecelerini ve ruhlarını tanıma araçlarıdır.

11- İmtihan ve deneme genel bir sünnettir. Ama ruhları temizlemek özel bir ayrıcalıktır. **“Temize çıkarmak”** Nitekim bu sürenin 141. ayetinde şöyle buyurulmuştur: **“Allah iman edenleri günahlardan temize çıkarmak...”**

12- Bunca olaylar ve maceralar sizin ruh ve fikirlerinizin tecellisi için öngörölmüş sahnelerdir. Yoksa Allah zaten önceden bütün ruh haletlerini ve düşüncelerini bilmektedir. **“Allah içinizde ne varsa hepsini bilir.”**

13- Güven ve güven verici araçlar ilahi hediyelerdir. **“sonra... indirdi.”**

14- Bütün mücahitlerin ruh yapıları inançları ve yorumları aynı değildir. **“bir kısmınız... bir kısmınız.”**

15- Allah hakkında kötü düşünmek cahiliye inançlarındadır, hiçbir gerçekliği yoktur. **“Allah’a karşı haksız yere cahiliye devrindekine benzer düşüncelere kapılıyorlar.”**

16- Kendi nefislerini düşünenler kararlara müdahale etmek ister. **“Deki: “kendi canlarının kaygısına düşenler...”bu işten bize ne?” diyorlar.”**

17- İlahi kesin kaderden kaçmak mümkün değildir.

إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ
الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
حَلِيمٌ (155)

155. İki topluluğun karşılaştığı gün içinden yüz çevirenlerin, bazı yaptıklarından ötürü şeytan ayaklarını kaydırıp yoldan çıkarmak istemişti. Allah, And olsun ki onları affetti. Allah bağışlayandır. Hilim sahibidir.

Tefsir

Bu ayet Uhud savaşından kaçanlar hakkındadır. Tefsir kitaplarında yer aldığına göre Uhud savaşında on üç kişi dışında bütün Müslümanlar kaçmıştı. Bu on üç kişiden beşi muhacirlerden sekizi ise ensardandı. Ali dışında diğer on iki kişinin kimler olduğu hususu ihtilaflıdır.

Ayrıca Uhud savaşında Müslümanlar dört gruba ayrıldı:

- 1- Şehitler
- 2- Sabredenler
- 3- Affa uğrayan kaçaklar
- 4- Münafıklar.

Mesajlar ve Nükteler

1- Günahlar şeytani vesveselere ortam hazırlar. **“Sırf işledikleri bazı hatalar yüzünden şeytan yerlerinden kaydırılmıştı.”**

2- Savaştan kaçışın sebeplerinden biri günahıdır. (Günah takva perdesini yırtmakta ve insanın ruhunu zayıflatmaktadır.) ve şeytanın sızmasına imkan vermektedir.

3- Hatalı insan sürekli kınanmamalıdır. Cezalandırılması hususunda acele edilmemelidir.

4- İnsanların ameli ruhlarını da etkiler. **“Sırf işledikleri bazı hatalar yüzünden...”**

5- Mücahitler savaşmadan önce tövbe istiğfar ve kendini temizleme düşüncesinde olmalıdırlar.

6- Allah kaçanları affetti; O halde siz kınamayın.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا وَقَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ
إِذَا ضَرَبُوا فِي الْأَرْضِ أَوْ كَانُوا غُزًى لَوْ كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَا
فُتِلُوا لِيَجْعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ يُخَيِّبُ وَيُمِيتُ
وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (156)

156. Ey iman edenler! Yolculuğa çıkan veya savaşa giden kardeşleri hakkında: “Onlar yanımızda olsalardı ölmezler ve öldürülmezlerdi” diyen kafirler gibi olmayın. Allah bunu kalplerine bir hasret olsun diye bıraktı. Dirilten de öldüren de Allah'tır. Allah işlediklerinizi görür.

Mesajlar ve Nükteler

1- Soğutucu propaganda ve telkinler karşısında direnmek söylentileri tekrarlamamak gerekir.

2- ölüm ve hayat Allah'ın takdiridir. Savaş ve yolculukla ilgisi yoktur.

3- Düşman acıma; üzüntü ve hasret örtüsüne bürünerek sizleri zehirlemeye çalışır. **“Eğer bizim yanımızda kalsalardı...”**

4- Sakın yaşama arzusuyla cihattan kaçmayın. **“Canı veren de alanda Allah'tır.”** (bir çok insan savaş cephelerinde olduğu halde hayatta kaldılar; savaşa hiç gitmeyen bazı kimseler ise genç oldukları halde öldüler.)

5- Maddi hayatı hedefleyenler ölüm ve şahadeti ziyan görürler.

6- Münafık kafırdır. Bu sözü söyleyenler münafık olduğu halde Kur'an: **“küfredenler”** diye ifade etmektedir.

7- Allah yaptıklarınızı hakkıyla görür ve bilir. O halde halet fikir ve amellerinize dikkat edin.

وَلَكِنْ قُتِلْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ مِتُّمْ لَمَغْفِرَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَحْمَةً خَيْرٌ

مِّمَّا يَجْمَعُونَ (157)

157. Allah yolunda öldürülür veya ölürseniz, size Allah'tan onların topladıklarından hayırlı bir mağfiret ve rahmet vardır.

Mesajlar ve Nükteler

1- İlahi dünya görüşünde Allah yolunda ölmek ve şehit olmak bütün dünyadan ve içindekilerinden daha iyidir.

2- Mağfiret ve rahmetin ebedi neticesi vardır; ama mal ve servetin neticesi geçicidir.

3- Önemli olan Allah yolunda olmaktır; bu yolda ölmek veya şehit olmak değil.¹

وَلَيْنَ مُتُّم أَوْ قُتِلْتُمْ لِإِلَى اللَّهِ تَحْشَرُونَ (158)

158. And olsun ki ölseniz de, öldürülseniz de Allah katında toplanacaksınız.

Mesajlar ve Nükteler

1- Sadece bir yol vardır ve o da Allah'a giden yoldur. O halde neden o yöne hareket etme hususunda içtenlikle en iyi gitme türünü tercih etmeyelim.

2- Ölüm ve şahadette Allah'a dönüş ise o halde neden endişeye kapılalım. ?

3- Nitekim İmam Hüseyin (a.s) şöyle buyurmuştur: *"Eğer bedenler ölüm için yaratılmışsa o halde insanın Allah yolunda kılıçla şehit olması en iyi ölümdür."*

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًا غَلِظَ الْقَلْبُ
لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي
الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ
(159)

159. Allah'ın rahmetinden dolayı, sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı kalpli olsaydın, şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi.

¹ Cepheye giderken yolda, ilim yolunda, hac veya ziyaretlerde, tebliğ veya irşat için yapılan gezilerde veya benzeri mukaddes hedefler yolunda ölenler de bu ayette yer alan rahmet ve meğfiretin kapsamındadır.

Onları affet, onlara mağfiret dile, iş hakkında onlara danış, fakat karar verdin mi Allah'a güven, doğrusu Allah tevekkül edenleri sever.

Tefsir

Gerçi ayet genel bir takım ilkeleri içermektedir; lakin ayet uhud savaşı hakkında nazil olmuştur. Zira uhud savaşında kaçan ve yenilen Müslümanlar hüznü ve pişmanlık ateşinde yanıyordu. Peygamberin etrafını sararak özür diliyorlardı. Allah bu ayetle onların affedildiğini bildirdi.

Mesajlar ve Nükte

1- Yumuşak davranma ilahi bir hediyedir. **“Allah’tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın.”** Yumuşak davranmayanlar bu ilahi hediye mahrumdurlar.

2- Taş kalpli ve sıkı tutan ve sıkıcı kimseler insanlarla iyi geçinemezler.

3- Doğru bir önderlik ve müdüriyet, çekicilik ve duygusallık ile iç içedir. Savaşta yenilenleri ve utanan günahkarları kazanmaya çalışır. “O halde onları affet, bağışlanmaları için dua et, iş hakkında onlara danış”

5- Danışmanın değerini geçici tatsızlıklar sebebiyle görmezlikten gelmeyin.¹

6- Meşverette kalpleri kazanma kabiliyetlerin gelişimi, dostların düşmanlardan ayırt edilmesi, en iyi görüşün tespiti, sevgi, ilgi ve başkaları için pratik dersler vardır.²

¹ Gerçi uhud savaşında yapılan danışma sebebiyle şehrin dışına çıkmış ve yenilgiye uğranmıştı; ama bu gibi hususlar bizleri meşveretten alıkoymamalıdır.

² “şur” kelimesi aslında bal arısının çiçekten bitki özünü emmesi anlamına gelmektedir. Meşverette de en iyi

7- Sana yapılan zulümleri affet. Allah'a karşı yapılan günahlar sebebiyle Allah'tan af dile. Siyasi ve toplumsal meselelerde insanlarla meşveret ederek onları meydanlarda tut.

8- Düşünce ve meşveretin yanı sıra Allah'a tevekkül de unutulmamalıdır.

9- Meşveret ve tevekkül Allah'ın sevdiği bir şeydir; neticeye ulaşalım veya ulaşmayalım. **“Şüphesiz Allah tevekkül edenleri sever.”**

10- Müdüriyet ve idarecilikte bu ayette olduğu gibi bazen yumuşak davranmak gerekir. **“Onları affet”** ve bazen de şiddet ve huşunet gerekir. **“Onlara karşı sert davran.”**

إِنْ يَنْصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَإِنْ يَخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرُكُمْ مِّنْ بَعْدِهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ (160)

160. Allah size yardım ederse, sizi yenecek yoktur; eğer sizi yardımsız bırakıverirse, O'ndan başka size yardım edecek kimdir? İnananlar yalnızca Allah'a tevekkül etsinler.

Tefsir

Önceki ayette tevekkül tavsiye edilmişti. Bu ayette ise Allah'a tevekkülün sebebi beyan edilmektedir. Zira izzet ve zillet sadece Allah'ın elindedir. Nitekim bir hadiste şöyle yer almıştır: *“Peygamber (s.a.a) Cebrail'e, “Allah'a tevekkül nedir?” diye sordu. Cebrail şöyle dedi: “Yaratıkların hiçbirinin sana fayda veya zarar veremeyeceğini, ihsan veya*

görüşlerin elde edilmesi mümkündür. Mevlana şöyle diyor: “Bu akıllar nurlu kandiller gibidir. +++

engellemede bulunamayacağını bilmen ve Allah'tan başkasından ümidini kesmendir. Eğer insan bu derece ye varırsa Allah'tan başkasına bir şey yapmaz, Allah'tan başkasından korkmaz ve Allah'tan başkasına ümit bağlamaz. Bu tevekkülüün hakikatidir.”¹

Mesajlar ve Nükteler

1- Düşmana galip gelmek veya yenilmek Allah'ın iradesiyledir.

2- Doğal zaferler başka etkenlerin gölgesinde gerçekleşmektedir. Ama ilahi yardımlar başka etkenlerden etkilenmez.

وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَغُلَّ وَمَنْ يَغُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ
تُؤْفَى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (161)

161. Hiçbir peygambere emanete hıyanet yaraşmaz; kim emanete hıyanet ederse, kıyamet günü hıyanet ettiği şeyle gelir, sonra haksızlık yapılmaksızın herkese kazanmış olduğu ödenir.

Tefsir

Belki de bu ayet ganimetleri toplamak için Uhud'daki geçidi terk edenlere cevaptır. Onlar ganimetten mahrum kalmamak için kendilerine “Sizin payınız mahfuzdur, Peygamber sizi unutmayacaktır.” Diyen komutanlarını bile dinlememişlerdi.

Mesajlar ve Nükteler

¹ Bihar’ul- Envar, c. 71, s. 138

1- Peygamber emindir. Emin insanlar yetiştirmek isteyenler kendileri emin olmalıdır. (Maalesef ilahi olmayan önderlerin çoğu hıyanet ehlidir.)

2- Bütün ashabın yeterli bir imanı yoktu. Bazıları peygamberin hıyanet edeceğini dahi düşünüyorlardı.

3- Hiç kimse insanların kötü zannından kurtulmaz.

4- Bu dünyada insanların malını götürmek ve kıyamette o malı getirmek de bir tür cezadır. Kıyamette Peygamberler, şehitler, ve bütün insanlar karşısında hıyanette bulunduğu malla birlikte gelmesi insan için ne kadar büyük bir azaptır. **“Kıyamet günü hıyanet ettiği şeyle gelir”** Ayette geçen “ğell” kelimesi, sahtekarlık, aldatma, gasp ve hıyaneti de içermektedir.¹

5- Peygamberlere dahi kötümser bakanlar varken kendiniz için nasıl iyimser düşünebilirsiniz. (Nur'us-Sekaleyn tefsirinde ilgili ayetin tefsirinde İmam Sadık (a.s)'dan şöyle nakledilmiştir: *“İnsanların rızayeti elde edilemez ve diller kontrol edilemez.”*)

6- Kıyameti hatırlamak insanı hıyanetten alı koyar.

7- Allah adildir. (Herkesin yaptıklarının karşılığını tam verir bir zerre olsun aşırılığa kaçmaz. **“Onlara zulüm edilmez.”**)

8- Allah'ın velilerinin ve temiz insanların hakkını savunmak gerekir. **“Bir peygambere emanete hıyanet yaraşmaz.”**

¹ Zekat toplamak ile görevlendirilen şahıs Peygamberin huzuruna vararak şöyle dedi: Şunlar insanlardan topladığım zekatlardır ve size aittir, bunlar da halkın bana verdiği hediyelerdir ve bana aittir. Bunun üzerine peygamber minbere çıkarak şöyle buyurdu: *“Acaba bu şahıs evinde otursaydı kimse ona hediye verir miydi? Allah'a andolsun ki kıyamette bu haram mallarla başı olacaktır.”*

9- İnsanı bir taraftan iman zayıflığı ve bir yandan da dünya sevgisi insanı peygamberlere kötümser bakmaya zorlamaktadır.

10- Sadece İslam peygamberi değil, bütün ilahi peygamberler emindir. **“Bir peygambere emanete hıyanet yaraşmaz.”**

11- Önemli olan hıyanettir, miktarı önemli değildir.

12- Kıyamet iyilerin iyiliklerini getirdiği ve hainlerin de hıyanet ettikleri şeyleri getirdiği bir sahnedir. **“Kıyamet günü hıyanet ettiği şeyle gelir... İyiliğiyle gelir.”**

13- Nübüvvet makamına asla ihanet yakışmaz. **“... yaraşmaz.”**

أَفَمَنْ اتَّبَعَ رِضْوَانَ اللَّهِ كَمَنْ بَاءَ بِسَخَطٍ مِّنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ
جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ (162)

162. Allah'ın rızasına uyan kimse, Allah'ın hışmına uğrayan gibi midir? Bu kimsenin varacağı yer cehennemdir; O ne kötü varılacak yerdir!

Tefsir

Şii ve Sünni tefsirlerde bu ayetin nüzülü hakkında şöyle yer almıştır: Resulullah (s.a.a) Uhud'a doğru hareket emrini verince münafıklar savaş olacağına inanmadıkları bahanesiyle Medine'de kaldılar. İmanı zayıf bazı Müslümanlar da onlara uyarak savaşa gitmediler. Bu ayet işbu grubun gerçek yüzünü göstermektedir. Bu surenin 155. ayetinde de Allah savaştan kaçıp pişman olanları bağışladığını bildirmişti. Ama bu ayetin nüzul sebebine teveccühen denilebilir ki Allah bahaneci refah düşkünlerini ve münafıkları bağışlamamaktadır.

Mesajlar ve Nükteler

1- İslam toplumunda cihat edenlere ve cihattan geri kalanlara aynı davranılmamalıdır. (Ayetin nüzul sebebine teveccühen)

2- Gerçek mücahitlerin hedefi Allah'ın rızasına erişmektir. **“Allah'ın rızasına uyan kimse...”**

3- Savaş ve cepheden yüz çevirmek Allah'ın gazabına uğramaktır.

هُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ بِصِيرٍ بِمَا يَعْمَلُونَ (163)

163. Onlar Allah katında derece derecedirler. Allah, işlediklerini görmektedir.

Tefsir

Kur'an'da bir çok ayette insanlar için bir takım dereceler olduğu beyan edilmiştir. Örneğin: **“Onlar için rableri katında nice dereceler... vardır.”**¹

Hakeza: **“Üstün dereceler işte sırf bunlar içindir.”**² Ama bu ayette bizzat insanların kendisi için “dereceler”denmiştir. Nitekim insan işin başında bir ölçü üzere hareket eder ama sonradan kendisi ölçü olur, veya evvel zikredendir, ama daha sonra bizzat varlığı zikir haline gelir, Allah'ı anarak kalbi huzura kavuşur. Önce hakkı talep eder ama sonra hakkın timsali haline gelir.

¹ Enfal/4

² Ta Ha/75

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ
يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا
مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ (164)

164. Andolsun ki Allah, iman edenleri; ayetlerini okuyan, onları arıtan, onlara Kitap ve hikmeti öğreten, kendilerinden bir peygamber göndermekle minnettara kılmıştır. Halbuki onlar önceleri apaçık sapıklıkta idiler.

Tefsir

“Minnet” kelimesi “menn” kökünden türemiştir ve tartı için kullanılan taş anlamındadır. Dolayısıyla her ağ ve değerli nimete “minnet” denmektedir. Elbette küçük nimetleri büyük göstermek doğru değildir. O halde büyük nimetleri bağışlamak güzeldir, ama küçük nimetleri büyütmek doğru değildir.¹

Mesajlar ve Nüktele

1- Peygamberlerin gönderilişi büyük bir ilahi nimet ve semavi bir hediyedir. **“Allah... büyük bir lütufta bulunmuştur.”**

2- Peygamberler insanların kendisindendir.²

¹ Tefsir-i Numune

² Peygamberlerin insanlardan oluşunu şu faydaları vardır:
a: İnsanlar onun geçmişini bilir ve kendisine güvenirler.
b: Peygamberler ilahi emirleri uygulamada öncülük ederler.
c: Peygamberler insanların sevinç ve dertlerine ortaklırlar.

3- Tezkiye talimden önce gelir. (Peygamberlerin asıl görevi tezkiye ve talim idi.

4- Gerçi Peygamberler bütün insanlar içindir; ama sadece müminler bu nimete şükrederler ve hidayet ışığından istifade ederler. **“Allah müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur.”**

5- Rüşt ve kendini yetiştirme peygamberlerin ekolü ve ilahi ayetler ışığında olmalıdır. **“Kendilerine Allah’ın ayetleri okuyan ve kendilerini temizleyen...”**(Kaynağı ilahi ayetler ve öğretmenleri peygamberler olmayan riyazetler ve ruhbaniyetler birer sapkınlıktır.)

6- Peygamberlerin gönderiliş nimetini daha iyi tanımak için onlardan önceki döneme bakmak gerekir. **“Halbuki daha önce onlar ap açık bir sapıklık içindeydiler.”¹**

7- Oldukça karanlık ve sapık muhitlerde bile doğru işler yapmak mümkündür. **“Halbuki daha önce onlar apaçık bir sapıklık içindeydiler.”**

8- Peygamberlerin mektebinde ruhsal eğitim ve öğretim ile birlikte “hikmet” de söz konusu edilmiştir.

d: Peygamberler insanların ulaşabilecekleri bir konumda olurlar.

¹ Araplar arasında meşhur bir söz vardır: “Eşya zıtlarıyla tanınır. ” Nehc’ül- Belağa’da Hz. Ali’nin buyurduğu gibi cahiliye dönemindeki insanların ne sağlam bir kültürü vardı ve ne de sağlıklı bir ortamda yaşıyorlardı.

Hz. Ali’nin kardeşi Cafer-i Tayyar Habeşistan’a hicret ettikten sonra Neccâsi’nin karşısında cahiliye dönemini şöyle anlatmıştı: “Biz cahiliye döneminde putlara tapıyor, ölü eti yiyor fuhuş yapıyorduk. Akrabalarımızı ziyaret etmiyor komşularımıza kötü davranıyorduk. Bizden güçlüler güçsüzleri adeta yiyordu. ”

“Kendilerini temizleyen, kendilerine kitap ve hikmeti öğreten...”

أَوَلَمَّا أَصَابَكُمْ مُصِيبَةٌ قَدْ أَصَبْتُمْ مِثْلَيْهَا قُلْتُمْ أَنَّى هَذَا قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (165)

165. Başkalarını iki misline uğrattığınız bir musibete kendiniz uğrayınca mı: “Bu nereden?” dersiniz? De ki: “O, kendi tarafınızdandır.” Doğrusu Allah her şeye kadirdir.

Tefsir

Müslümanlar Uhud savaşında 70 şehit verdiler ve yenilgiye uğradılar. Bunun üzerine, “neden yenildik” diye soruyorlardı. Allah onlara şöyle buyuruyor: “Siz önceki yıl Bedir savaşında bu ordudan iki kat daha güçlü bir düşman ordusunu yendiniz, onlardan yetmişi öldürdünüz, yetmişini esir aldınız. Ama bu ilki yenilginiz kendinizden kaynaklanmıştır. Çünkü ihtilaf etmiş, gevşemiş ve komutanınıza itaat etmemiştiniz.”

Mesajlar ve Nükteler

1- Hüküm verirken acıları ve tatlılıkları göz önünde bulundurun. (sadece Uhud yenilginizi görmeyiniz; bedir galibiyetini de göz önüne alınız.)

2- Yenilgi etkenlerini ararken önce kendi fikri, ruhsal ve deruni etkenlerinize teveccüh ediniz. Sonra diğer etkenlere.

3- Allah her şeye kadirdir. Ama biz gerekli şartlara ve istifade liyakatine sahip olmalıyız.

4- Galibiyet için sadece Müslüman olmanın yeteceğini zannetmeyin. Dolayısıyla her yenilgide “Bu nasıl oluyor?”

diye sormayınız. İmanın yanı sıra ilahi sünnetlere ve askeri tekniklere de teveccüh etmek gerekir.

وَمَا أَصَابَكُمْ يَوْمَ التَّقَى الْجَمْعَانِ فَيَاذَنَ اللَّهُ وَلَيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِينَ

(166)

166. İki topluluğun karşılaştığı günde başınıza gelen, Allah'ın izniyledir. Bu, iman edenleri belirtmesi içindir.

Tefsir

Allah her şey için bir sebep karar kılmıştır. Her galibiyet ve yenilginin bir şifresi vardır. Siz Uhud'da bu nedensellik kanuna uydunuz, ama bu savaşta gevşediniz, uyumsuzluk gösterdiniz ve ganimet toplama hırsına kapıldınız. Bu bütün savaşlarda geçerli olan ilahi bir sünnettir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Yenilgiler ve galibiyetler Allah'ın iradesi ile gerçekleşir. Allah'ın izin ve iradesi işbu ilahi sünnetlerdir. "Allah'ın izniyle."

2- Acı ve tatlı olaylar insanları tanıma ve deneme meydanıdır. "Müminleri ayırt etmesi... içindi."

وَلَيَعْلَمَ الَّذِينَ نَافَقُوا وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ
ادْفَعُوا قَالُوا لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَاتَّبَعْنَاكُمْ هُمْ لِلْكَفْرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ
مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ
بِمَا يَكْتُمُونَ (167)

167. (Uhud yenilgisi) münafıklık edenleri de belirtmek içindi Münafıklık edenlere: “Gelin, Allah yolunda savaşın, veya hiç olmazsa savunmada bulunun” dendiği zaman: “ Eğer savaşmayı bilseydik, ardınızdan gelirdik” dediler. O gün, onlar imandan çok küfre yakın idiler. Kalplerinde olmayanı ağızlarıyla söylüyorlar. Allah gizlediklerini onlardan iyi bilir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Askeri operasyonlar münafıkların gerçek yüzünü ortaya koyar. **“Münafıkları orta çıkarması içindi.”**

2- Hedefler, dereceler ve değerleri farklılık arz etmektedir. **“Gelin, Allah yolunda çarpışın ya da savunma yapın.”**

3- Münafıklar kendi tutumlarını tevil etmeye çalışırlar.

4- İnsanın imanı farklı zaman ve mekanlarda farklılık arz eder. **“Onlar o gün imandan çok küfre yakın idiler.”**

5- Peygamberin bütün ashabı adil değildiler. **“Onlar o gün imandan çok küfre yakın idiler.”**

6- Vatan ve canını savunmak da bir değerdir.

الَّذِينَ قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوا لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا قُلْ فَادْرَأُوا

عَنْ أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (168)

168. Onlar oturup, kardeşleri için: “Bize itaat etselerdi öldürülmezlerdi” dediler. De ki: “Eğer doğru sözlü iseniz, ölümü kendinizden savın.”

Mesajlar ve Nükteler

1- Münafıklar halkın cephelere koştuğu bir anda evinde otururlar. “**(Evlerinde) oturup...**”

2- Münafıklar şehit ailelerinin moralini bozmaya çalışırlar. “**Bize uysalardı öldürülmezlerdi.**”

3- Münafıklar kendilerini başkalarının fikri önderleri kabul ederler. “**Bize uysalardı.**”

4- Münafıkların kötü propagandalarının önünü almak gerekir. “**Canlarınızı ölümden kurtarın bakalım.**”

5- Münafıkların dünya görüşünde asıl olan maddi hayat ve refahtır. “**Öldürülmezlerdi.**” Onlara göre şahadet ve uhrevi saadet hiçbir anlam ifade etmez.

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ (169)

169. Allah yolunda öldürülenleri ölü saymayın, bilakis Rableri katında diridirler, rızıklanırlar.

Mesajlar ve Nükteler

1- Ruh bakidir; Şahadet hayatın sonu değildir. Hayatın başlangıcıdır. Bir çok canlılar ölmüş ve bir çok ölümler ise canlanmıştır.

2- Şahadet kaybetmek değildir; bulmak ve kazanmaktır.

3- Öldürülenler Allah yolunda öldürülmüşlerse değer taşırlar.¹

¹ Ebu Süfyan Uhud savaşının sonunda yüksek sesle şöyle diyordu: “Uhud da öldürülen 70 Müslüman bizim bedir de öldürülen 70 ölümüze karşılıktır. ” Bunun üzerine peygamber de onlara şöyle cevap verdi: Bizim ölülerimiz cennetliktir. Sizin ölüleriniz ise cehennemlik. (Mecme’ul-Beyan Tefsiri)

4- Şehitler için yokluk ve ziyan düşüncesi sapık bir düşüncedir. **“Sanmayın.”**

5- Şehitleri diri bilen Kur'an esasınca bizde şehitlere selam veriyor, onlarla konuşuyor ve onlara tevessül ediyoruz.

Şehid ve Şahadet

1- Rivayetlerde de yer aldığı üzere şehit Allah'ın yedi özel inayetine hak kazanmıştır: Şehidin ilk kanı günahlarının bağışlanmasına neden olur, en güzel kokular içindedir, Hur'ul- Ayn ile evlenir. Güzel cennet elbiseleri giyer, cennetteki yerini müşahede eder ve perdeler kenara çekilince Allah'ın veçhine bakar. ¹

2- Peygamber (s.a.a) birinin şöyle dua ettiğini duydu: “Allah'ım senden istenilenlerin en hayırlısını istiyorum.” Bunun üzerine Peygamber (s.a.a) ona şöyle buyurdu: “Eğer bu duan kabul olursa Allah yolunda şehit olursun.”²

3- Rivayetlerde şöyle yer almıştır: *“Şahadet dışında her iyiliğin üstünde bir iyilik vardır. İnsan şehit olunca ondan daha hayırlı bir şey düşünülemez.”*³

4- Kıyamet günü şehidin şefaati makamı vardır. ⁴

5- İmam Sadık (a.s)'dan şöyle nakledilmiştir: *“Kıyamet günü şehidin hataları kendisine bile gösterilmez.”*

6- İlk saldırıların ilk safında şehit olanların makamı daha yücedir. ⁵

¹ Vesail'uş- Şia, c. 11, s. 10

² Müstedrek'ül- Vesail, c. 2 s. 243

³ Bihar'ul- Envar, c. 74, s. 61

⁴ Bihar'ul- Envar, c. 2, s. 15

⁵ Mizan'ul- Hikmet

7- Mücahitler cennete özel bir kapıdan girerler. ¹
Herkesten önce cennete girerler. ² Cennette özel bir yerleri vardır. ³

8- Şahadeti tadan ve yeniden dünyaya gelip şehit olmayı arzulayan sadece şehittir. ⁴

9- Ölümünün en üstünü ve iyisi şahadettir. ⁵

10- Allah katında, Allah yolunda dökülen kan damlasından daha değerli bir damla yoktur. ⁶

11- Kıyamette şehit elinde silah savaş elbisesi içinde en güzel kokularla meydana çıkar ve melekler kendisine selam eder. ⁷

12- Dualarda da yer aldığı üzere bütün imamlarımız Allah'tan şahadet diliyorlardı.

13- Bütün imamlarımız şehit olmuştur; Peygamberlerin takipçileri de şehit olmuştur. **“Nice peygamberler vardı ki...”** Bizzat peygamberlerin kendisi de şahadete ulaşmıştır. **“Peygamberleri haksız yere öldürdüler.”**

14- Onlarca özel fazilete sahip olan Hz. Ali şahadet darbesini yiyince *“Ka’be’nin rabbine andolsun kurtuldum.”* Demiştir. Hz. Ali (a.s) iman eden ilk kimseydi. Peygamberin yatağına yattı, kardeşi oldu, sadece mescide onun kapısı açık bırakıldı. Hz. Ali imamların babası ve Hz. Fatıma’nın eşiydi. Putları kırmış ve Hendek günü vurduğu bir darbe insanların ve cinlerin ibadetinden üstün

¹ Bihar’ul- Envar, c. 97, s. 8

² a. g. e. s. 11

³ Nur’us- Sakaleyn c. 2, s. 241

⁴ Kenz’ul- Ummal c. 4, s. 290

⁵ Bihar’ul- Envar, c. 100 s. 8

⁶ Vesail’uş- Şia, c. 11, s. 6

⁷ Bihar’ul- Envar, c. 97, s. 13

görülmüştü. Ama bütün bunlara rağmen Hz. Ali (a.s) hiçbir hususta, “*Kurtuldum*” dememiştir.

15- Hz. Ali (a.s) şöyle buyuruyor: “*İbn-i Ebi Talib’in nefsi elinde olan Allah’a andolsun ki Allah yolunda yenilen bin kılıca tahammül etmek yatağında ölmekten daha rahattır.*”¹

16- Hz. Ali Uhud savaşında neden şehit olmadığı hususunda rahatsız idi. Peygamber de ona şehit olacağını müjdeledi.

17- İmam Hüseyin (a.s) şahadeti gelinlerin boynundaki güzel takıya benzetmektedir.

18- Şehid Mutaahhari şöyle yazıyor: “Cömert, sanatçı ve alim insanlar varlıklarının bir parçası olan malını, sanatını ve ilmini ebedileştirmektedir; ama şehit bizzat kendini ebedileştirmektedir.”

19- Ölü koyun değersizdir; ama kibleye doğru Allah’ın adı anılarak kesilen koyun değer taşır.

20- Kör insan gören insanı derk edemediği gibi cahil insan da İbn-i Sina’yı derk edemez. Aynı şekilde canlılar da şehitlerin hayatını derk edemez.

21- Allah yolunda yapılan infak 700 kat artabiliyorsa can ve kanını infak etmenin değerini varın siz düşünün.

فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (170)

170. Allah'ın bol nimetinden onlara verdiği şeylere sevinirler ve arkalarından kendilerine ulaşamayan kimselere, kendilerine korku olmadığını ve kendilerinin üzülmeceklerini müjdelemek isterler.

¹ Nehc’ül- Belağa

Tefsir

Rivayetlerde şöyle yer almıştır: Kur'an ve Peygamberin Ehl-i Beytini hiçbir kitap ve önder ile değiştirmeyen gerçek müminler bu ayetin müjdesi kapsamındadır. Hakeza ayetten de anlaşıldığı üzere berzah hayatı gerçek bir hayattır. Bu hayatta rızık, canlılık, sevinç ve müjde vardır. Bundan maksat tarihte güzel bir ad bırakmak değildir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Şehitlerin sevinci ilahi lütuflar sebebiyledir; ameli sebebiyle değil. **“Allah'ın lütuf ve kereminden kendilerine verdikleri ile sevinçli bir halde...”** İlahi lütufları Allah'ın bir ihsanı olarak görmektedir; kendi kanlarının değeri değil.

2- Şehitler mücahit arkadaşlarından kalben uzak duramazlar. **“Arkalarından gelecek ve henüz kendilerine katılmamış olanları da müjdelerler.”**

يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ
الْمُؤْمِنِينَ (171) الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِن بَعْدِ مَا
أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا أَجْرٌ عَظِيمٌ (172)

171- 172. Onlar Allah'tan olan nimet ve bol bağışa sevinirler ve şüphesiz Allah müminlerin ecini asla zayi etmez. Kendileri savaşta yara aldıktan sonra Allah ve peygamberin çağrısına koşanlara, hele de onlardan ihsan ve takva sahibi olanlara büyük ecir vardır.

Tefsir

Kureyş kafirleri Uhud savaşındaki galibiyetten sonra Mekke'ye döndüler. Yol esnasında “Revha” denilen yerde Medine'ye geri dönüp kalan Müslümanları da öldürmek ve İslam'ın işini bitirmek düşüncesine kapıldılar. Peygamber (s.a.a) bunu duyunca genel seferberlik ilan etti ve şöyle buyurdu: Uhud yaralıları harekete geçsin, Müslümanlar hazır bulunsunlar.” Ebu Süfyan Müslümanların genel seferberliğinden haberdar olunca yeni ve güçlü bir ordu hazırlanınca ve Uhud mağlubiyetinin intikamını alacaklarını düşünerek yeniden saldırmaktan vazgeçti ve hızlı bir şekilde Mekke'ye doğru hareket etti.

Tarihte de yer aldığı üzere Uhud savaşında Hz. Ali (a.s) 60dan fazla yerinden yaralandı. Kenz'ud- Dekaiik tefsirinde de yer aldığı üzere bu ayet Hz. Ali ve diğer kaçmayan 9 kişi hakkında nazil olmuştur.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Gerçek müminler en zor şartlarda dahi İslam'a yardım etmekten el çekmezler.

2- Yaralıların savaşa katılması sağlam insanların ruhunu güçlendirir, teşvik eder.

3- Yaralanma direnişin madalyasıdır.

4- Yaralıların savaşa katılması onların mektep, önder ve hedeflerine karşı vefakarlıklarını, aşklarını ve bilgilerini gösterir.

5- Yaralanma ve cepheye katılma takva ile birlikte olmazsa hiçbir değeri yoktur. **“Bunların içlerinden iyilik yapanlar ve takva sahipleri olanlar için...”**

6- Peygambere itaat Allah'a itaat gibidir. Peygamberin emri ilahi farzlar mesabesindedir.

7- Bazen savaş koşulları yaralıların bile savaşmasını gerektirmektedir.

8- Ashaptan bazısı fikir sağlığı ve takvadan uzaklaşmışlardı. **“Bunların içlerinden iyilik yapanlar ve takva sahipleri olanlar için...”**

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ
فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ (173)

173. İnsanlar onlara: “ Düşmanınız olan insanlar size karşı bir ordu topladılar, onlardan korkun” dediler. Bu, onların imanını artırdı da: “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir” dediler.

Tefsir

Düşmanın propaganda araçları, bazı korkak ve saf kimseler düşmanın güçlü olduğu, kendileriyle baş edilemeyeceği bu yüzden onlarla savaşılmaması gerektiği hususunda devrimci mücahitlere nasihatte bulunuyorlar. Gerçek Müslümanlar hiçbir korku ve endişeye kapılmadan rahat ve huzur dolu bir kalple ayette yer aldığı şekilde onlara cevap vermektedir.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Düşmanların kuru gürültülerine pabuç bırakmayın.
- 2- Cephelerde düşmanın ajanlarına dikkat edin.
- 3- Düşmanın tehditleri karşısında en güçlü manivela iman ve Allah’a tevekküldür. **“Allah bize yeter, o ne güzel vekildir.”**
- 4- Müminler, bela ile karşılaşınca Allah’a tevekkül eder ve bağlarını güçlendirirler. **“Bu onların imanını bir kat daha arttırdı.”**

فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ لَّمْ يَمَسَّسْهُمْ سُوءٌ وَاتَّبَعُوا
رِضْوَانَ اللَّهِ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ (174)

174. Bu yüzden kendilerine bir fenalık dokunmadan, Allah'tan nimet ve bollukla geri döndüler; Allah'ın rızasına uydular. Allah büyük, bol nimet sahibidir.

Tefsir

Uhud'da yaralı düşenler Peygamberin emriyle yeniden islam'ı savunmak için seferber olup Hemra'ul- Esed denilen konağa kadar düşmanı takibe koyulunca Müslümanların ruh haletinden ve hazırlığından haberdar olan düşman korkarak yeniden saldırmaktan vazgeçti ve geri döndü. Bu ayet Uhud savaşındaki ihlaslı ve yaralı seferberlik ordusunu taktir etmektedir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Birçok kimse tehlikeye koştuğu halde sağlam geri dönmüş, birçok korkaklar ise tehlikeden kaçtıkları halde belaya düşmüşlerdi.

2- İlahi erler için temel ilke Allah'ın rızasıdır; şahadet, selamet, yarananma ve refah değildir. **“Böylece Allah'ın rızasına uymuş oldular.”**

3- Allah'ın büyük ihsanı sadece savaş cephelerine gidenlere nasip olmaktadır. Savaşta kaçanlar ve cihadı terk edenler ise hüsrana uğrayacaklardır. **“Allah büyük kerem sahibidir.”**

إِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ (175)

175. İşte o şeytan ancak kendi dostlarını korkutur, iman etmişseniz onlardan korkmayın, benden korkun.

Mesajlar ve Nükteler

1- Müslümanlar arasında korku ve ümitsizlik yaratan her türlü vesvese ve söylentiler şeytanidir.

2- Savaş meydanlarında korkak insanlar şeytanın dostları, her korkutucu da şeytandır.

3- Gerçek müminler Allah'tan başkasından korkmazlar. İman cesareten uzak değildir.

4- Ey mücahitler, sadece Allah'tan korkun ve takvalı olun. **“Benden korkun.”**

5- Tehdit ve korkutma hakim güçlerin sürekli siyasetidir. **“Korkutur.”**

وَلَا يَحْزُنكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَن يَصُرُوا اللَّهَ شَيْئًا يُرِيدُ اللَّهُ أَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حَظًّا فِي الْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (176)

176. Küfürde yarışanlar seni üzmesin; şüphesiz onlar Allah' a bir zarar veremezler. Allah ahirette onlara bir pay vermemek istiyor; onlara büyük azab vardır.

Tefsir

Uhud savaşında yenilenler birbirine şöyle soruyorlardı: “Kafirler muzaffer bir şekilde Mekke’ye geri döndüler ve biz yenilgiye uğradılar. Ne olacak halimiz?” Kur’an işte böyle düşünenlere şu cevabı vermektedir: “Üzülmeğin, bu ilahi bir mihlettir. Onların küfürleri artmakta ve böylece ahirette hiçbir nasipleri kalmamaktadır.”

Mesajlar ve Nükteler

1- Huzurunuzu bozmayın; kafirler İslam’ı yok etmek için her ne kadar çabalasalar da hiçbir etkisi olmayacaktır. **“seni üzmesin”**

2- Büyük bir ilgi ve ivedilikle küfür cephesine katılım insanı tövbe ve ilahi rahmet nimetinden mahrum kılar. **“Allah ahirette onlara bir pay vermemek istiyor.”**

3- İnsanların küfre düşmesi Allah’ın mukaddes dergahına hiçbir zarar veremez. **“Şüphesiz onlar Allah' a bir zarar veremezler.”**

4- Kafirlerle mühlet vermek ilahi bir sünnettir; bilgisizlik veya acizlik göstergesi değildir. **“Allah ahirette onlara bir pay vermemek istiyor.”**

5- Hem Allah’ın kahrı büyüktür ve hem de fazlı... (İki ayet öncesinde Peygamberin emri üzere ikinci defa savaşmaya gidenlere büyük bir ilahi ihsan müjdesi verilmiş, inatçı kafirlere de büyük bir azab vadedilmiştir.)

إِنَّ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ لَن يَصْرِوْا اللَّهَ شَيْئًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (177)

177. Şüphesiz ki imanı verip küfrü alanlar Allah’a hiç bir zarar veremezler. Onlar için elim bir azap vardır.

Kur'an'da alış- veriş ve kar- zarar meselesi defalarca söz konusu edilmiştir. Kur'an dünyayı bir pazar, insanları satıcı, fikir ve inançları bir mal, bazen Allah'ı ve bazen de gayrisini alıcı olarak kabul etmektedir. Bu pazarda satış mecburidir. Ama alıcıyı tercih etmek insanın elindedir. Yani biz sahip olduğumuz güç, amel ve inançlarımızı öylesine salıveremeyiz. Ama inanç ve amellerimize faydalı veya zararlı bir yön verebilir, boyut kazandırabiliriz. Kur'an Allah ile alış- veriş yapan ve karşılığında cennet ve ilahi rızayeti kazanan kimseler övülmektedir. Öte yandan sapkınlık veya kötü tercih neticesinde hiç fayda görmeyen **“kar etmedi”** veya hüsrana uğrayan **“Şüphesiz ki insan hüsrandır.”** kimseler şiddetle kınanmıştır. **“apaçık hüsrandır...”**

Yukarıdaki ayette de olduğu gibi bir çok ayette imanlarını küfre değiştirenler aşağılanmaktadır. Öte yandan onların irtidat ve küfrünün Allah'a ve Allah'ın yoluna hiç bir zarar veremeyeceğini hatırlatarak müminlere de teselli vermektedir.

وَلَا يَخْسِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمَلِي لَهُمْ خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ إِنَّمَا نُمَلِي لَهُمْ لِيَزْدَادُوا إِثْمًا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ (178)

178. Küfredenler, kendilerine vermiş olduğumuz mühletin sakın kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar. Biz onlara ancak, günahları çoğalsın diye mühlet veriyoruz. Küçültücü azab onlarıdır.

Tefsir

Kur'an **“sanmasınlar”** tabirini daha çok kafirler, münafıklar ve zayıf imanlı kimseler hakkında

kullanmaktadır. Zira bu kimseler gerekli aydın kalpten, kamil akıldan, doğru yorumdan ve gerçekleri görmekten mahrumdur. Onlar yaratılışı faydasız, şahadeti yokluk, dünyayı ebedi, izzeti kafirlerin etrafında dolaşmak, uzun ömürlü olmayı bir iyilik ve bereket saymaktadırlar. Kur'an bütün bu düşünceleri iptal etmektedir. Bazen küfür ehli sahib olduğu imkanları, galibiyetleri ve refahı kendilerinin liyakati olarak kabul etmektedir. Halbuki Allah hak karşısındaki inatçılıkları, küfre ve fesada bulaşmaları sebebiyle onlara mühlet vermekte ve böylece yokluğa gömülmelerini sağlamaktadır.

Tarihte de yer aldığı üzere Yezid, İmam Hüseyin (a.s)'ı şehit edince ailesini, Zeyneb-i Kübra (a.s) ile birlikte esir olarak Şam'a götürdü. Yezid Mecliste büyük bir gururla Hz. Zeyneb (a.s)'a şöyle dedi: "Allah'ın bizimle olduğunu gördün mü?" Hz. Zeyneb ona cevap olarak bu ayeti okudu ve şöyle buyurdu: "Ben seni oldukça aşağılık, küçük ve her türlü hakarete layık biri olarak görüyorum, istediği yap ama Allah'a andolsun ki Allah'ın nurunu asla söndüremeyeceksin, bunu bilmen gerekir." Evet böylesine ayyaş insanlar için aşağılayıcı bir azap hazırlanmıştır. Böylece onlar hayali ve dünyevi izzetleri akabinde uhrevi zillete düşer olacaktırlar.

Velhasıl günahkarlar iki kısımdır: Bazılarının ıslahı mümkündür, böyle kimseleri Allah öğüt acı ve tatlı olaylarla uyarmakta ve uyandırmaktadır. İkinci grup ise hidayet olma imkanını kaybedenlerdir. Allah bu kimseleri de kendi haline bırakmaktadır. Böylece tümüyle fesada gömülmekte ve yok olmaktadır. Bu yüzden İmam Bakır (a.s) da bu ayet ile ilgili şöyle buyurmuştur: *"Ölüm kafirler için bir nimettir, zira kaldıkça günahları artar."*¹

¹ Tefsir- u Nur'us- Sekaleyn c. 1, s. 343

Mesajlar ve Nükteler

1- Mühletler sevginin göstergesi değildir. (Debdebe ve ihtişama kanmayın.)

2- Nimetler hak, rüşt ve hayır yolunda olursa faydalıdır.

3- Ömrün uzunluğu önemli değildir, ömürden nasiplenmek önemlidir. **“Kendilerine vermiş olduğumuz mühletin”** İmam Seccad (a.s) Mekarim’ul-Ahlak duasında şöyle yalvarıyor: *“Allah’ım eğer ömrüm şeytanın otlağı olacaksa onu kısa kes.”*

4- Çabuk hüküm vermeyin; işin sonunu ve ahireti de düşünün.

5- Zalimlerin hakimiyet ve refahı Allah’ın onlardan rızayetine veya hakkaniyetlerinin bir göstergesi değildir. Dolayısıyla onlar karşısında susmamızı da gerektirmez.

مَا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَجْتَبِيٰ مِنْ رُسُلِهِ مَنْ يَشَاءُ فَأَمُونُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَإِنْ تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ (179)

179. Allah iman edenleri sizin durumunuzda bırakacak değildir, sonunda temizi pisten ayıracaktır. Allah size gaybı bildirecek değildir; fakat Allah peygamberlerinden dilediğini seçip, ona gaybı bildirir. Artık Allah'a ve peygamberlerine iman edin; inanır ve takvalı olursanız size büyük ecir vardır.

Tefsir

Bu ayet bu surede Uhud savaşı hakkında nazil olan son ayettir ve dünyanın büyük bir imtihan yeri olduğunu beyan etmektedir. Her iman iddiasında bulunan kimse kendi halinde bırakılmaz ve toplumda normal bir hayat sürdüremez. Yenilgiler ve zaferler insanların gerçeğini öğrenme araçlarıdır. Nitekim Uhud savaşındaki yenilgi de münafıkları tanımaya vesile oldu. Allah bazılarını gayb ilmini nasib etmez. Çünkü gayb ilmi ile tanınacak olursa ümit ışığı söner, toplumsal bağlar çözülür ve hayat karmaşık hale gelir. Normal bir şekilde yaşamak için bu sırlardan haberdar olmamamız gerekir. İyi ve kötüyü tedrici imtihanlar sonunda tanımak daha uygundur.

Mesajlar ve Nükteler

1- Allah kafirleri kendi haline bırakmaktadır. **“Günahları çoğalsın”** Ama müminleri kendi haline bırakmamaktadır. **“Allah iman edenleri bırakacak değildir.”**

2- Temizi kötünden ayırmak ilahi sünnetlerdendir.

3- Hayat normal olmalıdır. İnsanların sırrını gayb yoluyla bilmek hayatı felce uğratar. **“Allah size gaybı bildirecek değildir.”**

4- Gerçi hayat normal olmalıdır; ama Allah bazı kullarına gayb ilmini vermektedir. **“Fakat Allah peygamberlerinden dilediğini seçer.”**

5- Allah Kendi tarafından risalet sahibi kıldığı kimselere gayb ilmini vermektedir. **“Fakat Allah peygamberlerinden dilediğini seçer.”**

6- Bütün peygamberlerin derecesi aynı değildir. **“Allah peygamberlerinden dilediğini seçer.”**

7- Gayb ilmi Allah’a özgüdür. Allah’ın seçtiği bazı peygamberler gaybın sadece bazı boyutlarından

haberdardır; hepsinden değil. **“Size gaybı bildirecek değildir.”**

8- Kalbi iman ameli takva ile birlikte olmalıdır.

9- Temizlik asıldır ve kalıcıdır; pislik ise eğreti ve gidicidir.

وَلَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا
لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلِلَّهِ
مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (180)

180. Allah'ın bol nimetinden verdiklerinde cimrilik edenler, sakın bunun kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar, bilakis bu onların kötülüğüdür. Cimrilik yaptıkları şey, kıyamet günü boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. Allah işlediklerinizden haberdardır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Gerçekleri görünüz; sapık hayal, zan ve vehimlerden uzak durunuz. **“Sanmasınlar”**

2- Mal senin değildir; o halde bu cimrilik neden? **“Allah'ın bol nimetinden verdiklerinde.”**

3- Allah yolunda harcanmayan mal şer ve kötülüktür. **“Bilakis bu onların kötülüğüdür.”**

4- Dünyada cimrilik edilen şey kıyamette insanın boynuna dolanacaktır. Belki de bu o cimrilığın tecessümüdür. Bir hadiste de şöyle yer almıştır: *“Her kim malının zekatını vermezse kıyamette malı bir tasma şeklinde boynuna asılacaktır.”*

5- Dünyadaki her şeyin mirası Allah'ındır ve hem de infaklarımıza muhtaç değildir. Ama infak bizim mutluluğumuzun anahtarıdır.

6- Her şeyin mirası Allah'ındır. Bizler boş elle geldik ve boş elle gidiyoruz. O halde bu cimrilik de neden? **“Boyunlarına dolanacaktır.”**

7- Kıyamet uzak değildir. “boyunlarına dolanacaktır”

8- bazen dünya sevgisi kötülükleri de insanın gözüne hayır gösterir.

9- Peygamberin görevlerinden biri de insanların kültür ve düşüncesini değiştirmektir. **“... sanmasınlar, bilakis bu onların kötülüğünerdir.”**

10- Dünyada malın esiri olmak ahirette esarete neden olmaktadır.

11- İşkencenin en kötüsü insanın sevdiklerinden darbe yemesidir. **“Cimrilik yaptıkları şey, kıyamet günü boyunlarına dolanacaktır.”**

لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ
سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا وَقَتْلَهُمُ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَنَقُولُ ذُوقُوا عَذَابَ
الْحَرِيقِ (181)

181. Andolsun ki Allah: “Allah fakir; biz zenginiz” diyenlerin sözünü işitmiştir. Dediklerini ve haksız yere peygamberleri öldürdüklerini elbette yazacağız, “Yakıcı azabı tadın” diyeceğiz.

Tefsir

Fahr- u Razi, Meraği, Mecme’ul- Beyan ve Numune tefsirlerinde nakildeki az bir farklılıkla şöyle kaydedilmiştir: Peygamber (sav) Beni Kaynuka Yahudilerine bir mektup

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

yazarak onları iman, namaz, zekat ve Allah 'a güzel ödünç vermeye¹ davet etti. Bu mektup Yahudi bilginlerinden Fenhas'ın eline ulaşınca alaylı bir şekilde orada hazır bulunan öğrencilerine göstererek şöyle dedi: “Bu mektuba göre Allah fakirdir ve biz zenginiz, o bizden borç istiyor, bizlere kat kat vereceğini söylüyor.” Bunun üzerine bu ayet nazıl oldu ve Allah'ın her şeyi kaydettiğini kıyamet günü de bu inanç ve amelleri cezalandıracağı bildirildi.

Mesajlar ve Nükteler

1- Allah bütün söylenenleri duymaktadır, o halde ağzımıza geleni söylememek gerekir. Farzen dünyada inkarla meseleyi bitirmeye çalışsan da kıyamet günü için vereceğin bir cevabın var mıdır?

2- Gurur ve hurafeler uydurmanın haddi sınırı yoktur. Öyle ki **“Allah fakir biz ise zenginiz.”** Diyecek kadar aşırılığa düşürülmektedir.

3- Bütün yaptıklarımız ve söylediklerimiz kaydedilmektedir.

4- Peygamber zamanındaki Yahudiler atalarının peygamberleri katletmesinden razı oldukları için Allah bu katli onlara da isnad etmektedir.

5- Allah hakkında boş şeyler konuşmanın günahı peygamberleri öldürmenin günahıyla yanyana beyan edilmiştir.

6- Her doğru işin ölçüsü hak oluşudur. Her batıl işin ölçüsü de hak olmayışıdır. **“Haksız yere”**

¹ Bakara/245

ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ (182)

182. Bu, yaptığınızın karşılığıdır. Yoksa Allah kullara asla zulmetmez.

Tefsir

Bazı tefsirlerde yer aldığına göre “zellam” kelimesi isnad içindir; mübalağa için değildir.

Mesajlar ve Nükteler

1- İnsan amellerini yapmada özgürdür. “**Kendi ellerinizle yapmış olduğunuz.**”

2- İlahi ceza ve mükafatlar adalet esasındadır. Bu cezalar insanın özgür ve bilinçli amellerinin neticesidir. Nitekim Cevşen-i Kebir duasında şöyle yer almıştır: “*Ey azabı adalet olan.*”

3- Eğer insan küfür ve günah hususunda özgür olmasaydı ve mecbur kaldığı ameller sebebiyle cezalandırılmış olsaydı bu büyük bir zulüm olurdu.

الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ عٰهَدَ إِلَيْنَا أَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ حَتَّىٰ يَأْتِيَنَا
بِقُرْبَانٍ تَأْكُلُهُ النَّارُ قُلْ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّن قَبْلِي بِالْبَيِّنَاتِ
وَبِالَّذِي قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ (183)

183. “Doğrusu, ateşin yiyeceği bir kurban getirmedikçe hiçbir peygambere inanmamak üzere Allah bizden ahit aldı” diyenlere sen de ki: “Benden önce peygamberler size belgeler ve dediğiniz şeyi getirdi. Doğru sözlü iseniz niçin onları öldürdünüz?”

Tefsir

Bazıları İslam'ı kabul etmemek için bir takım bahaneler uyduruyor ve şöyle diyorlardı: “Allah bizden, yakın etmemiz için sadece bir kurban kesen ve ardından düşen yıldırım sebebiyle kestiği kurbanı yanıp kül olan peygamberlere iman edeceğimize dair söz aldı.” Bu ayet nazil oldu ve peygambere o bahane peşinde koşturan inatçılara şöyle söylemesini emretti: “Eğer siz doğru söylüyorsanız o halde neden benden önceki peygamberlere iman etmediniz. Halbuki onlar çeşitli mucizelerin yanısıra dediğiniz kurban mucizesini de gerçekleştirmişlerdi.

Mesajlar ve Nükteler

1- Her grup ve milletin tarihi, geçmişi ve ruhsal yapısı etmekte oldukları iddiaların en iyi şahididir. “... **mucizelerle ve (özellikle) dediğiniz (mucize) ile... Size geldi”**

2- Hakkı kabulden kaçınmayı çeşitli şekillerle tevیل etmeye çalışmayın. “**Allah bizden söz aldı.”**

3- Muhaliflerin uydurdukları bahaneler tarih boyunca birbirine benzemiştir. “**Dediğiniz (mucize) ile...”**

4- Bazen eğitim, irşad, mucize ispatı ve daha önemli bir maslahat için malın feda edilmesi gerekir. “**Dediğiniz (mucize) ile...”**

5- Hayvanı kurban kesmenin uzun bir geçmişi vardır. “**Bir kurban getirmediğçe...”**

6- Eğer bir mal yanar, ama bir göz uyanır veya bir kalp aydınlanırsa bu israf sayılmaz.

7- İnsan kibirlenince hem Allah'a iftira eder, “**Şüphesiz Allah bizden söz almıştır.”**, hem de hiçbir

peygambere teslim olmaz. **“Hiçbir peygambere inanmayız.”** Ve hem de mucizelerin kendi isteklerince gerçekleşmesini ister.

فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ جَاءُوا بِالْبَيِّنَاتِ
وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ (184)

184. Seni yalancı saydırlarsa, senden önce belgeler, sahifeler ve aydınlatıcı kitab getiren peygamberler de yalanlanmıştı.

Mesajlar ve Nükteler

1- Geçmişlerin tarihini bilmek insanın sabır ve direnişini arttırır. **“Senden önceki peygamberler de yalancılıkla itham edildi.”** (Dert arkadaşı bulmak insana teselli verir.)

2- Bütün peygamberlerin muhalifleri olmuştur. **“Senden önceki peygamberler de yalancılıkla itham edildi.”**

3- Peygamberlerin hareketinin esası ve çehresi kültürel, fikri ve itikadi bir hareketti. **“Apaçık mucizeler, sahifeler ve kitap...”**

4- Mucizeler çeşitli idi; ama tüzükler ve programlar birdi. (“beyyinat” kelimesi çoğul kullanılmıştır, ama “kitap” kelimesi tekil kullanılmıştır.)

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّقُونَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
فَمَنْ زُحِرَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا
مَتَاعُ الْغُرُورِ (185)

185. Her insan ölümü tadacaktır. Kıyamet günü, ecirleriniz size mutlaka ödenecektir. Ateşten uzaklaştırılıp cennete sokulan kimse artık kurtulmuştur. Dünya hayatı, zaten, sadece aldatıcı bir metadan ibarettir.

Tefsir

Bu ayet peygamberlere ve kafirlerin işkence ve inkarıyla karşılaşan ıslahatçılara sabır ve direniş ruhunu vermektedir. Zira şöyle buyurmaktadır:

a: Herkes ölecektir ve inatçılıklar geçicidir.

b: Kıyamette Allah bu zorluklara katlanmanızın ecrini eksiksiz verecektir.

c: Dünya kandırma aracıdır.

d: İnsan kendini cehennemin süslü püslü çekiciliklerinden kurtarmalıdır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Herkes ölecektir; o halde bu inatçılık ve kibir neden?

2- Tam karşılık ahirettedir. Allah'ı bu dünyadan ve berzahta verdiği karşılıklar uhrevi karşılıkların bir yansımasıdır.

3- İnsanı cehenneme sevk eden etkenler çekicidir; insan iman ve salih amelle kendini bu çekiciliklerden kurtarmalıdır.

4- Ölüm varlıksal bir emirdir; tadılır. Ölüm bir intikaldir ve akıştır.

5- Dünya için dünya bir aldatmaca ve bir aldanıştır. Ama ahirete ulaşmak için istenen dünya aldanış değildir.

لَتَبْلُوَنَّ فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا
الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيرًا وَإِنْ تَصْبِرُوا
وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ (186)

186. Andolsun ki mallarınız ve canlarınızla sınanacaksınız; hiç şüphesiz, sizden önce Kitab verilenlerden ve Müşriklerden çok üzücü sözler işiteceksiniz. Sabreder ve takvalı olursanız bilin ki, bu önemli ve sağlam işlerdendir.

Tefsir

Müslümanlar Mekke'den Medine'ye hicret edince müşrikler Müslümanların mallarını yağmaladılar ve ele geçirdikleri kimselere işkence ettiler. Öte yandan Medine'deki Yahudiler de Müslümanlara dil uzatıyor utanmazca Müslüman kızlar ve kadınlar için gazeller okuyor onları kınıyordu. Bunların başkanı ise Ka'b b. Eşref adında bir Yahudi idi. Peygamber onun öldürülmesini emretti ve Ka'b öldürüldü. Bu ayet Müslümanlara teselli vererek onlardan güven içinde olmaları için sabır ve takva sayesinde karar almalarını istemektedir.

Mesajlar ve Nüktele

- 1- İmtihanınız ciddi bir şeydir; hazırlıklı olun. “İmtihana çekileceksiniz.”
- 2- Düşmanların dil uzatması her zaman var olmuştur. “Bir çok üzücü sözler işiteceksiniz.”

3- İşkenceler, hakka ve mala tecavüzlerden kaynaklanan sorunları sabır ve takva ilacıyla tedavi edin.

4- Düşmanların aşağılaması ve dil uzatması da Müslümanlar için bir imtihan vesilesidir. **“Bir çok üzücü sözler işiteceksiniz.”**

5- Sessiz sefalı ve takva dolu bir ortamda karar almak daha güven verici ve sağlıklıdır. **“İşlerin en değerlisidir.”**

6- En fazla imtihan aracı mal ve candır. **“Mallarınız ve canlarınız.”**

7- İslam düşmanları Müslümanlara darbe vurma noktasında bazen hedef ve bazen de metod birliği içindedirler. **“Kitap verilenlerden ve müşriklerden.”**

8- Müslümanlar can ve malının yanısıra kendilerini de her türlü kınanmaya ve aşağılanmaya sabretmek için hazırlıklı olmalıdırlar.

9- Sabır ve takva yan yana olursa insanı başarıya ulaştırır. (takvasız direniş inatçı kimselerde de bulunur.)

10- Mukaddes hedeflere ulaşmak için bazen zorlukların bütün aşamalarını kat etmek gerekir; mal, can, haysiyet ve yüz suyuna vurulan darbe gibi.

11- Düşman azla yetinmez. **“Bir çok üzücü sözler...”**

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَبَيَّسَ مَا يَشْتَرُونَ (187)

187. Allah, Kitab verilenlerden, “Onu insanlara açıklayacaksınız ve gizlemeyeceksiniz” diye ahit almıştı. Onlar ise, onu arkalarına atıp az bir değere değiştiler. Alış verişleri ne kötüdür!

Tefsir

Eğer bu gün dünyada milyonlarca Hristiyan, Yahudi ve Mecusi varsa bu onların alimlerinin yersiz sessizliğindendir. Etyeb’ul- Beyan tefsirinin dediği gibi Tevrat ve İncil’de altmıştan fazla yerde İslam ve peygamber (s.a.a)’ın müjdesi yer almıştır. Ama kitap ehli bilginleri bunların hepsini görmezlikten gelmiştir. Hakikati gizleme günahı o kadar büyüktür ki Allah-u Teala cezası hususunda diğer hiçbir günahın cezası için kullanmadığı bir tabiri kullanmıştır. **“Allah onlara lanet eder ve lanet ediciler de onlara lanet eder.”**

Mesajlar ve Nükteler

1- İnsanların şirk, küfür, cehalet ve fesatta kalmasına sebep olan her gizleme büyük bir günahdır. Bunu gizleyenler insanların günahlarına ortakır.

2- Ölümcül sessizliklerin sebebi mal veya makam düşkünlüğüdür. **“Onu az bir dünyalığa değiştiler.”**

3- Bilginler insanlar karşısında sorumludurlar. **“İnsanlara açıklayacaksınız.”**

4- Allah alimlerden özel bir söz almıştır. **“Allah... söz almıştır.”**

5- Hakikatleri açıklamak öyle bir şekilde olmalıdır ki insanlara hiçbir şey gizli kalmamalıdır. **“Açıklayacaksınız, onu gizlemeyeceksiniz.”**

6- Saadet ve kurtuluş için sadece ilim yeterli değildir; zühd, takva, mal ve makama itinasızlık da olmalıdır.

7- İnsan özgürdür; bildiği halde söylemeyebilir, anladığı halde amel etmeyebilir veya hakkı batılla değiştirebilir.

لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوْا وَيُجِبُونَ أَنَّ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ
يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازَةٍ مِّنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ
(188)

188. Ettiklerine sevinen ve yapmadıklarıyla övülmekten hoşlananların, sakın azaptan kurtulacaklarını sanma; elem verici azab onlarıdır.

Tefsir

Münafık insanlar sürekli var olmuştur. Münafıklar nifaklarına rağmen kendilerine müminler gibi davranılmasını istemektedir. Cesur olarak adlandırılmasını seven korkaklar veya alim olarak çağırılmasını seven cahiller gibidirler. Bazen en iyi unvan ve lakaplara sahip olduklarını ima etmek için havalanırlar, insanlara yukarıdan bakarlar. Bunlar asla saadeti görmeyecek olan sahtekarlardır.

İnsanlar genelde üç kısımdır:

a: Bir grubu çalışır, ama Allah başka hiç kimsenin bilmesini istemez. **“Açıktan ve gizlice... Sizden hiçbir karşılık ve teşekkür beklemiyoruz.”**

b: Bir grubu çalışır; sadece insanlar bilsinler ve övsünler diye. **“İnsanlara gösteriş olsun diye.”**

c: Bir grubu çalışmaz ama halktan kendilerini övmelerini bekler. Bu ayet işte bu grubu söz konusu etmektedir. **“Yapmadıkları ile övülmek isteyenler.”**

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Yersiz beklentiler kesin felaketlere neden olur.
- 2- Yersiz beklentiler amellerin hedefi olmadıkça felaket doğurmaz. Örneğin yıllarca Allah için zahmet çeken, ders

okuyan bir alim insanların kendisinden istifade etmesini beklese bu yersiz bir beklenti değildir.

3- Kur'an herkese oranla ve her hususta temelsiz hayal ve düşünceleri yanlış yorumları şiddetle kınamaktadır. **“Sanmasınlar, sanmayın, sanmayınız...”** gibi ifadeler bu manayı ifade etmektedir.

4- İnsanın bütün yorumları doğru değildir.

5- Gıybetinin caiz olduğu kimselerden biri de yersiz yere makam, uzmanlık veya sorumluluk iddiasında bulunan kimsedir. **“Yapmadıkları ile övülmek isteyenler.”**

6- Allah sadece ameller ile değil; iyi ve kötü temayüllerden dolayı da insanı hesaba çeker. (Fesadı yayma temayülüne acı bir azap vaad edilmiş ve yersiz yere övülmeyi sevenlerde kınanmıştır.)

7- Bu yersiz temayül (amelsiz övgü isteği) olmasın diye dalkavukluk ve yağcılık da kınanmıştır.

8- En tehlikeli olan hamd edilme beklentisidir; teşekkür ve salt övgü değil. Zira hamtta övgü ile karışık bir tür tapınma vardır. Bu yüzden ayette **“Yapmadıkları ile övülmek isteyenler.”** buyurulmuştur.

9- Günahkar pişman olup tövbe ederek kurtuluşa erişebilir; ama kendi fikir ve hayalleri ile gururlananlar tövbe etmeyi düşünmezler bile. **“Sanma ki onlar azaptan kurtulacaklardır.”**

10- Dünyada vehimlerine, bencilliğine ve nefesine esir olanlar kıyamette de ilahi azaba esir olacaklardır.

وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

(189)

189. Göklerin ve yerin hükümrânlığı Allah'ındır. Allah her şeye kadirdir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Bir çok insan dünyada hükmettiği halde kendi isteklerini pratiğe geçiremezler.

2- Kur'an'da her nerede ilahi hakimiyetten söz edilmişse göklerin hakimiyeti yeryüzünden önce beyan edilmiştir. Bu göklerin azamet ve genişliği sebebiyledir.

3- Allah'ın hakimiyeti hakikidir; itibari değil. (var etmek isteyince ol der o da olu verir, yok etmek isteyince de yok eder ve yerine yeni şeyler yaratır.)

4- Allah'ın hakimiyeti ebedi ve süreklidir; ama ilahi olmayan hakimiyetler geçici ve kısadır. **“O günleri insanlar arasında çevirir dururuz.”**

5- Bu tür hakimiyet sadece Allah'a özgüdür. **“Göklerin ve yerin hükümrânlığı Allah'ındır.”**

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَبْصَارِ (190)

190. Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelmesinde akıl sahiplerine şüphesiz deliller vardır.

Tefsir

Fahr'ur- Razi, Kurtubi ve Meraği tefsirlerinde şöyle yer almıştır: “Aişe'den peygamberle ilgili en iyi hatırasını anlatmasını istediler. Aişe şöyle dedi: Peygamberin bütün işleri ilginç idi. En önemlisi Peygamber bir gece benim evimde istirahat ediyordu. Daha dinlenmemişken yerinden kalkıp elbisesini giydi, abdest aldı namaza durdu. O kadar

ağladı ki elbisesinin önü ıslandı. Ardından secdeye kapandı orada da yerler ıslanana kadar ağladı. Sabahleyin Bilal geldi ve bunca ağlamasının sebebini sordu. Peygamber şöyle buyurdu: Dün akşam bana bir takım ayetler (Al-i İmran 190- 194) nazil oldu. Bu ayeti okuduğu halde düşünmeyenlere eyvahlar olsun.

Fahr'ur- Razi'nin tefsirinde ise Ali (a.s)'dan şöyle nakledilmiştir: *“Peygamber gece namazından önce bu ayetleri okuyordu.”* Başka bir rivayette ise bu ayetleri bizlerin de okuması tavsiye edilmiştir.

Hız. Ali'nin Nuf Bekkali adlı dostundan şöyle nakledilmiştir: Bir gece Hız. Ali (a.s)'ın yanıdaydım. Hız. Ali yatağından kalktı ve bu ayeti okudu. Daha sonra da bana, “Uyuyor musun, uyanık mısın?” diye sordu. Ben uyanık olduğumu söyleyince de şöyle buyurdu: *“Yer yüzünün kirliliklerine bulaşmayan kimselere ne mutlu.”*

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Alemin yaratılışının bir hedefi vardır.
- 2- Varlığı tanıma Allah'ı tanımayı ön koşuludur.
- 3- “Ağaç yaprakları akıllının gözünde yeşildir. Her yaprağı Allah'ı tanımanın defteridir. Her sayfası Allah'ın ayetleridir.”
- 4- Her kimin aklı çoksa ayetleri daha çok algılar.
- 5- Gece ve gündüzün farklılığı ve yaratılıştaki zamanlama akıl sahipleri için tesadüf değildir.

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ (191)

191. Onlar ayakta iken, otururken, yan yatarken Allah'ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler: **“Rabbimiz! sen bunu boşuna yaratmadın, sen münezzehsin. Bizi ateşin azabından koru”** derler.

Mesajlar ve Nükteler

1- Allah'ın zikri her haliyle akıllılığın göstergesidir. **“Onlar ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken her vakit Allah'ı anarlar.”** Akıl sahipleri Allah'ı zikreden ve ananlardır. **“Allah'ı anarlar... derin derin düşünürler.”**

2- Bütün yaratılış alemi boş ve beyhude değilse o halde bizde bu yaratılış aleminin bir parçası olarak boş ve beyhude değiliz.

3- Fikir ve düşünce üzere olan iman değer taşır. **“Göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin düşünürler (ve şöyle derler:) Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın.”**

4- Yaratılışın bir hedefi vardır. Biz de bir hedefi takip ediyoruz. İlahi hedeften uzaklaştıkça cehenneme yaklaşıyoruz. Dolayısıyla yeniden dönmemiz gerekir. **“Bizi cehennem azabından koru.”**

5- Duadan önce övmeliyiz. **“Seni tespih ederiz, bizi cehennem azabından koru.”**

6- Önce düşünce sonra irfan, zembere ve münacat. **“Göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin düşünürler... Rabbimiz!”**

7- Bütün varlığıyla itiraf etmek değerlidir; sadece dil ile itirafı yetinmemeliyiz.

8- Akıl ve zekanın ürünü ve göstergesi kıyametten korkmaktır.

9- Yaratılış boş değildir; gerçi yaratılış aleminin bütün sırlarını derk edemiyoruz. **“Rabbimiz, sen bunu boşuna yaratmadın.”**

رَبَّنَا إِنَّكَ مَنْ تَدْخِلُ النَّارَ فَقَدْ أَخْزَيْتَهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ

(192)

192. “Rabbimiz! sen ateşe kimi sokarsan, onu şüphesiz rezil etmiş olursun, zulmedenlerin hiç yardımcıları yoktur.”

Mesajlar ve Nükteleler

1- Ateş önemlidir; ama rezil rüsva olmak cismani azaptan daha önemlidir. **“Sen kimi cehenneme koyarsan onu rüsva etmişsindir.”**

2- Zalimler şefaatten mahrumdur. **“Zalimlerin hiçbir yardımcıları yoktur.”** Başka bir yerde de şöyle buyurmaktadır: **“Şefaathçilerin şefaati onlara fayda vermez.”**

رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا

رَبَّنَا فَاعْفُ رَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ (193)

193. “Rabbimiz! Doğrusu biz “Rabbimize iman edin.” diye imana çağıran bir çağırıcıyı işittik de iman ettik. Rabbimiz! Günahlarımızı bize bağışla, kötülüklerimizi ört, canımızı iyelerle berâber al.”

Tefsir

“Zunub” kelimesinden maksat belki de büyük günahlardır. “Seyyie” kelimesinden maksat ise küçük

günahlardır. Nitekim şu ayette de **“Büyük günahlar”** karşısında yer almıştır. **“Eğer sakındırıldığınız büyük günahlardan sakınacak olursanız kötülüklerinizi örterim.”**

“Seyyie” kelimesinden maksat günahın etkileri de olabilir. Bu dünyada “Duyduk” diyen akıl sahiplerinin karşısında bu davaya karşı itinasızlık gösteren ve kıyamette de büyük bir hüsrana içinde “Keşke duysaydık ve akletseydik” diyeceklerdir.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Akıl sahipleri hakkı kabul etmeye hazırdırlar ve onlar fitratlarının yanısıra peygamberin nidasına, alimlerin davetine ve şehitlerin feryadına da icabet ederler.

2- İstiğfar aklın göstergesidir.

3- İyiler ile birlikte ölmek ilahi bir hediyedir.

4- İyilerle ölmeyi arzu eden akıllılar ileri görüşlüdürler ve akıbetlerinin iyiliğini düşünürler.

رَبَّنَا وَآتِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَىٰ رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّكَ

لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ (194)

194. “Rabbimiz! Peygamberlerinle vadettiklerini bize ver, kıyamet günü bizi rezil etme. Sen şüphesiz sözünden caymazsın.”

Tefsir

Bu birkaç ayette Allah-u Teala akıl sahiplerinin yolunu şöyle şekillendirmektedir: “Allah’ın zikri, fikir, hikmete ulaşmak, enbiyaya teslim olmak, istiğfar, iyi bir şekilde ölmek ve ilahi lütuflara ulaşmanın beklentisi içinde olmak ve rezalet ve aşağılıktan kurtulmak.” Önceki ayetlerde

akıllıların Allah’a ve kıyamete imanı söz konusuydu. Bu ayette ise nübüvvete iman söz konusu olmuştur. **“Peygamberler vasıtasıyla vadettiklerini...”**

Mesajlar ve Nükteler

1- Akıllıların nihai arzusu ilahi lütuflara ulaşmak, cehennem ve kıyamette rüsvalıktan kurtulmaktır.

2- Akıllılar, bütün peygamberlere ve bütün ilahi vadelere iman etmişlerdir. **“Peygamberler vasıtasıyla vadettiklerin...”**

فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِّنْكُمْ مِّمَّنْ دَكَرٍ
أَوْ أَنتَى بَعْضُكُمْ مِّنْ بَعْضٍ فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ
وَأُودُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ
وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ثَوَابًا مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ
وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ (195)

195. Rableri dualarını kabul etti: “Birbirinizden meydana gelen sizlerden, erkek olsun, kadın olsun, iş yapanını işini boşa çıkarmam. Hicret edenlerin, memleketlerinden çıkarılanların, yolumda ezaya uğratılanların, savaşan ve öldürülenlerin günahlarını elbette örteceğim. Andolsun ki, Allah katından bir nimet olarak, onları içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyacağım. mükafatın güzeli Allah katındadır.”

Mesajlar ve Nükteler

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

1- Kalbi duanın kabulü kesindir. (Allah'ın zikri fikri ve övgüsüyle birlikte olan dua kesinlikle kabul görecektir. **“Anarlar... derin derin düşünürler, seni tespih ederiz.”**)

2- İlahi dünya görüşünde hiçbir amel karşılıksız değildir.

3- İlahi dünya görüşünde kadın ve erkek yüce insanlık makamına ulaşma noktasında eşittirler ve her ikisi de Allah nezdinde birdir.

4- İslami toplumda bütün Müslümanlar birbirindendir. **“Hep birbirinizdensiniz.”**

5- Günahlar ve ayıplar yok olmadıkça kimse cennete giremez. **“Kötülüklerini örteceğim... cennetlere koyacağım.”**

6- Hicret, cihad, sürgün ve Allah yolunda her türlü eziyete katlanmak Allah'ın merhamet ve bağışlama aracıdır.

7- Önceki ayetlerde beş defa **“Rabbimiz”** diyenlere Allah da **“Rableri”** diyerek hitap etmekte ve şöyle buyurmaktadır: **“Rableri onların dualarını kabul etti.”**

8- Hem bizzat amel ve hem de amel edene teveccüh edilmektedir. **“Hiç kimsenin yaptığını boşa çıkarmayacağım.”** Yani hem amelin güzelliği hem de amel edenin güzelliği göz önünde bulundurulmaktadır.

9- Amellerin mükafatı sadece müminlere verilmektedir. **“Sizden...”** Zira ameller yok olmakta ve Kur'an'ın tabiri ile **“Havaya savrulmuş”** olur.

10- Allah yolunda yürümek; hicret, sürgün, işkence, cihad ve şahadeti gerektirir.

11- İlahi mükafatlar insanlara tam bir şekilde nitelendirilemez. Sadece her mükafattan daha iyi olduğunu bilmeleri yeterlidir. **“Karşılığın güzeli onun katındadır.”**

12- Vatan sevgisi Kur'an'ın kabul ettiği bir haktır. **“Yurtlarından çıkarıldılar.”**

13- Allah yolunda çekilen zorlukların aşamaları vardır: Birinci aşamasını kendi ayakları ile kat ediyorlar. **“Hicret ettiler...”** İkinci aşamasında zorla çıkarılıyorlar. **“Yurtlarından çıkarıldılar...”** Üçüncü aşamasında eziyet görüyorlar. **“Eziyete uğradılar...”** Dördüncü aşamasında savaşmak zorunda kaldılar. **“Çarpıştılar.”** Beşinci aşamada Allah yolunda şehit oluyorlar. **“Öldürüldüler.”**

14- Gerçi şahadet en yüce mertebedir; ama sürekli eziyetler karşısında direnmek daha büyük bir sabrı gerektirir. Bu yüzden **“Yolumda”** kelimesi **“Eziyete uğradılar”** kelimesinin yanında yer almıştır. Evet savaşta yaralananlar ve maluller şehitlerden daha çok sabretmelidirler.

15- Allah'ın özel inayeti ve teveccühü sadece akıl sahibi müminler için geçerlidir. **“Boşa çıkartmayacağım... örteceğim... koyacağım”** fiilleri hep cümlelerinde bütün işleri Allah kendine bizzat kendine isnad etmektedir.

16- Allah'ın vaatlerinde hiçbir şek ve şüpheye düşmeyin. (Allah'ın bütün vaatleri önemle vurgulanmıştır. **“Şüphesiz en... mutlaka örteceğim... mutlaka koyacağım...”**)

17- Mağfiret, cennet ve nehirler Allah'ın birer mükafatıdır. **“Mükafat”** Ama Allah'ın lütfü olan ve müminlere yakışan mükafat Allah katında olan mükafattır ve ne olduğunu bilmiyoruz. **“Karşılığın güzeli onun katındadır.”**

18- Mükafat verme şekli sıradan da olabilir çeşitli ikramlarla birlikte de olabilir. İlahi mükafatlar çeşitli kerametlerle/ikramlarla birlikte. **“Karşılığın güzeli”**

19- Bazı hatalar sebebiyle insanları kınamayın. Zira bu ayette Allah'ın velileri ve cennet ehli olan akıl sahiplerinin

bir takım sürçmeleri olmuştur ki Allah onları örtmüştür. **“Onların kötülüklerini örteceğim.”**

20- Bazı mükafatlar zaman ve mekanının değişimi ile değerini kaybedebilir. Ama ilahi mükafatlar insanın yaratılışı ve fitratıyla uyum içindedir ve asla eskimez, pörsümez. **“Altlarından ırmaklar akan cennetler...”**

21- Cennetin nehirleri hem ağaçların altından **“Altlarından ırmak akan cennetler...”** ve hem de kendi altlarından akmaktadır. **“Altlarından”**

لَا يَغُرُّكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ (196)

196. Küfredenlerin diyar diyar gezip (refah içinde) dolaşması sakın seni aldatmasın.

Tefsir

Mekkeli müşrikler ve Medineli Yahudiler ticari yolculuklar sebebiyle oldukça refah içinde yaşıyorlardı. Ama Müslümanlar Medine'ye hicret edip Mekke'deki hayatlarını terk ettikleri için ve ekonomik ambargo altında olduklarından büyük bir sıkıntı içinde yaşıyorlardı. Müslümanlara teselli vermektedir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Düşmanların siyasi, iktisadi ve askeri heyetler göndermesi, gizli oturumlar yapması ve çok boyutlu konuşmaları seni aldatmasın.

مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ (197)

197. (Bunlar) Az bir faydalanmadır, sonra onların varacakları yer cehennemdir. O ne kötü duraktır!..

Tefsir

Bir rivayette Hz. Ali (a.s) şöyle buyurmaktadır: “Ardında ateş olan hayır, hayır değildir.” Geçici lezzetler ve ebedi azap kafirlere, geçici zorluklar ve ebedi huzur ise müminlere özgüdür.

لَكِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
خَالِدِينَ فِيهَا نُزُلًا مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِلْأَبْرَارِ (198)

198. Fakat Rablerinden sakınanlara, Allah katından ilk ikram olarak içlerinden ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cennetler vardır. Allah katındaki şeyler ise, iyiler için daha hayırlıdır.

Tefsir

“Nuzulen” kelimesi misafire verilen ve ikram edilen meyve ve şerbet gibi ilk şeye denmektedir. Bu tabir ile şu ifade edilmek istenmiştir. Kafirlerin ticari gezileri sizleri takva ve imandan uzaklaştırmasin. Zira cennet bahçeleri sizlere ilk etapta ikram edilen şeydir; ikram bundan ibaret değildir.

وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَا
أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ خَاشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْتَرُونَ بَايَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ
لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ (199)

199. Kitab ehlinde Allah'a huşu duyarak; Allah'a, hem size ve hem de kendilerine indirilene iman edip, Allah'ın ayetlerini az bir değere değişmeyenler vardır.

İşte onların ecirleri Rablerinin katındadır. Şüphesiz Allah hesabı çabuk olandır.

Tefsir

Bazı müfessirlerin inancına göre bu ayet İslam'a yönelen kitap ehli hakkında nazil olmuştur. Bunlar Necran ehlerinden 40 kişi, Habeşistan'dan 2 kişi ve Rum'dan 8 kişi idiler. ¹

Diğer tefsirlerde yer aldığına göre ise bu ayet H. 9. yılda, Receb ayında Neccaşi hakkında nazil olmuştur. Peygamber haberdar olunca şöyle buyurdu: “*Hicaz dışında kardeşlerinizden birisi vefat etmiştir. Yaptığı hizmetler hatırına gelin cenaze namazını kılalım.*” Oradakiler, “Bu şahıs kimdir?” deyince de Peygamber, “*Neccaşi'dir*” diye buyurdu. Müslümanlar Peygamber (s.a.a) ile birlikte Baki' mezarlığına gitti ve orada gıyaben cenaze namazını kıldı. ²

Mesajlar ve Nükteler

1- İnsaflı olmak gerekir ve kitap ehlinin iyilerini övgü ile takdir etmek lazımdır.

2- Huşu ve Allah'a boyun eğmek ile iç içe olan iman değerlidir. “**Allah'a boyun eğerek**” Bu iman aynı zamanda kapsamlı olmalıdır. “**Hem size indirilene hem de kendilerine indirilene**” Bu iman aynı zamanda kalıcı olmalı, maddi sebeplerden değişmemelidir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (200)

¹ Fahr'ur- Razi ve Mecme'ul- Beyan tefsirleri

² Mecme'ul- Beyan ve numune tefsirleri

200. Ey iman edenler! Sabredin, (düşmanlarınıza karşı) sebat gösterin, hudutlarınızı koruyun, Allah'a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa erişebilirsiniz.

Tefsir

Bu ayet olaylar ve musibetler karşısında insanlara sabır ve direnişin her türünü tavsiye etmektedir:

İlk aşamada şahsi tatsızlıklar ve hevesler karşısında sabretmeliyiz. **“Sabredin”**

İkinci aşamada kafirlerin baskıları karşısında daha çok direnmeliyiz. **“(düşman karşısında) sebat gösterin”**

Üçüncü aşamada coğrafi sınırlarımızı düşmanımızın saldırılarından korumalı, ilmi tartışmalar ile fikri ve itikadi sınırlarımızı korumalı ve kalp sınırlarımızı vesveselerin saldırısından korumalıyız. **“(cihad için) hazırlıklı ve uyanı olun.”**

“Ribat” kelimesi herhangi bir şeyde bir şeyi bağlamak anlamındadır. Kervanların uğradığı ticari malların, atların ve develerin korunduğu hasebiyle kervan saraylara da “ribat” denmektedir.

Dolayısıyla ilahi lütuflara bağlanan kalplere de “ribat” denmektedir. İrtibat, merbut ve ribat kelimelerinin kökleri aynıdır.

Rivayetlerde ise “*Rabitu*” cümlesi namazı beklemek anlamına gelmektedir. Adeta Müslümanlar namazda elde ettikleri irtibat sayesinde can ve kalplerini sağlamlaştırmaktadır.

Mesajlar ve Nükte

1- Sabır ve direniş tüm hayırların ve iyiliklerin temelidir. Cennet ehline de sabırları sebebiyle cennete girmeleri emredilmektedir. **“Sabrettiğimiz için”** zira

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

namaz, hac, oruç, cihad ve benzeri bir çok ibadetler sabrı gerektirir.

2- Başkalarından geri kalmayın, kafirler küfründe direniyorlarsa, öldürülüyorlarsa ve para harcıyorlarsa sizde Allah yolunda can ve mallarınızla direnin.

3- Kafirler karşısında sabırlı olun. Allah önce sabırlara teşekkür ediyor, ama daha sonra çok sabredenleri övüyor.

“Çok sabredenlere karşılık verendir.”

4- Davetler merhale merhaledir. Önce sabır sonra çok sabır. **“Sabredin... sebat gösterin.”** Hakeza bir aşamada **“adaleti ayakta tutanı”** övmektedir. Sonraki aşamada ise **“adaletle yönetenlerden”** bahsetmektedir.

5- İslam dini korunma, murakabe ve irtibat dinidir. (Allah, insan... ile irtibat)

6- Sabır, sebat ve irtibatların bir hedefi olmalıdır; takva ve ilahi rızayet yolunda gerçekleşmelidir. Aksi takdirde kafirler de bazen ölünceye kadar direnmekte, ölüm orucuna girmektedirler.

7- İslam kapsamlı ve geniş boyutlu bir dindir. Sabrı ve takva sınırların korunmasıyla yan yana zikredilmiştir.

Nisa Suresi

Bu sure 177 ayettir ve Medine’de nazil olmuştur. Bu surede imana ve adalete davet, önceki ümmetlerden ibret almak, Allah’ın düşmanlarıyla dostluk ilişkilerini kesmek, yetimleri korumak, evlilik, miras, ilahi önderlere itaatin gerekliliği, hicret ve Allah yolunda cihat konuları ele alınmıştır. İlk 35 ayet ailevi konuları ele aldığı için “Nisa” (kadınlar) diye adlandırılmıştır.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ
وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ
الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا (1)

1. Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve ikisinden pek çok erkek ve kadın meydana getiren Rabbinizden sakının. Kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabaların haklarına riayetsizlikten de sakının. Allah şüphesiz hepinizi görüp gözetmektedir .

Tefsir

Bu Surenin ve Hac suresinin ilk ayeti “**Ey insanlar! Rabbinizden sakının**” cümlesi ile başlamaktadır. Lakin bu ayet insanın yaratılışının başlangıcına işaret etmektedir. Hac Suresinde ise hareketlerin neticesine işaret edilmekte ve şöyle buyurulmaktadır. “**Çünkü kıyamet vaktinin depremi müthiş bir şeydir.**”

Mesajlar ve Nükteler

1- Nisa Suresinin başlangıcı takvanın tavsiye edilmesi ile başlamıştır. Yani ailenin esası takva üzeredir.

2- Yaratılışınız ve terbiyeniz Allah'ın elindedir. O halde ondan sakınmalı ve sadece ona itaat etmeliyiz. “**Ey insanlar! Sizi yaratan Rabbinizden sakının**”

3- Bütün insanlar bir soydandır; dolayısıyla soy, dil ve iklim hususlarında ırkçılık yapmak, ayrıcalık gözetmek yasaktır. “**Sizi bir tek nefisten yaratan**”

4- Terbiye hususunda hem merhamet gerekir “**Sizi yaratan rabbiniz**” ve hem de kararlılık ve metanet

“Rabbinizden sakının” ama merhamet ve duygu daha önce gelir.

5- Kadın ve erkek yaratılışta eşittir. **“ondan da eşini yaratan”** Havva Adem’in kalan toprağından yaratılmıştır. Yani Adem ile aynı cinstendir. Rum 21 ve Neml 72. ayetlerde **“Nefislerinizden eşler”** buyurulmuştur. İmam Bakır (a.s)’ın buyurduğu gibi maksat şudur: “Eşleriniz sizin kendi cinsindendir.” Dolayısıyla Tevrat’ta¹ ve bazı muteber olmayan rivayetlerde yer aldığı üzere Havva Adem’in kaburga kemiklerinden yaratılmıştır.

6- İnsanların tüm anne ve babası birdir. **“İkisinden bir çok erkekler ve kadınlar üretip yayan”**

7- İnsanın mevcut nefsi Adem’den ve Havva dandır; başka birisinden değil. Adem’in çocukları birbiriyle evlenmiştir ve o zaman bunun sakıncası yoktu. **“İkisinden bir çok erkekler ve kadınlar üretip yayan”**

Adem (a.s)’ın evliliği hususunda iki tür rivayet vardır. Ama Kur’an ile uyumlu olan rivayetler Adem’in çocuklarının birbiriyle evlendiğini bildiren rivayetlerdir.²

8- Terbiye ve pedagojik meselelerde tekrar önemli bir ilkedir. Dolayısıyla bu ayette de takva tekrar edilmiştir.

9- Yakınlar ve akrabalar Allah lafzı ile yanyana beyan edilmiştir. **“Allah’tan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten sakının”**

وَأَتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَبَدَّلُوا الْحَيٰثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا
أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا (2)

¹ Tekvin yolculuğu 2. Bölüm 22. Ayet

² Tefsir’ul- Mizan

2. Yetimlere mallarını verin. Temizi murdara değişmeyin, onların mallarıyla kendi mallarınızı karıştırarak yemeyin, çünkü bu büyük bir suçtur.

Mesajlar ve Nükteler

1- Yetimlerin malı kendilerine verilmelidir; her ne kadar kendileri bilmeseler veya unutsalar bile. “Yetimlere mallarını verin.”

2- Yetim çocukların da malikiyet hakkı vardır. “Mallarını”

3- İşlam mahrum ve zayıf sınıfların koruyucusudur.

4- Sizlere helal ve temiz rızıklar ulaşacaktır; acele etmeyin ve temiz olmayan şeylerle karıştırmayın. “Kendi mallarınıza katarak.”

5- Yetim malını alıkoymak, kirletmek veya eksiltmek büyük bir gúnahtır. “ünkü bu büyük bir gúnahtır.”

6- Gúnahların büyüğü ve küçüğü vardır. “Büyük bir gúnahtır.”

وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِّنَ
النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا
مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا (3)

3. Eğer, yetimlere haksızlık yapmaktan korkarsanız onlarla değil, hoşunuza giden kadınlardan ikişer, üçer ve dörder evlenebilirsiniz; şayet, aralarında adaletsizlik yapmaktan korkarsanız bir tane alın veya sahip olduğunuz ile yetinin. Doğru yoldan sapmamamız için en uygunu budur.

Tefsir

Bazı adamlar yetim kızlara bakmak için onları evlerine götürüyor sonra da onlarla az bir mehir karşılığında evleniyorlardı. Ardından da kolay bir şekilde boşanıyorlardı. Bu ayet nazil olarak adaletten korktukları takdirde başka kadınlarla evlenmelerini emretmiştir. Önceki ayet yetimlerin mallarında adaletin gözetilmesini emretmişti; bu ayet ise yetim kızlar ile evlilikte adil olunması emredilmiştir.

Mesajlar ve Nükteleler

1- İslam mahrum sınıfların, özellikle yetimlerin ve özellikle de yetim kızların iffet ve evlilik meselesinde koruyucusudur. Onlardan kötü istifade edilmesini yasaklamıştır. **“Yetimlerin hakları”**

2- Yetimler ile evliliği terk etmek için adaletsiz davranılacağına yakın gerekmez. İhtimal ve korku da yeterlidir. **“Korkarsanız”**

3- Eş seçiminde mümkün mertebe korku da olmadığı takdirde yetimlere teveccüh etmek gerekir.

4- Eş seçiminde kalbi temayül temel bir ilkedir. **“Beğendiğiniz.”**

5- İslam erkekler için genel olarak birden çok evliliğe izin vermektedir. ¹

¹ Bunun hikmetleri hakkında özetle şunlar söylenebilir:

a: Erkeklerin savaşlarda ve olaylarda kaybı daha çoktur ve kadınlar bu durumlarda dul kalırlar.

b: Kadınlar her ay belli bir müddet özür sahibidir ve evlilik ilişkileri yürümez.

c: Gençler dullar ile evliliğe fazla rağbet göstermezler.

d: Bütün dul kadınlar kendilerini kontrol için gerekli takvaya sahip değildir. Dolayısıyla ya birince eşinin rızayeti

وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِّنْهُ
نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَّرِيئًا (4)

4. Kadınlara mehirlerini cömertçe verin, eğer ondan gönül hoşluğu ile size bir şey bağışlarsa onu afiyetle yiye.

Tefsir

“Nihle” kelimesi Rağib-i İsfahani’nin söylediğine göre “Nehl” kelimesinden üremiştir ve bal arısı anlamındadır. Bal arısı insanlara karşılıksız bal verdiği için hediye de “Nihle” denmiştir.

Bir hadiste şöyle yer almıştır: “*En iyi mallarınızı üç yerde harcayın: Mehir, hac ve kefen... Eğer en iyi mallarınızı mehir için harcarsanız çocuklarınız salih olur.*”¹

Mesajlar ve Nüktele

1- Kadının hakkı olan mehrini ödemek gerekir. **“Kadınlara... verin”**

2- Mehir kadının değeri değildir; ilgi ve dostlukta doğruluğun göstergesidir. **“Gönül rızası ile verin.”**

3- Mehir kadının değeri değildir; kadının erkeğe bir hediyesidir. **“Gönül rızası ile”** Ayrıca kadın için

sebebiyle dulların hakları görmezlikten gelinir ya da bu mesele belli bir program dahilinde halledilir. İşte bu yüzden erkek bir takım şartlar gerçekleşirse ikinci eş alabilir ve böylece her iki tarafın da problemleri halledilebilir.

¹ Etyeb’ul- Beyan, İlgili ayetin tefsirinde

öngörülen bu mali destek boşanma durumunda kadının zarar görmemesi içindir.

4- Kadın mehrinin malikidir. **“Mehirleri”**

5- Kadın mehrini almada veya bağışlamada özgürdür. **“Size bağışlarsa”**

6- Afiyetli mal sahibinin isteyerek bağışladığı maldır. **“Bağışlarsa onu da afiyetle yiyn”**

7- Zahiri rızayet yeterli değildir; kalbi rızayet gerekir. **“Gönül rızası ile”** Dolayısıyla mecburi istemeden veya utandığı için yapılan bağışların değeri yoktur.

وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا
وَارْزُقُوهُمْ فِيهَا وَاكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا (5)

5. Allah'ın geçiminize dayanak kılmış olduğu mallarınızı, sefihlere vermeyin, kendilerini o mallarla rızıklandırın, giydirin ve onlara güzel söz söyleyin.

Tefsir

Rivayetlerde şarap içen ve güvenilir olmayan kimselere “Sefih” (beyinsizler) denmiştir. O halde şahsi ve kamu malları itibarsız insanların elinde olmamalıdır.

Rivayetlerde ise yer aldığı üzere sefih fasık anlamını da içermektedir. Ferdi ve toplumsal malların onların elinde olmaması gerektiğinin sebebi ise malın toplumun temel dayanağı olmasıdır. O halde toplumun temel dayanağı olan her türlü makam, sorumluluk ve gizli bilgilerin fasık kimselere verilmesi yanlıştır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Sefihler, şarap içenler ve laubali kimseler mal ve iktisada hakim olmamalıdır. **“Vermeyin”**

2- Sefihlerin (beyinsizlerin) kendi mallarına bile hakim olması sizin mallarınıza iktisadi bir darbedir. Nitekim “malları” yerine “**mallarınızı**” buyurulmuştur.

3- Tutumlarınızda ve hareketlerinizde toplumun iktisadi maslahatlarını ve düşünsel gelişimini de göz önünde bulundurun; geçici duygulara kapılmayın. “**Mallarınızı sefihlere vermeyin**”

4- Sefih kendi malında tasarruf hakkına sahip değildir. “**Vermeyiniz**”

5- Düzendeki mali ve ekonomi sorumluları olgun ve tecrübeli kimseler olmalıdır. “**Sefihlere vermeyin**”

6- İktisadi anlaşmaları imzalayanlar fasık ve günahkar olmamalıdır. “**Sefihlere vermeyin**”

7- Mal hayatın temel dayanağı ekonominin esası ve düzenin manivelasıdır. “**Dayanak kıldığı mallarınızı**”

8- Mal, kıyam ve dayanak vesilesidir. Eğer bir ülkede mal kıyam ve dayanak vesilesi olmazsa iktisadi sistem çöker ve ekonomi sefihlerin eline düşmüş demektir; her ne kadar ekonomi doktorası olsa da.

9- Sermayeler hareketsiz ve durgun olmamalıdır. Yetimlerin ve sefihlerin malları da üretim ve kaynaklara yönlendirilmeli, gelirinden geçimleri temin edilmelidir; ana sermayesinden değil. Nitekim “**O mallarda...**” buyurulmuştur; “**O mallardan**” değil.

10- Mahrumların ruhi boyutlarına ve şahsiyetine de dikkat etmek gerekir. “**Onlara güzel söz söyleyin.**”

11- İnsanları mallarında tasarrufta bulunmanın tepkisi olacaktır. Bunu çaresi de güzel söz ve tepkidir. “**Güzel söz**”

12- Bu ayetin uygulanması ve sefihlerin temini ve bakımı kudret müdüriyet ve örgütlenmeyi gerektirir. Dolayısıyla islami bir yönetici bu konuda program yapmalıdır.

وَابْتَلُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِّنْهُمْ رُّشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَأْكُلُوهَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَن يَكْبَرُوا وَمَن كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ وَمَن كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ فَأَشْهَدُوا عَلَيْهِمْ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا (6)

6. Yetimleri, evlenme çağına gelene kadar deneyin; onlarda olgunlaşma görürseniz mallarını kendilerine verin; büyüyecekler de geri alacaklar diye onları israf ederek ve tez elden yemeyin. Zengin olan (zahmet hakkını almak hususunda) iffetli olmağa çalışsın, yoksul olan uygun bir şekilde yesin. Mallarını kendilerine verdiğiniz zaman, yanlarında şahit bulundurun. Hesap sormak için Allah yeter.

Mesajlar ve Nükteler

Yetimlere mallarını ödeme yürütmeliği

1- Yetimleri erginlik çağına ermeden önce iktisadi gelişim açısından denemek ve geliştirmek gerekir. (Kendisine mal vermek, kontrol altında tutmak, iş öğretmek ve alışverişe alıştırmak... **“Yetimleri deneyin”**)

2- Sermayeyi elinde tutmak için cinsel erginliğin yanı sıra iktisadi ve toplumsal erginlik de gereklidir. **“Evlilik çağına gelince... onlarda akıllıca bir olgunlaşma görürseniz.”**

3- Yetimlerin malının verilmesinde tahmin ve zan yeterli değildir; ihtiyat için tam geliştiğine kesin inanmak gerekir. **“Onlarda akıllıca bir olgunlaşma görürseniz.”**

4- Zengin bakıcılar yetimlerin malından zahmet hakkı almamalıdırlar. Zengin kimseler toplumsal hizmetleri

hiçbir beklenti içinde olmaksızın yapmalıdırlar. **“Zengin olan iffetli olmaya çalışsın.”**

5- Zahmet hakkı alırken ihtiyaç ve örfe uygun ihtar göz önünde bulundurulmalıdır. **“Yoksul olan da uygun olarak yesin”**

6- Hem yetimlerin malını koruyunuz; hem de kendi yüzsuynuzu... Şahit tutarak, ihtilaflardan kaçarak ve muhtemel iftiralarından korunarak kendinizi temiz tutmaya çalışın. **“Şahit bulundurun.”**

7- İnsanları şahit tutmak dünyevi izzet içindir; Allah’ın şahitliği ise uhrevi izzet içindir. **“Hesap sorucu olarak da Allah yeter.”**

8- Toplumda şahit tutmak ihtilafları sona erdirir. Ama vicdan ve kıyamet hesabı ayırdır. **“Hesap sorucu olarak da Allah yeter.”**

لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ
مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا
(7)

7. Ana babanın ve yakınların bıraktıklarından, erkeklere hisse vardır. Ana babanın ve yakınların bıraktıklarından kadınlara da hisse vardır. Bunlar, az veya çok, belirli bir hissedir.

Tefsir

Peygamberin dostlarından biri dünyadan göçtü. Eşi ve genç çocukları vardı. Kuzenleri mallarını kendi aralarında bölüştürdüler, eşi ve çocukları için hiçbir şey bırakmadılar. Zira cahiliye inançlarına göre savaşma gücü olanlar verin olabilirdi. Peygamber (s.a.a) bu kadının şikayeti ve ayetin

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

nüzülü üzere kuzenlerini çağırır ve aldıkları malları asıl varislerine geri vermelerini emretti.

Mesajlar ve Nükteler

1- İslam'da kadınların da miras hakkı vardır. İslam kadınların hakkını korumuştur. **“Kadınların da bir payı vardır.”**

2- Miras bölüştürmesi savaş gücüne göre olmamalıdır.

3- Asıl olan mirasın adilce bölüştürülmesidir; miktarı değil. **“Gerek azından gerek çoğundan”**

4- Miras payı değiştirilemez. “Belli bir hisse ayrılmıştır.”

وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُو الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينُ
فَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا (8)

8. Taksimde, yakınlar, yetimler ve düşkünler bulunursa, ondan onlara da verin, güzel sözler söyleyin.

Mesajlar ve Nükteler

1- Mahrumların doğal beklentilerine hazır bulunmalarına ve bakışlarına teveccüh ediniz. **“Hazır bulunursa”**

2- Mirası gizlice bölüştürmeyin, başkalarının hazır bulunmasına da imkan tanıyın. **“Miras taksiminde hazır bulunursa”**

3- Mali hediyeler ve tatlı dil ile kin ve hasetleri önleyin, ailevi bağları güçlendirin. **“Rızıklandırın... Güzel söz söyleyin.”**

4- Maddi hediyeler manevi duygular ve muhabbetle birlikte olmalıdır. **“Onlara güzel söz söyleyin.”**

5- İslam hem kesin hükme sahiptir ve hem de duygusallığı ve esnekliği tavsiye etmektedir. **“Belli bir hisse... güzel söz”**

وَلْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكَوْا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا خَافُوا عَلَيْهِمْ
فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا (9)

9. Arkalarında zayıf çocuklar bıraktıkları takdirde, bundan endişe edecek olanlar Allah’tan korksunlar ve doğru söz söylesinler.

Tefsir

Rivayetlerde de yer aldığı üzere yetim malını yemenin hem dünyevi etkisi vardır, hem de uhrevi. Dünya da zarar bu ayette de beyan edildiği gibi insanın kendi evlatlarına ulaşır. Ahirette de sonraki ayette rivayet edilen cehennem azabına düşer olur.¹

Ayet normal olmayan vasiyetleri ve infakları yasaklıyor da olabilir. Yani genç ve zayıf çocuklarınız olduğu halde bütün mallarınızı vakfetmeyin ve infakta bulunmayın. Ölümler çocuklarınızı fakirlik içinde bırakmayın.²

Ayet zihinsel özürsüz çocukları olan kimselere tavsiye niteliğinde de olabilir. Böyle babalar da çocuklarının geleceğini temin için bir program dahilinde çalışmalıdır.³

Mesajlar ve Nükte

1- Kendinizi başkaları yerine koymalı, böylece dertleri daha iyi derk etmeliyiz. Kendi yetimlerimize nasıl

¹ Tefsir- u Nur’us- Sekaleyn, c. 1, s. 370

² Tefsir- u Mecme’ul- Beyan, ilgili ayetin tefsirinde

³ Tefsir- u Fahr’ur- Razi, ilgili ayetin tefsirinde

davranılmasını istiyorsak başkalarının yetimlerine de öyle davranmalıyız.

2- Her kim bir ateş yakarsa dumanı kendi gözüne girer bu gün başkalarının yetimlerine zulüm etmek toplumda bir adet haline gelir ve yarın kendi yetimlerinizi de bu ateşte yakar.

3- Sevinç ve hüzünde, iyi ve kötülüğe ulaşmada nesiller arasında belli bir ilişki vardır. Babanın yaptığı kötülük veya iyilik çocuğunu da etkiler. Çocuklar babalarını iyi işlerinden faydalanırlar. (Musa ve Hızır'ın hikayesi ve yetimin hazinesinin bulunduğu duvarın onarılması...)
“İkisinin de babası salih idi.”

4- Tebliğ ve davet görevinde duygulardan ve fitrattan da istifa etmek gerekir. “Eli ermez gücü yetmez çocuklar”

5- Yetimler giyecek ve yiyeceğin yanı sıra sevgi, duygu ve yol göstermeye de muhtaçtır. “Doğru söz söylesinler.”

6- Yetimlerin malına ihanet etmeyin, terbiyelerinde kusur etmeyin ve sözlerinizde şiddetli davranmayın. “Allah’tan sakınsınlar ve doğru söz söylesinler”

إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ
نَارًا وَسَيَصْلُونَ سَعِيرًا (10)

10. Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, karınlarına ancak ateş tıkmış olurlar, zaten onlar alevlenmiş ateşe atılacaklardır.

Tefsir

El- Mizan tefsirinde bu ayet amellerin tecessümü inancına delil gösterilmiştir. Yetim malı yemek kıyamette ateşe dönüşür.

Zorla ve zulümle yetim malını yemek haramdır. Yoksa kötü niyet sahibi olmadıkça yetimlere zararı olmayan ziyaretlerin hiçbir sakıncası yoktur. **“kardeşlerinizdir, Allah ıslah eden kimseyi fesat çıkaran kimseden ayırt eder.”**

Mesajlar ve Nükteler

1- Zahiri yüz yetim malını yemektir. Ama gerçek yüzün kıyamette ateşin yüze vurulması şeklinde tecessüm edecektir.

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا الشُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ الشُّدُسُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا فَرِيضَةٌ مِّنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا (11)

11. Allah çocuklarınız hakkında, erkeğe iki dişinin hissesi kadar tavsiye eder. Eğer kadınlar ikinin üstünde ise, bırakılanın üçte ikisi onlarındır; Eğer bir ise yarısı onundur. Ölenin çocuğu varsa ana babadan her birine altıda biri; çocuğu yoksa ve anası babası ona varis olursa anasına üçte bir düşer. Ölenin kardeşleri varsa, altıda biri annesinindir. (Bütün bunlar ölenin) yapacağı vasiyetten ve borçtan sonradır. Babalarınız ve oğullarınızdan menfaatçe

hangisinin size daha yakın olduğunu siz bilmezsiniz. Bunlar Allah tarafından tespit edilmiştir. Doğrusu Allah bilendir, hikmet sahibi olandır.

Tefsir

Miras hükümleri diğer dinlerde de yer almıştır. ¹ İncil'de de Hz. Mesih (a.s) şöyle buyurmuştur: “Ben Tevrat'ın hükümlerini değiştirmek için gelmedim.” Cahiliye Arapları kadın ve çocukları mirastan mahrum kılmışlardır. İslam'da varisi olmayan miraslar islami yöneticiliğe ve ümmetin imamına verilmiştir. Hakeza varisi olmayan kölenin mirası da kendisini azad eden kimseye verilmiştir.

Mesajlar ve Nükteler

1- İslam fıtrat dinidir. Anne babanın ruhi ve cismi özellikleri çocuğa intikal ettiği gibi malları da çocuğuna intikal etmelidir. Çocukların varlığı babanın varlığının bir devamıdır. **“Allah size çocuklarınız hakkında... emreder”**

2- Çocuğa ulaşan miras insanı harekete geçiren bir etkidir. Zira insan mirasının çocuğuna intikal etmeyeceğini görürse gayret göstermez, harekete geçmez. ²

3- Miras payının beyanında kız çocuğunun esas alınması belki de kız çocuklarına gösterilen dikkatsizliğin telafı edilmesi içindir. Bu yüzden “kız çocuğunun payı erkek çocuğun yarısıdır” diyeceğine “erkek çocuğunun payı kız çocuğunun payının iki katıdır” denmiştir.

¹ Tevrat, sayılar yolculuğu 27. bab, 8- 11 ayetler

² Fransa'da miras kanunu lağv edilince birçok insan çalışmaktan el çekti ve iktisadi faaliyetler zayıfladı.

4- Kız ver kadının koca, oğul ve kardeşten miras payının az olmasının nedeni yaşam hususunda daha az gidere sahip olmalarındandır.¹

5- Kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğu yerlerden biri de ölenin babası, annesi, kız kardeşi ve erkek kardeşleridir. Bunlardan her birine 6 da bir pay düşer.

“Altı da bir hissesi vardır.”

6- Çocukları olmadığı takdirde anne babanın miras payı da eşittir. Belki de bu vesileyle her ikisi için eşit saygı amaçlanmıştır. Ama çocuğun anne babasından daha fazla pay almasının sebebi ise belki de anne babanın ömrünün sonuna geldiği ve az ihtiyaçları olduğu hasebiyledir. Eğer ölenin kardeşi yoksa annenin payı üçte birdir. Eğer kardeşi varsa o zaman altı da birdir. Geriye kalan baba içindir. Bu da belki de ölenin kardeşlerinin masraflarının annenin değil de, babanın masrafları ile yakından ilişkisi olduğu hasebiyledir.

7- İnsanın kendi hakkı ve diğer insanların hakları yakınların haklarından öncedir. **“Yapacağı vasiyetten ve borçtan sonradır.”**

8- Yakınların miras payının farklı oluşunda da bilemediğimiz bir çok hikmetler gizlidir. **“Hangisinin size fayda açısından daha yakın olduğunu**

¹ İmam Cevad (a.s) bir hadiste şöyle buyurmuştur: “Kadının için ne diye-i akile (yakınlarının hata ile öldürdüğü kimsenin diyeti) ne de savaş masrafları vardır. Evlenince mehir alır, erkek ise mehir verir ve kadının giderlerini üstlenir, kadın sorumluluğu olmaksızın miras alır adeta kendine sermaye biriktirir ve pay almada da erkeğin payından istifade eder. Gerçi kadının erkeğin yarısı kadar pay alır, ama faydalanması erkeğin iki katıdır. ” (Nur’us- Sekaleyn, c. 1, s. 374)

bilmezsiniz.” Miras payı insanın gerçek ihtiyaçları üzere belirlenmiştir; insan her ne kadar dikkat edemese de.¹

9- Miras hükümleri Allah tarafından kesin ve hikmete dayalı olarak beyan edilmiştir. Bu hükümlerin hepsi de gerçek maslahatlara dayalıdır. **“Bunlar Allah tarafından koyulmuş farzlardır. Şüphesiz Allah ilim ve hikmet sahibidir.”** Eğer Allah değil de biz mirası paylaştırmış olmasaydık bir çok ihtilaflar ve kargaşalıklar olurdu. Kur'an işte bu yüzden mirası en küçük detayına kadar beyan etmiştir.

وَلَكُمْ نَصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمْ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَنَ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِيَنَّ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَلَهُنَّ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَتُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكَتُمْ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَالَةً أَوْ امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتُ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ فَإِنْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثُّلُثِ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَى بِهَا أَوْ دَيْنٍ غَيْرِ مُضَارٍّ وَصِيَّةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ (12)

12. Kadınlarınızın çocukları yoksa bıraktıklarının yarısı sizindir, çocukları varsa, bıraktıklarının ettikleri vasiyetten veya borçtan arta kalanın dörtte

¹ Adamın biri kız çocuğu olduğu için endişeli idi. İmam Sadık (a.s) ona ayetin bu bölümünü okudu: **“Hangisinin size fayda açısından daha yakın olduğunu bilmezsiniz. ”** (Nur'us- Sekaleyn, c. 1, s. 376)

biri sizindir. Sizin çocuğunuz yoksa ettiğiniz vasiyet veya borç çıktıktan sonra bıraktıklarınızın dörtte biri karılarınızındır; çocuğunuz varsa, bıraktıklarınızın sekizde biri onlarındır. Eğer bir erkek veya kadına kelale yollu (çocuğu ve babası olmadığı halde) varis olunuyor ve bunların erkek veya bir kız kardeşi bulunuyorsa, her birine edilen vasiyetten veya borçtan arta kalanın altıda biri düşer; bundan çoksalar üçte birine, zarara uğratılmaksızın ortak olurlar. Bunlar Allah tarafından tavsiye edilmiştir. Allah bilendir, hilim sahibidir.

Tefsir

Önceki ayette çocukların ve valideynin mirası beyan edilmişti. Burada ise kadın, erkek ve kız kardeşin miras hakları beyan edilmiştir.

Miras hükümleri rivayetler yardımıyla uygulanmalıdır. Zira bir çok dalları ve detayları vardır.

Miras bölüşürmesinde hakları korumak için hem miras hükümlerini bilen din aliminin yanına gitmek gerekir, hem de mallara değer biçmek için güvenilir ve dikkatli uzmanlardan istifade etmek gerekir. Böylece paylaştırmada hiç kimsenin hukukuna tecavüz edilmez ve haksızlık yapılmaz.

Kur'an'da yer alan “**Kelale**” kelimesi bir bu ayette ve bir de bu surenin son ayetinde yer almıştır ve iki anlamı vardır:

a: Öldüğünde babası ve çocukları olmayan kimse

b: Baba ve evlattan başka varisler

Birinci manası bu ayette kastedilen manadır. İkinci manası ise bu surenin son ayetinde kastedilen manadır. ¹

Mesajlar ve Nükteler

1- Rızık taksimi Allah'ın elinde olduğu gibi mirasın paylaşılması hususundaki hükümlerde Allah'ın bildirdiği hükümler olmalıdır.

2- Vasiyet ile varislere ağır geldiği için Allah vasiyeti borçtan önce söz konusu etmiştir. ² **“Vasiyetten ve borçtan”**

3- İnsanların borcu o kadar önemlidir ki bu iki ayette dört defa söz konusu edilmiştir. **“Vasiyetten ve borçtan sonradır.”**³

4- Eğer birbirinin birden fazla eşi varsa mirasın sekizde biri onlar arasında eşit şekilde paylaşılır.

5- Başka eşten de olsa evlat sahibi olmak kadın ve erkeğin miras payını yarıya düşürür ve böylece çocuğun da mirastan pay alması sağlanmıştır. Bu çocuk ister kız olsun ister erkek ister öz olsun ister üvey hiç fark etmez.

6- Yapılan vasiyette mirasın miktarına ve varislerin durumuna da riayet etmek gerekir ve onlara zarar vermemek icab eder. ⁴ **“Zarar vermeksizin”**

¹ “Kelale” kelimesi lugatta ihata anlamındadır. İnsanı ve evlatlarını ihata eden akrabalar anlamındadır. “eklil” ise başı ihata eden taç anlamındadır. “kull” ise diğer sayıları ihata eder sayı anlamındadır.

² Tefsir-i Safi

³ Şii ve Sünni rivayetlerde şöyle yer almıştır: *“Şehidin borçları dışında tüm günahları affedilir.”*

⁴ Bir hadiste şöyle yer almıştır: *“Malın üçte birini vasiyet etmek çoktur. Varislerinizin ihtiyaçsız kalması için daha fazla pay almasını sağlayın.”* (Tefsir- u Fabr'ur- Ra'zi) Şii ve Sünni

7- Ölenin borçları hem ilahi borçları (hac, humus, zekat ve kefaretlar) ve hem de insanların borçlarını kapsamaktadır. (Tefsir- u Fahr'ur- Razi)

8- İslam diğlar ayet ve rivayetlerde de insanlara zarar vermeyi reddetmiştir. **“zarar görme ve verme yoktur.”** Bu ayette de ölümden sonraki zarar vermeyi de reddetmiştir. **“Kimse zarara uğramaksızın”** (vasiyet yoluyla.)

Ayrıca bilmek gerekir kafır olmak miras sahibi öldürmek ve kölelik de mirastan pay almaya engeldir.

9- Mirasın ilahi bölüştürölmesi hem bilgincedir ve hem de uyulmadığı takdirde Allah kahrında hilim sahibidir, acelesi yoktur. Kıyamette uymayanlara hesap soracaktır. **“Bunlar Allah'tan size vasiyettir, Allah her şeyi hakkıyla bilendir, halimdir.”**

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (13)

13. Bunlar Allah'ın hudutlarıdır. Allah'a ve Peygamberine kim itaat ederse onu içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyacaktır, orada temellidirler, büyük kurtuluş budur.

Mesajlar ve Nüktelear

1- Miras taksimatı ilahi sınırlardır. Bu sınırları aşmamak gerekir. **“Bunlar Allah'ın sınırlarıdır.”**

rivayetlerde de yer aldığı üzere vasiyet ederken varislere zarar vermek büyük günahlardandır. (Mecme'ul- Beyan ve Fahr'ur- Razi'nin tefsirleri)

2- Saadet ve kurtuluş ilahi ölçüler üzere hareket etmek üzeredir; daha fazla miras almakta değil. **“İşte büyük kurtuluş budur.”**

وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ
عَذَابٌ مُهِينٌ (14)

14. Kim Allah'a ve Peygamberine baş kaldırır ve hudutlarını aşarsa, onu temelli kalacağı ateşe sokar. Alçaltıcı azâb onadır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Başkalarının haklarına tecavüz edenler kafirler sırasında ebedi azaba uğrayacaklardır. **“Devamlı kalacağı bir ateşe sokar.”**

2- Saadet ve şekavetin ölçüsü Allah ve resulüne itaat veya isyan etmektir; başka bir şey değil. **“Kim Allah’a itaat ederse... kim Allah’a isyan ederse”**

3- Ateşte ebedi kalmak kafirlere özgü değildir, Allah’a isyan ve başkaların haklarına tecavüz de azapta ebedi kalmaya neden olabilir.

4- Vasiyetler ile amel etmeyenler veya ölünün borçlarını ödemeyenler veya sahte senetler uydurarak veya hakkı inkar ederek bazı varisleri haklarından mahrum edip tüm mallara el koymak isteyenler ebedi olarak ilahi azaba uğrayacaktır.

5- Allah’ın gazabının hem azabı vardır hem de alçaltıcı oluşu... **“Alçaltıcı bir azap”**

وَاللَّاتِي يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نَسَائِكُمْ فَاسْتَشْهَدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً
مِّنْكُمْ فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتَّى يَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ
يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا (15)

15. Kadınlarınızdan zina edenlere, bunu ispat edecek aranızdan dört şahit getirin, şahadet ederlerse, ölünceye veya Allah onlara bir yol açana kadar evlerde tutun.

Mesajlar ve Nükteler

1- Başkalarının yüz suyunu ve şerefini korumak için İslam zina hususunda dört şahit istemiştir. Eğer üç şahit olursa her üçü de kırbaçlanır, ama cinayet için iki şahit yeterlidir. **“Aranızdan dört şahit”**

2- Zina şahidi hem erkek olmalıdır, hem de Müslüman. Böylece zinanın ispatı hususunda gerekli dikkat gösterilmiş olur. **“Aranızdan dört şahit”**

3- Zina eden kadının cezası ev hapsidir; daha fazla fesadı öğreneceği genel zindanlar değil. **“Evlerde hapsedin.”**

4- Ebedi hapis eşi olan zinakar kadınların cezasıdır. **“Ölüm alıp götürünceye kadar”** Elbette bu hüküm geçici idi ve nitekim ardından recm hükümleri beyan edilmiştir. **“Allah onlara bir yol açıncaya kadar”**

5- Kadının ev hapsi toplumu bozmaması, evlilikten mahrum kalması ve lezzet peşinde koşmasının önlenmesi içindir. **“Hapsedin”**

6- Toplumu temizlemek için suçlunun tutuklanması gerekir.

وَاللَّذَانِ يَأْتِيَانِيَا مِنْكُمْ فَأَذُوهُمَا فَإِنْ تَابَا وَأَصْلَحَا فَأَعْرِضُوا عَنْهُمَا
إِنَّ اللَّهَ كَانَ تَوَّابًا رَحِيمًا (16)

16. İçinizden zina eden iki kimseye eziyet edin, tövbe edip düzeltirlerse onları bırakın, Doğrusu Allah tövbeleri daima kabul ve merhamet eder.

Tefsir

Bu ayet için tefsirlerde farklı manalar beyan edilmiştir. Elbette zina edenin tövbesi ve had uygulanmasından vazgeçilmesi işlerin mahkemeye şahitlere ve hükmün verilmesine varmadığı durumda geçerlidir. Aksi takdirde hüküm verildikten sonra tövbe etmek haddin uygulanmasına engel olamaz.

Bu ayet hususunda tefsir kitaplarında yer almayan şu anlam da verilebilir: İki erkek fuhuş etmek istediğinde (homoseksüel ilişkilere girdiğinde), henüz şahitler yok iken şer'en ispatlanmamışken, sadece ön hazırlıklar görülmüşken ve insan da homoseksüel ilişkiye gireceklerinden eminse kötülükten sakındırmak adına o ikisine iyiliği emretmeli, eziyet etmeli ve tehdit etmelidir. Eğer utanır ve vazgeçerlerse siz de onların bu ön hazırlıklarını görmezlikten gelin. Allah tövbeleri kabul edendir ve rahmet sahibidir.

Bu mana esasınca “ellezan” kelimesi iki erkek anlamına gelmektedir; galebe babından söylenen bir erkek ve kadın değil. Hakeza “azuhuma” kelimesi de eziyet ve tenbih etmek anlamındadır; had uygulamak anlamında değil. Tövbe ve ıslah ise gerçek anlamda yüz çevirmek manasınadır; hakimın hükmünü vermesinden önce de tövbe etmesi anlamında değil. Dolayısıyla “**ye'tinel fahişete**” kelimesi de fuhuşun gerçekleşmesinin yakınlığını ifade eden ön hazırlıklar anlamındadır. Nitekim

örfte de bir işi yapmak üzere olan kimseye o işi isnad ederler. Örneğin birilerini ağırlamak için hazırlık gören kimseye, “falanın misafiri var” derler. (Allah en iyisini bilir)

إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ فَأُولَٰئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا (17)

17. Allah kötülüğü bilmeyerek yapıp da, hemen tövbe edenlerin tövbesini kabul etmeyi üzerine almıştır. Allah işte onların tövbesini kabul eder. Allah bilendir, hikmet sahibi olandır.

Tefsir

Bu ayet tövbe kabulünün bazı şartlarına işaret etmektedir. Bu cümleden:

a: Günah; cehalet, günahın kötü akıbetine dikkat etmemek, içgüdülerine uymak, nefsine tabi olmak suretiyle gerçekleşmiş olmalıdır. Günahlar küfür ve inat üzere olmamalıdır.

b: Çabuk tövbe ediniz, günah insanı kuşatmadan, günah insanın hasleti haline gelmeden veya ilahi azap inmeden tövbe etmek gerekir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Gerçek tövbeyi kabul etmek Allah’ın insanlar için üzerine aldığı bir haktır. **“Allah’ın kabul edeceği tövbe”**

2- İçgüdüler karşısında kalıcı olmayan ilim cehalettir. **“Bilmeden kötülük edip.”**

3- Günahın etkilerini ve neticesini bilmeden kendini Allah’ın gazabına atan alim gerçekte cahildir. **“Bilmeden kötülük edip.”**

4- Günahlar çoğalmadıkça çabuk tövbe etmek kolaydır. **“Kötülük edip... Sonra tez elden tövbe edenler”** Sonraki ayette ise **“Kötülükleri yapıp”** diye buyurulmuştur. Bu kötülüklerden tövbe etmek ise zordur.

5- Tövbede acele etmek kabulün anahtarıdır. **“tez elden tövbe edenler.”¹**

6- İnsan günah işlemede, günahı terk etmede veya tövbede özgürdür; mecbur değil. **“kötülükleri yapanlar... tövbe edenler”**

7- İnatsız günahkarları kabul etmek hikmet esasına dayalıdır. **“Bilendir, hikmet sahibidir.”**

وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّى إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ
الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْآنَ وَلَا الَّذِينَ يُمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارًا أُولَئِكَ
أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا (18)

18. Kötülükleri işleyip dururken, ölüm kendisine geldiği zaman; “şimdi tövbe ettim” diyenler ile kâfir olarak ölenlerin tövbesi makbul değildir. İşte onlara elem verici azab hazırlamışsınız.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Özgür bir halde yapılan tövbenin değeri vardır; mecburi veya tehlikeyle karşılaşıldığında değil. “Ölüm gelip çatınca...”

2- Günahı devam ettirmek insandan makbul tövbe başarısını alır. “Kötülükleri yapıp...” (Önceki ayette “Kötülük edip” diye buyurulmuş ve tövbelerin kabul edildiği beyan edilmiştir.)

¹ Bir başka ayette ise şöyle buyurulmuştur: “+”

3- Kafir olarak ölmek ve kötü akıbet bütün iyi amelleri ve bu cümleden tövbeyi iptal eder. “Kafir olarak ölenler”

4- Tövbeyi geciktirmemek gerekir, çünkü ölüm zamanı belli değildir ve ölüm anında yapılan tövbeler kabul görmez.

5- Gerçek tövbe geçmişleri ıslah etmek ve telafi etmekle mümkündür. Çünkü ölüm anında artık geçmişti gidermek mümkün değildir. Dolayısıyla gerçek tövbe değildir.

6- Ölüm veya tehlike anında insanın ilahi fitratı tecelli eder. “Ben şimdi tövbe ettim.”

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرْهًا وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ
لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْنَهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ
بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَجَعَلَ اللَّهُ فِيهِ
خَيْرًا كَثِيرًا (19)

19. Ey iman edenler! Kadınlara zorla mirasçı olmaya kalkmanız size helal değildir. Apaçık hayasızlık etmedikçe onlara verdiğinizin bir kısmını alıp götürmeniz için onları sıkıştırmayın. Onlarla güzellikle geçinin. Eğer onlardan hoşlanmıyorsanız, sabredin, hoşlanmadığınız bir şeyi Allah çok hayırlı kılmış olabilir.

Tefsir

Bu ayet belki de sadece malın miras kalabileceğine, ölen kimsenin eşinin miras olarak kimseye intikal etmeyeceğine işaret eder. Ölen kimsenin eşi kendi iradesi ile eşi öldükten sonra isterse evlenebilir.

Mesajlar ve Nükteler

1- İslam kadının haklarını savunur. **“Kadınlara zorla varis olmanız size helal değildir.”**

2- Kadının da malikiyet hakkı vardır. **“Kadınlara zorla mirasçı olmanız.”**

3- Hayat muhabbet ve sevgi üzere olmalıdır; servet elde etmek için değil. **“Kadınlara zorla varis olmanız.”**

4- Mehiri geri almak haramdır. **“Onlara verdiğinizin bir kısmını ele geçirmeniz için de kadınları sıkıştırmayın.”**

5- Kadının fuhuşu onun mülkiye hakkını sarsar. (fasit kadınlar sıkıntıya sokulmalıdır ve hatta sıkıntıya sokmak hususunda mehiri de alınabilir. **“Apaçık bir kötülük yapmadıkça”¹**

6- Kadınlara iyi davranmak gerekir. **“Onlar ile iyi geçinin”**

7- Erkek hayat değirmeninin alt taşı konumundadır. Güzel ahlakı ile zorluklara sabretmelidir. Nitekim ayet de erkeklere şöyle hitap etmektedir: **“İyi geçinin”**

8- Hayırların birçoğu tatsızlıklar ile birlikte dir. O halde ümitli olmak gerekir. **“Allah'ın hakkınızda çok hayırlı kıldığı”** ayrıca bilmek gerekir ki aile düzenini ve şerafetini korumak gerekir. Zorluklara sabretmeli, tatsızlıklara tahammül etmeliyiz. Aile sorunlarını çözmek, sabretmek ve çocukların mutluluğu için tahammül etmek, **“Çok hayır”** ifadesinin bir örneğidir ve ayrılmaktan daha iyidir.

¹ Aksi takdirde kötü kadınlar her gün bir erkeğin yanında bulunur ve kendisinden mehir alır ve talak alıncaya kadar da fesada devam eder. Böylece hem fesat çoğalır, hem de bu işi sermaye haline getirir. O halde kadının fuhuşu malikiyet hakkını da tehlikeye sokar.

وَإِنْ أَرَدْتُمْ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَّكَانَ زَوْجٍ وَآتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قِنطَارًا
فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا أَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا (20)

20. Bir eşin yerine başka bir eş almak isterseniz, birincisine bir yük altın vermiş olsanız bile ondan bir şey almayın. İftira ederek ve apaçık günaha girerek ona verdiğinizizi geri alır mısınız?

Tefsir

Cahiliye döneminde bazıları yeni bir eş almak istediklerinde önceki eşlerine iftira ediyorlar, onları sıkıntıya sokuyorlar ve mehirini bağışlaması suretiyle boşamak istiyorlardı. Erkek eşinden aldığı mehir ile yeni bir kadın alıyordu. Bu ayet işte bu cahili adeti şiddetle kınamaktadır.

Mesajlar ve Nüktele

1- İslam'a göre yeniden evlenmek caizdir. **“Bir eş bırakıp da yerine başka bir eş almak isterseniz.”**

2- Boşanma erkeğin elindedir. **“Başka bir eş almak isterseniz.”**

3- İslam kadınların hakkını savunmaktadır. Birinci eşin hakkını çiğneme pahasına yapılan ikinci evlilikleri yasaklamıştır.

4- Kadının malikiyet hakkı vardır. Bütün malları eksiksiz kendisine verilmelidir. **“Geri almayın.”**

5- Fazla mehir almanın sakıncası yoktur. Ama az mehir alınması tavsiye edilmiştir. **“Yüklerle mehir vermiş olsanız”**

6- Eğer birisi hakkıyla malik olursa fazla da olsa elinden malı alınamaz. **“Almayınız”**

7- Zulüm ile mal almanın en kötüsü iftira atmak, insanların haysiyeti ile oynamak suretiyle yapılanıdır. “Siz iftira ederek ve apaçık günah işleyerek onu geri alırmısınız?”

وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَىٰ بَعْضُكُم إِلَىٰ بَعْضٍ وَأَخَذَنَّ مِنْكُمْ
مِّثْقًا غَلِيظًا (21)

21. Siz birbirinize katılmış ve onlar sizden sağlam teminat almışken onu nasıl geri alırsınız!

Mesajlar ve Nükteler

1- Tebliğ ve kötülükten sakındırma da insani duygulardan yardım almak gerekir. (Siz uzun bir süre eşiniz ile ilişki kurdunuz ve mutlu oldunuz, o halde şimdi neden mehirini haksız yere geri alıyorsunuz?)

2- Rahatsızlıklar esnasında önceki lezzetleri ve mutlulukları düşünmek gerekir. “Vaktiyle siz birbirinizle haşır- neşir oldunuz... Onu nasıl geri alırsınız”

3- Evlilik akdi sağlam bir teminattır. “Sağlam bir teminat”

4- Ahdini bozmak çirkindir.

وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ
فَاحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا (22)

22. Babalarınızın evlendikleri kadınlarla evlenmeyin, geçmişte olanlar artık geçmiştir, çünkü bu bir fuhuş ve iğrenç bir şeydi, ne kötü yoldu!

Tefsir

Cahili adetlerden biri de biri dünyadan göçünce çocukları üvey anneleriyle (babalarını eşiyle) evleniyorlardı. Ebu Kays adında bir Sahabi dünyadan göçünce oğlu üvey annesine evlenme teklif etti. Kadın bu durumu peygambere soracağını söyledi. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu ve üvey anne ile evlenme yasaklandı

Mesajlar ve Nükteleler

1- İslam fitrat dinidir. İnsan tabiatı gereği annesi veya üvey annesi ile evlenmekten nefret eder, bu yüzden İslam'da da haram kılınmıştır.

2- Üvey anneler anne gibidir, kin ve düşmanlık yerine çocuklarına annelik etmelidir.

3- Çocuklar evlenirken babalarının hürmetini gözetmelidir. **“Babalarınızın evlendiği kadınlar ile evlenmeyin”**

4- Çocuklar üvey annelerine anne gözüyle bakmalıdır.

5- İslam geçmişe göz yumar. ¹ Bu hükümden önceki yapılan bu tür evlilikler affedilmiştir. **“Geçmişte olanlar bir yana”**

6- Konuşmak için özet veya uzun deliller getirmek gerekir. **“Çünkü bu bir hayasızlıktır, iğrenç bir şeydir ve kötü bir yoldur.”**

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ
وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ
وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ الرَّضَاعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبَائِبُكُمُ اللَّاتِي فِي
حُجُورِكُمْ مِّن نِّسَائِكُمُ اللَّاتِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَإِنْ لَّمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ

¹ “İslam geçmişe örter”

بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَنْ
تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا
(23)

23. Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, hâlâlarınız, teyzeleriniz, kardeşlerinizin kızları, kız kardeşlerinizin kızları, sizi emziren süt anneleriniz, süt kardeşleriniz, karılarınızın anneleri, kendileriyle gerdeğe girdiğiniz kadınlarınızın yanınızda kalan üvey kızlarınız size haram kılındı. Eğer onlarla gerdeğe girmemişseniz size bir engel yoktur. Öz oğullarınızın eşleri ve iki kız kardeşi bir arada almak da size haram kılındı. Ancak geçen geçmiştir. Doğrusu Allah bağışlayıcı ve merhamet edicidir.

Tefsir

Bu ayet insana mahrem olan ve evlenilmesi haram olan kadınları beyan etmektedir. Evliliğin haram ve mahremiyeti üç yolladır:

- a: Doğum (Soy bağı)
- b: Evlilik (nedensel ilişki)
- c: Süt emme (emzirme ilişkisi)

Söz konusu edilen mahremler ile yapılan evlilikler eğer bu ayetin inşinden önce gerçekleşmişse affedilmiştir. Ayrıca bilmek gerekir ki mahremler ile evlilik önceki dinlerde de haramdı. ¹

¹ Tevrat, Levililer seferi, 18. bab/ 6- 23. ayetler

Mesajlar ve Nükteler

1- Mahrem olmayanlar ile yapılan meşhur evlilikler ailevi bağların genişlemesine sebep olur.

2- Her şeyin (yiyecekler, içecekler, ilişkiler, evlilikler...) haram veya haram oluşu Allah'ın elindedir. **“Haram kılındı”**

3- Önceki kadından olan kız çocuklarına kendi kızının gözüyle bakın, onları terbiye etmeye çalışın, çünkü onlar sizin kucağınızda büyümüş ve sizler onların babalarısınız. **“yanınızda kalan üvey kızlarınız”**

4- Kendi sulbünüzden olan çocuklarınızın eşleri size haram kılınmıştır; üvey evlatlarınızın eşleri değil. **“Kendi sulbünüzden olan oğullarınızın eşleri”**

5- İki kız kardeş ile aynı anda evlenmek genelde onları şahsi ve cinsel rekabete ve hasadete sürükler. İlişkileri düşmanlığa çekilir. Belki de nehy edilmesinin sebebi budur. **“İki kız kardeşi birden almak.”**

وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَأُحِلَّ لَكُمْ مَّا وَرَاءَ ذَٰلِكُمْ أَن تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَاضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا (24)

24. Evli kadınlarla evlenmeniz de haram kılındı. Maliki bulunduğunuz cariyeler müstesna, bunlar, Allah'ın üzerine farz kıldığı hükümlerdir. Bunlardan başkasını, zinadan kaçınıp, iffetli olarak, mallarınızla istemeniz size helal kılındı. Onlardan faydalandığınıza mukabil, kararlaştırılmış olan

mehirlerini verin; kararlaştırılardan başka, karşılıklı hoşnut olduğunuz hususta size bir sorumluluk yoktur. Allah bilendir, hikmet sahibidir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Evlenmek için evli kadınların peşine düşmemek gerekir. **“Evli kadınlar”¹**

2- Kafirler ile savaşta esir düşen kadınlar sahihsiz kalmamalı veya kafirlere geri gönderilmemelidir. Ya eş ya da cariye olarak Müslümanlar ile şer'i ilişkiler içinde olmalıdır. **“Sahip olduğunuz cariyeler müstesna”**

3- Geçici evlilik kanunidir ve kadının mehir hakkı kendisine ödenmelidir. **“Onlardan faydalanmanıza karşılık kararlaştırılmış olan mehirlerini verin.”**

4- Evlilikte iki tarafın rızayeti şarttır. **“Karşılıklı anlaşmanızda”**

Açıklama

Kafir kadınlar için esaret boşanma sebebi sayılmaktadır. Tıpkı kendisi iman ettiği halde kocası küfründe baki kalan kadının imanının boşanma sebebi sayıldığı gibi... Esir düşen kafir kadın ile kocası kafir olan imanlı kadın eşinden ayrılmış sayılır.

Hangi dinden olursa olsun evli kadın ile evlenmek de İslam'a göre haramdır. Ama esaret boşanma sebebidir ve esir kadın esaret sonrası bir adet görme müddeti beklemelidir. Eğer hamile ise doğuruncaya kadar iddetini korumalı ve iddet müddetince cinsel ilişkide

¹ “Muhsenat” kelimesinin asıl manası, “korunmuşlar”dır. İnsanın kendi kalesinde ve hareminde koruduğu şeye denmektedir. Erkek kadınların aşırılıklarını önlediği için Evli kadınlara “Muhsenat” (korunmuşlar) denmiştir.

bulunmamalıdır. Esir kadınların böylece eş veya cariye tutulması onların kafirlere geri döndürülmesinden veya başı boş bırakılmasından daha iyidir.

“Onlardan faydalanmanıza karşılık paralaştırılmış olan mehirlerini verin” ayeti Ehl-i Beyt imamı (a.s) ile Ehl-i Sünnet müfessirlerinin çoğuna göre geçici evlilik ile ilgilidir. Bilindiği gibi geçici evliliği ikinci halife yasaklamıştır. Rivayetlerde de yer aldığı gibi eğer yasaklanmamış olsaydı şekavet ehli dışında hiç kimse zina etmezdi. Geçici evlilik büyük ve doğru bir uygulamadır. Dünya bunu bilmediği için zinayı özgür bırakmıştır. Hatta Russel bile cinsel sorunların hallinin yegane yolunun geçici evlilik olduğunu kabul etmiştir. Ayrıca halife ilahi bir hükmü yasaklayamaz. Eğer illa da tevîl etmek istersek bu yasağın özel şartlar sebebiyle gerçekleştiğini söylemeliyiz. Yoksa geçici evlilik toplumsal bir zarurettir ve ilahi hükümleri ortadan kaldırmak hiç kimsenin yetkisinde değildir. Ehl-i Sünnet rivayetlerinde yer aldığı üzere geçici evlilik insanın eşinden uzak kalması ve savaş sebebiyle öngörülmüştür. Bu şartlar günümüzde de mevcuttur. Mut’a’nın caiz olmadığını bildiren rivayetler ve bu hükmün nesh edildiğini bildiren hadisler bir çok çelişkiler içermektedir, güvenilir değildir. Geçici evlilik bu toplumsal sorunu halletmek ve fesadı önlemek içindir. Kıyamete kadar da şer’î ve kanuni uygulamadır.

Birkaç soru

1- Geçici evlilik fuhuşun başka bir adı değil midir?

Cevap: Hayır, asla geçici evlilik fuhuş değildir. Zira geçici evlilikte kadın sadece bir erkek ile ilişkide bulunmaktadır. En az 45 günde iddetini beklemek zorundadır. Ayrıca geçici evlilikten oluşan çocukta sürekli evlilikten oluşan çocuk gibidir.

2- Şehvet düşkünü erkekler bu kanundan kötü istifade etmezler mi?

Cevap: Mümkündür; dünyadaki tüm faydalı ve zaruri hükümlerden bir takım insanlar kötü istifade edebilir. Üzümden şarap yapmıyorlar mı? Bazıları hac yolculuğundan kötü istifade edince hac yolculuğunu inkar etmemiz mi gerekir?

3- Geçici evlilikten doğan çocuğun hükmü nedir?

Cevap: Geçici evlilikten oluşan çocuk da hak, miras vb. tüm hususlarda sürekli evlilikten doğan çocuk gibidir. Fahr'ur- Razi'nin bu ayet ile ilgili naklettiği bir hadiste şöyle yer almıştır: *“Eğer geçici evlilik yasaklanmasaydı kötü insanlar dışında hiç kimse zîna etmezdi.”*

Birkaç Önemli husus

1- Geçici evlilik ile ilgili ayet Medine'de nazil olmuştur. Mut'a (geçici evlilik)'da hac, salat (namaz), riba (faiz) ve ganimet gibi şer'i anlam kast edilmiştir; lugavi anlam değil. Dolayısıyla Allame Tabatabai'nin el- Mizan tefsirinde dediği gibi ayetteki “istemte'tum” kelimesinden maksat mut'a ve geçici evliliiktir.

2- Ayetteki “kararlaştırılmış olan ücretlerini verin” cümle mut'a nikahındaki faydalanma ile ilgilidir. Eğer daimi nikah ile ilgili bir şey olsaydı, nikah kıyılınca mehir gerekirdi. Bu takdirde faydalanma olsun veya olmasın mehir farz olmaktadır. Elbette eğer ilişkiden önce boşanma gerçekleşirse mehirin yarısını vermek gerekir.

3- Bazıları Kur'an'da iddet, miras ve iffetini koruma meselesinin sadece eşle ilgili beyan edildiğini söylemektedirler. Onlara göre geçici evlilikte ise eş durumu söz konusu olmadığı içinde geçici evlilik caiz değildir. Halbuki geçici evlilikte de iddetini korumak gerekir. Mut'a da bir tür evliliiktir. Sadece miras meselesi

mut'a da istisna edilmiştir ve bu mesele de herhangi bir problem oluşturmamaktadır.

وَمَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلاً أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ
فَمِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِّنْ فِتْيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ
بِإِيمَانِكُمْ بَعْضُكُم مِّنْ بَعْضٍ فَاَنْكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَآتُوهُنَّ
أُجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ وَلَا مُتَّخِذَاتِ
أَخْدَانٍ فَإِذَا أَحْصَيْتُمْ فَإِنْ أَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى
الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ وَأَنْ
تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَّكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ (25)

25. Sizden, hür mümin kadınlarla evlenmeye güç yetiremeyen kimse, ellerinizdeki mümin cariyelerinizden alsın. Allah sizin imanınızı çok iyi bilir. Birbirinizdensiniz, aynı soydansınız. Onlarla, zinadan kaçınmaları, iffetli olmaları ve gizli dost tutmamış olmaları halinde, velilerinin izniyle evlenin ve örfe uygun bir şekilde mehirlerini verin. Evlendiklerinde zina edecek olurlarsa, onlara, hür kadınlara edilen azabın yarısı edilir. Cariye ile evlenmedeki bu izin içinizden, günaha girme korkusu olanlarıdır. Sabretmeniz (cariyelerle evlenmemeniz) sizin için daha hayırlıdır. Allah bağışlar ve merhamet eder.

Mesajlar ve Nükteler

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

1- Cariyelerle evlenmeye boyun eğin, ama asla günaha bulaşmayın. **“Ellerinizi altında bulunan... cariyelerinizden alın”**

2- İslam'da evlenemeyenlere bile yol kapalı tutulmamıştır. **“Gücü yetmeyen kimse”**

3- Özgür kadınlar ile evlenmekten vazgeçilebilir; ama iman şartından vazgeçilemez. **“İmanlı genç kızlarınız”**

4- Evlilikte cariyelerin efendisinin rızayeti kız çocuğunun babasının rızayeti gibi gereklidir. **“Sahiplerinin izni ile”**

5- Sahipleri de cariyelerinin kendi ehlerinden olduğunu bilmelidirler. **“Sahipleri”**

6- Cariyeler ile evlenmek küçültücü değildir. **“Hep aynı köktensiniz”**

7- Cariyelere de özgür kadınlar gibi iyi bir şekilde vermek gerekir. **“Ücretlerini de normal miktarda verin.”**

8- Evlilikte asıl şart, iffet, fuhuştan uzak durmak, hatta cariyeler ile zina etmemektir. **“İffetli yaşamaları, zina etmemeleri ve dost da tutmamaları şartı...”**

9- Mehiri bizzat cariyelerin kendisine verir. **“Ücretlerini de... verin”**

10- Cariyeler bir takım mahrumiyetler olduğu için kötülük ettiği takdirde cezası yarıya indirilir. **“Tüm kadınların cezasının yarısı”**

11- Sabretmek cariyeler ile evlenmekten daha iyidir. **“Sabretmeniz ise sizin için daha hayırlıdır.”** Elbette malikiyet yoluyla cariyeler ile cinsel ilişkide bulunmanın sakıncası yoktur. Onlar ile resmi evlilik iyi görülmemiştir. Bu da belki cariyelerin genel haletleri sebebiyledir. Zira genelde cariyeler ahlaki, duygu, ruh ve şahsiyet açısından bir takım olumsuzluklar taşımaktadır. Elbette cariyeler içinde birçok yüceliklere sahip olan nesil terbiyesinde

hiçbir olumsuz yönü olmayan kimseler mevcuttur. Nitekim Allah'ın veli kullarından bazısının annesi cariye idi.

يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (26)

26. Allah size açıklamak ve sizden öncekilerin (iyi) yollarına hidayet etmek ve tövbenizi kabul etmek ister. Allah bilendir, hikmet sahibidir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Allah'ın sünneti; hidayet, beyan ve tebliğdir. “Allah size açıklama... yollarına hidayet etmek”

2- Geçmişlerin güzel sünnetlerini takip etmek gerekir. “Sizden öncekilerin yollarına”

3- Allah insanlara lütfetmektedir. “Günahlarınızı bağışlamak”

وَاللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ أَنْ تَمِيلُوا مِيلًا عَظِيمًا (27)

27. Allah sizin tövbenizi kabul etmek ister, şehvetlerine uyanlar ise sizin büyük bir sapıklığa girmenizi isterler.

Tefsir

Cinsel özgürlükler ilk bakışta bir tür lezzet ve tat olarak gözükmektedir. Halbuki ferdi ve toplumsal etkilerine bakıldığında en büyük sapkınlık ve çöküş nedeni olduğu görülmektedir. Kayıtsız şartsız özgürlükler, cisimleri yok etmekte, fikirleri meşgul etmekte, malları tüketmekte

güveni ortadan kaldırmakta, evlenmeye olan ilgiyi silmekte ve topluma meşru' olmayan çocuklar vermektedir. Cinsel özgürlükler birçok cinsel ve ruhsal hastalıklara sebep olmakta ve tek kelimeyle bir çok esaretler vücuda getirmektedir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Evlilikte söz konusu olan kayıtlar ve sınırlar Allah'ın insana lütfünün göstergesidir. **“Allah sizin tövbenizi kabul etmek ister.”**

2- **Kayıtsız şartsız şehvet düşkünlüğü insanı şehvet bataklığına düşürür ve yok eder. “Büyük bir sapıklığa meyletmenizi...”**

3- Şehvetlerine uyanların izinden gitmeyin, onları taklit etmeyin; zira onlar sizin düşmanınızdır. **“şehvetlerine uyanlar ise sizden isterler.”**

يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا (28)

28. İnsan zayıf yaratılmış olduğundan Allah sizden yükü hafifletmek ister.

Tefsir

Bu son üç ayette Allah'ın bazı lütufları sürekli zikredilmiştir. Allah sizlere hükümlerini beyan etmekte, hidayet etmekte size lütfetmekte ve sizleri sıkıkmamaktadır. Bunlar da insanın iç güdüler kasırgası karşısındaki zayıflığından, sabırsızlığından ve korunamamasındandır.

Mesajlar ve Nükteler

1- İslam, kolaylık dinidir ve hiçbir çıkmazı yoktur. **“Allah sizden (yükünüzü) hafifletmek ister.”** Bu dinin temeli hafifletmek, güçlü ve mümkün olmaktır.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ
تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ
بِكُمْ رَحِيمًا (29)

29. Ey iman edenler! Mallarınızı karşılıklı rıza ile yapılan ticaret dışında batıl ile (haram ve haksızlıkla) aranızda yemeyin, nefsinizi (ve birbirinizi) öldürmeyin. Allah şüphesiz ki size merhamet edicidir.

Tefsir

“Öldürmeyin” emri ile “Batıl ile... yemeyin” emrinin yan yana yer almasının sebebi belki de sağlam olmayan iktisadı bir düzenin toplumda öldürme ve yok oluşu hızlandıracığına işaretidir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Ferdi mülkiyet saygındır. Başkalarının malında tasarrufta bulunmak, rızayet ve doğru ticaret dışında haramdır. **“Karşılıklı rızaya dayanan ticaret olması hali dışında... yemeyin.”**

2- Toplum ve ümmet ortak bir ruha ve kadere sahiptir. **“Mallarınızı... aranızda”**

3- Hak üzere olmayan her türlü tasarruf yasaktır. Gasp, hırsızlık, mirastan mahrum etmek, kumar, sahtekarlık, günah ve fesat araçlarının ticareti gibi. **“Mallarınızı batıl ile... yemeyin.”** Çünkü bunların hepsi de batılın örnekleridir.

4- Ticaret iki tarafın rızayetine dayanmalıdır; zorbalığa değil. **“Karşılıklı rızaya dayanan”**

5- İnsanın canı saygındır, intihar ve başkalarını öldürmek haramdır. “Nefislerinizi öldürmeyin.”

وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ عُدْوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ
عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا (30)

30. Kim düşmanlık ve haksızlıkla bunu yaparsa (ve insanların can ve malına el uzatırsa), onu ateşe sokacağız. Bu, Allah'a kolaydır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Belki de adavet (düşmanlık) ve zulmün en büyük farkı; adavetin sadece başkalarına tecavüz, zulmün ise insanın kendine zulmetmesini de içermesidir.

إِنْ تَجْتَبِئُوا كِبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ
وَنُدْخِلَكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا (31)

31. Size yasak edilen büyük günahlardan kaçınırsanız, kusurlarınızı örter ve sizi şerefli bir yere yerleştiririz.

Tefsir

Bu ayetten anlaşıldığı üzere günahlar iki türdür: Küçük ve büyük

Kehf suresi 49. ayette de yer aldığı üzere günahkarlar kıyamette amel defterlerini görünce şöyle diyecektir. **“Küçük büyük bir şey bırakmadan hepsini saymış!”**

Büyük günahlar rivayetlerde de yer aldığı üzere Allah'ın ateş vaad ettiği günahlardır.

Büyük günahların sayısı rivayetlerde farklı yer almıştır. Bunun sebebi büyük günahlar arasında da bir derecenin olmasıdır. Bazı günahlara da “**Büyüklerin en büyüğü**” denmiştir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Fikri ve ameli temelleri sağlam olanların küçük hatalarını affetmek gerekir.

2- Büyük günahları terk edenlerin mükafatı Allah'ın kendilerini küçük günahlardan korumasıdır.

وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِلرِّجَالِ
نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ وَاسْأَلُوا اللَّهَ
مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا (32)

32. Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri temenni etmeyin. Erkeklerle, kazandıklarından bir pay, kadınlara da kazandıklarından bir pay vardır. Allah'tan bol nimet isteyin. Doğrusu Allah her şeyi bilir.

Tefsir

Adalet eşitlikten farklı bir şeydir. Farklılık da ayrıcalıktan ayırdır. Adalet arzusunu taşımak gerekir. Ama her şeyin ve herkesin aynı olmasını beklemek yersizdir. Bir bedenin organları, bir arabanın parçaları, elbise ve benzeri şeylerin küçük veya büyüklüğü hep hikmete dayalı farklılıklardır. Eğer Allah fikirlerde yaratıklarında, miras paylarında, herkesi bir tutmamışsa bu adalet ve hikmete dayalıdır. Güzellik, kabiliyet, beyan, zeka, makam, Peygamberlik, uzun ömür... gibi elimizde olmayan

hususlarda da ilahi takdir ve taksime rızayet göstermek gerekir. Bunlara sahip olanları kıskanmayın. Zira nimetler arttıkça sorumluluklar da artar. Her nimetin bir üzüntüsü de vardır. Bu hakikat Nehe'ül- Belağa'da da açıkça yer almıştır.

İrade ve ihtiyara dayalı hususlarda da çalışmalı, tembellikten uzak durmalı, sağlam bir rekabet ortamında güçlenmeli, özgürlüğünü elde etmeli ve sömürgecilerin sömürmesine izin vermemeliyiz.

Mesajlar ve Nükteleler

1- İlahi takdire razı olun. Başkaların üstünlüklerini kıskanmayın. **“Hasret ile arzu etmeyin.”**

2- Başkalarının sahip olduğu şeyleri kıskanacağınıza çalışınız. **“Kazandıklarından nasipleri var.”**

3- Fesadın kökünü kurutunuz. Hasedin kökü olan arzulardan ve fesadın kökü olan hasetten uzak durunuz. **“Hasreti arzu etmeyin”**

4- Sömürgeci ve zalimane üstünlükler ve ayrıcalıkların hesabı imtihan üzere verilen veya alınan ilahi üstünlüklerden ayrıdır. **“Allah’ın sizi birbirinizden üstün kıldığı...”**

5- Hem iş hem de dua. **“Kazandıkları... Allah’tan isteyin”**

6- Kadın ve erkeğin her biri kendi kazandıklarının malikidir. **“Erkeklerin de nasipleri var, kadınların da... nasipleri var.”**

7- İnsanların elindeki şeylere göz diyeceğinize Allah’ın lütfüne göz dikin.

8- Eğer Allah birine bir şey verir veya alırsa bu hikmet ve ilme dayalıdır. **“Allah her şeyi bilmektedir.”**

وَلِكُلِّ جَعَلْنَا مَوَالِيَ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلَّذِينَ عَقَدْتُ
أَيْمَانَكُمْ فَآتُوهُمْ نَصِيحَتَهُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا
(33)

33. Ana babanın ve yakınların bıraktıklarından her birine varisler kıldık. Kendileriyle yeminleştığınız kimselere hisselerini veriniz. Doğrusu Allah her şeye şahittir.

Tefsir

“Yeminlerinizin bağladığı” cümlesi İslam önceki iki kişi arasında imzalanan anlaşmalara işaret etmektedir. İslam az bir farklılıkla bu anlaşmayı kabul etmiştir ve fıkıh kitaplarında Zıman’un- Cerire adıyla zikredilmiştir. Anlaşma şu şekilde gerçekleşmekteydi: İki kişi hayatta birbirlerine yardım edeceğine, ceza ödemelerinde birbirlerine destek olacağına ve birbirlerinin varisleri olacaklarına dair kendi aralarında anlaşma yapıyorlardı. Bugün ki sigorta sistemine benzer bir anlaşmaydı bu. Eğer şahıslardan birine bir zarar gelecek olursa arkadaşı onun diyetini ödemekteydi. İslam bu anlaşmayı kabul etti. Ama birbirinin varisi olmayı sadece başka varisi olmadığı takdirde geçerli sayılır.

Mesajlar ve Nüktele

- 1- Yakınların miras payının tayini Allah’ın elindedir. **“Her biri için... varisler kıldı.”**
- 2- İnsan belli şartlarda malikiyet hakkını başkasına devredebilir. **“Yeminlerinizin bağladığı”**
- 3- Ahd ve sözleşmeye vefa farzdır. **“Paylarını verin”**

4- Borçlular, alacaklıların peşice gitmelidir. **“Paylarını verin.”**

5- İnsanın sorumlulukları ölümünden sonra da geçerlidir.

6- Allah her şeye nazır ve şahittir. **“Allah her şeyi görmektedir.”**

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى
بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ
لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ
وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا
عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا (34)

34. Allah'ın kimini kimine üstün kılmasından ötürü ve erkeklerin, mallarından infak etmelerinden dolayı erkekler kadınlar üzerine hakimdirler. Saliha kadınlar, gönülden boyun eğenler ve Allah'ın korunmasını emrettiğini, kocasının bulunmadığı zaman da koruyanlardır. Baş kaldırmalarından endişelendiğiniz kadınlara öğüt verin, yataklarında onları yalnız bırakın, nihayet dövün. Size itaat ediyorlarsa aleyhlerine yol aramayın. Doğrusu Allah yücedir, büyüktür.

Tefsir

Gerçi bazı kadınlar bedensel güç veya ekonomik açıdan üstündürler; ama kanun ve programlama da genelin haline göre hükmedilir, enden kimselere göre değil.

Barişçıl yollar fayda vermezse genel de şiddete başvurulur. Bedensel cezalandırmada da İslam bedenini

morartılmamasını veya yaralanmamasını tavsiye etmektedir. Ayrıca bazen erkek de hakim tarafından bu tür cezaya çaptırılabilir. Dolayısıyla ya görevden el çekmek gerekir, ya da nasihatın fayda etmediği yerde şiddete başvurmak gerekir. Psikologların dediği gibi bazı kimseler mazoşisttir, en küçük bir bedensel ceza kendilerine merhem gibi gelmektedir.

Mesajlar ve Nükteler

1- İki kişilik toplulukta dahi birisi sorumlu olmalıdır. Evde de durum aynıdır. **“Erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur.”**

2- Akıl ve tedbir duygulara hakim olmalıdır. **“Erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur”**

3- Her erkek her kadından üstün değildir. Genel anlamda bazısı bazısından üstündür. **“Bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle”**

4- Yöneticilik ve müdüriyet fıkırsel, bedensel ve üretici güce bağlıdır. Bu yüzden erkekler sadece ev işlerinde değil toplumsal hüküm ve savaş konularında da kadınlardan önceliklidir. **“Üstün kılması sebebiyle... mallarından harcama yaptıkları için”** Bu yüzden “Eşlerine üstün kılması sebebiyle” denmemiştir.

5- Kadının tevazusu bir zaaf değildir, bir değerdir. **“Saliha kadınlar itaatkardır.”**

6- Salih kadınların göstergesi, sır korumaları ve eşlerinin olmadığı zamanlarda, namusunu, şerefini ve malını korumalarıdır. **“Saliha kadınlar... kocasının bulunmadığı zaman da koruyanlardır.”**

7- Terbiyenin aşamaları vardır: Öğüt, gazap ve bedensel tembih.

8- Öğüt etkili oldukça gazap ve şiddet yasaktır. Kahr ve geçici ayrılmak etkili ise bedensel tembih yasaktır.

9- Kaba kuvvet ve tembih görevi yerine getirmek için olmalıdır; intikam, kin ve bahane için değil. “Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın.”

10- Erkeklerin üstünlüğü onları gururlandırmamalıdır. Çünkü Allah herkesten üstündür. “Allah yücedir, büyüktür.”

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا (35)

35. Karı kocanın arasının açılmasından endişelenirseniz, erkeğin ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem gönderin; bunlar düzeltmek isterlerse, Allah onların aralarını buldurur. Doğrusu Allah her şeyi bilen ve haberdar olandır.

Tefsir

Bu ayet şu özelliklere sahip olan bir aile mahkemesini önermektedir:

a: Hakem sorumluluk ve hayırlarını isteme açısından kadın ve erkeğin akrabasından olmalıdır.

b: Bu mahkeme bütçe gerektirmemektedir.

c: Bu mahkemede ihtilafları halletmek, acil herhangi bir bekleme olmaksızın sorunları halletmeye çalışmalıdır.

d: Bu mahkemenin sırları dışarıya yansımamakta, ahlaki meseleler kendi aralarında gizli tutulmaktadır. Hakemler aileden olduğu için iki tarafın da güvendiği kimsedir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Toplum ve aile, ailevi ihtilaflar ve acı olaylar karşısında sorumludur. **“Korkarsanız”**

2- Sorunları olaylar büyümeden halletmek gerekir. Sadece ihtilaftan korkmak hakem tayini için yeterlidir. Hakem seçimi ihtilafların büyümesinden sonraya ertelenmemelidir. **“Korkarsanız”**

3- Hakem seçiminde duygulara, acımaya, bilince, sırrı saklamaya ve aralarını bulmaya dikkat edilmelidir. **“Erkeğin ailesinden... kadının ailesinden”**

4- Hakem seçiminde kadın ve erkek arasında eşitlik vardır. **“Erkeğin ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem”**

5- Her nerede iyi niyet ve arayış düzeltme amacı varsa ilahi yardımlar da nazil olur. **“Bunlar barıştırmak isterlerse, Allah aralarını bulur.”**

6- İyi niyetli olmak gerekir. Zira Allah bütün niyetleri bilir. **“Allah herşeyi bilen, herşeyden haberdar olandır.”**

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي
الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ
وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا
يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا (36)

36. Allah'a ibadet edin, O'na bir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, yakınlara, yetimlere, düşkünlere, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaş, yolda kalmışa ve elinizin altında bulunan kimselere iyilik edin. Allah, kendini beğenip daima öğünenleri elbette sevmez.

Tefsir

“Yakın komşuya, uzak komşuya” bütün akraba olan veya olmayan aynı inancı paylaşan veya paylaşmayan herkese kapsamaktadır.

Yakın arkadaş ise daimi veya geçici, yol arkadaşı veya herhangi bir menfaat ümidiyle insanın yanında bulunan kimseleri kapsamaktadır.

“Yolda kalmış” kimse ise vatanında zengin de olabilir. Onunla veya yakınları ile ilgili bir bilgimiz de olmayabilir. Sadece yolda kaldığını biliyorsak yardımcı olmalıyız.

Ayette geçen **“muhtal”** kelimesi ise hayal aleminde kendini büyük sanan ve kibirlenen kimsedir. Ata da tekebbür içinde yol yürüdüğü için **“heyl”** denmektedir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Bu ayet hem Allah'ın hem de kölelerin hakkını beyan etmektedir. Bu da İslam dininin kapsamlı bir din olduğunun göstergesidir.

2- Sadece Allah'a ibadet yeterli değildir; her türlü şirk ve Allah'tan gayrisine teveccühten de uzak durmak gerekir.

3- Anne babaya iyilik tevhidin yanısıra zikredilmiştir.

4- Gerçekten Allah'a inananlar yakınlarına, mahrumlara ve komşulara karşı sorumluluk taşımaktadır.

5- Uzak komşuların da insan üzerinde hakkı vardır. Rivayetlerde de yer aldığına göre uzak komşular her taraftan kırk evi kapsamaktadır. Dolayısıyla küçük bölgelerde herkes komşu sayılır.

6- Valideyne, yakınlar ve yetimlere karşı lakayt davranmak tekebbür ve üstünlük taslamanın göstergesidir. **“Allah kendini beğenen ve daima böbürlenip duran kimseyi sevmez.”**

الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ
مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا (37)

37. Onlar cimrilik ederler, insanlara cimrilik tavsiyesinde bulunurlar, Allah'ın bol nimetinden kendilerine verdiğini gizlerler. Kâfirlere aşağılık bir azab hazırlamışsızdır.

Tefsir

Cimrilik, mal, ilim ve haysiyet konularını da kapsamaktadır. Bunları başkaları yolunca harcamamak da cimrilik sayılmıştır.

Mesajlar ve Nükteleler

1- İnsanın ayıpları yaygınlık içindedir. Ayıbı olan insan diğerlerinin de ayıplı olmasını ister.

2- İlâhi nimetleri açığa vurmak bir tür şükürdür, gizlemek de bir tür nankörlük.

3- Cimrilik bazen küfre ortam hazırlar. **“Cimrilik eden... kafirler için”** Başka bir ayette ise şöyle buyurulmuştur. **“Onlar zekât vermezler; ahireti küfredenlerde yalnız onlardır.”**¹

4- Nimetler Allah'ın lütfündendir. Bizim çaba ve tedbirlerimizden değil. **“Allah'ın kendilerine lütfünden verdiğini.”**

وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا (38)

¹ Fussilet/7

38. (Kendini beğenip daima öğünenler) Mallarını insanlara gösteriş için infak eder, Allah'a ve ahiret gününe inanmazlar. Şeytanın arkadaş olduğu kimsenin ne fena arkadaşı vardır!

Tefsir

Şeytan bazen uzaktan ve bazen de yakından bir takım şeyler vesvese ve ilka eder. Mü'minler Şeytanın ilkalarından ve vesveselerinden kaçarlardı. Ama bazen şeytan bazı kimselerin yakın ve sürekli olur. Nitekim Zuhruf 36 ayette şöyle buyurulmaktadır: **“Rahman olan Allah'ı anmayı görmezlikten gelene, yanından ayrılmayacak bir şeytanı arkadaş veririz.”**

Mesajlar ve Nükteler

1- Hem infakı terk etmek kötüdür, hem de riyayla infak etmek. Önceki ayette cimrilik kınanmıştı. Bu ayette ise riyakar, bağışlar kınanmaktadır.

2- Riyanın nedeni Allah'a ve kıyamete gerçek bir imanın olmayışıdır. Riyakar insan insanlara dayanır. Dolayısıyla tevhidî zayıftır. İnsanların dünyevî mükafatlarına göz dikmiştir. Dolayısıyla uhrevî mükafatı da azdır.

3- İnfaktan maksat sadece fakirleri doyurmak değildir. Çünkü bu hedef riyakarlıkla da temin edebilir. Dolayısıyla asıl hedef infak edenin de manevî gelişimidir.

وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ
اللَّهُ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا (39)

39. Bunlar Allah'a, ahiret gününe iman etmiş , Allah'ın verdiği rızıklardan infak etmiş olsalardı ne olurdu sanki? Oysa Allah onları bilir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Sapıklar için üzölmek tebliğ ve uyarıcı yollardan biridir. **“Ne olurdu sanki.”**

2- İman infakın nedeni ve etkenidir. **“İman edip... infak etselerdi”**

3- İnfak Allah'ın verdiği her şeyde için geçerlidir: İlim, mal, haysiyet, makam...

4- Cimri kafirler Allah'ın gözetiminde olduğunu bilmelidirler. **“Allah onların durumunu hakkıyla bilmektedir.”**

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ
مِنْ لَّدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا (40)

40. Allah şüphesiz zerre kadar haksızlık yapmaz, zerre kadar iyilik olsa onu kat kat artırır ve katından büyük ecir verir.

Tefsir

Genelde zulüm, cehalet, korku, ihtiyaç veya hırstan kaynaklanmaktadır. Allah ise zengin, bilen ve münezzehdir. Dolayısıyla zulmetmez. Ayrıca Allah bizzat adalet ve ihsan emretmiştir, kendisi nasıl zulmeder. Ama Allah'ın mükafatı ise kat kattır. (10 veya 700 kat)

Mesajlar ve Nükteler

1- Allah adildir. **“Zulmetmez”**

2- İlahi mükafatlar kat kattır. “Allah onu kat kat arttırır.”

3- Allah iyilikleri arttırmanın yanısıra büyük ecri de vermektedir.

فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ
شَهِيدًا (41)

41. Her ümmete bir şahit getirdiğimiz ve seni de bunlara şahit getirdiğimiz vakit durumları nasıl olacak?

Tefsir

Resulullah'ın ümmetine şahit olduğunu beyan eden bu ayet başka surelerde de mevcuttur. (Bakara 143- Nahl 89 ve Hacc78. ayetler)

İbn-i Mesut bu ayeti Peygambere okurken Resulullah göz yaşları döküyordu.¹

Gerçi Allah şahit tutmaya muhtaç değildir ama insan her ne kadar şahitlerin varlığını daha iyi hissederse o kadar terbiyesi ve takvası artar. Televizyon'da milyonlara konuşan bir insan herkesin gözleri önünde olduğu halde hapsirdiğinde veya herhangi bir yanlışlık yaptığında daha çok utanır.

Kur'an'ın da belirttiği gibi kıyamette şahitler oldukça çoktur. Örneğin Allah **Doğrusu, İman edenler ve Yahûdiler, Sabiiler, Hristiyanlar, Mecusiler, puta tapanlar arasında, kıyamet günü Allah kesin hüküm**

¹ Fahr'ur- Razi ve Meraği'nin tefsirleri; Sahih-i Buhari, Tirmizi ve Nesai'den naklen.

verecektir. “Doğrusu Allah her şeye şahittir.”¹, Peygamberler “Her ümmete bir şahit getirdiğimiz ve seni de bunlara şahit getirdiğimiz vakit durumları nasıl olacak?”², Ehl-i Beyt imamları “Böylece sizin insanlara ve Resulün de size şahit olması için sizi vasat/orta bir ümmet kıldık. Senin önceden yöneldiğin kibleyi (Beyt’ul- Mukaddes’i), Peygambere uyanları, ökçeleri üzerine geri dönenlerden ayırt edip bilmemiz için kible yaptık. Doğrusu bu (kible değişimi) Allah'ın hidayet ettiği kimselerden başkasına ağır bir şeydir. Allah imanınızı boşa çıkaracak değildir. Doğrusu Allah insanlara şefkat gösterir, merhamet eder.”³, melekler “Her can, kendisiyle berâber bir sürücü ve şahit bulunduğu halde gelir.”⁴, yeryüzü “İşte o gün, yer, Rabbinin ona vahyetmesiyle kendi haberlerini anlatır.”⁵, zaman⁶, bedenin organları “Kendi dilleri, elleri ve ayakları, yapmış olduklarına şahitlik ettikleri gün onlar büyük azaba uğrayacaklardır.”⁷ Kıyamet günü ise şahitlerin şهادette bulunduğu gündür. “şahitlerin şahitlik edecekleri günde”⁸

¹ Hacc/17

² Nisa/41

³ Bakara 143

⁴ Kaf/21

⁵ Zilzal/4

⁶ Bir hadiste şöyle yer almıştır: “Her “gün” insana şöyle hitap etmektedir: “Ben yeni günüm ve ben senin üzerine şahidim ve kıyamet günü bununla şهادette bulunacağım. ” (Nur’us- Sekaleyn, c. 5, s. 112

⁷ Nur/24

⁸ Mü’min/51

Mesajlar ve Nükteler

1- Peygamberler dünyada insanlar için bir örnek, ahirette de insanlar üzerinde bir şahittir.

2- Allah'ın sünneti gereği her peygamber ümmetinin şahididir. Peygamberden sonra da peygamberin sıfatlarını taşıyan ehl-i beyt imamları insanların şahididir. Nitekim İmam Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: *“Her asırda biz Ehl-i Beytten olan bir imam insanların üzerine şahittir ve Peygamber (s.a.a)’de bizlere şahittir.”*

يَوْمَئِذٍ يَوْمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوْا الرَّسُولَ لَوْ تَسَوَّى بِهِمُ
الْأَرْضُ وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا (42)

42. O gün, küfredip peygambere baş kaldırmış olanlar, yerle bir olmayı ne kadar isterler ve Allah'tan bir söz gizleyemezler.

Tefsir

Günahkar kafırlar bu şahitler şهادette bulunmadan önce kendi günahlarını ve fasatlarını inkar ederler ve kaçmaya çalışarak şöyle derler: **“Rabbimiz Allah'a And olsun ki bizler puta tapanlar değildik”**¹ Ama şahitler hakikatleri beyan edince artık gizlenecek yer bulamazlar.

Mesajlar ve Nükteler

1- Peygamberin hükümet ile ilgili emirlerine itaatsızlıkta Allah'a küfür derecesindedir. **“Küfür yoluna sapıp peygamberi dinlemeyenler.”**

¹ En'am/23

2- Kıyamet günü hasret ve arzular günüdür.
“Temenni ederler”¹

3- Kıyamet günü hiçbir söz ve konu gizli kalmaz.
“Allah’tan hiçbir haberi gizleyemezler.”

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى حَتَّى
تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنْبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا وَإِنْ
كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ
لَأَمْسَأْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا
بُيُوتِهِمْ وَأَيْدِيكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُورًا غَفُورًا (43)

43. Ey iman edenler! Sarhoşken, ne dediğinizi bilene kadar, cünüpken, yolcu olan müstesna gusledene kadar namaza yaklaşmayın. Eğer hasta veya yolculukta iseniz yahut biriniz ayak yolundan gelmişseniz veya kadınlara yaklaşmışsanız ve bu durumlarda su bulamamışsanız tertemiz bir toprağa teyemmüm edin, yüzlerinize ve ellerinize sürün. Allah affeder ve bağışlar.

Tefsir

Şarabın haram kılınması Kur’an ayetlerinde tedrici bir şekilde gerçekleşmiştir. Şarap ilk önce kötü bir içecek olarak tanıtılmış (Nahl/67), sonra da bu ayet inerek müslümanları sarhoşken namaza yaklaşmak men etmiştir. Daha sonra inen Bakara 219. ayet ise şarabın zararlarının

¹ Kur’an ayetlerinde günahkarların hasret dolu arzuları şöyle beyan edilmiştir: “Keşke toprak olsaydım, keşke toprakta yok olsaydım, keşke falan kimse ile dost olmasaydım, keşke dünyada akıl ve fikir ehli olsaydım, keşke bu ölüm ile yok olsaydım...”

faidalarından çok olduğunu beyan etmiş kötü ve şeytani bir şey olduğu içinde kullanımı yasaklamıştır. (Maide/90)

Şii ve sünni rivayetlerde şöyle yer almıştır: “*Uyku, yorgunluk ve üzerine ağırlığın çöktüğü hallerde namaz kılmayın. Zira başka bir ayette isteksiz ve üşenerek namaz kılmanın, münafıkların alametinden olduğu beyan edilmiştir.*”(Nisa/142- Tevbe 54)

Ayette geçen “gait” ise çukur anlamındadır. Eskiden tuvalet ihtiyaçları çukurlarda giderildiği için “gait” de tuvalete gitmekten kinayedir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Namazda sadece elfaz ve hareketler yeterli değildir. Gerekli şuur ve teveccüh de gerekir. **“Bilinceye kadar”**

2- Bilinçsiz ibadet değersizdir.

3- Namaz o kadar yüce bir makama sahiptir ki şarap içen ise bu makama yaklaşmamalıdır. **“Namaza Yaklaşmayın”**

4- Mescit ve camilere cenabet olarak girmeyiniz. **“cünub iken... yaklaşmayın”**

5- Allah'ın hükümlerinin ruhsatı vardır, ama tatili yoktur. Eğer su olmazsa teyemmüm etmek gerekir. **“su bulamadıysanız... teyemmüm ediniz.”**

6- Söz ve konuşmalarda edepli olmak gerekir. Kur'an da tuvalet yerine **“çukurdan dönüş”** ve cinsel ilişki yerine **“kadınlara dokunma”** tabirini kullanmıştır.

7- Namaz vasıtasıyla Allah'la irtibat kurmanın şartı temizliktir; abdest veya teyemmüm. **“su bulamadıysanız... teyemmüm ediniz.”**

8- Teyemmüm temiz toprağa olmalıdır. **“Temiz bir toprakla”**

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يَشْتُرُونَ الضَّلَالََةَ
وَيُرِيدُونَ أَن تَضِلُّوا السَّبِيلَ (44)

44. Kendilerine Kitap'tan bir pay verilenlerin sapıklığı satın aldıklarını ve sizin yolu sapıtmanızı istediklerini görmüyor musun?

Tefsir

Kur'an defalarca sapık bilginleri ve alimleri kınamıştır.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Kitabı bilmek tek başına yeterli değildir.
- 2- Sapık bilginler ve alimler başkalarını da sapırtmaya çalışırlar. "Sizin de yoldan çıkmanızı istiyorlar."

وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَائِكُمْ وَكَفَى بِاللَّهِ وَلِيًّا وَكَفَى بِاللَّهِ نَصِيرًا (45)

45. Allah, düşmanlarınızı çok iyi bilir. Allah size dost olarak da yeter, yardımcı olarak da yeter.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Eğer düşmanını tanımada yanlışlığa düşerse Allah gerçek düşmanlarımızı daha iyi tanımaktadır. "Allah düşmanlarınızı sizden daha iyi bilir."
- 2- Allah'ın velayet ve yardım hususundaki vaadlere güvenmeli ve düşmanın komplolarından korkmamalıyız.
- 3- Velayet, "kudret ve yardım ile birlikte olmalıdır."

مَّنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا
وَعَصَيْنَا وَاسْمِعْ غَيْرَ مُسْمِعٍ وَرَاعِنَا لَيًّا بِأَلْسِنَتِهِمْ وَطَعْنَا فِي الدِّينِ

وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاسْمَعْ وَانْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ
وَأَقْوَمَ وَلَكِنْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا (46)

46. Yahûdilerden bir kısmı, (ilahi) sözleri yerlerinden değiştirirler ve (işittik ve itaat ettik diyeceklerine Peygambere karşı terbiyesizce) dillerini eğerek bükerek ve dini yererek “işittik ve karşı geldik, dinle, dinlemez olası ve bize riayet et (veya bizi ahmaklaştır.)” derler. Eğer onlar “işittik ve itaat ettik, dinle ve bizi gözet” demiş olsalardı, onlar için daha iyi, daha doğru olurdu. İşte Allah küfürleri yüzünden onlara lânet etmiştir. Onların ancak pek azı iman eder.

Tefsir

“İşittik ve karşı geldik” tabiri Farsça’da alaylı söylenen şu tabire benzemektedir: Senden söylemek bizden dinlememek.

“Raina” kelimesini Müslümanlar peygambere söylüyorlardı ve bundan “bize teveccüh et, bizi gözet” anlamını kastediyorlardı. Ama Yahudiler bu kelimesi tahrif ederek çirkin bir manayı kastediyorlardı. Çünkü “raina” kelimesi “rea” kökünden alınırsa “teveccüh ve gözetmek” anlamındadır. Ama “reunet” kökünden alınır ve “nun” harfi “rainna” şeklinde teşdid ile okunursa “bizi aptallaştır” anlamındadır. Yahudiler dillerini eğip bükerek kelime ve harflerin yerini değiştirerek, İslam ve Müslümanlar ile alay ediyorlardı. Önceki ayette de Müslümanları dinden döndürmek ve küfre düşürmek istedikleri beyan edilmişti. Bu inatları ve ilahi hidayet nurundan mahrumiyetleri sebebiyle de Allah’ın lanetine uğramışlardır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Bazılarının günahını hepsinin üstüne atmak doğru değildir. **“Yahudilerden bir kısmı”**

2- Lügat kültür ve kavramları tahrif etmek diğer günahların nedeni dini zayıflatan bir etken ve anahtar günah konumundadır. **“dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak”**

3- Mukaddesata hakaret etmek ve saygı duyulan değerlere saldırmak kafirlerin sürekli kullandığı silahtır. **“Dinle dinlemez olası”**

4- Peygamberlerin davetine icabet etmek; hayır, metanet ve mantık ile iç-içedir. **“Daha hayırlı ve daha doğru”**

5- İnsanın kaderi kendisinin seçiminin ve amellerinin bir neticesidir. **“Küfürleri sebebiyle Allah onları lanetlemiştir.”**

6- Gelecekte de Yahudiler İslam’a iman etmeyecektir. **“Artık pek azı inanırlar”**

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ
مِّن قَبْلٍ أَن نَّطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا عَلَىٰ أَدْبَارِهَا أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا
لَعَنَّا أَصْحَابَ السَّبْتِ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا (47)

47. Ey Kitab verilenler! Bir takım yüzleri silip dümdüz ederek arkalarına çevirmeden, yahut cumartesi ashabını (Yahûdileri) lânetlediğimiz gibi lânetlemeden önce, elinizdeki Kitab’ı tasdik ederek indirdiğimiz Kur'an'a iman edin; Allah'ın emri daima yerine gelmiştir.

Tefsir

Yüzleri silip dümdüz etmekten maksat kalp yüzlerinin, salim fitratin, aklın ve zekanın saadet yolundan döndürülmesi, çevrilmesi de olabilir. Bu da ilahi ayetler karşısındaki inatları sebebiyledir. Onlar bir adım ileri gideceklerine geri gitmekte insani çehreleri ve akılları silinip yok olmaktadır. Belki de maksat yüzlerin gerçek anlamda silinip dümdüz edilerek arkalarına çevrilmesidir, ya da kıyamette şekillerinin değişeceğidir.

“Cumartesi ashabı”ndan maksat ise Cumartesi günleri balık tutmama emrine isyan eden Yahudilerdir. Bu Yahudiler şer’i bir hile uygulayarak balık tuttular ve bu yüzden de ilahi gazaba uğradılar. Yüzleri maymun şekline sokuldu. (A’raf/162)

Mesajlar ve Nükteler

1- Davet ve tebliğ metodunda başkalarının inançlarına ve ortak değerlerine de saygı göstermek gerekir. **“Size gelenleri doğrulamak üzere”**

2- Bütün peygamberlerin programlarının tümel ilkeleri birbiriyle uyum içindedir. **“Size gelenleri doğrulamak üzere”**

3- İslam diğer din mensuplarını da Allah’ın dinine davet etmektedir. **“Ey kitap ehli... iman edin”**

4- Alim ve bilginler daha çok sorumludur ve Allah’ın dinine muhataptır. **“Ey kitap ehli... iman edin”**

5- İnatçı kimseler karşısında tehdit manivelasından istifade etmek gerekir. **“Yüzleri silip dümdüz ederek arkalarına çevirmeden...”**

6- Tehdidin etkili olması için Gerçek ve pratik örneklerini beyan etmek gerekir. **“Cumartesi ashabı gibi”**

7- Tarihteki bütün inatçılar hakkında Allah’ın gazabı bir sünnettir. **“Cumartesi ashabı gibi lanetlenmeden”**

8- Allah'ın emri kesindir. “Allah'ın emri mutlaka yerine getirilecektir.”

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ
وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا (48)

48. Allah kendisine ortak koşmayı elbette bağışlamaz, bundan başkasını dilediğine bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse, şüphesiz büyük bir günahla iftira etmiş olur.

Tefsir

Şirk Kur'an'da iki yüzden fazla yerde söz konusu edilmiş ve Allah'tan gayrisine teveccüh (putperestlik, riyakarlık, ilahi olmayan yönelişler, maddecilik...) şiddetle kınanmıştır. Bu ayetin içeriği bu surenin 116. ayetinde de tekrar edilmiştir ve tekrar hidayetin önemli bir etkenidir. Şirk haktan uzaklaşmak, Allah'tan ayrı düşmek ve başkasına yönelmek olduğu için de affedilmemektedir. Çünkü müşriğin bizzat kendisi suçludur.

Eğer müşrikte şirkten el çeker ve gerçekten tövbe derse Allah affeder. Nitekim Zümer suresi 54. ayette şöyle buyurulmuştur: **“Rabbimize yönelin. Azap size gelmeden önce O'na teslim olun; sonra yardım görmezsiniz.”** Hz. Ali (a.s) ise bir hadisinde şöyle buyurmaktadır: *“Bu ayet Kur'an'ın en ümit verici ayetidir.”*(Tefsir-i Safi)

Hiç kimse Allah'ın hikmete dayalı rahmet teveccühünün kime olacağını bilemez. Dolayısıyla günahlar hususunda cüretkar olmak veya gururlanmak doğru değildir.

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

İnsanın bağışlanması bir çok veshşess vardır Bu cümleden a: Tövbe b: İyilik yapmak c: büyük günahlardan uzaklaşma d: Şefaaf e: ilahi af (ki bu ayette söz konusu edilmiştir.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Şirk en çirkin günahdır ve ilahi mağfirete engeldir.
- 2- Günahların affedilmesi Allah'ın hikmete dayalı iradesi ile ilgilidir.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُزَكُّونَ أَنْفُسَهُمْ بَلِ اللَّهُ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا (49)

49. Kendilerini temize çıkaranları görmedin mi? Allah dilediğini temize çıkarır ve kendilerine kıl payı kadar haksızlık yapmaz.

Tefsir

Kendini övmek ve üstün, ayıpsız görmek başka ayetlerde de kınanmıştır. (Necm Suresi 32. ayette şöyle buyurulmaktadır.) **“O halde kendinizi temize çıkarmayın. O, sakınanı çok iyi bilir.”** Hz. Ali (a.s) Hemmam hutbesinde muttakilerin en büyük özelliğinin övüldüklerinde korkuya kapılmaları olduğunu beyan etmektedir.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Gurur, kendini büyük görmek ve başkalarını aşağılamaktan kaynaklanan kendini övmeler yasaktır; Allah'ı övmek ise bir değerdir.

2- İlahi cezalar insanın uygunsuz davranışlarının bir neticesidir; Allah'ın insana zulmü değildir. “**Hiç kimse kılpayı kadar haksızlık görmez**”

انْظُرْ كَيْفَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَكَفَى بِهِ إِثْمًا مُّبِينًا
(50)

50. Allah'a nasıl yalan yere iftira ettiklerine bir bak. Bu, apaçık bir günah olarak yeter.

Tefsir

Yahudilerin kendini üstün görmesi (Ki kendilerini üstün bir ırk ve Allah'ın dostları, çocukları kabul ediyorlardı) Allah'a en büyük iftiraıdır. Çünkü Allah hiçkimseyi evlat edilmemiş, herkes onun nezdinde eşittir. Allah katında üstünlük, iman ve takvayladır.

İftirada; yalanın yanısıra, iftiranın günahı, eziyet ve zulüm ve haysiyetiyle oynamak da vardır.

Allah'a iftira etmek orucu batıl eder. İmam Bakır (a.s)'da şöyle buyurmuştur: “*Yalan şarap içmekten daha kötüdür, ama iftira yalandan daha kötüdür.*”

Mesajlar ve Nükteleler

1- Nefsin yersiz tezkiyesi, kendini övmek ve Allah'a yakın olduğunu iddia etmek Allah'a büyük bir iftiraıdır.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أَوْتُوا نَصِيًّا مِّنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ
وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَؤُلَاءِ أَهْدَى مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا
سَبِيلًا (51)

51. Kendilerine Kitab verilmiş olanları görmedin mi?! Puta ve tağuta iman ediyor ve kafirler için “Bunlar, iman edenlerden daha doğru yoldadırlar” diyorlar.

Tefsir

Uhud savaşından sonra bir grup yahudi müslümanlar aleyhine müşrikler ile anlaşma ve kafirlerin güvenliğini kazanmak, moral vermek için Mekke'ye gittiler. Onların putları karşısında secdeye kapanarak, “sizin putperestliğiniz müslümanların islamından daha iyidir.” Dediler. “Cibt”; put, sahir ve kahinler için kullanılmaktadır ve Kur'an'da sadece bir yerde kullanılmıştır. “Tağut” kelimesi ise “tuğyan”dan türemiştir ve Kur'an'da 8 defa kullanılmıştır. Belki de “Cibt ve Tağut”tan maksat Yahudilerin secdeye kapandıkları o iki puttur. Belki de “Cibt”ten maksat puttur ve tağut ise putperestler ve onları destekleyenlerdir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Düşmanlar islam ile savaşmak için kendi inançlarından dahi el çekerler. (Yahudilerin putlara secde etmesi, müşrikleri sevindirmek ve müslümanların aleyhine birlik oluşturmak içindi.)

2- İnat ruhu hükmün gidişatını değiştirmektedir ve Hakk'ın gizli kalmasına neden olmaktadır. **“Diyorlar... bunlar daha doğru yoldadır.”**

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ وَمَنْ يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا

(52)

52. İşte, Allah'ın lânetledikleri onlardır. Allah'ın lânetlediği kişiye asla yardımcı bulamayacaksın.

Mesajlar ve Nükteler

1- Düşmanların hak aleyhine yaptıkları antlaşmalar asla başarıya ulaşamaz. (Nitekim küfür kollarının yaptığı komplolar, anlaşmalar, Yahudilerin Mekke'ye gidişi, putlara secde edişi, haksız verdiği hükümler ve İslam aleyhine yaptığı gizli görüşmeler... Allah'ın iradesi karşısında bir hiçtir.) **“... Kimseye gerçek bir yardımcı bulamazsın”**

2- Allah'ın nefret ettiği kimse her zaman mağlup olacaktır. **“Allah'ın lanet ettiği kimseye gerçek bir yardımcı bulamazsın”**

أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّنَ الْمُلْكِ فَإِذَا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا (53)

53. Yoksa onların hükümlerlikten bir payı mı var? O zaman insanlara bir çekirdek parçası bile vermezler.

Tefsir

Üstteki meal Etyeb'ul- Beyan tefsirinden istifade edilmiştir. Yani müşriklerin herhangi bir kudret ve hükümeti mi vardı ki Yahudiler onlara uydular ve putlarına secde ettiler. Mecme'ul- Beyan'da ise bu ayetin maksadı hususunda şöyle yer almıştır: Yahudilerin bir hükümeti mi vardı ki hüküm verme yetkileri olsun ve putperestliğin İslam'dan daha iyi olduğunu söylesinler. Onlar o kadar tekercilerdir ki eğer bir güç bulacak olurlarsa asla başkalarına vermezler. Bu meal yahudilerin cimrilik ve dargörüşlülüğü ile daha da uyumludur.

Ayette geçen “nekir” kelimesi ise hurma çekirdeğinin arkasındaki boşluktur ve “az bir şey”den kinayedir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Başkalarının dininiz hakkındaki yersiz hükümlerinden endişeye kapılmayın. Onlar hiçbir şey değillerdir. **“Bir nasipleri mi var?”**

2- Tekelci dar görüşlülerin verdiği hüküm ve yorumların hiçbir değeri yoktur.

3- Cimrilik ve dar görüşlülük maddeci dünya görüşünün bir sonucudur.

4- Düşmanlarınızı iyi tanıyınız; eğer güç elde ederlerse sizi tümüyle görmezlikten gelirler. **“İnsanlara çekirdek filizi (kadar bir şey bile) vermezler.)**

أَمْ يَخْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا (54)

54. Yoksa Allah'ın bol nimetinden verdiği kimseleri mi çekemiyorlar? Oysa İbrahim ailesine Kitab ve hikmet verdik, onlara büyük hükümrancılık bahsettik.

Tefsir

Önceki ayette yahudilerin cimrilğine işaret edilmişti. Burada ise cimrilikten daha kötü olan haset ve çekememezliklerine işaret edilmektedir. Cimri adam malını vermez ama hasetçi insan başkalarına verilen lütuflardan dahi rahatsız olur.

Halbuki yahudiler de ilahi nimetlere mazhar olmuşlardı. Neden sadece başkaları da nimet elde etti ve güçlendi diye haset ediyor, rahatsız oluyorlar. Neden Al-i

İbrahim nimete kavuşsunlar da Al-i Muhammed ve Haşimoğulları bundan mahrum olsun? Nitekim rivayetlerde Ehl-i Beyt şöyle buyurmuştur: “*Haset edilen biziz*” (el- Mizan tefsiri)

Mesajlar ve Nükteler

1- Hasetçi insan Allah’ın iradesi karşısında direnir. “Allah’ın lütfünden verdiği şeyler için insanlara haset mi ediyorlar?”

2- Bir şeye sahip olan o şey hakkında haset etmemelidir. **“Oysa İbrahim’in soyuna... verdik.”**

3- Bütün nimetlerin ve faydalanmaların kökeni ilahi ihsan ve lütuftur. Başkalarının nimetinin yok olmasını arzulamak yerine Allah’tan ihsan ve lütuf dileyin.

فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ بِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ صَدَّ عَنْهُ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا
(55)

55. Onlardan ona iman edenler ve yüz çevirenler vardı. Kavurucu bir ateş olarak cehennem yeter.

Mesajlar ve Nükteler

1- Bu ayet Peygamber ve Müslümanlar için bir tesellidir. İnsanların imansızlığından dolayı yorgun ve ümitsiz düşmemelidirler. Çünkü tarih boyunca bu böyle olmuştur ve bütün peygamberler bir grup insanın küfrü ile karşılaşmıştır.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كُلَّمَا نَضِجَتْ
جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ
عَزِيزًا حَكِيمًا (56)

56. Doğrusu, ayetlerimizi küfredenleri ateşe sokacağız; derilerinin her yanıışında, azabı tatmalarını için onları başka derilerle değiştireceğiz. Allah güçlüdür, hikmet sahibidir.

Tefsir

Onlar her an inat ettikleri için her an da azap için derileri başka deriler ile değiştirilir.

İmam Sadık (a.s) zamanında yaşayan din muhaliflerinden İbn-i Ebi'l- Evca şöyle dedi: “Bu durumda yeni derinin günahı nedir?” İmam şöyle buyurdu: “Yeni deri yanan eski derinin kalıntısıdır. Tıpkı kırılıp dökülen ve sonra yeniden çanak çömlek yapımında kullanılan toprak gibidir.”¹

Mesajlar ve Nükteleler

1- Kafirlerin cezası daimidir. “**Derilerini başka derilerle değiştiririz.**”

2- Orada azap sürekli olduğu hasebiyle bayağılaşmaz, sıradanlaşmaz. “**Acıyı duysunlar**”

3- Yeni deri şiddetli azabı tatmak içindir. (Çünkü yanmada en çok acıyan ve yanan yer deridir, eğer ateş kemige ulaşırsa, acısı azalır.)

4- Kıyamet cismanidir. (çünkü deri ve onun dönüşmesinden azap görürüz)

¹ Tefsir-i Safi

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَّهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَنُدْخِلُهُمْ
ظِلًّا ظِلِيلًا (57)

57. İman edip salih amel işleyenleri içinde temelli ve ebedi kalacakları, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyacağız. Onlara orada tertemiz eşler vardır. Onları en koyu (soğuğu, sıcaklığı ve fırtınası olmayan) gölgeliklere yerleştireceğiz.

Mesajlar ve Nükteler

1- Ayette geçen “zalilen” kelimesi uzun gölge anlamındadır.

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ
النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ
سَمِيعًا بَصِيرًا (58)

58. Hiç şüphesiz Allah size, emanetleri ehline teslim etmenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne güzel öğüt veriyor. Şüphesiz Allah işitir ve görür.

Mesajlar ve Nükteler

1- Emanete riayet, adil davranmak ve ayrıcalık gözetmekten kaçınmak imanın önemli göstergelerindendir. Emanete hıyanet etmek nifakın alametidir. Nitekim hadiste şöyle yer almıştır: “İnsanların uzun secde ve ruku’larına bakmayın, onların doğru sözlü olmasına ve emanet darlığına dikkat ediniz.”

2- Emanetleri (Mallar, ilimler sorumluluklar, makamlar, toplum liderliği...) ehline veriniz. bir çok rivayette emanetten maksadın toplum önderliği olduğu beyan edilmiştir. Toplum önderliğinden maksat da Ehl-i Beytin velayetidir. Ehl-i Beytin velayeti bu ayetin pratik bir örneğidir. (Evet toplumların mutluluk anahtarı, layık, adil ve dürüst liderlerin varlığıdır. Toplumsal anarşi ve kargaşanın sebebi ise zalim idarecilerin ve liyakatsiz liderlerin varlığıdır.)¹

3- Her emanetin bir ehli vardır ve herkesin belli bir kabiliyeti ve makamı vardır. **“Ehli olanlara”**

4- Emanete riayet ve devlette adalet sadece müminlerin toplumuna özgü değildir. Nitekim şöyle denmiştir. **“Ehli olanlara... İnsanlar”**

5- Emaneti ehline vermemek ihanettir. (Emanete hıyanet, ilmi, sanatı ve hakkı gizleme; insanların malına el koyma; ilahi olmayan önderlere itaat etmek; çocukları için ehil olmayan öğretmen veya eş seçmek ve diğer bir çok kötü istifadeleri de kapsamaktadır.)

6- Kadı ve hakim adil olmalıdır. **“Adalet ile hükmetmenizi.”**

7- İyi nasihat insanı ahlaki öğütlerin yanısıra, önderlik, idarecilik, toplumsal ve hukuki meselelerine de yönelten nasihatlardır.

8- İnsanlar emanete ihaneti veya hükümlerde zulmü anlamasa bile Allah duyan ve görendir. **“Allah herşeyi işitici, herşeyi görücüdür.”**

9- Emanet üç çeşittir:

¹ Hz. Ali (a.s) şöyle buyurmuştur: *“Toplumda kendinden daha faziletli kimseler varken önder olanlar Allah’a Peygambere ve müminlere ihanet etmiştir.”*

a: İnsan ve Allah arasında (Allah'ın insanlara tayin ettiği farzlar ve görevler)¹

b: İnsanların kendi arasında

c: İnsanın bizzat kendi içinde (Bizlere emanet verilen organlar, güç, ömür ve ilim gibi)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ
مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ
تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا (59)

59. Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygambere ve sizden buyruk sahibi olanlara itaat edin. Eğer bir şeyde çekişirseniz ve Allah'a ve ahiret gününe iman etmişseniz onun halini Allah'a ve Peygambere bırakın. Bu, hayırlı ve netice itibarıyla en güzeldir.

Tefsir

Önceki ayet idarecilerin görevini tayin etmekte ve adil ve emanetdar olmaları istenmekteydi. Bu ayette ise insanların Allah ve Peygamberi karşısındaki görevlerine işaret etmektedir. “Allah”, “Peygamber” ve “ulul emr”(adil yönetici) sayesinde insanlar asla çıkmaza düşmezler. Bu üç merkeze itaatin Kur’ani tevhid ile hiçbir çelişirliği yoktur. Çünkü Peygamber ve ulul emre itaat de Allah’a itaat sayesindedir. O ikisine itaat Allah’ın emri üzere farz kılınmıştır.

İbn-i Abbas’tan nakledildiğine göre İslam Peygamberi Tebuk’e gidince Ali’yi Medine’de kendi yerine bıraktı ve

¹ Mecme’ul- Beyan

şöyle buyurdu: “*Sen bana Harun’un Musa’ya olan nisbeti gibisin.*” Bunun üzerine bu ayet nazil olmuştur. (Tefsir-i numune)

Mesajlar ve Nükteler

1- Peygamber ve ulul emre sorgusuz sualsiz itaat onların ismetinin göstergesidir. O halde ulul emr için beyan edilen örnekler ismet sıfatına sahip olmazsa red edilmiştir.

2- İtaat emrinin Tekrarı emirlerin çeşitliliğinin sembolüdür. Peygamber bazen ilahi hükümleri beyan ediyor ve bazen de devlet ile ilgili hükümler veriyordu. Yani Peygamberin hem risalet hem de devlet makamı vardı.¹

3- Ulul emrin, Allah ve resulünün ismi yanında mutlak itaat ile zikredilmesi İslam devletinin önderinin yüce bir kutsiyet ve azamet sahibi olması gerektiğinin göstergesidir. Çeşitli rivayetlerde de yer aldığı üzere ulul emr den maksat Ehl-i Beyt imamlarıdır.

4- İnsanlar İslam düzenini kabullenmeli ve sözde ve özde ilahi liderleri desteklemelidir. **“Allah’a itaat edin, peygambere ve sizden olan ululemre de itaat edin.”**

5- İtaatlerdeki derecelere dikkat etmek gerekir. **“Allah, resul ve ululemr...”**

6- Çelişiklerin ve zıtların mukayese edilmesi de bilgi/tanımaya yollarından biridir. Kur’an bozuk, israfçı, sapık, cahil ve cabbarlar hakkında **“İtaat etme, uyma”** emrini vermekte. Dolayısıyla itaati emredilen kimseler itaatten sakındırılan kimseler olmamalıdır.

7- Tağutlara itaat haramdır.

¹ Kur’an Peygambere hitaben şöyle buyurmaktadır: “+” (Nisa/105) Beyan/Tebliğ makamı ve devlet makamı

8- Eğer bütün gruplar Kur'an ve sünneti kaynak kabul edecek olursa ihtilaflar hallolur, vahdet ve birliktelik hakim olur.

9- Kamil olan bir din ihtilafları çözmek için bir çözüm yolu önermelidir. **“Onu Allah’a ve Resulüne götürün.”**

10- Allah’ın hükümleri Peygamber ve ilahî önderlere muhalif olanlar imanlarından şüphe etmelidirler. **“İman etmişseniz”**

11- Uzun süreli maslahatlara riayet ve uzak görüşlülük de bir değer ölçüsüdür. **“Netice bakımından daha güzeldir.”**

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ
مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ
يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا (60)

60. Sana indirilen Kur'an'a ve senden önce indirilenlere inandıklarını iddia edenleri görmüyor musun? Putlarının önünde muhakeme olunmalarını isterler. Oysa, onları tanımakla emrolunmuşlardı. Şeytan onları derin bir sapıklığa saptırmak ister.

Tefsir

Müslüman gözüken münafık biriyle Yahudilerden biri arasında ihtilaf çıktı. Bir hakeme başvurulmasını kararlaştırdılar. Yahudi olan şahıs emanet darlığı ve adaletli olması hasebiyle Peygamberi hakem olarak kabul etti. Ama münafık olan şahıs Yahudilerin büyüklerinden biri olan KA'b bin Eşref'in hakemliğini kabul edeceğini söyledi. Zira o bir takım hediyelerle KA'b bin Eşref'in gönlünü alabileceğini biliyordu. Bu ayet bu davranışı kınamak üzere nazil oldu.

İmam Safdık (a.s)'ın ifadesiyle tağut hak üzere hükmetmeyen ilahi emirler karşısında emirler veren ve itaat edilen kimsedir. (Tefsir-i Nümune)

Önceki ayette ihtilafların giderilmesi için yegane makamın Allah ve Resülü olduğu beyan edilmişti. Bu ayet ise tağutları hakem seçenleri kınamaktadır. Yani o ayette sağlam kaynaklar bu ayette ise sağlam olmayan kaynaklar beyan edilmiştir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Gerçek müminler tağutlara gitmeyi irade dahi etmezler. **“Tağutun önünde muhakemeleşmek istiyorlar.”**

2- Tağutları redde dayanmayan iman gerçek iman değildir; hayali imandır. “İnandıklarını ileri sürenler.”

3- Şeytanın başarısı insanların tağutlara itaati sayesinde. **“Tağutun önünde muhakemeleşmek istiyorlar... şeytan istiyor ki.”**

4- Münafık tağut ve şeytan aynı çizgide ve Peygamberlerin karşısında yer almışlardır.

5- Dinlerin ortak bir hedefi ve özü vardır. **“Sana indirilene ve sendewn önce indirilenlere”**

6- Tağutlar ile uzlaşma haramdır. **“Tağuta inanmamaları kendilerine emr olunduğu halde”**

7- İç ihtilafların halledilmesi için yabancılardan nezdine gitmek yasaktır. **“Muhakemeleşmek istiyorlar.”¹**

8- Münafıklar şeytanın iradesi altındadır. **“Halbuki şeytan onları büsbütün saptırmak istiyor.”**

¹ Birkaç ayet öncesinde de ailevi ihtilafların halli için kadın ve erkeğin ailesinden kadın ve erkeğin seçilmesi beyan edilmiş ve şöyle denmişti: **“Erkeğin ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem gönderin.”**

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ
الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا (61)

61. Onlara: “Allah'ın indirdiğine ve Peygambere gelin” dendiği zaman, münafıkların senden büsbütün uzaklaştıklarını görürsün.

Tefsir

Münafıkların tağutlara ve yabancılara yargılanmak için müracaat etmesi tesadüfî bir olay değildir. Aksine bu münafıkların en belirgin ruhsal özelliğidir. Münafıklar sürekli ilahi önderlere muhalefet etmiş ve hak yoldan yüz çevirmişlerdir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Münafıklar Allah'ın kanunlarına ve peygamberlerin emirlerine teslim olmazlar, ama yine biz davet etmeliyiz. **“Onlara... gelin denildiği zaman”**

2- Münafıkların kendisi haktan yüz çevirdiği gibi başkalarına da engel olurlar. **“uzaklaştıklarını”**

3- Münafıkların küfrünü ortaya çıkaran şey ilahi önderlere muhalefet etmeleridir. **“Senden”**

4- Münafıklar, insanların Allah'a karşı sahip oldukları imanlarından rahatsız değillerdir. Onlar daha çok insanların ilahi önderler etrafında toplanmasından rahatsızlık duymaktadırlar. **“Senden büsbütün uzaklaştıklarını görürsün.”**

5- Münafıkların kınanmış komplosu insanları peygamberden ayırmaktır. **“Senden uzaklaştıklarını”**

Başka bir yerde ise şöyle buyurulmuştur: *“Resulullah'ın yoluna engel olmak Allah'ın yoluna engel olmaktır. Peygamberi inkar etmek ilahi ayetleri inkar etmektir.”* Bir ayette de şöyle

buyurulmaktadır: “Doğrusu onlar seni yalancı saymıyorlar, fakat zalimler Allah'ın ayetlerini bile bile küfrediyorlar.”¹

فَكَيْفَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَاءُوكَ يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنَّ أَرْدْنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا (62)

62. Başlarına kendi işlediklerinden ötürü bir musibet çattığında sana gelip: Biz, “iyilik etmek ve uzlaştırmaktan başka bir şey istemedik” diye de nasıl Allah'a yemin ederler?

Tefsir

Onların tağutlara müracaatları hakkında ortaya koydukları mantık şuydu: Maksadımız, barışmaktır. Eğer Peygamberin yanına gitmiş olsaydık ve o birimizin lehine hüküm etmiş olsaydı diğerimiz peygamberden rahatsız olacak ve ortalığı velveleye verecekti. Bu da Peygamberin makamına yakışmazdı. İşte bu yüzden peygamberin sevimliliğini ve konumunu korumak için ihtilaf konumuzu Peygambere götürmedik.

Mesajlar ve Nükteler

1- Tehlike nedenleri insanın bizzat kendi amelleridir. “**Elleriyle yaptıkları yüzünden**”

2- Münafık Müslümanlar tehlike baş gösterdiğinde ilahi önderlere sığınır. “**Gelince**”

3- Tağutlara müracaatın bir takım tatsızlıkları ve bozuklukları vardır. “**Bir felaket gelince**” dolayısıyla Peygamberlerin yoluna geri dönmek gerekir. “**Gelince**”

¹ En'am/33

4- Münafıklar kendi kötü amellerini tevil etmeye çalışır. **“Biz yalnızca iyilik etmek...”**

5- Münafıklar Allah adına yemin içmeyi kendi hedeflerine ulaşmak için bir örtü kılmaktadırlar. **“Yemin ederek sana gelirler.”**

6- Bazen mukaddes kavramlar bile mukaddes olmayan insanlar elinde bir bahane olur. **“İyilik etmek ve arayarak bulmak istedik.”**

7- Münafıkların önemli işlerinden biri de iyilikçi gözükmesi, ıslahatçı sloganlar atması ve uzlaşma çığlıkları atmalarıdır. **“Tevfik”**

أُولَئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا (63)

63. İşte bunların kalplerinde olanı Allah bilir. Onlardan yüz çevir, onlara öğüt ver, kendilerine tesirli sözler söyle.

Mesajlar ve Nükteler

1- Münafıkların çabası boşunadır, çünkü Allah onların içini ve niyetlerini de bilir ve yeri geldiğinde de sırlarını ifşa eder. **“Onlar Allah’ın kalplerindekini bildiği kimselerdir.”**

2- Münafıkların özür dilemesi doğru değildir. Aksi takdirde yüz çevrilmesi emredilmezdi. **“Onlar Allah’ın kalplerindekini bildiği kimselerdir, onlardan yüz çevir.”**

3- İlahi önderlerin münafıklara karşı tutumu özel hususlar dışında hep yüz çevirme ve öğüt olmuştur. **“Onlara aldırma, kendilerine öğüt ver.”**

4- Öğüt makamında açıkça münafıkları işlerinin akibeti ve geleceği hakkında uyarmak gerekir. “**Kendileri hakkında tesirli söz söyle**”

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا (64)

64. Biz her peygamberi ancak, Allah'ın izniyle, itaat olunması için gönderdik. Onlar, kendilerine yazık ettiklerinde, sana gelip Allah'tan mağfired dileseler ve Peygamber de onlara mağfired dileseydi, Allah'ın tövbeleri daima kabul ve merhamet eden olduğunu görürlerdi.

Tefsir

Salim bri toplum ve idareciliğn göstergesi, insanların imanlı, rehberinin ilahi, halkın itaat ve komutanlığı güçlü günahkarlarının pişman ve tövbekar, önderinin hüsn- ü kabul sahibi ve merhametli olmasıdır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Peyghamberlerin gönderiliş hedefi, halkın peygamberlere itaat yoluyla hidayet bulmasıdır. “**Kendisine itaat edilmesi için**”

2- İtaat Allah’a özgüdür. Peygamberlere itaat bile Allah'ın izniyle olmalıdır. Aksi takdirde, şıktır. “**Allah'ın izniyle itaat edilmesi**”

3- İlahi düzen ve toplum itaat olmaksızın hakim olamaz. “**itaat edilmesi için.**”

4- Lidere itaatsizliğin tövbesi lidere itaattir. “**Sana gelseler de... itaat edilmesi için.**”

5- Peygamberlere itaati terketmek ve tağutlara başvurmak insanın kendi makamına yaptığı açık bir zulümdür. **“Kendilerine zulüm ettikleri zaman”**

6- İlahi önderleri ziyaret etmek onlar vasıtasıyla tevessülde bulunmak Kur'an'ın da teyid ettiği, onayladığı bir husustur. **“... gelseler de Allah'tan bağışlanmayı dileseler, Resül de onlar için istiğfar etseydi.”**

7- Peygamber günahları bağışlayıcı değildir; ilahi afahtır.

8- Hatalı insan önce pişman olmalı, hakka dönmeli, sonra Allah'la irtibatını güçlendirmek için risalet makamından yardım almalıdır. **“Allah'tan bağışlanmayı dileseler, resul de onlar için istiğfar etseydi.”**

9- Allah'ın dostları huzurunda günahını itiraf etmek ve Allah'tan bağışlanmayı dilemek ilahi affın gerçekleşmesine nedendir.

10- Mümin veya fasık tüm insanların peygamber ile bağları güçlü olmalıdır. Mümin feyiz elde etmek için fasık ise şefaht elde etmek için bu bağları güçlendirmelidir. **“Sana gelseler”**

11- Suçluları terk etmemek gerekir; istiğfar tövbe, ziyaret, şefaht, Allah dostlarının kendileri için duası da suçlular için ruhsal bir onarım ve iyileştirme araçlarıdır.

12- Meleklerin ve iyilerin müminler hakkındaki duasının büyük bir etkisi vardır. Bir yerde meleklerin tüm insanlar için bağışlanma dileği beyan edilmiştir. **“Melekler ise Rablerini överek tespih eder ve yeryüzünde bulunanlar için O'ndan bağışlanma dilerler. Gökler neredeyse çatlayacak. İyi bilin. Allah şüphesiz bağışlayandır, merhametli olandır.”**¹Başka bir yerde ise

¹ Şura/5

melekler için bağışlanma dilemişlerdir. “Senin yoluna uyanlar bağışlanma dilerler.”¹

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا (65)

65. Hayır; Rabbine And olsun ki, aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem tayin edip, sonra senin verdiğin hükmü içlerinde bir sıkıntı duymadan tamamen kabul etmedikçe iman etmiş olmazlar.

Tefsir

Muhacirlerden Zübeyr b. Avam ve Ensardan biri arasında hurmalıkları sulama hususunda ihtilaf çıktı. Peygamber onlar hakkında hüküm verdi ve Zübeyr'in bağının yukarıda olması hasebiyle öncelikle sulanmasını bildirdi. Bunun üzerine Ensardan olan şahıs Peygamberin verdiği hükümden rahatsız oldu ve, “Zübeyr halanın oğlu olduğu için onun lehine hüküm verdin.” Dedi. Peygamber çok üzüldü ve bunun üzerine bu ayet nazil oldu. Kendileri Peygamberi hakem olarak kabul ettikleri halde verdiği hükme itiraz etmeleri ilginçtir!

İmam Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: “*Eğer insan namaz, hac, zekat... ehli de olsa Peygamber'in işleri bususunda kötü zan içindeyse gerçekte mümin değildir.*” İmam (a.s) ardından mezkur ayeti okudu.

Mesajlar ve Nükteler

1- Gerçek imanın alameti üç şeydir:

¹ Mümin/7

a: Tağut yerine Peygamberi hakem kabul etmek.
“Verdiğin hükümden”

b: Peygamberin verdiği hükümlere kötü zan içinde olmamak: **“İçlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın.”**

C: Peygamberin emrini isteyerek kabul etmek ve teslim olmak. **“Tam manasıyla kabullenmedikçe”**

2- Yargı risalet ve velayetin bir gereğidir.

3- Naslar karşısında içtihatla bulunmak yasaktır ve ayetin nüzul sebebine teveccühen gerçek olmayan imanın göstergesidir.

4- Müslümanların iç sorunlarının halli Resulullah'ın velayetinin bir parçasıdır. **“Seni hakem tayin edip, onu Allah'a ve Resulüne götürmek.”**

5- Peygamberin verdiği hükümler karşısında kalbi teslimiyetin farz olması Peygamberin ismet sıfatının göstergesidir.

6- İman, bencillik ve başına buyruk olmak ile uyuşmaz ve Peygamberler karşısında teslim olmak gerekir.

7- İslam zahirin yanı sıra ruhsal boyutlara da tam bir dikkat göstermiştir. **“İçlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın.”**

8- Hakim başkalarının iftiraları karşısında haklı hükmünden geri dönmemelidir. (Ayetin nüzul sebebine teveccühen)

وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنْ اقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ أَوْ اخْرُجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ
مَا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ
خَيْرًا لَّهُمْ وَأَشَدَّ تَثِيَّتًا (66)

66. Şayet onlara “Kendinizi öldürün” yahut “Memleketinizden çıkın” diye emretmiş olsaydık, pek azından başkaları bunu yapmazlardı.

Kendilerine verilen öğüdü yerine getirmiş olsalardı onlar için daha iyi ve daha sağlam olurdu.

Tefsir

Bu ayet önceki ümmetler için tayin edilen ağır yükümlülüklerle işaret etmektedir. Örneğin Allah buzağıya tapmanın cezası olarak İsrailoğullarına birbirlerini öldürmelerini emretmişti. Buzağıya tapma gibi büyük bir günahın birbirini öldürme, şehir ve diyarını terk etme gibi ağır bir cezası olmalıdır.

Mesajlar ve Nükteler

1- İslam'ın emirleri ile amel etmenin kolay olmasını sağlamak için (tağutlara küfür ve peygamberlere teslimiyet gibi) öncekilere tayin edilen ağır yükümlülükleri hatırlatmak gerekir. Bu takdirde zor emirler bile insana tatlı gelecektir.

2- İmtihan zamanı görevlerini yerine getirinler ve iddialarını ispat edenler oldukça azdır. **“İçlerinden pek azı müstesna bunu yapmazlardı.”**

3- Müminler kendilerini takmalıdır; zor bir emir verildiğinde nasıl tepki göstereceklerini bilmelidirler. **“emretmiş olsaydık.”**

4- Tağutlara küfür ve peygambere teslim olma emri sizler için bir öğüt ve hayırdır. **“öğüdü yerine getirselerdi... daha hayırlı”**

5- Allah yolunda yürüdükçe adımlarımız sağlamlaşır ve imanımız artar. **“Yerine getirselerdi... daha pekiştirici olurdu.”**

وَإِذَا لَأَتَيْنَاهُمْ مِّنْ لَّدُنَّا أَجْرًا عَظِيمًا (67) وَلَهَدَيْنَاهُمْ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا (68)

67- 68. O zaman onlara kendi katımızdan büyük bir ecir verirdik ve onları dosdoğru yola erİştirirdik.

Mesajlar ve Nökteler

1- Büyük mükafata erişmek ve doğru yolu bulmak insanın gayretine ve öğütler ile amel etmesine bağılıdır.

2- Doğru yolun aşamaları vardır. Bazen öğütler ile amel etmenin ortamını sağlayıcıdır. Çünkü insan doğru yolda olmadıkça öğütleri dinlemez. Bazen de insanın amellerinin bir mükafatıdır. Yani Allah yolunda yürüyen kimseye sonraki aşamalarda doğru yol açıkça gösterilir.

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ
مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصَّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ
رَفِيقًا (69) ذَلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ عَلِيمًا (70)

69- 70. Kim Allah'a ve Peygambere itaat ederse, işte onlar Allah'ın nimetine erİştirdiğı peygamberlerle, dosdoğru olanlar, şehitler ve iyilerle berâberdirler. Onlar ne iyi arkadaşları! Bu nimet, Allah'tandır. Bilen olarak Allah yeter.

Tefsir

Hamd suresinde doğru yolun yanında “**kendilerine nimet verdiği**” kimseler zikredilmiştir. Bu ayette de doğru yolun yanında “**Allah'ın kendilerine nimet verdiği**” kimseler söz konusu edilmiştir. Peygamberler, şehitler, doğrular ve salihler dışındakiler doğru yolda değildirler. Doğru yol bu dört grubun takip ettiğı yoldur.

Rivayetlerde de doğruların en iyi örneğinin Ehl-i Beyt imamları ve Hz. Fatıma olduğu yer almıştır. Şehitlerden

maksat ise ya cihat meydanlarında öldürülenler ya da kıyamette amellere tanıklık edenlerdir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Peygamberlerin ve şehitlerin yolunda olmak ve ilahi/iyi arkadaşlara sahip olmak Allah ve Resulüne itaat dışında gerçekleşir. **“Kim Allah’a ve Resule itaat ederse, işte onlar...”**

2- İyi arkadaş Peygamberler, şehitler, doğrular ve salihlerdir. Dünyevi arkadaşları da bu özellikleriyle seçmek gerekir.

3- Peygambere itaat Allah’a itaatin bir parçasıdır. Tevhid ile çelişen hiçbir yönü yoktur.

4- Peygambere itaatin mükafatı tüm peygamberler ile birlikte olmaktır. Bütün peygamberler tek bir nurudur, tek bir hedefe sahiptir ve dolayısıyla birisine itaat hepsiyle birlikte olmak demektir.

5- İlahi ilim insanın görevini yapması hususunda en iyi teşvik edici unsurdur. **“Bilen olarak Allah yeter.”**

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانْفِرُوا ثُبَاتٍ أَوْ وَفِرُوا

جَمِيعًا (71)

71. Ey iman edenler! İhtiyatlı davranın, bölük bölük veya hep birden savaşa gidin.

Tefsir

Önceki ayette Allah’a itaat masum birinin önderliği ve Peygamber’in hakimiyeti söz konusu edilmişti. Bu ayette de islam ümmeti ve hak önderlik için gerekli olan kudret, zeka ve fiziksel hazırlıklar söz konusu edilmiştir.

“Hizr”; uyanık olmak, hazırlıklı bulunmak ve savunma vesilesi anlamındadır.

“Subat” ise “subuh”un çoğuludur ve dağınık gruplar anlamındadır. (Düşmanı şaşkırtan ve fikir gücünü yok eden partizanları da kapsamaktadır.)

Mesajlar ve Nükteler

1- Müslümanlar hazırlıklı ve uyanık olmalıdır. Düşmanın projelerini, savaşçı sayısını, silah çeşitlerini, ruhsal yapısını ve iç ve dış iş ilişkilerini bilmek ve ona uygun bir tarzda tedbir geliştirmek gerekir.

2- Müslümanlar askeri eğitim görmelidir. **“Tedbirinizi alın”**

3- Müslümanlar seferber olmalıdır. **“Top yekün savaşın”**

4- Müslümanlar düşmana karşı koymaya yarayan her türlü tekliften istifade etmelidir. **“Bölük bölük savaşa çıkın, yahut top yekün savaşın.”**

5- Müslümanlar ülke sınırlarını korumalıdır.

6- Bu ayet ile amel etmek başarının sembolüdür. Gaflet etmek ise müslümanların zilletine ve yenilgisine neden olacaktır.

وَإِنَّ مِنْكُمْ لَمَنْ لَّيْطَطَّنَ فَإِنْ أَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْنَا إِذْ لَمْ أَكُنْ مَعَهُمْ شَهِيدًا (72)

72. Şüphesiz aranızda pek ağır davrananlar vardır; size bir musibet gelirse: “Allah bana iyilikte bulundu, çünkü onlarla berâber bulunmadım” der.

Tefsir

Önceki ayetle dış düşmanların tehlikesi söz konusu edilmişti. Burada ise iç düşmanlar, nüfuz casusları ve münafıklar sözkonusu edilmektedir.

“Yubettienne” kelimesi “butun” kökünden türemiştir ve yavaş/ağır hareket etmek anlamındadır. Edebiyatçılarındediği üzere “butun” hem yavaş/ağır hareket etmek ve hem de başkalarını yavaş/ağır hareket etmeye davet etmek anlamındadır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Savaş sahneleri münafıkları tanımak için en iyi araçtır.

2- Münafıklar müslümanların ruhunun zayıflamalarına neden olmaktadır. **“ağırdan alırlar.”** O halde onları tanımak ve savaşa gitmelerine engel olmak gerekir.

3- Yavaş hareket edilmesine neden olanlardan uzak durunuz.” Pek ağırdan alırlar.”

4- Münafıklar savaşa gitmemeyi savaştan kaçmayı ve ölümden kurtulmayı başarı ve mutluluğun sembolü bilmektedirler. **“Allah bana lütfetti de”**

5- Her refah Allah'ın lütfü ve nimeti değildir.

6- Sayıya bakmayınız. İşin tesirine dikkat edin. (Münafıkların sayısı azdı, ama tehlikeleri büyüktü. **“İçinizden bazıları... Pek ağırdan alırlar.”**

7- Müminlerin yanında zorluklara katlanmak nimettir. Ama müminlerden uzak olan refah nimet değildir. **“Onlarla beraber”**

8- Allah münafıkların fikir ve sözlerini ifşa etmektedir. **“İçinizden bazıları.”**

9- Münafıklar bazen müminlerin rengine bürünerek onlardan biri gibi gözükürler. **“İçinizden bazıları.”**

وَلَيْنَ أَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِّنَ اللَّهِ لَيَقُولَنَّ كَأَن لَّمْ تَكُن بَيْنَكُمْ
وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا (73)

73. Allah'tan size bir nimet erişse, And olsun ki, sizinle kendi arasında bir dostluk yokmuş gibi: “Keşke onlarla berâber olsaydım da ben de büyük bir başarı kazansaydım” der.

Tefsir

Lütuf ve ganimete ulaşmak hususunda da Allah'ın adı sözkonusudur. “Allah'tan bir lütuf” Ama önceki ayetle sözkonusu edilen zorluklarla karşılaşmada Allah'ın adı zikredilmemiştir. “Size bir musibet erişirse.” Bu da Allah'tan gelen her şeyin lütuf ve rahmet olduğunun göstergesidir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Galibiyetler, mallar ve ganimetler Allah'ın lütfündendir. “Allah'tan nice bir lütuf erişirse.”

2- Dünyevi menfaatler için münafıklar duygularını kaybetmektedir. “Sanki sizinle kendi arasında bir sevgi yokmuş gibi”

3- Münafığın arzuları bile sahici ve gerçekçi değildir. “Keşke”

4- Münafık eyyamcıdır. Zorluklar ve tatsızlıklar esnasında, “Allah bana lütfetti de onlarla beraber bulunmadım.” Derler. Fetih ve ganimet esnasında ise şöyle derler: “Keşke onlarla beraber olsaydım.”

5- Münafıklara göre büyük kurtuluş dünyaya nail olmaktır. “Büyük bir başarı”

6- Müminlerin derdine ortak olmadığı halde nasiplenmek isteyenler münafıklar hasletine/vasfına sahiptirler.

فَلْيُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ
وَمَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا
عَظِيمًا (74)

74. O halde, dünya hayatı yerine ahireti alanlar, Allah yolunda savaşsınlar . Kim Allah yolunda savaşır, öldürülür veya galip gelirse, Biz ona büyük bir ecir vereceğiz.

Mesajlar ve Nükteler

1- İslam'da savaşın hedefi sadece Allah'tır; fetih, bağınazlık, sömürü ve intikam değil. **“Allah yolunda.”**

2- Cihad herkese nasib olmayan bir başarıdır. **“O halde dünyya hayatını ahiret karşılığında satanlar... savaşsınlar.”**

3- Cihad- ı Ekber (Büyük cihad) ve dünya perestlik ile savaşmak cihad- ı asgar (küçük cihad) ve düşmanla savaşmanın ön hazırlığıdır. **“... satanlar Allah yolunda savaşsınlar”**

4- Halk cephesinde kaçma ve yenilgi yoktur. Ya şehadet, ya da zafer vardır. **“Öldürülür veya galip gelirse”**

5- Münafık sadece ganimetleri “büyük kurtuluş” olarak değerlendirilmektedir. Ama Kur'an hem zaferi ve hem de şehadeti “büyük mükafat olarak kabul etmektedir.

6- Büyük mükafat vaadi savaşa gitmeye teşviktir.

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ
وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ
الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَاجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا وَاجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ
نَصِيرًا (75)

75. Size ne oluyor da: “Rabbimiz! Bizi halkı zalim olan bu şehirden çıkar, katından bize bir sahip çıkan gönder katından bize bir yardımcı lütfet” diyen zavallı çocuklar, erkekler ve kadınlar uğrunda ve Allah yolunda savaşmıyorsunuz?

Tefsir

Ayet, Mekkelilerin işkence ve baskısı altında kalan Müslümanlar hakkında nazil olmuştur (Mecme’ul- Beyan) ve bu ayet cihadı terk edenleri kınamaktadır.

Mesajlar ve Nükteler

1- İslami cihad insani ve ilahi iki önemli özelliğe sahiptir. Zira Allah yolunda cihad etmek ve mustaz’af insanların kurtuluşu için savaşmak yan yana zikredilmiştir.

“Allah yolunda ve mustazaflar.”

2- İslam hiçbir sınır tanımamaktadır. Nerede bir mustazaf varsa orada biz de varız. **“ve mustazaflar”**

3- İslam ordusu bütün dünya mahrumlarını yapabilecek bir güç kuvvete sahibi olmalıdır.

4- Müslümanlar birbirine karşı gayretli mektebi bir bağlılık ve koruma içinde olmalıdır. Feryatlar ve yardım istekleri karşısında lakayt davranmamalıdır.

5- Mustazaf insanların mazlumiyeti karşısında lakayt davranmak günahıdır.

6- Davet metodunda insanların duygularından da yardım almak gerekir. **“Mustazaflar... Rabbimiz diyen...”**

7- Ya yaşadığınız çevreyi değiştirin ya o bölgeyi terkedin. **“Bizi bu şehirden çıkar.”**

8- Mahrum insanlar bozuk bir ortamda susmamalıdır. Mazlumiyet feryatlarını bütün dünyaya ulaştırmalıdır. **“Rabbimiz... diyen”**

9- Bazen duanın icabeti insanların hareketinin akabindedir. **“Rabbimiz... bizi çıkar.”**

10- Tağutlardan kurtulmak için Allah’a sığınmak gerekir. **“Rabbimiz bizi çıkar”**

11- Müslümanların yöneticilik ve idaresi Allah tarafından olmalıdır. **“Katından bize bir sahip çıkan”**

12- Rivayetler esasınca İmamlar (a.s) şöyle buyurmuştur: “Bizler halkın hükümetimiz için kıyam etmesi gereken mustazaflarız.” (Tefsir-i Safi)

الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي
سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ
ضَعِيفًا (76)

76. İman edenler Allah yolunda savaşır, küfredenler ise şeytan yolunda harb ederler. Şeytanın dostlarıyla savaşın, esasen şeytanın hilesi zayıftır.

Tefsir:

Gerçi kafirlerin hilesi büyüktür. **“Birbirinden büyük düzenler kurdular” dedi.”¹** ve neredeyse dağlar

¹ Nuh suresi, 22. ayet

kafirlerin hilesinden yerinden sökülmetedir. **“Şüphesiz onlar düzenlerini kurdular; oysa dağları yerinden oynatacak olsa bile, bu düzenleri hep Allah'ın elindeydi.”**¹ Ama Allah'ın iradesi karşısında bu hile ve kurnazlıklar oldukça zayıf ve etkisizdir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Kur'an'daki bütün cihad ayetlerinde **“Allah yolunda”** sözü şart koşulmuş ve en belirgin bir şart olarak ortaya konulmuştur.

2- İlahi ve ilhadi (ateist) toplumları savaşıma şekillerinden tanımak mümkündür. **“Allah yolunda ve tağut yolunda”**

3- Cihad ve savaş sürekli var olmuştur. Ama önemli olan hangi yolda ve hangi amaçla yapılmış olmasıdır. **“Allah yolunda”**

4- İki savaş türü ve hedefini birbiriyle mukayese ederek içinizin değerini anlayın ve cihad hususunda çaba gösterin.

5- Mümin ne hedefini şaşırmış ve ne de savaşını kesmiştir. **“İman edenler Allah yolunda savaşır”**

6- Küfür, tağut ve şeytan üçgeninde sağlam bir dayanışma vardır. **“Küfredenler, tağut yolunda, şeytanın dostları”**

7- Gerçi bilginlerin de belli bir programı vardır ve bunların programlarının (bir biri arasında) hile ve düzenleri çok zayıftır.

8- Tağutun son çizgisi ve şeytani yolunun sonuçları mutsuzluktur. **“Şüphesiz şeytanın hilesi zayıftır.”**

¹ İbrahim suresi, 46. ayet

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا
الزَّكَاةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ
كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كُتِبَ عَلَيْنَا الْقِتَالُ
لَوْلَا أَخَّرْتَنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ
لِّمَنِ اتَّقَى وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا (77)

77. Kendilerine: “Elinizi savaştan çekin, namaz kılın, zekât verin” denenleri görmedin mi? Onlara savaş farz kılındığında, içlerinden bir takımı hemen, insanlardan, Allah'tan korkar gibi, hatta daha çok korkarlar ve “Rabbimiz! Bize savaşı niçin farz kıldın, bizi yakın bir zamana kadar tehir edemez miydin? derler. De ki: “Dünya geçimliği azdır, ahiret, Allah'a karşı gelmekten sakınan için hayırlıdır, size zerre kadar zulmedilmez.”

Tefsir:

Tefsirlerin de belirttiği üzere İslam'ın ilk dönemindeki müslümanlar Mekke'nin zor şartları altında İslam Peygamberinden müşriklerle savaşmak için izin istiyor ve şöyle diyorlardı: “İslam'dan önce çok aziz idik, şimdi İslam sebebiyle büyük zorluğa düştük, o halde bırak izzetimizi yeniden elde etmek için savaşalım.” Allah Resülü o zamanlar henüz savaşla emir olunmadığı için izin vermiyordu. Ama Medine'ye hicretten sonra cihad emri geldi ve bu cihad taleb edenlerin bir grubu itiraz ederek bahane bulmaya çalıştılar.

Mesajlar ve Nüktele:

1- Tarihe bakmak olumlu bir etkiye sahiptir. **“Görmedin mi?”**

2- Her devrimin başlangıcında zorluklara tahammül etmek ve geniş göğüslü olmak gerekir. **“Ellerinizi çekin.”**

3- Geçici duyguları kontrol etmek gerekir. **“Ellerinizi çekin.”**

4- Allah’ın emirleri gerçek maslahatlar esasındadır; insanların istekleri (nüzul sebebine teveccühen) doğrultusunda değildir. İslam’ın siyasi ve pedagojik sistemi her dönem için bir takım emirler içermektedir.

5- Allah’ı zikretmek olan namaz, batını huzur kazanmaya çalışın ve zekat vererek iktisadi boşlukları doldurmaya çalışın. **“Namaz kılar ve zekat verirler.”**

6- Çok çabuk harekete gelen kimseler, çok da çabuk soğurlar. Evet sıcak bir şey sıcak olur, ama pişen bir şey asla ham olmaz.

7- Devrimci olmak önemli değildir, devrimci kalmak önemlidir. Bazen slogan ile amel arasındaki fark zihni tanım ile gerçek tanım arasındaki mesafeden daha çoktur. **“Onlara farz kılındığında... içlerinden bir takımı korkarlar.”**

8- Kendini yetiştirmek toplumu yetiştirmekten daha öncedir. Namaz ve zekat ehli olmayan kimse ihlas ve fedakarlık ehli de olmaz. **“Namaz kılar ve zekat verirler.”**

9- İlahi yöneticiler insanların deneme araçlarıdır.

10- Her yerde ve her zaman kılıç etkili değildir. Kriz dönemlerinde ve hazırlığın olmadığı zamanda güçlü düşmana fırsat vermemek gerekir. **“Ellerinizi çekin”**

11- Allah’ın elçisinden ve emrinden öne geçmeyin ve dini işlerde şahsi zevkinizi açığa vurmayın. **“Ellerinizi çekin”**

12- Cepheyi terketmenin en önemli etkeni dünyevi bağılıklardır. **“Bizi yakın bir zamana kadar te’hir edemez miydin?”**

13- Eğer bu maddi dünyadan daha geniş bir açıyla bakacak olursanız dünyanın bu az metasına bu kadar gönül bağlamazdınız. **“Ahiret daha hayırlıdır.”**

14- İlahi emirlerin verildiği zamanlara itiraz etmeyin. İlahi emirler karşısında zamansal ve mekansal hesaplarınızı bir kenara bırakın.

15- Ahirette mutlu olanlar sadece takva ehli olanlardır. **“Sakınan için daha hayırlıdır.”**

16- Savaşın zorluklarından endişeye kapılmayın. Zira sizlere zerre kadar dahi zulmedilmez. **“Size zerre kadar zulmedilmez”**

أَيُّمَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ وَإِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ فَمَا لِلْهَوَآءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا (78)

78. Nerede olursanız olun, sağlam kaleler içinde bulunsanız bile, ölüm size yetişecektir. Onlara bir iyilik gelirse: “Bu Allah'tandır” derler, bir kötülüğe uğrarlarsa “Bu, senin tarafındandır” derler. De ki: “Hepsi Allah'tandır.” Bunlara ne oluyor ki, hiçbir sözü anlamağa yanaşmıyorlar?

Tefsir:

Bu ayet savaşa teşvik ve savaş cephelerinde ölümden korkmamak için bir uyarıdır. Bu ayet olayları doğru anlayıp inceleme yerine, acıları ve yenilgileri Allah

Resulünün boynuna atan münafıkların kötü düşüncelerine bir cevap mahiyetindedir.

Mesajlar ve Nüktele:

1- Nerede olursak olalım, ölüm kesin ve kaçınılmaz olduğu için savaştan kaçmanın ne anlamı vardır.

2- Önderi kötülemek münafıkların metodundandır. **“bu senin tarafındandır”**

3- Sorumluluğu kendisinden atarak sürçmeleri tevîl etmeye çalışmamalı ve kendi günahlarımızı başkalarının boynuna atmamalıyız. **“Bu senin tarafındandır.”**

4- Zafer ve yenilgi, ölüm ve hayat, acılar ve tatlılar tümüyle Allah’ın hikmete dayalı taktiri çerçevesinde gerçekleşmektedir. **“Hepsi Allah’tandır.”**

5- Münafıklar neden bu kadar inat ediyor ve hak sözü anlamıyorlar. **“Hiçbir sözü anlamaya yanaşmıyorlar”**

6- Acı ve tatlı olayların tümünün kaynağı Allah’tır. **“Hepsi Allah’tandır”** Seneviyecilerin (iki tanrıya ehrimen ve yezdana inananların) dedikleri doğru değildir.

مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنَ نَفْسِكَ وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا (79)

79. Sana ne iyilik gelirse Allah'tandır, sana ne kötülük dokunursa kendindendir. Seni insanlara peygamber gönderdik, şahit olarak Allah yeter.

Tefsir:

İlahi dünya görüşünde herşey Allah’ın yaratığıdır. **“Allah herşeyin yaratıcısıdır”**¹ Allah herşeyi güzel ve temiz yaratmıştır. **“Allah herşeyin yaratışını güzel**

¹ Zümer suresi, 63. ayet

yapmıştır.”¹ Allah ile ilgili şey güzellikten ayrı düşünülemeyen yaratılış alemidir. Tatsızlıklar ve zorluklar ise Allah’ın yarattığı olmayıp, o kemallerin yokluğunu ifade etmektedir. Ayrıca ilahi hayırlardan mahrumiyet sebebi, fert veya toplumun yaptığı işlerdir.

Alimlerin birinin de dediği gibi: Kendisi ve güneşin etrafında dönen dünya, bir tarafı güneşe bakmakta ve aydınlıktır. Eğer diğer bir tarafı karanlıksa, bu güneşe sırt çevirdiği sebebiyledir. Aksi taktirde güneş sürekli nurludur, dünyanın sahip olduğu ışık ve aydınlık da güneştedir. Dolayısıyla insanların kemalleri Allah’tan, noksanlıkları ise kendisindendir. Kur’an’ın Allah Resulünü (s.a.a) hakkında yaptığı bütün övgülere rağmen, “bu senin tarafındandır” sözünden maksat insandır; Allah Resulü’nün (s.a.a) bizzat kendi şahsı değil. Şüphesiz Allah bilicidir.

Mesajlar ve Nüktele:

1- İlahi dünya görüşünde Allah’tan olan herşey güzeldir.²

2- Peygamber-i Ekrem’in risaleti evrenseldir. **“Seni insanlara Peygamber gönderdik.”**

3- Ruhların zayıflığı karşısında onları güçlendirmek gerekir. (Kötülükleri hep Allah resulünden gören münafıklara karşı bu ayet buna karşılık şöyle buyurmaktadır: **“Şahit olarak Allah yeter.”**

¹ Secde suresi, 7. ayet

² Hz. Zeyneb (a.s) İbn-i Ziyad’a şöyle buyurmuştur: “Ben (Kerbela olaylarında) güzellikten başka bir şey görmedim.”

مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيفًا (80)

80. Peygambere itaat eden, Allah'a itaat etmiş olur. Kim yüz çevirirse bilsin ki, Biz seni onlara bekçi göndermedik.

Mesajlar ve Nükteleler:

1- Peygamber'in (s.a.a) söz ve davranışları tıpkı Kur'an gibi insan için hüccet ve güvenilirlerdir. **"Peygambere itaat eden Allah'a itaat etmiş olur."**

2- Peygamber Allah tarafından ve insanlar üzerinde velayet hakkına sahiptir.

3- Peygamberler masumdur. **"Peygambere itaat eden Allah'a itaat etmiş olur."**¹

4- Peygamberlerin emirleri ilahi peygamberlerin bir yansıması ve ilahi emirlerin altında yer almaktadır.

5- İnsan özgür ve seçim hakkına sahiptir.

6- Peygamberlerin görevi tebliğdir; zorlama değil. **"Kim yüz çevirirse bilsin ki biz seni onlara bekçi göndermedik"**

7- Peygamberlere itaatten yüz çevirmek, ilahi korumadan mahrumiyete sebep olur. **"Kim yüz çevirirse bilsin ki biz seni onlara bekçi göndermedik"**

وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِنْدِكَ بَيَّتَ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا (81)

¹ Tefsir-i Fahr'ur- Razi

81.” Peki” derler, fakat senin yanından çıktıklarında, içlerinden bir takımı, geceleyin senin dediklerinden başka bir şey kurarlar. Allah gece tasarladıklarını yazıyor, onlara aldırış etme. Allah'a güven, vekil olarak Allah yeter.

Mesajlar ve Nüktele:

1- Her vefa ve iman iddiasına inanmayın. Zira münafıklar dilleriyle yağcılık ederek, kendilerini itaatkar olarak göstermeye çalışmaktadırlar. **“Peki, derler.”**

2- Münafıkların gece gizli oturumları ve grupsal teşkilatları vardır. **“İçlerinden bir takımı geceleyin.”**

3- Düşmanların komplolarından gaflet etmeyin.

4- Düşmanlar kör ve karanlık noktalardan istifade ederler. “Geceleyin” Gece seçimi ve grup tercihi münafıkların teşkilatının göstergesindendir.

5- Münafıklar her ne kadar zahirde tam bir itaat iddiasında bulunsa da gece kurdukları oturumlarında ve komplolarında aynı degillerdir. **“İçlerinden bir takımı”** Kur'an kınamada hepsini eşit saymamaktadır. **“İçlerinden bir takımı”**

6- Allah Münafıkların komplolarını ve münafıkların komplolarını ve şeytanlıklarını bizzat incelemektedir. **“Allah gece tasarladıklarını yazıyor.”**

7- Münafıkların gizli komploları karşısında sadece Allah'a tevekkül etmek gerekir. Tevekkül başarının en büyük sebebidir. **“Allah'a güven”**

8- Allah müslümanların ve Allah resulünün (s.a.a) koruyucusudur ve münafıkların iğrenç komplolarını gaybi yardımlarıyla ifşa etmektedir. **“Vekil olarak Allah yeter.”**

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ
اِخْتِلَافًا كَثِيرًا (82)

82. Kur'an'ı durup düşünmüyorlar mı? Eğer o Allah'tan başkasından gelseydi, onda çok aykırılıklar bulurlardı.

Tefsir:

Peygambere (s.a.a) atılan iftiralarından biri de Kur'an'ı kendisine başkasının öğrettiği iddiasıydı. **“Ona bir beşer öğretiyor”** Bu ayet onlara bir cevap mahiyetindedir.

Kur'an hakkında yeterince düşünmemek kalplerin mühürlenmesine sebep olmaktadır. Başka bir ayette nitekim şöyle buyurulmuştur: **“Kur'anı düşünmezler mi? Yoksa kalpleri kilitli midir?”**

Sıradan yazılarda ve konuşmalarda uzun bir süre geçtikten sonra değişiklik, tekamül veya çelişki ortaya çıkmaktadır. Ama Kur'an nazil olduğu 23 sene boyunca, savaş ve barış, gurbet ve şöhret, kuvvet ve zaafılar, çok çeşitli şartlarda ders okumayan birinin dilinden hiçbir ihtilaf, dalgalanma ve çelişki olmaksızın beyan edilmiştir. Bu da Kur'an'ın, beşerin öğrettikleri değil Allah'ın kelamı olduğunun en büyük delilidir.

Mesajlar ve Nükteler:

- 1- Kur'an Peygamberin risaletinin delilidir.
- 2- Kur'an herkesi düşünceye davet etmektedir ve insanın anlayışı bu öğretileri derk edecek mahiyettedir.¹

¹ Bütün asır ve nesillerde Kur'an'ın düşünce hususundaki emri, her bilgin insanın her zaman belli bir nükteyi keşfedeceğinin simgesidir. Nitekim Ali (a.s) Kur'an kavramlarının sonsuzluğu hakkında şöyle buyurmuştur: “Kur'an dibine ulaşılmayan bir denizdir.”

3- Ayetler arasında ihtilaf olmayışı ve uyum, Kur'an'ın kaynağının değişiklik kabul etmeyen bir varlık olduğunun göstergesidir.

4- Görüşlerdeki ihtilaf, değişiklik ve tekamül insanlığın bir gereğidir.

5- Kur'an tekamül eden ve değişen bir gerçek değildir.

6- Eski ve yeni, muhkem ve müteşabih, Mekki ve Medeni, hiçbir ayette çelişki mevcut değildir. Ayetler arasında bir benzerlik ve uyum vardır, bazıları diğer bazısını tefsir etmektedir. **“Birbirine benzeyen kitap”**

7- Her mektebi ibtal etmek için en iyi genel yol onun çelişkilerini beyan etmektir.

وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَدَّعَوْا بِهِ وَلَوْ رَدُّوهُ
إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ
وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا (83)

83. Kendilerine güven veya korku hususunda bir haber geldiğinde onu yayarlar; halbuki o haberi Peygambere veya kendilerinden buyruk sahibi olanlara götürselerdi, onlardan sonuç çıkarmaya kadir olanlar onu bilirdi. Allah'ın size bol nimeti ve rahmeti olmasaydı, pek azınız bir yana, şeytana uyardınız.

Tefsir:

Gizli sırları ifşa etmek ve söylenti çıkarmak sürekli olarak müslümanlara zarar vermiştir. Gizli sırları yaymak genelde şu sebeplerden kaynaklanmaktadır: Saflık, intikam, darbe vurmak, birilerine alet olmak, maddi tamah, gösteriş, bilginlik taslamak... İslam sahip olduğu kapsamlılık esasınca bu meseleyi de ele almış ve bu ayette

askeri sırların ifşa edilmesini kınayarak zafer veya yenilgi haberlerini öndere bildirmeden önce nakletmenin gereksiz gururdan veya hayali düşmandan gereksiz korkuya kapılmaktan kaynaklandığını ifade etmektedir. Eğer ilahi uyarılar ve inayetler olmasaydı, müslümanlar bu şeytani yola (sırları ifşa etme tuzağına) düşerlerdi.

Mesajlar ve Nükteler:

1- Söylenti çıkarmak, münafıkların kullandığı bir silahtır.

2- Askeri sırları ve cephe haberleri merkezi bir noktaya ulaşmalı, teşhis ve değerlendirmeden sonra, maslahat ölçüsünce yayılmaktadır.

3- Haberleri araştırmadan yaymak, düşmanlarla suç ortaklığı etmektir.

4- Askeri sırları yaymak ve ilahi önderlere müracaat etmemek şeytana uymaktır.

5- Gam ve sevinç, korku ve güven önemli değildir. Önemli olan haber ve sırların önderin kontrolünden çıkmasıdır.

6- Askeri, siyasi ve haber niteliği taşıyan meseleler, idari bir müdüriyet gözetiminde incelenmeli, gözden geçirilmelidir.

7- Toplumsal sırları ve güvenlik haberlerini kontrol etmek, rehberliğin görevlerindendir.

8- Salahiyet sahibi merkezleri haberlerin içinde tutmak ve bu haberleri incelemek yoluyla komploları etkisiz hale getirmek, ilahi haber ve lütfün en açık örneğidir.

9- Velayet ve fekahet (yöneticilik ve fakihlik) arasında çok yakın bir ilişki vardır. Siyasi emir sahipleri istinbat ve ictihad ehli olmalıdır.

10- Sadece ictihad ve istinbat ehli olan kimseler, haberler hakkında gerçek bir ilim elde edebilirler.

11- İstinbat ve içtihad, sadece fıkhi hükümlere özgü değildir.

12- Halk ve insanların gereği istinbat ehline müracaat etmelidir. **“Peygambere götürselerdi”**

13- Resulullah'ın ve emir sahibinin halkın merkezi olarak tayini Allah'ın en büyük rahmet ve lütfüdür.

14- Şeytan kontrolsüz ve sır saklamaktan mahrum kimselere musallat olmaktadır.

15- Doğru bir merkeziyyet, her türlü sapmaya engel olmaktadır. Müracaat edilecek bir merkezliyyeti olmayan toplum sonunda şeytanın tuzağına düşer.

16- Hedeflerini açıklamak için zayıf noktaları açıklamanın yanı sıra, müslümanların güçlü noktalarını da rapor gerekir.

فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ
عَسَى اللَّهُ أَنْ يَكُفَّ بَأْسَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَاللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا وَأَشَدُّ
تَنْكِيلًا (84)

84. Allah yolunda savaş; sen ancak kendinden sorumlusun, İman edenleri teşvik et; umulur ki Allah, küfredenlerin baskını önler. Allah'ın kahrı da, ibret alınacak cezası da pek şiddetlidir.

Tefsir:

Uhud savaşında kafirler galip geldikten sonra Ebu Sufyan gurur içinde şöyle dedi: “Yeniden müslümanlarla Bedr-i sugra (zika'de ayında Bedir toprakları üzerinde pazarın kurulduğu bölgede) müslümanlarla karşı karşıya geleceğiz. Bu vaad edilen gün gelince Peygamber halkı cihada davet etti. Bir grup uhuttaki yenilgi sebebiyle, bu çağrıya icabet edecek ruh haletine sahip değildi. Bunun

üzerine yukarıdaki ayet nazil oldu ve Peygamber yeniden insanları cihada davet etti. 70 kişi bu davete icabet etti. Ama hiçbir çatışma olmadı ve müslümanlar salim bir şekilde Medine'ye geri döndüler.

Ayette yer alan “Tenkil” kelimesi “Nükul” kelimesinden türemiş olup korku vesilesiyle sakınmak anlamındadır ve hakeza muhatabı vaz geçiren ceza gibi şeyler anlamına da gelmektedir.

Mesajlar ve Nükteler:

1- Tehlike anında önder, başkalarından önde olmalıdır.

“Savaş”

2- Eğer müslümanlar mustazaf insanların feryatları karşısında lakayt davranırlarsa önder tek başına hareket etmelidir. **“Allah yolunda savaş”** (el- Mizan’dan)

3- Peygamber’e tek başına da kalsa düşmanla savaşması gerektiğini bildiren emir örnek bir emirdir.¹

4- Rehber öylesine bir metin ve güçlü olmalıdır ki insanların cihada katılıp katılmaması onu hiçbir şekilde etkilememelidir.

5- Peygamberlerin görevi teşvik ve davettir; zorlama değil. **“İman edenleri teşvik et”**

6- Cephe ve cihat güçlü bir propagandaya ihtiyaç duymaktadır. **“İman edenleri teşvik et.”**

7- Herkes kendi işinden sorumludur. **“Sen ancak kendinden sorumlusun”**

8- Allah’a güvenmek gerekir; insanlara değil.

¹ İmam Sadık (a.s)’dan şöyle rivayet edilmiştir: “Hiçbir başka Peygamber tek başına da olsa savaşa gitmekle emrolunmamıştır. ” İmam Humeyni’de (r. a) da şöyle buyurmuştur: “Süper güçler bilsinler ki eğer Humeyni tek başına da kalsa, şirk ve küfürle mücadeleden ibaret olan yoluna devam edecektir.

9- Allah yolunda tek başına cihat ve kıyam etmenin neticesinde bir takım ümitler söz konusudur. **“Umulur ki Allah önler”**

10- Düşmanın şerrinin Allah tarafından def edilmesi sizlerin ihlas üzere hareketiniz ile irtibat halindedir. **“Savaş... umulur ki Allah önler.”**

11- İlahi kudret en yüce kudrettir ve müminlerin teselli kaynağıdır. **“Allah’ın kahrı pek şiddetlidir”**

مَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِّنْهَا وَمَنْ يَشْفَعُ
شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِّنْهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُّقِيتًا
(85)

85. Kim iyi bir işte aracılık ederse, ona onun sevabından bir pay vardır; kim de kötü bir şeyde aracılık yaparsa, ona o kötülükten bir hisse vardır. Allah, her şeyin karşılığını verir.

Tefsir:

Ayette geçen “Mukit” kelimesi, başkasına güç veren ve onun canını koruyan ve genel anlamda koruyucu ve hesaplayıcı anlamındadır.

Önceki ayet esasınca herkes kendi işinden sorumludur. Ama bu ayette hayırlı işte aracılık ve davetin ilahi sevaptan pay almadaki rolü beyan edilmektedir.

Mesajlar ve Nüktele:

1- İyi ve kötüye davet, mükafat ve cezaya ortak olmaktadır. Dolayısıyla insanları hangi tarafa çektiğimize dikkat etmek zorundayız.

2- Ferdiyetçilik ve inziva İslam’da yasaklanmıştır. **“iyi bir işte aracılık”**

3- Öğüt, barıştırmak, ders vermek, cepheye teşvik etmek ve iyi işlerde yardımlaşmak, “**Güzel aracılık**” gerçeğinin bir örneğidir ve gıybet, dedikodu, bozgunculuk, iftira fitne, cepheden korkmak, vesvese ve komplo ise, “**kötü bir şeyde aracılık**” gerçeğinin bir örneğidir.¹

4- Bir takım sınırlar sebebiyle her işe direkt olarak karışmak doğru değildir. Ama hayırlı aracılık etmekle onlardan nasiplenmek mümkündür.

5- Başkalarının yolunda yürümek, geri kalmak değildir. **“Ona bir hisse vardır.”**

6- Aracılık etmelerde Allah’ı göz önünde bulundurmamak gerekir. **“Allah her şeyin karşılığını verir.”**

وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ
عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا (86)

86. Size bir selam verildiği zaman, ondan daha iyisiyle selam verin veya aynıyla mukabele edin. Allah her şeyin hesabını gereği gibi yapandır.

Tefsir:

Ayette geçen, “tahiyyet” kelimesinden maksat, selam vermek veya diğer her türlü tahiyyet anlamındadır. İnsana sevinç, esenlik ve hayatını dileyen amel veya sözlü tahiyyet anlamındadır. Hediye'nin cevabını daha iyi bir şekilde, hatta eğer selam işitmek veya cevap vermekle de olsa en iyi şekilde vermek gerekir.² İslam’ın pedagojik sisteminde,

¹ Bir hadiste şöyle yer almıştır: Başkaları hakkında yapılan dua, iyiliği emretmek, kılavuzluk, hatta iyi bir işe işaret bile, “İyi bir işte aracılık gerçeğinin açık bir örneğidir. (Tefsir-i Safi)

² Cariye’nin biri İmam Hasan’a (a.s) bir deste gül hediye etti. İmam onu özgür kıldı ve insanların sorusuna cevap olarak bu ayeti okudu.

selam sadece çocuğun büyüğe verdiği bir şey değildir. Allah, Peygamber ve melekler de selam vermektedir. tahiyet¹ (rivayetlerde yer alan İslam adabına müracaat edilmelidir.)

Mesajlar ve Nüktele:

- 1- Birbirinizle duygusal ilişkilerini sıcak tutun.
- 2- İnsanların ihsan ve selamına karşılık vermemek doğru değildir. Onu kabul etmek ve en iyi şekilde karşılamak gerekir. “Ondan daha iyisiyle selam verin”
- 3- Sergi ve hediyelere karşılık vermeyi ertelemeyin. “Selam verildiği zaman... daha iyisiyle selam verin.”
- 4- Daha iyi bir şekilde karşılık vermek, İslam’da müstahap sayılmıştır. “Ondan daha iyisiyle selam verin.”
- 5- İlk önce en iyi şekilde selam vermeye bakın. Eğer mümkün değilse, aynıyla mukabelede bulunun. “Ondan daha iyisiyle selam verin yada aynıyla mukabele edin”
- 6- Savaşta eğer düşman barış önerisinde bulunursa, siz de daha fazla bir rahmet kabul edin yada aynıyla mukabele etmeyi kabullenin. “Ölçü”
- 7- Cevapsız kalan sevaplardan dolayı endişeye kapılmayın. Eğer insanlar karşılık vermezlerse, Allah onun hesabını gereği gibi yapacaktır. O halde siz de insanların duygularını karşılıksız bırakmayın ki Allah sizin de hesabınızı gereği gibi yapar. “Şüphesiz Allah herşeyin hesabını gereği gibi yapandır.”

İslam’da ister tanıdık olsun, ister yabancı, başkalarına selam vermeye teşvik edilmiştir ve cimri kimse selam verme hususunda cimrilik eden kimse olduğu söylenmiştir. Peygamber gördüğü herkese, hatta çocuklara selam veriyordu.

¹ Allah’ın selamı: “+++” (Saffat 79) Peygamber’in selamı: “+++” (En’am 24. ayet) Meleklerin selamı: “+++” (Nahl 32. ayet)

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ
وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا (87)

87. Allah'tan başka ilah yoktur, geleceğinde şüphe olmayan kıyamet günü, sizi mutlaka toplayacaktır. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?

Mesajlar ve Nüktele:

1- Tevhid ve ahiret birbiriyle ilişki içindedir. **“Allah’tan başka ilah yoktur... Sizi mutlaka toplayacaktır.”**

2- Kıyamet herkesin hesap için toplandığı gündür. O halde Allah’ın rızasını elde etme yolunda daha fazla çalışmak ve sadece ona ibadet etmek gerekir.

3- Ahiret hakkındaki bütün deliller ışığında (örneğin Allah’ın adaleti, hikmeti tabiattaki diriliş nişaneleri, kışın öldükten sonraki hayat, bahar, uyku ve uyanıklık, beden hücrelerinin yenilenmesi...) Artık kıyamet hususunda hiçbir şüpheye yer kalmamaktadır. **“Şüphe olmayan”**

4- İnsanın gafleti ne kadar fazla olursa, pedagog da bir o kadar kesin uyarılarda bulunmaktadır. (Ayetteki “*lam*” ve şiddetli te’kidi ifade eden “*nun*” harfi gibi te’kid edatları ile “*la reybe*” - şüphe olmayan- ve “*esdeku minallah bedisen*” - Allah’tan daha doğru sözlü kim olabilir?- gibi ifadeler birer uyarı niteliğindedir.

فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِتْنَةٍ وَاللَّهُ أَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا
أَتُرِيدُونَ أَنْ تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَنْ يُضِلِّ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ
سَبِيلًا (88)

88. Ey Müslümanlar! Münafıklar hakkında iki fırka olmanız da niye? Allah onları, yaptıklarından dolayı baş aşağı etmiştir. Allah'ın saptırdığını siz mi yola getirmek istiyorsunuz? Allah'ın saptırdığı kimseye sen hiç yol bulamayacaksın.

Tefsir:

Mekke'de bir grup zahirde müslüman olmuş, ama hicret etmemişlerdi ve amelde müşriklerle birlikte hareket ediyorlardı. Sonradan hicret edince (belki de casusluk için hicret etmişlerdi) müminler onlar hakkında iki görüşe sahipti. Onlardan bazıları şöyle diyordu: “Tevhid ve ahirete şهادette bulundukları için onlara karşı kardeşçe davranmalıyız.” Bazıları ise hicreti terkettikleri ve kafirlerle işbirliği yaptıkları için onlara karşı olumsuz davranılması gerektiğine inanıyorlardı.

Mesajlar ve Nüktele:

1- Peygamber (s.a.a) gibi bir önderin varlığıyla çeşitli görüşler doğru değildir. **“Size ne olmuş?”**

2- Münafıklara karşı koymak için birlik ve kararlılık içinde olmak gerekir. **“İki fırka olmanız da niye?”**

3- İnsanların zahirine aldanmamak gerekir.

4- Münafıklar gerçekte kafirdir. **“Allah onları baş aşağı etmiştir”** ve küfre yeniden dönmektir.

5- İnsanın itikadi açıdan baş aşağı edilişi ve fikri açıdan çöküşü kendi amelleri sebebiyledir. **“Allah onları yaptıklarından dolayı baş aşağı etmiştir.”**

6- Münafıkları kazanmaya çalışmak, İslami sisteme darbe vurmaktadır. Bu yüzden onlar için saf düşüncelerle, kötü aracılıkta bulunmamak gerekir.

7- Kraldan daha kralcı olmayın. Kendi çöküşü için gerekli hazırlıkları gören kimseye bu kadar acımayın.

“Yaptıklarından dolayı... Siz mi yola getirmek istiyorsunuz?”

8- Allah birilerini saptırınca, sizler neden onlara hidayet etme düşüncesine kapılıyorsunuz? **“Allah’ın saptırdığını siz mi yola getirmek istiyorsunuz?”**

9- Bardağı taşıran son damlasına kadar günah dolunca Allah’ın kahrı da kesinleşmektedir. Yollar kapanmakta ve çöküşe doğru gidilmektedir. Böylece Allah’ın kudreti karşısındaki bütün etkenler, etkisiz hale gelmektedir. **“Allah’ın saptırdığı kimseye sen hiç yol bulamayacaksın.”**

10- Kur’an ayetlerini bir arada yorumlamak gerekir. (Bu ayette hem Allah’ın saptırdığı cümlesi ve hem de Allah’ın saptıracağı cümleleri vardır. Ama **“yaptıklarından dolayı”** cümlesi de yer almıştır. Yani Allah’ın saptırması bizim amellerimiz sebebiyledir.)

وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءَ فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ
أَوْلِيَاءَ حَتَّىٰ يُهَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ
حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا (89)

89. Onlar kendileri küfrettikleri gibi, keşke siz de küfretseniz de eşit olsanız isterler. Allah yolunda hicret etmedikçe onlardan dost edinmeyin. Eğer yüz çevirirlerse onları tutun, bulduğunuz yerde öldürün. Onlardan dost ve yardımcı edinmeyin.

Tefsir:

Nifak ve nifak ehline karşı takınılması gereken tavrın mertebeleri vardır. Bu ayette yer alan şiddetli hükümler Mekke’de olan ve müşriklerle komplolar hususunda işbirliği eden bir grup münafıklar hakkındadır.

Mesajlar ve Nükteler:

1- Münafıklar ve düşmanlar, sizlerin düşünce ve inançlarını istemektedir. **“Siz de küfretseniz... isterler”**

2- İslami toplum münafıklardan temizlenmeli ve onlarla sevgi bağı ve her türlü ilişki kesilmelidir. **“Onlardan dost edinmeyin”**

3- Küfür, şirk ve komplo bölgesinden hicret etmek farzdır. **“Hicret etmedikçe”**

4- Gerçek imanının nişanesi ve zahiri imandan ayrıcalığı Allah yolunda hicret etmektir. **“Allah yolunda hicret etmedikçe”**

5- Münafıkların maddi imkanlarına ve askeri gücüne güvenmemek gerekir. Onların hayali etki ve faydalarından yüz çevirmek gerekir. **“Onlardan dost ve yardımcı edinmeyin.”**

6- Tövbe kapısı her zaman açıktır. **“Hicret etmedikçe”**

7- Her günahın tevbesi o günahı telafi etmektir. Hicreti terketmenin tevbesi ise hicretten başkası değildir. **“Hicret etmedikçe”**

8- Komplocu ve bozguncu münafıklar, kesin bir şekilde idam edilmeli, ezilmeli ve bu iş için de İslami toplum güçlü olmalıdır. **“Onları tutun ve bulduğunuz yerlerde öldürün.”**

9- İslam düşmanlarla savaşta ve bozguncuları takip etmede hiçbir sınır tanımamaktadır. **“Bulduğunuz yerde”**

10- Münafıklarla her türlü kalbi, siyasi, askeri, iktisadi ve kültürel ilişki (bireyin bireyle, toplumun toplumla, bireyin toplumla ve toplumun bireyle) tüm aşamalarındaki ilişkisi İslam'da haramdır.

إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ أَوْ جَاؤُوكُمْ
 حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يُقَاتِلُوكُمْ أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ
 لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتِلُوكُمْ فَإِنْ اعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ وَالْقَوَا
 إِلَيْكُمُ السَّلَامَ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا (90)

90. Ancak, sizinle kendileri arasında anlaşma olan bir millete sığınanlar yahut sizinle savaştan veya kendi milletleriyle savaşmaktan bıkarak size başvuranlar müstesnadır. Allah dileseydi onları üzerinize çullandırırda da sizinle savaşırlandı. Eğer sizden uzak durur, sizinle savaşmaz, size barış teklif ederlerse Allah onlara dokunmanıza izin vermez.

Mesajlar ve Nükteler:

1- Askeri anlaşmalara hatta kafirlerle yaptığınız sözleşmelere ve uluslar arası anlaşmalara saygı göstermek gerekir. **“Sizinle kendileri arasında anlaşma olan”**

2- Savaşlarda tarafsızlık ilanında bulunan kimselere dokunmamak gerekir. **(Sizinle savaştan ve milletleriyle savaştan bıkarak)**

3- Barış amaçlı hedeflere ve ateşkes isteklerine saygı göstermek gerekir. Çünkü islam barış esastır ve savaş istisnai bir boyuta sahiptir. **“Allah dileseydi onları üzerinize çullandırırda da sizinle savaşırlandı... . Allah onlara dokunmanıza izin vermez.”**

4- Hem gurura kapılmamanız ve hem de duygularınızın dengeli olmaları için ilahi kudrete teveccüh etmeniz gerekir. **“Allah dileseydi onları üzerlerinize çullandırırda.”**

5- Müslümanlar öylesine bir güçlü olmalıdırlar ki muhalifler onlara saldırı fikrine bile kapılmamalıdırlar.

“Sizinle savaştan bıkarak”

6- Sadece barış önerisi yeterli değildir. Güven için savaşı terk etmek ve barış teklifinde bulunmak gerekir.

“Sizinle savaşmaz, size barış teklif ederlerse.”

سَتَجِدُونَ آخِرِينَ يُرِيدُونَ أَنْ يَأْمَنُوكُمْ وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ كُلًّا مَا
رُدُّوا إِلَى الْفِتْنَةِ أُرْكَسُوا فِيهَا فَإِنْ لَمْ يَعْتَزِلُوكُمْ وَيُلْقُوا إِلَيْكُمُ السَّلَامَ
وَيَكْفُوا أَيْدِيَهُمْ فَاخْذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأُولَئِكَ
جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مُبِينًا (91)

91. Diğerlerinin de sizden ve kendi milletlerinden güvende olmayı istediklerini göreceksiniz. Ne var ki fitneciliğe her çağırıldıklarında ona can atarlar; eğer sizden uzak durmazlar, barış teklif etmezler ve sizden el çekmezlerse onları yakalayın, bulduğunuz yerde öldürün. İşte onların aleyhlerine size apaçık ferman verdik.

Tefsir:

Bir grup Mekke'li kendi canlarını korumak için Peygamber'in yanına gelerek, münafıkça müslüman oldukları izharında bulunuyorlardı. Mekke'ye döndüklerinde ise kafirlerin işkencesine maruz kalmamak için putperestliğe dönüyorlardı. Bu metotla her iki gruptan da faydalaniyor, her iki grubun da tehlikesinden güvende oluyorlardı. Elbette onların küfre yönelişleri daha fazlaydı.

Mesajlar ve Nükteler:

1- Müslümanlar her türlü düşmanlarını tanımalı ve birinin karşısında uyumlu bir tavrı geliştirmelidirler.

2- Herkesin açıklamalarına güvenmemek gerekir.

3- Münafıklar, sadece rahat bir hayat ve refah içinde yaşama hedefine sahiptirler. **“Güvende olmayı istediklerini.”**

4- Uygun ortam ve şartlar, fertlerin deruni/batını hasletlerini açığa çıkarmaktadır. **“Fitneciliğe çağrıldıklarında ona can atarlar.”**

5- Münafıkların ruhi teveccühü ve kalbi aşkı küfre doğrudur. Ortamı müsaid gördüklerinde hemen ona dalarlar. **“Fitneciliğe çağrıldıklarında.”**

6- Münafıkları tanımanın çok detaylı bir bilgi, araştırma ve bir bilinç gerektirmektedir. **“Bulduğunuz yerde”** (Sekiftumuhum kelimesi kültür, dikkat ve ilim anlamına gelen sekafe kökünden türmüştür.)

7- Müslümanlar her açıdan (fikir, mantık, kudret) kafirlere hakim olmalıdır. **“Aleyhlerine apaçık bir ferman”**

8- İslami devlet eziyet eden, komplocu, münafıkları ezmek ve toplumu tasfiye etmek hususunda tam bir yetki ve velayet sahibidir. **“İşte onların aleyhlerine size apaçık ferman verdik.”**

9- Şiddetli ve ezici tavır islam düzenini ortadan kaldırma hareketinde bulunmaya çalışan münafıklara özgüdür. **“Eğer sizden uzak durmazlar ve sizden el çekmezlerse”**

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَاً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا
خَطَاً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا

فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِّنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا (92)

92. Bir müminin diğer mümini yanlışlık dışında öldürmesi asla caiz değildir. Bir mümini yanlışlıkla öldürenin, bir mümin köleyi azat etmesi ve öldürülenin ailesi bağışlamadıkça, ona diyet ödemesi gerekir. Eğer o mümin, size düşman bir topluluktan ise mümin bir köleyi azat etmek gerekir. Şayet aranızda anlaşma olan bir millettense, ailesine diyet ödemek ve mümin bir köleyi azat etmek gerekir. Bulamayana, Allah tarafından tövbesinin kabulü için, ard arda iki ay oruç tutmak gerekir. Allah bilendir. Hikmet sahibidir.

Tefsir:

- Yıllarca Mekke'de Haris tarafından işkenceye tabi tutulan Hayyaş b. Ebi Rabia adında bir müslüman, müslümanlar Medine'ye hicret ettikten sonra Haris'i Medine'de gördü. Müslüman olduğundan habersiz olduğu için onu işkenceci bir kafir olarak öldürdü. Peygamber bundan haberdar oldu ve bu ayet nazil oldu.

- Diyet ödemenin şu etkileri vardır: 1- Öldürülen kimsenin geriye bıraktıkları için bir merhemdir. 2- Yanlışlıkla öldürmenin bir cezası yoktur denmemesi için insanların küstahlaşmasını önlemektedir. 3- İnsanların canına ve güvenliğe saygıdır. 4- Öldürme sebebiyle ortaya çıkan iktisadi boşluğu doldurmaktır.

- Öldürülen kimsenin bağluları müslümanların düşmanı ise kan parası onlara verilmez. Zira bu iş İslam düşmanlarının mali yapısını güçlendirecektir ve buna engel olmak gerekir. Ayrıca İslam öldürülen müminin kafir ailesiyle ilişkisini kesmiştir. Dolayısıyla bunu telafi etmenin yeri yoktur.

Mesajlar ve Nükteler:

- 1- Suçsuz yere öldürmek İslam'da haramdır.
“Müminin... Öldürmesi asla caiz değildir.”
- 2- Öldürmek imanla uyumlu değildir. **“Müminin... Öldürmesi asla caiz değildir.”**
- 3- Müslümanın canı o kadar saygındır ki hatayla öldürmeyi bile kolayca bağışlamak mümkün değildir.
- 4- Bir müminin kaybını telafi etmek iman sahibi bir insanı azad etmekledir. **“Mümin bir köleyi azad etmek gerekir.”**
- 5- Akrabalarına diyet ödemek bir tür mali ve iktisadi telafi etme türüdür. Bu diyet teslim edilmeli ve ödenmelidir. **“Diyet ödemesi gerekir”**
- 6- Heyecan hallerinde bile duygu ve merhamet unutulmamalıdır. Hatalı insanları affetmek de bir tür sadakadır. **“Ailesi bağışlamadıkça”**
- 7- Köleleri tedrici olarak azad etmek islami programların arasına sıkıştırılmıştır.
- 8- Tam bir diyet ve kan parası, sıradan bir insanın orta geliri ölçüsünce. (Bin misgal altın, yüz deve veya iki yüz inek –el Mizan tefsiri-)
- 9- Özgürlük bir tür hayattır. Dolayısıyla bir insanın hayatı alınca, başka birini özgür bırakmak gerekir. **“Ölçü”**
- 10- Hatalı bir insandan kan parasını kabul etmek, İslami bir sistemde cezanın varlık sembolüdür.

11- Öldürülen kimsenin ailesi, kan parasının malikidir.
“Ailesi bağışlamadıkça onun diyet ödemesi gerekir.”

12- Mümin hata edebilir, dikkat etmesi gerekir.

13- Hata etmek teklifi ortadan kaldırmanın veya cezanın hafiflemesinin ölçülerinden biridir.

14- İslamla savaşılan insana kan parası ve diyet ödemek yasaktır.

15- Tatsız olaylarda ve ağır cezalarda mektebi (ekolü) unutmamak gerekir. **“Mümin bir köle”**

16- Sözleşmenin değeri o kadar yücedir ki bazen kafırı bile müminle aynı sıraya koymaktadır. **“Mümin köleyi azad... Diye ödemesi gerekir.”**

17- Hakkın haklıya ulaşması için herkese diyet vermemek gerekir. **“Ailesine diyet ödemesi gerekir.”**

18- Öldürülen kimsenin dindar akrabalarının cezası hususunda önce köle azad etmek söz konusu edilmiş, sonra kan parası. Öldürülen kimsenin kan parası hususunda ise önce kan parası söz konusu edilmiş, sonra köle azad etmek. Çünkü müslüman olmayanların akrabalarının maddiyata teveccühleri daha çoktur.

19- Ayette diyet miktarı belirtilmemiştir ki Kur'an'ın ve Peygamberlerinin gerçek müfessirlerine (Ehl-i Beyt'ine) ihtiyaç daha çok hissedilsin.

20- İslam ve islamı kanunlarda çıkmaz diye bir şey söz konusu değildir. İslami hükümler asla tatil edilmez, ama hafifletilir. **“Bulamayana”**

21- Cezalar bireylerin mali ve bedensel gücü miktarında olmalıdır. **“Bulamayana”**

22- Ardarda tutulan oruçlar ruhu temizlemek içindir. **“Allah tarafından tövbesi için ardarda iki ay oruç tutmak”**

23- Kan meselesi çok önemlidir ve keffareler bir tür ilahi lütüf ve indirimdir. **“Allah tarafından tövbesinin kabulü için”**

24- İlahi kanunlar, İlmi ve hikmet esasınca ve olayın tüm boyutlarını göz önünde bulundurmak üzeredir. **“Allah bilendir hikmet sahibidir.”**

25- İslam bireylerin iman boyutuna dayanmaktadır. Köle azad etmek ve diyet ödemek görülecek bir husustur. Ama oruç tutmak görülecek bir husus değildir ve bu vesileyle insan dini ve ahlaki vicdanını da hesaba çekmektedir.

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ
اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا (93)

93. Kim bir mümini kasten öldürürse cezası, içinde temelli kalacağı cehennemdir. Allah ona gazâb etmiş, lânetlemiş ve büyük azab hazırlamıştır.

Tefsir:

- Uhud savaşının buhranlı kriz şartlarında, Müslümanlardan biri, cahiliyye dönemindeki şahsi düşmanlığı sebebiyle bir müslümanı öldürdü. Peygamber-i Ekrem (s.a.a) vahy yoluyla bundan haberdar oldu ve Uhud'dan dönerken, Kuba denilen bir yerde müminin öldürülmesine kısıta bulundu, o katilin öldürülmesini emretti ve onun pişmanlığına teveccüh etmedi. (Meğazi, c. 1, s. 304, Peyamberi ve Cihad'dan naklen, s. 327)

- İslam müslümanların canı için ve özellikle de fertlerin can güvenliğini korumaya çok önem vermiştir ve cihatları ve ağır suçları önlemek için, ebedi azap cezasını taktir etmiştir. Bu ayette mümini bilerek öldürmek hususunda

kullanılan tabir, hiçbir günah hususunda ifade edilmemiştir.

Mesajlar ve Nükteler:

1- İslami sistemde hiçbir makam, başkalarını öldürme veya idam etme hakkına sahip değildir. **“Kasten öldürürse”** Ama tağuti sistemlerde, tağutların sloganı şudur: Ben diriltir ve ben öldürürüm.

2- İnsanın değeri doğru düşünce ve inançlarıyladır. **“Mümin”**

3- Ceza hususunda kasten ve bilerek yapılan hataların hesabı ayrıdır. **“Kasten”**¹

4- Öldürme ve kan dökme büyük günahlardan sayılmıştır. **“Cezası cehennemdir”**²

5- Ağır ceza, toplumda fesadı önleyen ve toplumun güvenliğini koruma etkenidir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا
تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ

¹ Ayette geçen, teammüd kelimesi –müteammilen- “Amud ve amd kökünden türemiş olur niyet işlerinin sütunu anlamındadır.

² Rivayetlerde de öldürmenin önemi açıkça ifade edilmiştir ve bu konuda rivayetlerde şu başlıklar göze çarpmaktadır:

- a- Kıyamet günü ilk sorulan şey suçsuz yere öldürmedir.
- b- En isyankar insan, insanı öldüren veya vuran kimsedir.
- c- Öldürmenin günahı yanı sıra öldürülen kimsenin günahı da öldürenin boynuna düşmektedir.
- d- Eğer gök ve yeryüzü bir mümini öldürmeye ortak olursa, yine de hepsi azap görür.
- e- Eğer bütün dünya yok olsa yine de günahsız bir insanın öldürülmesinden daha kolaydır. (Hadisleri için Vesail, c. 19, s. 1 ve sonrasına müracaat ediniz.

الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَانِمٌ كَثِيرَةٌ كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِّن قَبْلُ فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا (94)

94. Ey iman edenler! Allah yolunda yürüdüğünüz vakit, her şeyi iyice anlayın. Size, Müslüman olduğunu bildirene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek: “sen mümin değilsin” demeyin. Allah katında bir çok ganimetler vardır. Evvelce siz de öyleydiniz. Allah size iyilikte bulundu, iyice araştırıp anlayın, Allah işlediklerinizden şüphesiz haberdardır.

Tefsir

- Hayber savaşından sonra Resulullah (s.a.a) Üsame b. Zeyd'i müslümanlardan bir grup ile birlikte Fedek köylerinden birinde bulunan Yahudilere gönderdi ve onları ya İslam'ı kabul etmeye, ya da zimmet şartlarını kabul etmeye davet etti. Mirdas, adında bir yahudi, İslam ordusunun gelişinden haberdar olunca, mal ve ailesini bir dağın eteklerine sakladı, tevhid ve Peygamberi Ekrem'in nübuvvetini ikrar ederek Müslümanları karşılamaya geldi. Üsame onun korkudan İslam izharında bulunduğunu sanarak onu öldürdü ve malını ganimet olarak aldı. Peygamber bir müslümanın öldürülmesine sebep olan bu davranıştan dolayı çok rahatsız oldu.

- Cihadda ganimet elde etmek ve maddi hedefler, İslam'ın kınadığı şeylerdendir. İslam devrimci bir hareket veya kararlılık adına, al el acele teşebbüste bulunmayı ve araştırmadan birini öldürmeyi şiddetle kınamaktadır.

- “Evvelde siz de öyleydiniz” cümlesi hem, “ilk başlangıçta sizler de İslam iddiasında bulunuyordunuz.” sözünü ifade etmektedir, yada, “sizler de cahiliyye

döneminde maddi hedefler ve ganimet elde etmek için savaşıyordunuz” sözü anlamındadır ve islam bütün bu hedefleri ortadan kaldırmıştır.

Mesajlar ve Nükteler:

1- Yolculuklar, hatta askeri yolculuklar bile karışıklık ve acemice hareketlere bahane teşkil etmemektedir. Cephede bile kontrol, tebligat ve hatırlatmalar gerekir. İyice araştırıp anlayın.

2- İslam izharında bulunan kimseyi göğsünüzü açarak kabullenin.

3- Cihad cephesinde gücünüzden kötü istifade de bulunmayın.

4- Başkalarına dini etiketlet yapıştırmak ve kötü zanda bulunmak ve şüpheli kimselere küfür isnad etmek yasaktır.

5- Biz zahire göre hükmetme zorundayız. Fertlerin batınını değil. Eğer sözlerini kabul etmesek bile hemen reddetmemeliyiz.

6- Maddi hedeflerden dolayı başkalarını tekfir etmemek durumundayız. **“Dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek.”**

7- Savaşlarda maddi hedefleri bir kenara bırakın ve cihadın kutsiyetini ganimet talep ederek ortadan kaldırmayın. **“Dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek.”**

8- Hem İddia ortaya atmak ve hem de konuyu reddetmenin bir delile dayanması gerekir. **“Sen müminsin demeyin.”**

9- Dünyevi yönelişler canından geçen savaşçıları da terk etmemektedir.

10- Bir bireyin müslümanlara katılımı, mal ve sermaye artışından daha iyidir. İnsan ve iman asidir; mal ve ganimet değil.

11- Zararı def etmek, menfaat elde etmekten daha önemlidir.

12- Cihaddaki hedeflerin değişim tehlikesi çok önemlidir.

13- Haksız cinayetin zarar ve tehlikesi, düşmanlar tarafından muhtemel nifaktan daha çoktur. İnsanların mal, can ve yüz suyunu koruyan kimseler, ihtiyat ilkesinden ve araştırmaktan geri kalmamalıdır. **“İyice araştırıp anlayın”**

14- Dünya bir ilinek, fani ve çabul geçicidir. **“Dünya hayatının geçici menfaatine”**

15- Dünya hakkında zühd içinde yaşamak mücahid insanın ahlakıdır.

16- Sizler araştırmadan ve korkusuzca adım atmazsanız, Allah da maddi meseleleri halleder. **“Allah katında bir çok ganimetler vardır.”**

17- İlahi mükafatları hatırlamak, dünyayı insanın gözünde küçük kılar.

18- Kötü geçmişi olan bireyler, insanlardan daha üstün bir beklenti içinde olmamalıdır. **“Evvelde siz de öyleydiniz.”**

19- Dünyaya yöneliş cahili bir haslettir.

20- Maddi nimetlerinizi bile Allah’tan isteyin. **“Allah katında bir çok nimetler vardır.”**

21- İnsan fitraten fayda peşindedir. Dolayısıyla bir şekilde temin edilmelidir. Elbette ilahi yoldan temin edilmesi daha iyidir. **“Allah katında bir çok nimetler vardır.”**

22- Kendinizi başkalarının yerine koyun ve öyle hükmedin. Çünkü sizler de bir gün böyleydiniz. **“Evvelde siz de öyleydiniz.”**

23- İnsanları ganimetten alıkoymak için onlara daha çok ganimetleri hatırlatmak gerekir. **“Bir çok ganimet”**

24- Gururlanmayın ki imanınız Allah'tandır. **“Allah size iyilikte bulundu.”**

25- İlahi hidayetler, Allah'ın bizim üzerimizdeki iyiliğidir. **“Allah size iyilikte bulundu”**

26- Nimetler sorumluluk getirir. **“Allah size iyilikte bulundu, iyice araştırıp anlayın.”**

27- Ne saf olun ve ne de bön! Ne kötümser ve ne de kindar olun. **“İyice araştırıp anlayın.”**

28- Günahsız yere dökülen kan söz konusu edildiği için bir ayette iki defa araştırma emri verilmiştir. **“İyice araştırıp anlayın”**

29- Günahsız insanların öldürülmesi için gerekli ortam ve bahanenin olduğu savaş ortamlarında akıllı ve sabırlı olmaya çalışın; duygularla değil. Şüphesiz Allah işlediklerinizden haberdardı. **“Allah işlediklerinizden şüphesiz haberdardır.”**

30- Temiz niyet tek başına yeterli değildir. İhlas üzere yapılan salih amel de gereklidir.

لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ
وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللَّهُ
الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكُلًّا وَعَدَ
اللَّهُ الْحَسَنَىٰ وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا
(95)

95. Müminlerden özür sahibi olanlar dışında oturanlarla malları ve canlarıyla Allah yolunda cihat edenler bir olmaz. Allah, malları ve canlarıyla cihat edenleri derece bakımından oturanlardan üstün kıldı. Gerçi Allah hepsine de güzellik (cennet) vad etmiştir;

ama mücahitleri oturanlardan çok büyük bir ecirle üstün kalmıştır.

Tefsir:

Genelde bu kimseler cihad cephesine gitmemektedir: İmansız münafıklar, korkak Müslümanlar, refah düşkünleri, şüpheciler, himmetsizler ve, “biz mal, beyan, kalem ve duayla savaşçılara dua ediyor ve onları destekliyoruz ama cihad bizler için farz- ı ayn değildir” diyen tevilci kimseler! Bu ayet bu tür tevil edenlerle ilgilidir ve onları eleştirmektedir.

Mesajlar ve Nükteler:

Tefsir

Genelde şu tür insanlar cihat cephesine gitmezler: İmansız münafıklar, korkak Müslümanlar refah düşkünleri, şüphe içinde olanlar, himmetsiz insanlar, “Biz mal, beyan kalem ve dua ile mücahitlere dua ediyor ve onları savunuyoruz. Ama cihat bizim için farz- ı ayn değildir,” diyen kimseler. İşte bu ayet işte bu tür yorumlara kaçan kimselerle ilgilidir. Ve onları eleştirmektedir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Tebliğ ve teşvik metodu aşama aşama olmalıdır. İlk önce, “İa yeste’vî” (“*bir değildirler*”) diye buyurmuş, daha sonra “*mertebece üstün kalmıştır.*”) ve son olarak da “*büyük ecirle üstün kalmıştır*” diye buyurmuştur.)

2- Herkese belli bir şekilde konuşmak gerekir. Kur’an cepheye gitmeyen müminlere, münafıklara, korkaklara, refah düşkünlere farklı şekillerde davranmıştır. (Allah

onların hepsini özürsüz olarak yerlerinde oturanlar) kelimesiyle anmıştır.

3- Cismi açıdan problemi olanlar cihattan muaftırlar. Özürsüz olarak yerlerinde oturanlar¹

4- İslami cihatta hem hedef Allah'tır ve hem de vesile mal ve candır.

5- Her nerede insanların inanmama tehlikesi varsa ısrar ve tekrar gereklidir: *“la yesteri”* (eşit değildir), *“Fezzellellah”* (üstün kılmıştır) derece ve dereceler (sonraki ayette)

6- Her yerde eşitlik adalet değildir. Bazen eşitliğin olmaması adalettir. **“eşit değildir.”**

7- Mali cihad can ile yapılan cihatla bir arada zikredilmiştir. Çünkü mali dayanak olmaksızın cephe zayıflayacaktır. Mal ve canlarıyla

8- İslam ordusunda savunma bütçesi halkın gönüllü yardımlarıyla temin olmaktadır. Mallarıyla

9- Herkesin hizmeti ve çabası saygındır. bazı kimselerin vepheye katılmasıyla başkalarının tüm değerleri yok edilmemelidir. Mücahitlerin üstünlüğüne evet ama başkalarını reddetmeye hayır. Allah hepsine de güzellik vadetmiştir.

10- Herkes hangi makam, mevki ve hizmette bulunursa bulunsun bilmelidir ki ihlas sahibi mücahitlerin hesabı hepsinden yücedir. Allah mücahitleri üstün kılmıştır.

11- Eğer Allah mücahitlere üstünlük vermişse toplum da mücahitler ve şehitler için özel bir hesap tutum ve tercih içinde olmalıdır (elbette mücahit için de yersiz beklentiler olmamalı ve kötü akıbeta duçar olmaması şartıyla.)

¹ Rivayetlerde yer aldığı üzere hastalık sebebiyl esavaşamayanlar ama kalpleri mücahitlerle birlikte olanlar da cihat hususunda onlarla eşittirler. (Tefsir-iş Safi)

12- Ayet farz- 1 kifayeyle ilgilidir. Eğer farz- 1 ayın olsaydı oturanlar suçlular olarak anılırdı.

دَرَجَاتٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا (96)

96. Kendinden dereceler bağışlama ve rahmet vermiştir. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Mücahitlerin oturanlardan üstünlüğü az değildir. Aralarında çok büyük farklar vardır. “dereceler”

2- Farklı tabirler mücahitlerin yüce makamının göstergesidir (eşit değildir, derece, büyük ecir, dereceler, mağfiret, rahmet)

3- İlahi rahmetten faydalanmanın şartı temiz olmaktır. (evvela mağfiret zikredilmiş daha sonra da rahmet)

5- Allah rahmet ve mağfiret sahibidir. Ama o mağfiret ve rahmetten faydalanmanın şartı cepheye gitmek ve cihat etmektir.

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ
قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً
فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا (97)

97. Kendilerine yazık edenlerin canlarını aldıkları zaman onlara: “Ne yaptınız bakalım?” Deyince, “Biz yeryüzünde zavallı kimselerdik” diyecekler, melekler de: “Allah'ın arzı geniş değil miydi? Hicret etseydiniz ya!” Cevabını verecekler. Onların varacakları yer cehennemdir. Orası ne kötü dönülecek yerdir!

Tefsir

Bedir savaşıdan önce Mekke kafirleri şehir halkını Müslümanlarla savaşa çağırıyor ve herkesi katılması için onları tehdit ediyordu. Savaşa katılmayan kimselerin evlerinin yıkılacağını mallarının yağmalanacağını ilan ediyorlardı. Mekke'de oturan ve henüz hicret etmeyen bazı Müslümanlar da canlarının korkusundan kafirlerle birlikte Müslümanlarla savaşmak için gelmişler ve Bedir'de öldürülmüşlerdir. Bu ayet nazil oldu ve küfür diyarında hicreti terk ederek kendilerine zulmeden kimseleri kınadı ve onları suçlu gördü.

Mesajlar ve Nükteler

1- Küfür diyarından hicret etmek farzdır küfür diyarında kalmak ve kafirlerin ordusuna katılmak haramdır. Eğer gücünüz yetiyorsa çevreyi değiştirin aksi taktirde oradan hicret edin ki kınanmayasınız.

2- Hicreti terketme günahının sorgusu her şeyden önce başlamaktadır. **“ne yaptınız bakalım?”**

3- Muhit ve çoğunlun havası insanı etkilemektedir. Amam cebir ve zorlama ölçüsünde değil. O halde insan hicret ederek, çevre ve tarihin cebrini/zorlamasını da kırabilir.

4- Hicreti terk etmek hedef ve inancını kaybetmek insanın kendi kendisine zulmetmesidir, “Eğer rezil olmak itemiyorsan cemaatin rengine bürün” sözü Kur'an'a göre kabul edilir bir söz değildir.

5- Farz olan bir şeyin mukaddemesi de (ön şartları da) farzdır ve kendi eliyle günahın ön şartlarını hazırlayanların hiçbir önsözü ve açıklaması olamaz.

6- Melekler insanların işlerinden haberdardır ve insanlarla irtibat kurmaktadır. **“melekler... ne yaptınız bakalım deyince... diyecekler”**

7- Günah hiçbir şekilde izah edilemez. “**Yeryüzünde zavallı kimselerdik...**”

8- Asıl olan hedef ve inançtır; ev ve hayatı korumak değil! Allah’a ibadet etmektir; vatana tapmak değil!

9- Hicret insanın zayıf bırakılmasını ortadan kaldıran sebeplerden biridir.

10- İlk önce ıslah etmenin ortamını hazırlayın sonra kınayın. Allah yeryüzünü geniş kılmış ve ardından hicret etmeyi terk edeni kınamıştır.

11- Rivayetlerde de yer aldığı üzere yol, sorumluluk, hak ve batılı ayırmayı teşhis edemeyen kimselerdir (Tefsir-i Safi)

Rivayetlerde de yer aldığı üzere her kim dinini korumak için bir adım dahi atacak olursa cennet ehlidir, Muhammed ve İbrahim’in (a.s) arkadaşıdır. (Hz. Muhammed ve İbrahim’in (a.s) arkadaşıdır.) (Tefsir-i Safi)

إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ
حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا (98) فَأُولَٰئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَعْفُوَ عَنْهُمْ
وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا غَفُورًا (99)

98. Çaresiz kalan, yol bulamayan zavallı erkek, kadın ve çocuklar müstesnadırlar.

99. İşte Allah'ın bunları affetmesi umulur. Allah Affedendir, Bağışlayandır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Hakkı tanıyan kimselerin hareket ve çevreyi değiştirme gücü vardır, mustaz’af değildir ve hicreti terk etme konusunda hiç bir özrü yoktur

2- Kafilere geri püskürtmek için hiçbir tedbiri olmayan ve hakka teslimiyet için hiç bir yol bulamayan kimseler mustazaftır ve onlardan teklif kaldırılmıştır (tefsiri Safi İmam Bakır'dan (a.s) naklen)

3- Gerçek özürler kabul edilmiştir; uydurulan özürler ve bahaneler değil.

4- Teklifler fikri ve cismi güç miktarıncadır. Zaruret sınırına kadar bir hicret etmekle mükellefiz.

5- Allah kurtuluş için hiçbir yol bulamayan bozuk kudret ve çevreye müptela olan kimseleri affetmektedir.

6- Hicreti terketmek o kadar nemlidir ki bu insanların bağışlanması şayet (belki) sözülle beyan edilmiştir; kesin bir dille değil. “Allah’ın bunları affetmesi umulur.”

وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاعِمًا كَثِيرًا
وَسَعَةً وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكُهُ
الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (100)

100. Allah yolunda hicret eden kişi, yeryüzünde çok bereketli yer ve genişlik bulur. Evinden, Allah'a ve peygamberine hicret ederek çıkan kimseye ölüm gelirse, onun ecrini vermek Allah'a düşer. Allah bağışlar ve merhamet eder.

Tefsir

Mekke de Müslümanlardan biri hastalandı ve şöyle dedi: “Beni Mekke’den dışarı çıkarın ta ki muhacirlerden biri sayılayım.” Onu Mekke’den dışarı çıkardıklarında yol esnasında öldü ve bu ayet nazil oldu.

Mesajlar ve Nükteler

1- Hicret; kudret, hükümet ve gelişim için ortam hazırlamaktadır. **“Allah yolunda hicret eden kişi yeryüzünde çok bereketli yol ve genişlik bulur.”** İnsan sıkıntı çekmeden kolaylığa erişemez.

2- Hicret niyetiyle, ilk adımla ve evden çıkışla birlikte insan bir takım makamlara ulaşmaktadır. **Evinden çıkan kimse.**

3- Allah ve Resulünün (s.a.a) yolunda yürüyün; ölüm ve hayatınız hususunda endişe etmeyin. **“sonra ölüm gelirse...”**

4- Tüm hicretler mukaddestir; cihat için, ilim tahsil etmek için ve tefrih için yapılan hicretler bu ayetin örnekleridir.

5- Muhacirin sevabı Allah’a kalmıştır ve cennetten daha yücedir. **“Ecrini vermek Allah’a düşer.”**

وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ
الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا
لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا (101)

101. Yolculuk ettiğinizde, kâfirlerin size bir fenalık yapmasından korkarsanız, namazı kısaltmanızda size bir sorumluluk yoktur. Zira kâfirler, size apaçık düşmandırlar.

Tefsir

- Cihat ve hicretten söz edildikten sonra yolcu namazını ele almaktadır.

- Ayette geçen “*ẓerebtum fil arṣi*” sözü yolculuktan kinayedir. Zira yolcu kimse yolculuğu esnasında adeta yeri ayaklarıyla dövmektedir. Kat etmektedir. (Müfredat-i Ragib, zerb)

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

- Kur'an'da bazen vücut (farz) yerine, “sakıncası yoktur” tabiri kullanılmaktadır ki bu ayette onlardan biridir.

- Namazı kısaltmak, korku ile ilgili hususlara özgü değildir. Yolculuklarda da korku ve endişe olduğu için veya namazı kısaltmak kanunun ilk önce korku hususlarında söz konusu edilmiş ve daha sonra her türlü yolculuğa genel kılındığı için “korkarsanız” ifadesi yer almıştır.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Namaz asla tatil edilemez. Ama kısaltılabilir.

2- İlâhi kanunlarda gerçekleri görmek ve elastikiyetli olmak bir ilkedir.

3- Namaz halinde bile düşmandan gafil olmayın. Siyaset, diyanet ibadet ve zekilik birbirinden ayrı değildir. Bir el namaz tekbirine bir elle de savaş silahına uzanmalıdır.

4- Küfür ve iman birbiriyle çelişki halindedir. “**Zira kafirler size apaçık düşmandırlar.**”

5- Bir çok kafirler sizlerle düşmanlık hususunda adeta tek bir güç halindedir. “**düşman**”; düşmanlar değil.

وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ مَّعَكَ وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِن وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَذَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَّيْلَةً وَاحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن كَانَ بِكُمْ أَذًى

مَنْ مَّطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَّرْضَىٰ أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا حِذْرَكُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا (102)

102. Sen içlerinde olup da namazlarını kıldırдыңın zaman, bir kısmı seninle berâber namaza dursun ve silahlarını da yanlarına alsınlar; secdeyi yaptıktan sonra onlar arkanıza geçsinler; kılmayan öbür kısım gelsin, seninle berâber kılsınlar, tedbirli olsunlar, silahlarını alsınlar. Kâfirler, size ansızın bir baskın vermek için, silah ve eşyanızdan ayrılmış bulunmanızı dilerler. Yağmurdan zarar görecekseniz veya hasta olursanız, silahlarınızı bırakmanıza engel yoktur, fakat dikkatli olun. Allah kâfirlere şüphesiz ağır bir azâb hazırlamıştır.

Tefsir

- H. 6. yılda Peygamber bir grupta birlikte Mekke'ye gitmek üzere yola düştü. Hudeybiye bölgesinde Mekke'ye girmesine engel olmak için beraberindeki ikiyüz kişilik bir güçle mevzilenen Halid b. Velid'le karşılaştı. Bilal ezan okudu ve cemaat namazı kılındı. Halid b. Velid bu fırsattan istifade ederek, cemaatle ikinci namazı kılınınca saldırıya geçmek istedi. Bu ayet nazil oldu ve komployu Peygambere haber verdi. Halid bu vahiy mucizesini gördükten sonra Müslüman oldu. (Mecme'ul- Beyan, el-Mizan, Tıbyan ve...)

- Bu namazda birinci grup ilk rekatı bitirdikten sonra ayağa kalkmakta, diğerleri namazı bitirmekte ve cemaat imamı diğer grubun da ikinci rekata yetişsin ve silahla cemaat namazı kılmak için beklemektedir.

Mesajlar ve Nükteler:

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

1- Namaz hiçbir şart altında tatil edilmemekte ve mücahid kimse, namazı terk edememektedir. (bir elde silah, diğer elde maneviyat)

2- Cemaat namazının önemi için cephede düşman karşısında bir rekat dahi olsa kılınması yeterlidir.

3- İki görevin (cihat ve namaz) ortaya çıktığı taktirde birini diğerine feda etmemek gerekir.

4- Uyanık olmak gerekir, hatta namaz bile müslümanları düşman tehlikesinden gafil kılmamalıdır.

5- Önder, vahdet ve ibadetin merkezidir. **“Sen işlerinde olup namazlarını kıldırдың zaman”**

6- İşleri paylaşmak, yardımlaşmak kırıcı işlerden sakınmak, en hassas işlere bile toplumun ülfet ve sevgi nedenidir. (Bu ayette iki rekat cemaat namazı iki grup arasında paylaştırılmış, böylece bir kırgınlık ve ayrıcalığın olması önlenmiş ve herkes hayra ortak olmuştur.)

7- İlahi emirler ihtiyaç ve şartlarla uyumlu olarak çeşitlilik arz etmektedir.

8- Cephede cemaat namazı, hedefe, Allah’a, öndere ve öndere olan aşkın ve değerlere olan bağlılığın nişanesidir.

9- Cephelerde güçlerin yer değiştirmesi bir rekat namaz fasılasında mümkün olmalıdır.

10- Cephelerde ibadi merasimler uzun tutulmamalı ve uyanık olmayı engelleyen işler yasaktır.

11- Cephede namaz vakti her ne kadar uzun olursa, düşmanın saldırıya geçme fırsatı da o kadar çok olur, dolayısıyla daha fazla önlem almak gerekir. (Birinci rekatta silah bulundurmak söz konusu edilmiş ve ikinci rekatta ise sakınmak ve silah!)

12- Allah Peygamberini düşmanların gizli komplo ve oyunlarından haberdar kılmaktadır. (nüzul sebebine teveccühen)

13- İhlas üzere yaptığınız hareket, geri geldiğinde ilahi yardımlara sebep olmaktadır. (Bu ayetin nüzulu ve korku namazının emredilmesi komplolar karşısında ilahi bir yardım mesabesindedir)

14- Düşmanın arzularından haberdar olun. **“dilerler”**

15- İbadet gaflet ve meşguliyet sebebi olmamalıdır.

“eşyanızdan ayrılmış bulunmanızı”

16- Gerçek müslümanlarda gaflet ihtimali zayıftır.

17- Büyük bir uyanıklık içinde askeri ve iktisadi imkanları korumak gerekir. **“Silah ve eşyanızdan”**

18- İslam ümmetinin gafleti kafirlerin müslümanlara ansızın saldırmasına sebep olacaktır. **“Size ansızın bir baskın vermek”**

19- Müslümanların gafletine sebep olanlar, herhangi bir delille bilmeden kafirlerle aynı yolda hareket etmektedir.

20- Müslümanların gafletine sebep olan her türlü ruhsal, iktisadi ve siyasi etkenler (örneğin söylentiler, eksiklikler, akrabaların fakirliği, siyasi oyunları) önlemek gerekir. **“fakat dikkatli olun”**

21- Cephe ve askerlikten muaf olmanın ölçüsü, hastalık ve zarardır.

22- Ezizet ve zararlar iç içe olan yağmur, silahları bırakmanın cevazıdır. Zarar vermeyen yağmurda mücahitler silahlarını yere bırakamaz.

23- Hiçbir durumda mücahid güvenlik araçlarından uzak olmamalıdır. (Hatta eğer silahı yoksa üzerinde bir zırh olmalıdır.) **“Silahlarını alsınlar”**

24- Kafirleri tehdit etmek ve müminleri ümitlendirmek Kur'an'ın metotlarındandır. **“Şüphesiz Allah kafirlere büyük bir azap hazırlamıştır.”**

25- Gelecekte kafirler zillet içine düşeceklerdir. . **“kafirlere şüphesiz büyük bir azap hazırlanmıştır.”**

فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ
فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ
كِتَابًا مَّوْقُوتًا (103)

103. Namazı kıldıktan başka, Allah'ı ayakta iken, otururken, yan yatarken de anın. Emniyete kavuştuğunuzda, namazı gereğince kılın. Namaz şüphesiz, İman edenlere belirli vakitlerde farz kılınmıştır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Korku namazının eksiklikleri Allah'ı anmakla telafi edilmektedir.

2- Namaz ve Allah'ı anmak o kadar önemlidir ki her durumda gerekli ve lazımdır (cephede, hastalıkta. .)

3- Mücahit kimse iman ve Allah'ı zikretme silahına büyük bir ihtiyaç içindedir.

4- Namaz bütün asırlarda ve bütün nesiller için geçerli olan ilahi kesin farzlardandır. İmandan ayrı olmadığı için de rivayetlerde beş vakit namaz farz ve sabit diye tefsir edilmiştir. (Rivayetlerde “mevkut” kelimesi farz ve sabit diye tefsir edilmiştir. (el- Mizan rivayet bahsi) “mevkud” sebat ve devamlılıktan kinayedir. (el Mizan)

5- Korku namazı bir istisnadır. O halde zorunluluk durumu ortadan kalkınca namazı normal bir şekilde kılmak gerekir. **“Emniyete kavuştuğunuzda namazı gereğince kılın.”**

6- Her namazın farz oluşu kendine özgü vaktindedir. (belirli vakitlerde)

7- Namaz için vakit tayini devamlılık ve düzen sembolü; korkuma ve dikkat sebebidir ve bütün bunların hepsi de insanı terbiye eden önemli faktörlerdir.

وَلَا تَهْنُؤْا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِن تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ
 كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا
 حَكِيمًا (104)

104. Düşman milleti kovalamakta gevşeklik göstermeyin. Eğer siz acı çekiyorsanız, şüphesiz onlar da sizin çektiğiniz gibi acı çekiyorlar; oysa siz Allah'tan onların beklemedikleri şeyleri bekliyorsunuz. Allah bilendir, hikmet sahibi olandır.

Tefsir

Uhut savaşından Ebu Sufyan Uhud dağının üzerine çıkarak, “Bizim zaferimiz geçen yıl Bedir savaşındaki yenilgimizin karşılığıdır.” Diye slogan attı. Hz. Muhammed (s.a.a) ashabı ise şöyle dediler: Bizim şehitlerimiz cennette sizin ölüleriniz ise cehennemdedir.” Bunun üzerine onlar şöyle slogan attılar: “İnne lena el-uzza vela uzza lekum” (Şüphesiz bizim Uzzamız vardır ama sizin uzzanız yoktur.) Müslümanlar da onlara şöyle cevap verdiler: “Allah-u Mevlana vela mevla lekum” (Allah bizim mevlamızdır, şüphesiz sizin mevlanız yoktur.) bunun üzerine kafirler sloganlarını değiştirerek Hubel putunun lehine slogan atmaya başladılar: “Uhulu Hubel” (yaşasın Hubel) Müslümanlar ise buna cevap olarak şöyle feryat ettiler: “Allah-u a’la ve ecel” (Allah en yüce ve en uludur.) bu ayet nazil olduktan sonra Peygamber (s.a.a) yaraları bile kapsayacak bir şekilde genel bir seferberlik ilan etti ve böylece bu hareket kafirlerin geri dönüş fikrinden vazgeçmelerini sağladı.

Mesajlar ve Nükteler

1- Müslümanlar güçlü bir ruhuya sahibi olmalı ve geçici yenilgiler onları asla gevşetmemelidir. **“Gevşeklik göstermeyin.”**

2- Savunma durumunda olmak yerine düşmanı takip etme ve saldırı durumunda olun ve bu konuda hiçbir ihmalkarlık göstermeyin. **“Düşman milleti kovalamakta gevşeklik göstermeyin.”**

3- Savaşın bütün gerçekleri ve zararlarına rağmen sizler galipsiniz. Zira savaşta asıl olan kayıplar değildir. Asıl olan ilahi lütuflere ümit içinde olmaktır. **“Allah’tan bekliyorsunuz.”**

4- Müminlerin teselli veren etkenlerden biri de kendi dertlerini başkalarının sıkıntılarıyla karşılaştırması, ilahi yardımlara teveccüh ve ümit ve sahip oldukları bilinçtir. **“Eğer siz acı çekiyorsanız onlar da sizin gibi acı çekiyorlardır.”**

5- Müslümanlar Allah hakkında çeşitli ümitler içindedir. Gaybi yardımlara, zafere, düşmanı korkutmaya, manevi mükafatlara... ümit içindedirler. (ayette de ümit edilen şey belirtilmemiş bu vesileyle her türlü ümidi kapsamayı sağlamıştır.

6- Ümit en büyük hareket manivelası ve mücahitlerin ruhi sermayesidir. Ya şehadet ve saadet, veya zafer.

7- Savaşlardan müminlerin sıkıntısı Allah’ın ilim ve hikmeti çerçevesindedir. **“Allah bilendir ve hikmet sahibi olandır.”**

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ
اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا (105)

105. Doğrusu, insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği gibi hükmedesin diye Kitab'ı sana hak olarak indirdik; hakkı gözet, hainlerden taraf olma.

106. Allah'tan mağfiret dile. Allah bağışlar ve merhamet eder.

Tefsir

- Meşhur kabileye mensup birisi bir hırsızlık yaptı. Bu konu Peygambere iletilince o şahıs günahını evinde yaşayan Lebid adında bir şahsın boynuna attı. İtham edilen şahıs kılıcıyla ona saldırarak bu iddiasını ispat etmesini istedi. Onu sakinleştirdiler ve günahsız olduğunu ispatlamak için bir grubu peygamberin huzuruna gönderdiler. Peygamber (s.a.a) de zahire bakarak ve onların tanıklıkları esasınca gerçek hırsız günahsız bildi ve hırsız haber veren Kutade adlı birisini kınadı ama bu tanıklıklarını yalan bilen Kutade çok rahatsız oldu ve bunun üzerine bu ayet nazil oldu ve Kutade'nin mazlumiyetini, hırsızın ve şahitlerin yalancı tanıklığını ve hilesini açığa çıkardı.

- Bu ayetin nüzul sebebi hakkında şu nakil de kaydedilmiştir: Savaşların birinde Müslümanlardan biri bir zırh çaldı. Rezil olmak üzereyken bir Yahudi'nin evine attı. Ardından bir grubu da kendisinin değil Yahudi'nin hırsız olduğunu yayması hususunda seferber etti. Peygamber zahir esasınca Müslüman'ın günahsız olduğuna hükmetti. Amam bu ayetin nazil olarak itham edilen Yahudi'yi suçsuz kabul etti.

Mesajlar ve Nükteler

1- Kur'anın nüzulü hak esasıncadır. Dolayısıyla hüküm ve yargı da hak esasınca olmalıdır; Partisel grupsal bölgesel ırksal ve çoğunluluk üzere değil.

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

2- Müslüman olmayan kimseler hakkında dahi adalet üzere hükmetmek gerekir. (nüzul sebebine teveccühen

3- Hüküm e yargı peygamberlerin makamındandır. Sadece tebliğ etmek yeterli değildir. Hükümleri icra etmek de bir görevdir.

4- Hain kimseyi savunmak ve himaye etmek yasaktır. Önder olan kimse hain kimsenin gelişim ortamı bulamayacağı bir tavır içinde olmalıdır.

5- İnsanların küfrü kendilerine itham edilmesinin delili olmamalıdır. (nuzül sebebine teveccühen)

6- Ümmetin ve rehberliği/önderliği kitap ve kanunun yanı sıra ilahi yardımlardan da faydalanmaktadır. “Allah’ın sana gösterdiği”

7- Hainler ilahi önderin kendilerini savunmasını ümit etmemelidirler. “hainlerden taraf olma”

8- Kadılık makamında olan kimse kitap ve kanunlar hususunda atam bir bilgi sahibi olmalıdır. “Hükmedersin diye kitabı sana indirdik.”

9- Peygamberin hükmü zahir, bir grubun tanıklığı esasınca birinin masum olduğuna hükmetmesinin kıyamet gününün azabı hususunda hiç bir etkiye sahip değildir. (bir hadiste yer aldığı üzere Allah Resulu (s.a.a) şöyle buyurmuştur: Ben zahire göre hükmederim. Ama eğer haklı değilseniz benim hükmüme güvenerek hi. kimseden bir şey almayın. Aldığınız şey cehennemden bir parçadır.”

10- Hakimin ilmi başkalarının tanıklığından daha önemlidir. **“Allah’ın sana gösterdiği.”**

11- Kur’an yargı ve adaletin temeli ve tüm insanlar arasındaki ilişkilerin esasıdır. **“Kitabı sana indirdik.”**

12- Hain rezil rüsva edilmelidir. (nüzul sebebi esasınca.

13- Allah peygamberini korur ve her türlü komplo ve oyunları ifşa eder.

14- Kanun saygındır ama kanundan kötü istifade edilmeler hususunda köklü bir çözüm bulmak gerekir. Burada ilahi yardımlar çözüm olmuştur.

15- Yargı öyle bir makamdır ki bu makamı üstlenen kimse masum bile olsa yine mağfîret dilemektedir. **“Allah’tan mağfîret dile.”**

16- Bir Yahudi’ye zulmedildiğinde İslam’ın önderi olan şahsın (peygamberin) bir Müslüman’ın kötü kastinden dolayı mağfîret dilemesi İslam’ın övünç duyacağı şeylerdendir.

17- Sizin mağfîret dilemeniz Allah’ın rahmet ve mağfîretinden faydalanmanızdır.

18- Eğer Kur’an peygamberin uydurduğu bir şey olsaydı asla ayetleri Allah Resulüne mağfîret talebinde bulunmayı emretmezdi.

وَأَسْتَغْفِرِ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا (106) وَلَا تُجَادِلْ
عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَافًا أَثِيمًا
(107)

107. Kendilerine hainlik edenlerden yana uğraşmaya kalkma. Allah, hainlikte direnen suçluyu sevmez.

Mesajlar ve Nükteler

1- Hain kimseyi savunmak haram, suça ortak olmak ve hıyanete rızayet göstermektir.

2- İslami hakim mazlumların savunucusu olmalıdır; zalimin koruyucusu değil. **“Hainlik edenlerden yana uğraşmaya kalkma.”**

3- İnsanlara zulüm ve ihanet insanın kendi kendine ihanet etmesidir.¹

4- Ünvanlar, kudretler, tehditler ve kamuoyu... hiç birisi hain kimseyle işbirliğini caiz kılamaz.

5- İslam önderi hainleri tanımalı onların kompolarını bilmeli ve böylece uygun bir tavır geliştirmelidir.

6- Saflık ve bilinçsizlik üzere yapılan küçük hıyanetlerin hesabı fesat çıkaran komplocu hıyanetlerden ayrıdır. Ayette geçen, **“yehtanun” (hainlik edenler), “hevvan” (hainlikte direnen) ve “esim” (suçlu)** kelimeleri sürekli ihanete delalet etmektedir.

7- Hem geçmiş günahlardan dolayı mağfiret dilemek gerekir (önceki ayet) ve hem de gelecekle ilgili uyanık olmak gerekir. **“Uğraşmaya kalkma”**

8- Hıyanet esasınca insanlara sevgisini kesen kimseden Allah'ın sevgisi de kesilir. **“Sevmez.”**

يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَى مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا
(108)

108. Allah'ın razı olmadığı sözü gece kurarlarken, onu, insanlardan gizliyorlar da kendileriyle berâber olan Allah'tan gizlemiyorlar. Allah işlediklerinin hepsini bilmektedir.

¹ zira:

a)İnsanın sefa ve adaletçi ruhunu öldürmektedir.

b)Yarın ayağa kalkacak olan mazlumları mahrum kılmaktır.

c)İnsanın kendisi için ilahi gazap ve cehennemi hazırlamasıdır.

d)Hıyanet toplumu kirletmekte ve bu kirlilik bizzat bizlere de buluşmaktadır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Hain insanlardan gizlenir, ama Allah'tan korkmaz. **“Allah'tan gizlemiyorlar.”**

2- Gece karanlığından istifade etmek ve komplo amaçlı gizli işler hain münafıkların davranış tarzındandır. **“Gece kurarlarken gizliyorlar.”**

3- Takvanın en önemli etkeni Allah'ın bildiğine ve hazır olduğuna iman etmek ve ilminin tüm sözleri ve işleri kapsadığına inanmaktır. **“Kendileriyle beraber olan Allah, işlediklerinin hepsini bilmektedir.”**

4- Allah sadece uzaktan ve bir vasıtayla herkesin yaptığından haberdar değil, sizinledir. Ve yakından sizleri gözetlemektedir. **“Kendileriyle beraber olan Allah”**

5- Bizim sözlerimiz de amellerimizin bir parçasıdır. Ayet uygunsuz sözlerle ilgili olduğu halde, **“işledikleri”** tabiri de yer almıştır.

هَآأَنْتُمْ هَؤُلَاءِ جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَمَنْ يُجَادِلِ اللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا (109)

109. İşte siz dünya hayatında onları savunuyorsunuz ama, kıyamet günü onları Allah'a karşı kim savunacak? Veya onların vekaletini kim üzerine alacaktır?

Tefsir

Bu üç ayette, üç gruba üç uyarıda bulunulmuştur. Ayet hakime şöyle diyor: Dikkatli ol ve hakkın sınırını aşma. **“Allah'ın sana gösterdiği gibi.”**

Haine şöyle demektedir: Allah yaptıklarınızı görmektedir. **“Kendileriyle beraber olan Allah.”**

Hainleri savunanlara ise şöyle demektedir: Sizin çabalarınızın kıyamet günü hiçbir etkisi yoktur. **“Kıyamet günü onları Allah’a karşı kim savunacak.”**

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Hainleri hakkındaki tüm savunmalar geçicidir. Dünyada hain savunulsa da ahiret günü onları kim savunabilir.
- 2- Hainler kendilerini savunan kimselere güvenmemelidir.
- 3- İslami mahkemelerin hükmü sadece dünyada geçerlidir. Ama suçlu kimse işinin hesabını kıyamet gününe göre görmelidir ve o gün yapayalnız kalacaktır.
- 4- Hain kimseleri savunan avukat olmayın. Ve vekalet hakkına aldanmayın.
- 5- Dünyada haklarını alamayan mazlumlar kıyamet günü dayanakları olduğu ve zalimin hesabının görüleceği hedefiyle teselli bulmalıdırlar.

وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا

رَّحِيمًا (110)

110. Kim kötülük işler veya kendine yazık eder de sonra Allah'tan bağışlanma dilerse, Allah'ı mağfiret ve merhamet sahibi olarak bulur.

Tefsir

- “Su” kelimesi Arapça dilinde başkalarına zarar vermek anlamında da kullanılmaktadır. Dolayısıyla ayet hem insanlara zulmü ve hem de insanın kendi kendine zulmünü ele almaktadır.

- Önceki ayette hain ve hainleri savunma kınanmıştı. Burada ise ondan kurtuluş yolu beyan edilmektedir.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Hatalı insanlar için dönüş yolu açıktır. Dolayısıyla irade edecek olanlar ve gûnahtan dönecek olanlar sizlersiniz.

2- İnsan kendisine bir zulmetme hakkın sahip değildir. Can kendi elinde buluna ilahi bir emanettir. **“Kendi aleyhine yapmış olur.”**

3- Kulun gerçek mağfîret dilemesi ile ilahi mağfîret arasında fazla bir uzaklık yoktur. **“Allah’tan bağışlanma dilerse Allah’ı mağfîret sahibi olarak bulur.”**

4- Gerçek tövbe o kadar tatlıdır ki insan ilahi rahmeti kendi içinde hissetmektedir. **“Allah’ı mağfîret ve merhamet sahibi olarak bulur.”**

5- Allah’ı sadece bağışlamakla kalmaz merhamet sahibidir de. **Mağfîret ve merhamet sahibi.”**

وَمَنْ يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُ عَلَى نَفْسِهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا
حَكِيمًا (111)

111. Kim günah işlerse bunu ancak kendi aleyhine yapmış olur. Allah bilendir, hikmet sahibidir.

Tefsir

İlahi kanun sınırlarını aşmaktan ibaret olan günah, kalbin sefasını ruhun takvasını ve adaleti ortadan kaldırmaktadır ve bu en büyük zarardır. Varlık aleminde ve ilahi sünnetlerde insanlara zulmetmenin neticesi er veya geç insanın bizzat kendisine ulaşmaktadır.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Her günahın insanın ruh ve canında direkt bir etkisi vardır. **“Bunu ancak kendi aleyhine yapmış olur.”**

2- İnsan zorlanmış değildir ve günahı kötü iradesiyle ve tercihiyle yapmaktadır. **“Yapmış olur.”**

3- Ruhü kötü etkileyen şey ardından günah getiren kötü niyettir; salt, maksatsız amel değildir. **“Yapmış olur.”**

وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيئًا فَقَدْ احْتَمَلَ بُهْتَانًا
وَإِثْمًا مُبِينًا (112)

112. Kim yanılır veya suç işler de sonra onu bir suçsuzun üzerine atarsa, şüphesiz iftira etmiş, apaçık bir günah yüklenmiş olur. ¹

Tefsir

- Hata sürçme anlamındadır. İlk önce kasıtsız sürçmeler hakkında kullanılıyordu ama zamanla bilinçli veya bilinçsiz yapılan her türlü günaha da hata dendir. Ama “ism” kelimesi sadece kasıtlı günaha denmektedir.

- İftira çok ağır bir günahdır ve imanın erimesine ve adaletin yok olmasına toplumda güven ortamının kalkmasına ve uhrevî azaba sebep olmaktadır. imam sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır: “Suçsuz insana iftirada bulunmak büyük dağlardan daha ağırdır.” İftira ile ilgili rivayetlere müracaat edilsin.

¹ 110. ayette mağfîret dileyen günahkar söz konusu edilmiştir. 111. ayette ne mağfîret dileyen ve nede bu günahını başkasının boynuna atan söz konusu edilmiştir. 112. ayette ise hem günah işleyen ve hem de günahını ikrar edip mağfîret dileyeceğine bu günahını günahsız kimsenin boynuna atan günahkar kimse söz konusu edilmiştir.

Mesajlar ve Nükteler

1- İftira insanların yüz suyuna atılan bir kurşundur. **“Üzerine atarsa”**

2- Günahsız insana iftirada bulunmak hangi soy, mektep yaş ve şartlarda olursa olsun haramdır. **“Bir suçsuzun üzerine atarsa.”**

3- İftirada buluna kimse ağır bir günah yükünü yüklenmiştir. **“Apaçık bir günah yüklenmiş olur.”**

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ هَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ أَنْ يُضِلُّوكَ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَصُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا (113)

113. Eğer sana Allah'ın bol nimeti ve rahmeti olmasaydı, onlardan bir takımı seni sapıtmağa çalışırdı. Halbuki onlar kendilerinden başkasını saptıramazlar, sana da bir zarar vermezler. Allah sana Kitab ve hikmet indirmiş, sana bilmediğini öğretmiştir. Allah'ın sana olan nimeti ne büyüktür.

Tefsir

Bu ayet belki de 105. ayete söz konusu edilen ve peygamberin o tanıklığın zahiri esasınca hüküm verdiği günahsız insana atılan yalan bir iftira ve bir grubun yalan yere tanıklık etmesi macerasıyla ilgilidir. Veya bazılarının dediği gibi peygamberi görmeye gelip, “sana iki şartla biat etmeye hazırız: 1: Putları kendi ellerimizle kırmayalım. 2: Gelecek bir yıl boyunca Uzza putuna ibadet edelim” diyen bir grupla ilgilidir. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu ve bu isteklerini reddetti.

Mesajlar ve Nükteleler

1- Düşmanlar Peygamberin (s.a.a) rehberlik makamı ve onu hataya sevk etmek için de komplo hazırlamakta ve planlar hazırlamaktadırlar. O halde yöneticiler/sorumlular uyanık olmalıdır. **“Seni sapıtmaya çalışırdı.”**

2- Başkalarını saptırmaya karara almak gerçekte insanın kendini saptırmaya karar almasıdır. **“Halbuki onlar kendilerinde başkasını saptıramazlar.”**

3- Allah Kur'anı, **“ve şüphesiz biz onun için koruyucunuz.”** Diyerek sigortaladığı gibi peygamberini de her türlü sapkınlıktan sigortalamaktadır. **“Sana da bir zarar veremezler.”**

4- İlahi öğretim ile kitap ve hikmeti göndermek de ilahi yardım ve lütfün apaçık bir örneği ve peygamberin (s.a.a) ismet sembolüdür.

5- Allah peygamberine gayp ilmini ve sırlarını öğretmektedir. **“Sana bilemediğini öğretmiştir.”**

6- Kur'an ve Peygamberin hakkaniyet nişanelerinden biri de **“Sana bilmediğini öğretmiştir.”** diye buyurmasıdır. Yoksa insan kendi kendisine cahil olduğu isnadında bulunmaz.

7- Allah peygamberin öğretmeni olduğu için öğretmede hiçbir hata ve yanlış olmamaktadır. **“Sana öğretmiştir.”**

8- Beşerin ve hatta Allah resulünün bile ilim çerçevesi sınırlıdır. **“bilmediğini”**

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّنْ جُثَاهُمُ إِلَّا مَن أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ
إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ
نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا (114)

114. Ancak sadaka vermeyi yahut iyilik yapmayı ve insanların arasını düzeltmeyi gözeten kimseler müstesna, onların gizli toplantılarının çoğunda hayır yoktur. Bunları, Allah'ın rızasını kazanmak için yapana büyük ecir vereceğiz.

Mesajlar ve Nükteler

1- Gizlice fısıldaşmak ve toplantı kurmak beğenilir bir tavır değildir. Zira müminler arasında kötü zanna sebep olmaktadır.

2- Görüş belirtmede insaf üzere hareket etmek gerekir. Gizli toplantılarının çoğunda

3- Bazen insanları barıştırmak, hatta bir celese de bile taraflardan her biri ile gizli konuşmayı gerektirmektedir. **“İnsanların arısını düzeltmek.”**

4- Açıkça iyiliği emretmek karşı tarafın utanmasına ve inatçılığına neden olmaktadır. Dolayısıyla gizlice hareket etmek gerekir.

5- İnsanların yüz suyunun korumanın önemi o kadar büyüktür ki doğru olmayan gizli konuşmalar bile halkın yüz suyunu korumak için doğru kabul edilmekte, gizlice sadaka verip iyiliği emretmek çirkin olan gizli toplantıları etkisi altına almaktadır. (çirkinliğini kaldırmaktadır)

6- İşlerin değeri ihlası iledir. **“Allah'ın rızasını kazanmak için”**

7- Her gizli ve mahrem iş ihlasın göstergesi değildir. Belki de bunlar birer komplo ile ve gösterişten ibarettir. **“bunları Allah'ın rızasını kazanmak için yapana.”**

وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ
الْمُؤْمِنِينَ نُؤَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ ۖ وَسَاءَتْ مَصِيرًا (115)

115. Doğru yol kendisine apaçık belli olduktan sonra, Peygamberden ayrılıp, İman edenlerin yolundan başkasına uyan kimseyi, döndüğü yöne döndürür ve onu cehenneme sokarız. Orası ne kötü bir dönüş yeridir!

Tefsir

Hak insan için açıkça ortaya çıktıktan sonra (günahsız insana hırsızlık isnad etme konusunda geçtiği gibi –105. ayet-) insan içine düştüğü rezaletten sonra ya mağfirette bulunur (110. ayette geçti) ya da inatçılık ve isyankarlığa yönelir (ki bu ayette Beşir b. Ebi Rak konusunda tahakkuk etmiş, ayetler nazil olduktan ve rezil rüsva duruma düştükten sonra da tövbe yerine küfre yönelmiştir.)

- Ayette geçen “yuşakık” kelimesi “meşake” kökünden türemiş olup insanın kendisini bir tarafa, Resul-i Ekrem'i de (s.a.a) bir tarafa koyması, bozgunculuğa baş vurması ve bilerek düşmanlık içinde muhalefete kalkışmasıdır.

Mesajlar ve Nükteler:

1- Bazen günah insanı inatçılık ve küfre sürüklemektedir. (Nüzul sebebine teveccihen)

2- Allah Resulü karşısında itaat ve teslimiyet farzdır.

“Peygamber'den ayrılıp”

3- Allah hiç kimseye hüccet ve delil ikame etmeden hiç kimseyi cehenneme göndermez. **“Doğru yol kendisine apaçık belli olduktan sonra.”**

4- Hakkın sesini duymayan veya teşhis etmek gücüne sahip olmayan, musatazaf ve aciz insanların hesabı bilinçli

ve inatçı kimselerin hesabından ayrıdır. **“Peygamberden ayrılıp”**

5- İnsanın çöküşünün ön şartları bizzat kendi elindedir. **“Peygamberden ayrılıp... cehenneme sokarız.”**

6- Gerçek müminlerin yolu dışında her yol cehenneme varır. **“İman edenlerin yolundan başkasına uyan kimseyi ... cehenneme sokarız.”**

7- Allah Resulüne ve İslam ümmetine muhalefetin neticesi Allah’tan gayrisinin velayeti altına girmek ve cehenneme girmektir. **“düştüğü yere döndürür.”**

8- Sapık insanlardan dahi imkanlarını ve nimetlerini esirgememektedir. Herkese seçtiği yola yardımcı olmaktadır. **“Döndüğü yere döndürürüz.”**

9- İslam peygamberi ve müminler tek bir cephede yer almaktadır. **“Peygamberden ayrılıp... iman edenlerin yolu.”**

10- Kıyamette herkes sevdiği ile mahşur olduğu gibi **“Bir şeyi seven kimseyi Allah o sevdiği şeyle haşreder.”** Dünyada da herkes peşinde olduğu şey yolunda yardım görür. Döndüğü yere döndürür.

11- Allah Resulüne (s.a.a) muhalefet ve karşı çıkışın çeşitli türleri vardır: Bütün dini inkar etmek, bir bölümüne iman edip bir bölümüne küfretmek, tahrif, tevîl, şer’i hileler...

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا (116)

116. Allah, kendisine ortak koşulmasını elbette bağışlamaz, bundan başkasını dilediğine bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse derin bir sapıklığa sapmış olur.

Tefsir

Hüccet'ül- İslam ve'l- Müslimin Muhsin Kiraati

Bu ayet az bir farklılıkla bu surede daha öncede (48.) ayette geçmiştir. Terbiye ilgili hususlarda tekrar etmek gerekir.

- Derin bir ruhsal hastalık olan şirkin kökleri kesilmedikçe ahlak ve salih amelin hiç bir faydası yoktur. Tövbe şirkin ilacıdır ve müşrik ilahi rahmet ve affa mazhar olmak için şirk çerçevesinden dışarı çıkmak zorundadır. İlahi mağfiret yolları şunlardır: bağış hayırlı iş büyük günahlardan sakınmak ve tövbe.

3- Müminlerin Emiri Ali (a.) şöyle buyurmuştur: “Bu ayet Kur'anın en ümit verici ayetidir.” (etyeb'ul Beyan, Mecme'ulBEyan'dan naklen)

Mesajlar ve Nmükteler

1- Şirk bağışlanması mümkün olmayan en büyük günahdır. **“Bağışlamaz.”**

2- İnsan ilahi mağfirete oranla korku ve ümit içinde olmalıdır. **“Dilediğini”**

3- Şirk haktan uzaklaşmak hak yoldan sapmak ve her türlü kemalden uzak düşmektir. **“Derin bir sapıklığa”**

إِنْ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا إِنَّا وَإِنْ يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَانًا مَرِيدًا

(117)

117. Onlar Allah'ı bırakıp sadece bir takım dışilerden (tanrıçalardan) istiyorlar. Ancak inatçı şeytandan dilekte bulunuyorlar.

Tefsir

- Önceki ayette Allah-u Teala müşriklerin sapıklık ve delalet içinde olduğunu beyan etmişti bu ayette ise bunun sebebi beyan edilmektedir.

Mekke müşrikleri kendi zanlarında meleklerle tapıyor ve onları Allah'ın kızları olarak adlandırıyordu.

Mesajlar ve Nükteler

1- İlahi olmayan tanrılar ya hayalidir ya da isyankar.

2- Hak mabuddan kaçmanın batıl mabudlara ve şeytana sığınmaktan başka çıkış yolu yoktur.

3- Bütün sapık yollar bir tek yola (şeytana uymaya) ulaşmaktadır. **“Ancak inatçı şeytandan dilekte bulunuyorlar.”**

لَعَنَهُ اللَّهُ وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا (118)
وَلَأُضِلَّنَّهُمْ وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَأُمُرَّتْهُمْ فَلَئِنَّكَ أَذَانُ الْأَنْعَامِ وَلَا تُؤْمَرْتَهُمْ
فَلْيُغَيِّرَنَّ خَلْقَ اللَّهِ وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِّنْ دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ
خُسْرَانًا مُّبِينًا (119)

118- 119. Allah onu (şeytanı) lanetlemiş, o da; “Elbette senin kullarından belli bir pay edineceğim.” Demiştir. Onları mutlaka saptıracağım, muhakkak onlara boş kuruntular kurduracağım, develerin kulaklarını yarmalarını, Allah'ın yarattığını değiştirmelerini emredeceğim” dedi. Kim Allah'ı bırakıp şeytanı dost edinirse şüphesiz açıktan açığa kayba uğramıştır.

Tefsir

Hayvanın kulağını yarmak cahiliye döneminin sapık adetlerindendi. Hayvanın kulağını yarıdıktan sonra ona binmeyi ve kesmeyi ve her türlü istifade etmeyi haram biliyorlardı.

Mesajlar ve Nükteler

1- Bir şeytan insanın çok eski düşmanıdır. Dolayısıyla onun tuzağına düşmemek için dikkatli olun. “edineceğim.”

2- Şeytan insanı saptırmak için son çabasını göstermektedir. (119. ayetin tümü)

Bütün şeytani bozgunculuğun ve mutsuzluğun kökü onun lanetlenmiş oluşudur. **“Allah onu lanetlemiş... ve demiştir ki...**

4- Şeytan herkesi saptıramaz. **“Kullarından belli bir pay.”**

5- Şeytan herkesi bir şekilde yoldan çıkarmaktadır. (saptırmak, bidatı emretmek ve yaratılışı değiştirmek.

6- Uzun arzular şeytanın telkinlerindendir. **“Onlara boş kuruntular kurduracağım.”**

7- Vesveselerin tehlikesi ciddi ve sürekli. Dolayısıyla düşmanımızı tanımalıyız. **“Tekit ifade eden lam edati bütün fiillerin başına getirilmiştir.”**

8- Hurafelere inanmak şeytani telkinler sebebiyledir. **“Develerin kulaklarını yarmalarını”**

9- İlahi yaratışta değişiklik şeytanın işidir.

10- İslam bırakın insanların faydasız oluşuna, hayvanların bile faydasız kalmasına izin vermemektedir. (hurefeler olayına teveccühen)

11- Şeytanın bu iki ayette insanları saptırmak hususundaki ifade ettiği on iki tekit ve vurgu iman sahipleri için ciddi bir uyarı niteliğindedir.

يَعِدُّهُمْ وَمِنْهُمْ وَإِنَّهُمْ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا (120) أُولَٰئِكَ
مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَحِيصًا (121)

120- 121. Şeytan onlara vad ediyor, onları kuruntulara düşürüyor, ancak aldatmak için vaatte bulunuyor. İşte onların varacağı yer cehennemdir. Oradan, kaçacak yer de bulamayacaklardır.

Tefsir

Allah tarafından günahların bağışlanacağı ayeti nazil olunca (Al-i İmran 135. ayet) İblis feryat ederek dostlarını topladı ve şöyle dedi: “İnsanın tövbe etmesiyle bütün zahmetlerimiz boşuna çıkacaktır.” Her birisi bir söz söyledi şeytanlardan biri şöyle dedi: “Onlardan bir tövbe etmeye karar alınca onu arzulara ve vadelere duçar kılarız ki tövbeyi ertelesin.” İblis bundan razı oldu. (bu rivayet Tefsir-i Safi’de yer almıştır)

“Ayette geçen “mehiz” kelimesi “hayz” kökünden türemiş olup sarfı nazar etmek, vazgeçmek ve dönüş yolu anlamındadır. (Sihah’ul Lugat)

Mesajlar ve Nükteler

1- Hem Allah ve hem de Şeytan vadedmiştir, lakin ilahi vade doğrudur. “Allah sözünden caymaz.” Şeytanın vaatleri ise yalan ve aldatmacadır. **“Şeytan ancak aldatmak için vaatte bulunuyor.”**

2- Şeytanın vaatlerinin nişanesi dar görüşlülük ve fesattır. (Başka bir ayette şöyle yer almıştır:) **“Şeytan sizlere fakirliği vadeder ve kötülüğü emreder.”**

3- Başkalarına hatta çocuklarına bile yalan vaatte bulunanlar şeytani bir iş yapmaktadırlar. **“Ancak aldatmak için vaadde bulunuyor.”**

4- Arzulara bağlanmak şeytanın aldatış tuzacağına düşmektir. Şeytan onlar vadediyor ve onları kuruntulara düşürüyor.

5- Dünyanın tüm tatsızlıklarından kaçmak mümkündür. Ama ahiret azabından kaçmak mümkün değildir. **“Orada kaçacak yerde bulamayacaklardır.”**

6- Cehennem bir grubu için kalıcı ve bedi bir yerdir. **“İşte onların varacağı yer cehennemdir.”**

7- Ahirette geri dönüş yoktur. O halde dünyanda gitmeden önce kötülüklerden geri dönün. **“Bulamayacaklardır.”**

8- Cezalandırılmakla tehdit edilmek fesadı önlemenin yollarından biridir. **“İşte onların varacağı yer cehennemdir.”**

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا

(122)

122. İman edip yararlı işler yapanları, Allah'ın gerçek bir sözü olarak, içinde temelli ve ebedi kalacakları, içinden ırmaklar akan cennetlere koyacağız. Allah'tan daha doğru sözlü kim vardır?

Mesajlar ve Nükteleler

İman amelden ayrı değildir. İman edip yararlı işler yapanlar.

2- Eğer bütün ameller salih olsaydı işler kendiliğinden düzene girerdi. **“Hayırlı işler yapanlar.”**

3- Tehdidin yanı sıra teşvikte bulunmak Kur'anın pedagojik metotlarından biridir. **“Önceki ayet tehdit burada ise teşvik söz konusudur.”**

4- İlahi vaad O'nun mukaddes müktedir ve mustağni olan zatındandır. **“Cennetlere koyacağız.”** Ama

başkalarının yalan vaatleri ya cehaletten ve ihtiyaçtan veya acizlik ve zayıflıktan kaynaklanmaktadır.

5- Şeytanın yalan vaatleri ile Allah'ın doğru vaatlerini mukayese ederek ilahi vaatlere bağlanmak gerekir. **“Allah'tan daha doğru sözlü.”**

6- Dünyevi lezetler iki endişe ve panik arasındadır: Elde etmek ve kaybetmek. Cennet nimetleri ebedidir. **“Temelli ve ebedi kalaakları.”**

لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ وَلَا
يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا (123)

123. Bu, sizin kuruntularınıza ve Kitab ehlinin kuruntularına göre değildir. Kim fenalık yaparsa cezasını görür, kendisine Allah'tan başka ne dost ve ne de yardımcı bulur.

Tefsir

- Müslümanlar Peygamebrin Hatemiyeti (son Peygamebr oluşu) ve üğmmetlerin en iyisi olmakla kıvanç duymaktadırlar. **“Siz en hayırlı ümmetsiniz.”**¹ Kitap ehli de kendi geçmişiyle övünüyor ve şöyle diyorlardı: Sayılı günler dışında ateşyde olmayacağız.² bu ayet he riki grubun zannını düzeltmek için nazil olmuş ve ölçünün amel olduğunu beyan etmiştir.

Önceki iki ayette kuruntular şeytandan bilinmiş bu ayette ise arzu ve kuruntular reddedilmiştir.

“Yucze bihi” (ceasını görür) tabiri ya dünyevi ya uhrevi ya da her iki alemin cezasını kapsamaktadır. Rivayetlerde

¹ Al-i İmsan Suresi 110. ayet

² Bakara suresi 80. ayet

yer aldığı üzere müminin suçlarının cezası dünyevi ve berzahi zorluklar ve musibetlerdir. (etyeb'ul Beyan)

Mesajlar ve Nükteler

1- Temelsiz arzu ve hayallerden sakının; onların hiçbir etkenliği yoktur. **“Sizin kuruntularına göre değildir.”**

2- Her grup ve sınıfta ayrıcalık isteyen ve çok beklentisi bulunan kimseler bulunmaktadır. **“Sizin kuruntularınıza ve kitap ehlinin kuruntularına.”**

3- Söz ve hakemlik hususunda insaf üzere hareket edin. **“Sizin kuruntularınıza ve kitap ehlinin kuruntularına.”**

4- Kınamada veya ayıpları kaldırmada önce kendisinizden başlayın. **“Sizin kuruntularınıza ve kitap ehlinin kuruntularına göre değildir.”**

5- Yerinde kararlılık içinde olmak ve boş ayrıcalıklar karşısında direnmek en iyi pedagojik metotlardan biridir. **“Kuruntularınıza göre değildir.”**

6- İslam gerçekler üzere kurulmuştur. Fertlerin hayal ve arzuları üzere değildir. **“Kuruntularına göre değil.”**

Batıl kimden ve hangi mektepten olursa olsun yok olucudur.

7- Allah adildir, mükafat ve cezası da amel esasıncadır. **“Yararlı işler yapanlar.”**

8- Vahiy mektebinde herkes kanun karşısında eşittir. **“İşler yapanlar.”** (isim ve amblemden kötü istifade etmek ve ayrıcalık dilemek yasaklanmıştır.)

9- Önemli olan slogan değildir ameldir; ilişkiler değil kurallardır. **“İşler yapanlar”**

10- Semavi önderlerden gereksiz beklentiler içinde olmayın. (Bazı Müslümanlar Allah Resulunun Müslümanlar ile kitap ehlinin tartışmalarında sürekli

Müslümanlardan yana tavır koymasını bekliyordu. (El-Mizan Tefsiri) Ama önemli olan savunmak değil adalettir.

11- Suçlu insana had uygulamak hususunda aracılık ve şefaet yasaklanmıştır. **“Cezasını görür.”**

12- Günahkar insan dünyada kırbaç ve hadler ile ahirette ise cehennem azabıyla cezalandırılır. **“Cezasını görür ve ne de... bulur.”**

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ
يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا (124)

124. Erkek veya kadın, mümin olarak, kim yararlı işler işlerse, işte onlar cennete girerler, kendilerine zerre kadar zulmedilmez.

Tefsir

- Ayette yer alan “Nekir” kelimesi güya galamaktan alınmıştır ve adeta galamış gibi duran hurma çekirdeğinin çukuruna denmektedir.

- Önceki ayette “kim fenalık yaparsa” ifadesi vardı, burada ise “kim yararlı işler ilerse” ifadesi vardır. Cezası ve mükafat her ikisi de amel esasıdır.

Mesajlar ve Nükteler:

1- Cennete girişin yegane faktörü iman ve ameldir; ırk, iddialar ve arzular değil (ki önceki ayette de ifade edilmiştir)

2- Tüm ırklar, renkler, milletler ve sınıflar, Allah’ın lütfünden nasiplenme hususunda eşittirler. **“Kim işlerse”**

3- Kadın ve erkek manevi kemallere ulaşma hususunda eşittir. **“Erkek veya kadın”** ve bir grup yahudi ve Hristiyanların inancının tam tersi söz konusudur. (Tefsir-i Furkan)

4- İman amellerin kabul şartıdır. İmansız insanların hizmetleri bu dünyada telafı edilir ve uhrevi bir delile sahip değildir.

5- Salih işlerden bir kısmını yaptığınız takdirde cenneti ümit ediniz. Çünkü kemal sonsuzdur, insanın kazanma gücü ise sınırlıdır.

6- İyi işler işleyen müminin mükafatı cennettir. ¹

7- İyi işler her ne kadar az ve öz olsa değer taşır.

“Kendilerine zerre kadar zulmedilmez”

وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ
إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا (125)

125. İyilik yaparak kendisini Allah'a teslim edip, hakka yönelen İbrahim'in dinine uyandan, din bakımından daha iyi kim olabilir? Allah İbrahim'i dost edinmişti.

Tefsir:

- Önceki iki ayette asıl olanın, İslam veya Hıristiyanlığa mensup olmanın değil amel olduğu belirtilmiştir. Bu ayet bütün dinlerin ve inançların eşit olduğu vehmine kapılmayı önlemek için beyan edilmiştir.

- Hanif: Sapık yoldan hakka yönelen kimse demektir. Cenif ise tam tersine, haktan batıla meyleden kimse demektir.

- Halil kelimesi ise “hullet” (hüccet vezninde) kökünden türemiş olup, dostluk anlamındadır veya “helet” (zerebet vezninde) kökünden türemiş olup ihtiyaç

¹ Bu ayette cennet ve Nahl suresi 97. ayette ise bunun yanısıra tertemiz hayat beyan edilmiştir: “+++”

anlamındadır. Ama birinci anlam daha uygundur. (Tefsir-i Numune)

Mesajlar ve Nükteleler:

1- Mektep; iman **“kendisini Allah’a teslim edip”** ve amel **“iyilik yaparak”** esası üzere kuruludur ve her biri diğeri olmaksızın eksiktir.

2- İlahi bir yüze sahip olanlar, üstün olanlardır. Çünkü Allah-u Teala şöyle buyurmuştur: **“O’ndan başka ilah yoktur. O’ndan başka her şey yok olacaktır.”**¹ (Etyeb’ul- Beyan’dan naklen)

3- Tüm işlerde ilahi tavır takınma gerçek dindarlığın göstergesidir. **“Kendisini Allah’a teslim edip”**

Bilinmesi gerekir ki teslim rızadan daha üstündür. Çünkü razı olan insan kendisini bir kimse olarak kabul etmektedir. Ama teslimde ise insan Allah karşısında kendisi için hiçbir değer tanımamaktadır. (Etyeb’ul- Beyan)

- İslam Peygamberi de (s.a.a) İbrahim’e tabidir. (Nahl suresi, 123. ayette şöyle buyurulmuştur: **“Şimdi sana, ‘İbrahim’in dinine uy’ diye vahyettik.”**

- İbrahim Halilullah’tır ve Muhammed ise Habibullah’tır. (Dur’ul- Mensur, c. 2, s. 230’da yer alan rivayetler)

- Rivayetler esasınca İbrahim Halilullah’ın makamı, çok secdeleri, fakirlere yedirmesi, gece namazı, fakiri reddetmemek ve misafirperverliği sebebiyledir.

¹ Kasas suresi, 88. ayet

وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطًا
(126)

126. Göklerde olanlar da, yerde olanlar da Allah'ındır. Allah her şeyi kuşatır.

Mesajlar ve Nükteler:

1- Herşey Allah'tan olduğu için sadece onun hikmete dayalı iradesi karşısında teslim olmak gerekir. (önceki ayete işaretler: **“Kendisini Allah’ta teslim edip”**)

2- İbrahim’in dost olarak seçimi bir ihtiyaç sebebiyle değildir. **“Göklerde olan dağ Allah’ındır.”**

3- Kamil bir ilim ve ihatayla birlikte olan mutlak malikiyet Allah’a mahsustur.

4- Allah’ın tam bir ihatası vardır. Kahr ve boyun eğdirme ihatası, ilim ve tedbir ihatası, yaratış ve değiştiriş ihatası.

وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فِي
الْكِتَابِ فِي يَتَامَى النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ
أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ وَالْمُسْتَضَعْفِينَ مِنَ الْوِلْدَانِ وَأَنْ تَقُومُوا لِلْيَتَامَى
بِالْقِسْطِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا (127)

127. Kadınlar hakkında senden fetva isterler, de ki: **“Onlar hakkında fetvayı size Allah veriyor: “Bu fetva, kendilerine yazılan şeyi vermediğiniz ve kendileriyle evlenmeyi arzuladığınız yetim kadınlara ve bir de zavallı çocuklara ve yetimlere doğrulukla bakmanız hususunda Kitapta size okunandır.” Ne iyilik yaparsanız Allah onu şüphesiz bilir.**

“”¹ 2

Mesajlar ve Nükteler

1- Kadının hakkını savunmak ve onu kurtarmak için ilahi öndere sürekli birbiri ardınca soru sormak gerekir.

“Senden fetva isterler”

2- Kadınları, çocukları ve yetimleri bir arada savunmak tarih boyunca onlara yapılan zulmün nişanesidir.

3- Kadın haklarını savunmak Allah’ın tartışılmaz fetvasıdır. **“de ki onlar hakkında fetvayı size Allah veriyor”**

4- Cahili sünnetleri apaçık fetvalarla kırmak gerekir. Eğer peygamberin fetvasına bir şey gelecek olursa o halde, “Allah fetva vermiştir” demek gerekir. **“De ki onlar hakkında fetvayı size Allah veriyor.”**

5- Allah Resulünün cevapları şüphesiz Allah’ın fetvalarıdır. **“Deki onlar hakkında fetvayı size Allah veriyor.”**

6- Cahili düşünceler esasınca kadınları mirastan mahrum kılmayın. **“Kendilerine yazılan şeyi vermediğiniz”**

7- Yetim kızlarla evlenme hususunda isteksiz davranmak onları mirastan mahrum kılma sırasında yer almıştır. **“ve arzuladığınız...”** Aynı şekilde kızın miras payına sahip olmak için onlarla evliliğe rağbet göstermekte yetim kızlara bir tür zulümdür. (“terğebun” cümlesi bazen istekli olmak ve bazen de isteksiz olmak anlamındadır.)

8- Allah kadınları malik bilmiş ve kendileri için miras payı taktir etmiştir. **“Kendilerine yazılan”**

¹ Nisa suresinin başında geçti, 1- 3. ayetler

² Onlar erkek çocuklar savaştığı için sadece onların miras alması gerektiğine inanıyorlardı.

9- Yetime karşı adil bir şekilde davranmak hayırlı işin en iyi örneğidir. **“Ne iyilik yaparsanız”**

10- Sizin toplumdaki mahrumları savunmanız ve onlara hizmet etmeniz asla unutulmaz. **“Allah onu şüphesiz bilir.”**

11- İslam toplumu yetimler arasında adaleti uygulamak için kıyam etmelidir. **“Yetimlere doğrulukla bakmanız.”**

وَأِنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُورًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُحْضِرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا (128)

128. Eğer kadın, kocasının serkeşliğinden veya aldırışsızlığından endişe ederse, aralarında anlaşmaya çalışmalarında kendilerine bir engel yoktur. Anlaşmak daha hayırlıdır. Nefisler kıskançlığa meyyaldir. Eğer iyi davranır ve haksızlıktan yakınırsanız bilin ki, Allah işlediklerinizden şüphesiz haberdardır.

Tefsir:

Rafi' b. Hudeyc'in iki eşi vardı. Birisi yaşlı diğeri ise genç idi. Rafi' yaşlı olan eşini bir takım ihtilaflar sebebiyle boşadı ve iddesi daha dolmadan ona şöyle dedi: “Eğer hazır olursan şu şartla seninle barışırım ki eğer genç eşimi senden öne geçirirsem sabredeceksin, aksi taktirde iddet müddetin bittikten sonra birbirimizden ayrılacağız.” Bunun üzerine yaşlı kadın barışı kabul etti. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu.

- Ayette geçen “nuşuz” kelimesi “neşz” kelimesinden türemiş olup yüksek yer anlamındadır ve tuğyan anlamını

ifade etmektedir. 34. ayette de kadının serkeşliğinden ve aldırışsızlığından söz edilmişti. “Onların serkeşliğinden endişe ederseniz” Burada ise erkeğin serkeşliğinden ve aldırışsızlığından söz edilmektedir.

- Ayette yer alan “şuhhe” kelimesi ise kadında güzel elbise giymemek ve süslenmeyi terk etmek anlamındadır. Erkekte ise mehriye ve nafakayı ödememek ve ilgi göstermemek anlamındadır.

Mesajlar ve Nükteler:

1- Gerçek tedavi olay vaki olmadan önce olmalıdır. **“Endişe ederse.”**

2- Ailevi meselelerde ilk aşama eşler arasındaki ıslahın ilk aşamasında başkaların müdahalesi olmamalıdır. Eğer bu fada etmezse başkaları müdahale etmelidir. Aralarında anlaşmaya çalışmalarında.

3- Aile düzenin hakkı kadının şahsi hakkından öncedir ve bu sistemi korumak için kadının şahsi hakkından vazgeçmesi daha iyidir. “sulh” kelimesinin anlamı dikkat ve incelikten sarf- ı nazar etmektir.

4- Daha üstün bir maslahata ulaşmak ve aile ortamını güvenli kılmak için bir haktan vazgeçmenin bir sakıncası yoktur. **“Bir engel yoktur.”**

5- Eşin eşten nasibi affedilebilecek bir haktır ve değişmesi mümkün olmayan ilahi bir hüküm değildir.

6- Barış sürekli mal ödemekle değildir. Bazen haktan vazgeçmek ve barış için ortamı saptamakla da gerçekleşir.

7- Erkeğin şehvi arzularından el çekmesi ve iki eş arasında adalete riayet etmek takva ihsanın örneklerindendir.

8- Bir çok ailelerde dağılmanın sebebi dar görüşlülük insanı çepeçevre saran dar görüşlülük cimrilik ve ihtirastır. **“Nefisler kıskançlığa meyyaldır.”**

9- Hem kendi hakkından el çekmek ve hem de eşine iyilik ihsan ve takva esasınca davranmak tümüyle Allah'ın huzurundadır. **“Allah işlediklerinizden şüphesiz haberdardır.”**

وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمِيلِ فَتَدْرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا (129)

129. Adil hareket etmeye ne kadar uğraşsanız, kadınlar arasında eşitlik yapamazsınız, bari bir tarafa kalben tamamen meyletmeyin ki diğerini askıdaymış gibi bırakmış olmayasınız. İşleri düzeltir ve haksızlıktan sakınırsanız bilin ki Allah şüphesiz bağışlar ve merhamet eder.

Mesajlar ve Nükteler

1- Semavi kanunun fıtratla bir çelişkisi yoktur. İnsan güzel ve genç bir eşe yaşlı eşinden daha fazla ilgi duyar dolayısıyla adalet emri sadece onlara karşı davranış hususundadır. Kalbi ilgi ve alaka ile ilgili değil. “Eşitlik yapamazsınız.” Kalbi adalet mümkün değilse amelde adil olmak gerekir. *“Bir şey tümüyle de dilemezse tümüyle de terk edilmemelidir.*

2- İslam'da gücü aşan bir teklif söz konusu değildir. İnsan sevgi hususunda adaletle güç yediremez ama davranışlarda adil olabilir.¹

¹ Rivayetlerde şöyle yer almıştır: Ali (a.s) bir gün bir eşine ait olan günde başka bir eşinin evinde abdest almıyordu. İslam Peygamberi (s.a.a) vefat eşiğinde, hastalık günlerinde bile hasta yatağını adaletle rivayet etmiş olmak için eşlerinin odasına naklediyordu. Muaz bin Cebel'in veba sebebiyle ölen iki eşi vardı. Muaz adaletsizlikten

3- Kadını teklifsiz ve belirsizlik içinde bırakmak haramdır. “Askıya alınmış gibi bırakmayın.”

4- Barış ve takva ile hem geçmiş zaafılar bağışlanmışır ve hem de bugünkü bilinçsiz gafletler.

وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِّنْ سَعَتِهِ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا

(130)

130. Ayrırlırlarsa, Allah her birini nimetinin genişliğiyle yoksulluktan kurtarır, Allah her şeyi kaplayandır. Hikmet sahibidir.

Mesajlar ve Nükteler

1- İslam hükümlerinde çıkmaz diye bir şey yoktur. (Hristiyanlığın tam aksine) eğer af, barış, hadleri icra etmek ve uyarılar etkisiz olursa boşanma imkanı mevcuttur.

2- Hayatta problem ortaya çıkarsa ümitsiz olmamak gerekir. Sadece yolu değiştirmek icap eder. **“Birbirinden ayrırlırlarsa Allah zenginleştirir.”**

3- İlk adım barış ve takvadır (önceki ayet) son adım ise ayrılık ve boşanmadır.

4- Boşanma her yerde kötü değildir. Bazen insanın yolunu açar. Aksi taktirde intihar inziva ve gayr-i meşru ilişkilere sebep olur. Boşanma; ümit tevekkül yeninden ve hayatını kurmayı müjdelemektedir.

5- Kadın ve erkek akıllıca karar almada ve Allah’ın rahmetini cezbetmede eşittirler. **“Ayrırlırlarsa... her birini...”**

sakınmak için onları defetme hususunda bıl kura çekti. (Tefsiri Numune Tıbyan’dannaklen.)

6- Allah problemleri halletmeyi üstüne almıştır. **“Allah her birini nimetinin genişliğiyle yoksulluktan kurtarır.**

7- Hayatın genişleme yolu herkes için belli bir şekilde gerçekleşmektedir. Ya evlilikle **“fakir iseler Allah onları zengin kılar.”** Veya boşanma ile **“Ayrırlarsa Allah her birini nimetinin genişliğiyle yoksulluktan kuratır.** “burada görevin ne olduğuna bakmak gerekir. Ne evlilikten korkmak gerekir. –Çünkü Allah zengin kılacağını vadetmiştir- ve ne de boşanmadan –Çünkü Allah orada da rızkını genişleteceğinden vadetmiştir. - **“yoksulluktan kurtarır.”**

8- Allah'ın mustağni ve zengin kışı . ok boyutludur. (evlilik nafaka ve nefisler)

9- Rızık Allah'ın elindedir. **“Allah her şeyi kaplayandır ve hikmet sahibidir.”**

10- İlahi lutuf hikmet esasıncadır. **“Allah her şeye kaplayandır ve hikmet sahibidir.”**

وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا
الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلّٰهِ مَا فِي
السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا (131)

131. Göklerde olanlar da, yerde olanlar da Allah'ındır. And olsun ki, sizden önce Kitab verilenlere ve size, Allah'tan sakınmanızı tavsiye ettik. Küfrederseniz bilin ki, göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Allah sınırsız zengindir ve övgüye layıktır.

Tefsir

Bu ayette iki defa ve sonraki ayette ise bir defa **“göklerde olanlar Allah’ındır...”** cümlesi beyan edilmiştir. Ve bu olayın itikadi rolünün önemi sebebiyledir. Böylece insan Allah’ı bireyleri (ister evlilikte ve isterse de boşamada müstağni kılma hususundaki vaadlerini yerine getirmesinde güçlü ve kadir olarak tanımasıdır.

Mesajlar ve Nükteler

1- İlahi kudret ve malikiyet vaadlerinin icra garantisidir. **Göklerde olan Allah’ındır.”¹**

2- Allah ganidir. Yer ve göklerin malikiyetine sahip olmakla kulların ibadet ve imanına hiçbir ihtiyacı yoktur. ²

3- Bütün insanlar tehlike ile karşı karşıyadır ve dolayısıyla uyarı ve tavsiyelere muhtaç durumdadır. **“Tavsiye ettik... sizden önce kitap verilenlere ve size”** Takva ve sakınma tavsiyesi bütün peygamberlerin yaptığı bir tavsiyedir. Bütün dinlerde bu tavsiyenin tekrar edilişi pedagojik çok önemli bir ilkeden kaynaklanmaktadır. **“Sizden önce kitap verilenlere.”**

¹ Göklerde olan Allah’ındır cümlesini tekrar etmek bir hikmete dayanmaktadır ve batıl bir düşüncüyü reddetmektedir. Böylece hiç kimse Allah’ın boşanmış eşlere kifayet edemeyeceği zannına kapılmazveya takvanın emredilmesinin Allah’a bir faydasının olduğunu düşünmez. Veya Allah’ın insanları korumak mecburiyetinde olduğu tasavvur edilmez. Çünkü göklerde ve yerde olan her şey Allah’ındır. Eğer o isterse sizleri götürür ve yerinimze başkalarını geçirir. (sonraki ayete: **Allah dilerse sizi yoke der başkalarını getirir.**)

² Nehe’ul Belağa 193. Hutbede şöyle yer almıştır: NE günah işleyenlerin günahı ona zarar verir ve ne de ibadet edenlerin vîbadeti ona bri fayda verebilir.

5- Hikmet, kudret ve malikiyeti olan kimse kanun yasama ve tavsiyede bulunma hakkına da sahiptir. **“Gökte olan her şey Allah’ındır. İnsana tavsiyede bulunduk.”**

5- Göklerin ve yerin maliki olan Allah’tan sakınmak gerekir; başkasından değil. **“göklerde olan Allah’ındır... Allah’tan korkun.”**

6- Takvasızlık küfürle eşit durumdadır. **“Allah’tan sakınmanızı... küfrederseniz.”** Takvasızlık küfre ortam hazırlar.

7- Allah mutlak ihtiyaçsız olduğu için sadece onu övmek gerekir. **“Allah sınırsız zengindir. Ve övgüye layıktır.**

وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيلًا (132)

132. Göklerde olanlar da yerde olanlar da Allah'ındır. Vekil olarak Allah yeter.

Mesaj

Göklerin ve yerin maliki olan kimseyi vekil edinin

اِنْ يَشَاْ يُذْهِبْكُمْ اَيُّهَا النَّاسُ وَيَاْتِ بِآخَرِيْنَ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى ذٰلِكَ

قَدِيْرًا (133)

133. Ey insanlar! Allah dilerse sizi yok eder, başkalarını getirir, O, buna kadirdir.

Tefsir

Bu ayet nazil olunca Allah Resulu (s. . a) mübarek elini Selmani Farisi’nin sırtına buyurdu ve şöyle buyurdu: “Bu grup İranlılardır.” (Acem, Fars)

Mesaj

Sahip olduğunu imkan ve konumlar sürekli değildir. Allah'ın iradesine bağlıdır ve dolayısıyla gurura kapılmamanız gerekir.

مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا بَصِيرًا (134)

134. Dünya nimetini kim isterse, bilsin ki, dünyanın ve ahiretin nimeti Allah'ın katındadır. Allah ışıtır ve görür.

Tefsir

Allah'tan dünya ve ahireti isteyebilenler ve her iki alemin nimetlerinden istifade edebilenler eğer sadece dünya ile yetinecek ve cihad ve iyi işler hususunda maddi hedefler peşinde koşarlarsa büyük bir yanlışlık içindedirler.

Mesajlar ve Nükteler

Dünya ve ahire tümüyle Allah'ın elindedir. O halde bakış açısını geniş tutun maddiyat ve dar görüşlölükten sakının

2- Eğer dünyayı istiyorsanız Allah'ta isteyin ki çünkü her şey onun elindedir

3- İslam maddiyata ve dünya hayatına da teveccüh etmiştir. **“Dünya ve ahiret sevabı”**

4- Allah'tan hem dünya ve hem de ahireti talep eden müminler üstün olanlardır. **“Rebbena atina fiddünya hesene ve fil ahireti hasene” Rabbimiz bize dünyada iyilik ve ahirette de iyilik ver.)** ayetine teveccühen.

5- Gerçek anlamda mümin ve ihlas sahibi olmak gerekir; zahirde değil zira Allah ışıtıcı ve görücüdür.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ
أَنفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أُولَىٰ بِمَا
فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَن تَعْدِلُوا وَإِن تَلُوتُوا أَوْ تَعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا
تَعْمَلُونَ خَبِيرًا (135)

135. Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve yakınlarınız aleyhlerine de olsa, Allah için şahit olarak adaleti gözetin; ister zengin, ister fakir olsun, Allah onlara daha yakındır. Adaletinizde heveslere uymayın. Eğer eğriltirseniz veya yüz çevirirseniz bilin ki, Allah işlediklerinizden şüphesiz haberdardır.

1

Tefsir

Bu ayette bir çok tekitlerle adalet konusu tavsiye edilmiştir: “Kunu, kevvamin, kıst, Allah, velav ala enfusikum, la tettebiul heva, vein telvu, hebir... (Olunuz, gözetenler, adalet, Allah, kendi aleyhinizde de olsa, heveslere uymayın, Eğer eğriltirseniz, haberdardır...) Bu adaletsizlik ortamının ferdin batınında ve toplum içindeki varlığı sebebiyledir. Aksi takdirde tekit ifade eden bütün bu kelimeler bir arada tek bir ayette kullanılmazdı.

Mesajlar ve Nükteler

1- Adalet için kıyam etmek her yerde ve her zaman ve tüm müminler için bir görevdir. “Gözetenler.”

¹ Şöyle mana etmek de mümkündür: Heva ve heveslere uymayın ki neticede haktan saparsınız.

2- Tanık olmak ve hak üzere tanıklık etmek farzdır. **“Olunuz.”**

3- Yakınların insana faydasına ve zararına tanıklık etmesi makbuldür.

4- Adalet için kıyam etmek müminin huy ve hasleti olmalıdır. **“Gözetenler.”**

5- Kurallar ilişkilerden önce olmalıdır. **“Kendi aleyhinize de olsa.”**

6- Adalet, müslüman olmayan kimseler hakkında da adalete riayet edilmelidir. **“Kunu” (olunuz)** ifadesinin mutlak oluşunu gerektirmektedir.

7- Adaleti icra etmede fertlerin fakirlik ve ya zenginliği, bağlıları veya ilişkilerinin etkisi altında kalmamak gerekir. Herkes kanun karşısında eşittir. **“İster zengin olsun ister fakir osun.”**

8- Tanıklığı eda etmek farzdır, tanıklığı gizlemek veya tahrip etmek ise yasaktır. **“Eğer eğriltirseniz veya yüz çevirirseniz.”¹**

9- Her türlü bozgunculuk ve adaletin icrasını ertelemek veya engel olmak haramdır. **“Eğer eğriltirseniz.”** Telvu (eğriltirseniz) kelimesi engellemek ertelemek ve eğriltmek anlamına gelen “liy” kökünden türemiştir.

10- Adaleti icra etmenin garantisi ilahi ilme iman etmektir. **“Allah işlediklerinizden şüphesiz ki haberdardır.”**

¹ İmam Sadık(a.s) şöyle buyurmuştur: “Müminin mümin üzerine yedi hakkı vardır: Onlarınen farz olanı ise he rne kadar kendisinin ve yakınlarının aleecyhine de olsa hakkı söylemesidir. (el- Mizan)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى
رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ
وُرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا (136)

136. Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberine, peygamberine indirdiği Kitaba ve daha önce indirdiği Kitaba inanmakta sebat gösterin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü küfrederse, şüphesiz derin bir sapıklığa sapmıştır.

Tefsir

Ayetin anlamının şöyle olması mümkündür: “Ey iman edenler bir adım daha atınız veya imanınız hakkında sürekli sebat gösteriniz.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Her mümin kendisini imanın en üst derecesine ulaştırmalıdır. Çünkü imanın çeşitli dereceleri vardır. “İman edenler. . iman edin.”¹
- 2- Semavi dinler tek bir hedef ve gerçeğe sahiptir. Bir müdürün nezareti altında bulunan okulun sınıfları

¹ “Doğru yolu bulanların ise Allah doğruluklarını artırır, onların karşı gelmekten sakınmalarını sağlar. ” Muhammed Suresi 17. ayet.

“İman edenlerin, imanlarını kat kat artırmaları için, kalplerine güven indiren O'dur. Göklerdeki ve yerdeki ordular Allah'ındır. Allah bilendir, hikmet sahibi olandır. ” Fetih suresi 4. ayet.

gibidirler. Peygamberine (s.a.a) indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba

3- Bazı kitaplara ve peygamberlerine küfretmek hepsine küfretmek gibidir.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ أَزْدَادُوا كُفْرًا لَمْ يَكُنِ
اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا (137)

137. Doğrusu iman edip sonra küfredenleri, sonra iman edip tekrar küfredenleri, sonra da küfürleri artmış olanları Allah bağışlamaz; onları doğru yola erdirmez.

Tefsir

- Bu ayetin bir benzeri daha öncede geçti. Ve böyle kimselerin tövbesi kabul edilmez ve gerçek sapıklardır.¹

- Her gün bir renge bürünmek, ya hakve din hususunda yeterli araştırmama sebebiyledir veya müminlerin inancını sarsmak için düzenlenen bir komplodur. Al-i İmran suresi 72. ayette ise bu komployu ifşa etmekte ve ve onların Müslümanları sarsmak için günün başlangıcında iman ettiğini günün sonunda ise tekrar küfre döndüğünü belirtmektedir.

¹ “İnandıktan sonra küfredip, küfürlerini arttıranlar var ya, onların tövbeleri kabul edilmeyecektir. İşte sapıklar onlardır. ” (Al-i İmran 90. ayet.)

Mesajlar ve Nükteler

- 1- İnançta kararsızlık nihai sapıklıkla sonuçlanır.
- 2- İmandan sonra küfre dönenler asla bağışlanmaz.
- 3- Bu ayetin açık örneği Şebs bin Reb'i'dir¹

بَشِّرِ الْمُنَافِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا (138) الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ
أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَيْبَتُهُمْ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةُ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا
(139)

138. Münafıklara, kendilerine elem verici bir azâb olduğunu müjdele.

139. Onlar, İman edenleri bırakıp da kâfirleri dost edinirler; onların tarafında bir şeref ve kudret mi arıyorlar? Doğrusu kudret bütünüyle Allah'ındır.

Tefsir

¹ Bu şahsın sırsıntısını ve tezelzülünü şöyle betimlemek mümkündür:
- Müslüman oldu
- Peygamebrin vefatından sonra kafir ve mürted oldu.
- Tövbe etti ve Ali'nin (a.s) taraftarı oldu.
- Haricilerin komutanı oldu.
- Tövbe etti. İmam Hasan ve İmam Hüseyin'in dostu oldu.
- İmam Hüseyine'e davet mektubunu yazdı sonra da Küfe'de Müslime vefasızlık gösterdi
- Kerbelede Yezid ordusunun komutanı oldu. İmam Hüseyin'in katline şükrün ifadesi olarak Küfe'de bir cami yaptırdı. (Kitab- u Müslim bin Akil Ayetullah Kemerei, s. 178, Kamus'us Rical Tusteri; Mucenm'ul Rical'il Hadis, Ayetullah Hui)

Şiddetli bir eleştiriyi (Kafirleri dost ve yönetici kabul etmek hususunda) içeren bu ayetin muhtevası Al-i İmran 27. ayete de beyan edilmiştir.

Mesajlar ve Nüktele

- 1- İzzetini kafirlere bağlılıkta aramak münafıkça bir haslettir. “Kafirleri dost edinirler.”¹ (dış siyasette izzeti kagfirlere bağlılıkta aramamak gerekir.)
- 2- Kafilere müminleri yönetme hakkına sahip değildir. Ve müminler de kafirlerin sultasının utancını taşımamalıdır.
- 3- İzzet sadece Allah'ın elindedir. İzzetin kaynağı ya ilimdir ya da kudrettir. Diğer varlıklar (Allah katında) ilim ve kudretten mahrumdurlar.²

وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا
وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَتَّبِعُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا
مَثَلْتُمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا (140)

140. O, size Kitab'ı “Allah'ın ayetlerinin küfredildiğini ve alaya alındığını işittiğinizde, başka bir söze geçmedikçe, onlarla bir arada oturmayın, yoksa siz de onlar gibi olursunuz” diye indirdi. Doğrusu Allah münafıkları ve kâfirlerin hepsini cehennemde toplayacaktır.

¹ İslamın ilk asrında münafıkların Hayırdileri ve müşriklerle ilişkisi vardı.

² Şabaniye duasında şöyle okumaktayız. Allahım benim eksikliğim veya artışı senin elindedir. Başkasının elinde değil.

Tefsir

Bu ayetin bir benzeri En'am suresi 68. ayettir ve Allah Resulune (s.a.a) şöyle hitap etmektedir: **“Ayetlerimizi çekişmeye dalanları görünce, başka bir bahse geçmelerine kadar onlardan yüz çevir. Şeytan sana unutturursa hatırladıktan sonra artık zulmedenlerle berâber oturma.”**

Orada hitap peygamberedir. Burada ise insanların geneline hitap edilmiştir.

Mesajlar ve Nükteler

1- İnsan başkalarının sözleri karşısında kayıtsız kalmamalıdır. **“Onlarla bir arada oturmayın.”** (Günah meclisinde oturmak ve dalmak günahdır.

2- YA bozuk çevreyi değdişytirmek gerekir. Ya da o bozuk çevreden çıkmak gerekir. **“Onalrala bir arada oturmayın.”**

3- Sadece günah işlememek yeterli değildir, günahın sebeplerini de ortadan kaldırmak gerekir. Doğru olmak yeterli değildir. Başkalarının sapıklığa düşmesine de engel olmak gerekir.

4- Beyan ve düşünce özgürlüğü, göğüs genişliği, müsamaha, güzel ahlak idare etme, haya ve halkçılık bahanesiyle günah karşısında susmamak gerekir.

5- Dini gayret ve bağlılık, tavır takınmak ve tutum sergilemek geröcek imanın şartıdır.

6- BAŞkalarını günahına rrazı olan günahına ortakdır. **Onalr gibi olursunuz.”**

7- Küfrü güçlendirmek ve teşvik etmek, dinji alaya almak he rne şekilde olursa olsun ve he rne kadar göstermelik te olsa haramdır.

8- Başkalarıyla arkadaşlığın şartı üzerinizde fikri ve mektebi zarar ve kötü propaganda etkisi yaratmaamsıdır.

9- Hem ilişki kurmak ve hem de ilişkileri kesmek yeri geldiğinde lazım bir şeydir. Hem çekicilik bve hem de iticilik içinde olmak gerekir. **“Başka bir söze geçmedikçe”**

10- Kafirlerin boş sözleri karşısında susmak da bir tür nifaktır. **“Doğrusu Allah münafıkları toplayacaktır.”**

11- Ahiret arkadaşlığı dünya arkadaşlığının karşılığıdır. **“Doğrusu Allah münafıkların ve jkafielrin hepsini cehennemde toplayacaktır.”**

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ بِكُمْ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِّنَ اللَّهِ قَالُوا أَمْ نَكُنْ
مَعَكُمْ وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا أَمْ نَسْتَحْذِرُ عَلَيْكُمْ وَمَنَعَكُمْ
مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ
عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا (141)

141. Sizi gözleyenler, Allah'tan size bir zafer gelirse, “Sizinle berâber değil miydik?” derler; eğer kâfirlere bir pay çıkarsa, onlara: “Size üstünlük sağlayarak sizi müminlerden korumadık mı?” derler. Allah kıyamet günü aranızda hüküm verir. Allah küfredenlere, İman edenler aleyhinde asla fırsat vermeyecektir.

Tefsir

- Müslümanların zaferi “feth” kelimesiyle kafirlerin galibiyeti ise nasip” kavramıyla beyan edilmiştir. Böylece küfrün parlaklığının geçici olduğu iyi akibet ve gerçek zaferin hak ile olduğu beyan edilmiştir. Ayette geçen “nestehviz” kelimesi “havz” kökünden türemiş olup bacağın arka kısmıdır ve deve sahibi devesini sevk ve hareket ettirmek için o bölüme darbe vurmaktadır. Burada maksat Müslümanların aleyhine savaşa teşvik etmektir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Münafıklar fırsatçıdır ve her olaydan kendi paydalarına pay çıkarmaktadırlar. O halde zaferlerden kötü istifade etmemek gerekir. **“Sizi gözetleyenler.”**

2- Münafıklar kafirlerin casuslarıdır ve içlerinde gizlice onları Müslümanlarla savaşmaya teşvik etmektedir. **“Size üstünlük sağlayarak.”**

3- Kıyamet günü Allah'ın haklı hakemliği ile bütün kurnalıklar ve nifaklar açığa çıkar. **Allah kıyamet günü aranızda hüküm verir.”**

4- Müminler kafilerin sultanını ve zilleti kabul etme hakkına sahip değillerdir. **“Allah... fırsat vermeyecektir.”**

5- Kafirler çaba ve casusluklarının etkili olması hususunda sürekli ümitsizlik içinde olmalıdırlar. Zira hakimiyet hak iledir. Hem müminlerin mantığı sürekli galiptir. Ve hem de akibet takva sahiplerininindir. **Allah fırsat vermeyecektir.”**

6- Her öneri, proje, sözleşme, ziyaret ve anlaşma kafirlerin Müslümanlar aleyhine nüfuzuna neden oluyorsa haramdır. ¹

Müslümanlar siyasi askeri iktisadi kültürel ve her türlü boyutlarda tam bir bağımsızlığı içinde olmalıdırlar.

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا
كُسَالَى يُرَآؤُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا (142)

142. Doğrusu münafıklar Allah'ı aldatmağa çalışırlar, oysa O, onlara aldatmanın ne olduğunu gösterecektir. Onlar namaza tembel tembel kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar. Allah'ı pek az hatıra getirirler.

¹ Fakihler çeşitli fıkhi meselelerde kafirlerin müminlere hakim olamayacağını isbat için şu ayeti delil olarak göstermektedirler: (Allah küfredenlere iman edenler aleyhinde asla fırsat vermeyecektir.) Elbette gelip gitmenin, bilgi elde etmenin eğitim görmenin, kültürel ve ekonomik alış verişte bulunmanın kafilerin sultanını ve müminlerin zilletine sebep olmadığı taktirde hiç bir sakıncası yoktur. Çünkü rivayetlerde de şöyle okumaktayız: “ilim Çin’de bile olsun arayınız. ” Veya Peygamberi Ekrem (s.a.a) şöyle buyurmuştur: On Müslüman’a eğitim veren her kafiri azad edeceğim. ” Masumlar (a.s) zamanında da müslümanlar ve diğerleri arasında alışverişler yapılmaktaydı.

Tefsir

- Belki de “kamu kusala”, “yuraune” ve “la yezkurune”, (Onlar namaza tembel tembel kalkarlar, insnlara gösteriş yaparlar, Allah'ı pek az hatırlarlar, cümleleri, Allah'ı aldmaya çalışırlar.” Cümlesinin tefisirdir.

İmam Rıza (a.s) şöylebuyurmuştur: Allah-u Telaa onların hilaesini cezalandırdığı için bu ialhi cezaya da hgile/ düzen denmiştir. ¹

(Belki de mümnafıklarınAllah'a hile yapmasından maksat iman izharında bulunmakları ve ilahi hükümleri alaya almalarıdır.)

Mesajlar ve Nükteler

1- Aldatıcılık, namazda ruhsuzluk, riyakarlık ve Allah'ı zikretmekten gaflet, nifakın nişanelerindendir.

2- Münafıklar Allah ile muhatap olduklarını bilmelidirler. “Oysa o onlara aldatmanın ne olduğunu gösterecektir.”

3- Münafıklar peygambere ve müminlere karşı hilekarlık yaptıkları için adeta Allah'a hilekarlık yapmaktadırlar. Allah da onların hilesini müminlerden def etmektedir. ² “Oysa o onlara aldatmanın en olduğunu gösterecektir.”

4- Münafıkların namazı ruh tembelliği ve riyakarlıkiledir; NE ruhları verdir ne hedefkleri ve ne de ölçüleri (tembel tembel, gösteriş yaparla pek az.)

¹ Nur'us Sakaleyn, c. 1, s. 565

² Nitekim Peygamere itaat Allah' a itaattir. Dolayısıyla Peygamere yapılan bir hile Allah'a yapılan bri hiledir. (Şüphesizsana biat edenler Alklah' biat etmiştir.

ama istenilen namaz aşk ihlas, sürklilik ifade eden namazdır.¹

5- Ceza amel ile uyumlu olmalıdır. “Allah’a aldatmaya çalışırlar oysa o aldatmanın en olduğunu onlara gösterecektir.”

6- Kur’an müminler hakkıdan , “namaz kılarlar” sözcüğünü kullanmaktadır. Münafıklar hakkındaise, namazakalkarlar.” Tabirini kullanmaktadır. İkamet etmek ve kalkmak arasındaise çok bri farklılık vardır.

مُذَبِّدِينَ بَيْنَ ذَلِكَ لَا إِلَى هَؤُلَاءِ وَلَا إِلَى هَؤُلَاءِ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلَنْ يَجِدَ لَهُ سَبِيلًا (143)

143. Ne onlarla, ne de bunlarla, ikisi arasında bocalayıp durmaktalar. Allah'ın saptırdığı kimseye yol bulamazsın.

Tefsir

- Ayette geçen müzebzebin” (Tezebzübün” kelimesi havada asılı olan bir şeyin hareketidir. (Sıhah’ul Lugat)

Mesajlar ve Nükteler

1- Münafıkların bağımsızlığı yoktur ve havada asılı olan bir şey gibi rüzgarın hareketiyle harekete geçer ve başkalarına bağlıdır. Hedefsiz ve şaşkındırlar. (Tezebzüb kelimesinin lügavi anlamına teveccühen.)

¹ Namazı vaktin sonuna atanlar ve kısa tutanlar münafıkların namazın kılmaktadırlar. (Ed- Durrul Mensur, c. 2, s. 237)

2- Münafığın huzuru yoktur çünkü sürekli yeni bri tavır almak, yeni bri tavır geliştirmek acele bir karar almak zorundadır.

3- İtikadi ve fikri görüş konumlarında kararlılık içind eolmak gerekir, ; Şüpheiçinde değıdil

4- Münafık insan, sapıktır ve Allah'ınkahrına mazhardır. (Allah'ın saoptırdığı kimse)

5- Nigfak dermansız bri derttir. “Ona yol bulamazsın.”

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ
أَتُرِيدُونَ أَنْ تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُبِينًا (144)

144. Ey iman edenler! Müminleri bırakıp kâfirleri dost edinmeyin. Allah'ın aleyhinize apaçık bir ferman vermesini mi istersiniz?

tefsir

Müminler kafirlerin velayetini kabul etme hakkına sahip değillerdir. Ama münafıklar kafirlerle yakın bir ilişki içindedir. Kur'na kafileri, münafıkların şeytanları “Şeytanlarıyla başbaşa kalınca.”

ve münafıkların kardeşleri olarak tanıtmaktadır. “Nifak çıkaranlar küfreden kardeşleri içinç” Kur'anın Nisa suresi 139 ve 141. deki bu tabirler de onların kafirlerle olan iliikisinin niteliğini beyan etmektedir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Allah için dost olmak ve Allah için düşman olmak dinin bir parçasıdır.

2- Neticesi müslümanların zararına olan her türlü karışmaktan dostluktan ve sözleşmelerden kaçınmak gerekir.

3- Dış siyasette siyasi ve iktisadi ilişkiler, seçimler, azimler ve tayinler kısacası kafirlerin müslümanlar üzerinde sulta kurmasına sebep olan her teşebbüs haram ve kınanmıştır.

4- Zilleti kabul eden müslümanların Allah katında verecekleri hiçbir cevap yoktur. “Allah’ın aleyhinize apaçık bir فرمان vermesini mi istersiniz?”

5- Kafirlerin velayetini kabul etmek imanla uyuşmamaktadır. Bir kalp iki dostluğu kaldırmaz. “Ey iman edenler... edinmeyin”

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَهُمْ نَصِيرًا

(145)

145. Doğrusu münafıklar cehennemin en alt tabakasındadırlar. Onlara yardımcı bulamayacaksın.

Tefsir

Derk kelimesi denizin en derin noktasıdır, derinliği anlaşılan her konu hakkında da, “derk edildi” denmektedir. Aşağıya doğru inen her basamağa derk ve yukarıya çıkar her basamağa ise derece denmektedir. Cennetin dereceleri olduğu gibi cehennemin de derekeleri (aşağıya inan basamakları) vardır.

Mesajlar ve Nüktele:

1- Münafıkların cehennemdeki yeri kafirlerden daha kötüdür.

2- Cezanın türü cinayetin türüyle uyumlu olmalıdır. Bu yüzden münafığın cezası kafirin cezasından daha şiddetlidir.

3- Cennet ve cehennem her birisinin çeşitli mertebe ve dereceleri vardır.

4- Kıyamette münafıklar için hiçbir kurtuluş yolu yoktur. “Onlara yardımcı bulamayacaksınız.”

5- Şefaât münafıkları da kapsamaz. “Onlara yardımcı bulamayacaksınız.”

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُولَٰئِكَ
مَعَ الْمُؤْمِنِينَ وَسَوْفَ يُؤْتِي اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا (146)

146. Ancak tövbe edenler, nefislerini ıslah edenler, Allah'ın Kitab'ına sarılanlar ve dinlerine Allah için candan bağlananlar müstesnadır. Onlar İman edenlerle berâberdirler. Allah müminlere büyük ecir verecektir.

Mesajlar ve Nükteler

1- Tövbe yolu herkes için, hatta en aşağılık kimseler için dahi açıktır. Tövbe insanı en alt mertebeden en yüce cennete ulaştırmaktadır. “sadece tövbe edenler”

2- İnsan özgürdür ve bilinçli bir şekilde yön değiştirebilir. “Tövbe edenler”

3- İnsanlara en şiddetli tehditler ve hitaplarda bulunmakla birlikte ümit de veriniz. “En alt derece tövbe ile beraberdir.”

4- Tövbe sadece bir pişmanlık izharında bulunmak değildir. Tüm boyutuyla bir yenilenmeyi ifade etmektedir. “İslah edenler, sarılanlar, candan bağlananlar”

5- Tövbe eden münafıklar düşünce arkadaşlarından ayrılmakla yalnızlık duygularına kapılmamalıdır. Çünkü onlar yerine daha iyi dostlar edinirler. “Onlar iman edenlerle beraberdir.”

6- İnanç ve düşüncede sentezleme yasaktır. “Allah için candan bağlananlar”

7- Müminler gerçek tövbe edenleri hoş karşılamalı ve onları kendilerinden bilmelidirler. “İman edenlerle beraberdirler.”

8- Her günahın tövbesi belli bir şekilde gerçekleşmektedir. Münafığın tövbesi de bozma yerine ıslah etme, ona buna bağlanma yerine Allah’a bağlanma, samimiyezsizlik yerine ihlas ve candan inanma. “İslah edenler, sarılanlar ve bağlananlar”

مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَدَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَآمَنْتُمْ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا

(147)

147. Şükreder ve inanırsanız, Allah size niçin azâb etsin? Allah şükrün karşılığını verir ve bilir.

Mesajlar ve Nükteler:

1- İlahi cezalar O’nun adaletidir; intikamı ve kudret gösterisi değil. Azabın sebebi ise insanların bizzat kendisidir. “Şükreder ve inanırsanız Allah niçin size azab etsin.”

2- Allah’ın nimetlerini tanımak ve onlara şükretmek davetin ve imanın kabul ortamını sağlamaktadır. “Şükreder ve inanırsanız”

3- Şükür iki tür faydanın sebebidir: İlahi kahır ve gazaptan kurtuluş ve daha fazla lütuf elde etmek.

“Allah size niye azap etsin... Allah şükürün karşılığını verir.”

4- Eğer siz şükrederseniz Allah da bu şükürün karşılığını verir.

5- Allah ihtiyaçsız ve müstağni olduğu halde küçük kulun şükrüne karşılık vermektedir. O halde biz de neden ona şükretmeyelim.

لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا
عَلِيمًا (148)

148. Allah, zulme uğrayan kimseden başkasının, kötülüğü sözle bile açıklamasını sevmez. Allah işitir ve bilir.

Tefsir

Mazluma feryad etme ve adalet isteme iznini veren bu ayet Şura suresinin 42. ayetinin bir benzeridir ki şöyle buyurmaktadır: “İnsanlara zulmedenlere, yeryüzünde haksız yere taşkınlık edenlere karşı durulmalıdır.”

- Kur'an defalarca kötü sözü (sadece zalime karşı söylenen hariç) yasaklamış, büyük günahlardan saymış ve azap vaad etmiştir. Örneğin Nuh suresi 19. ayet müminlerin ayıplarını ve çirkinliklerini ifşa etmeye ilgi duymayı günah saymıştır.

“Men zulime” (zulmedilen) tabirinde birkaç ihtimal vardır:

1- Zulme uğrayan kimsenin feryad etmesi caizdir.

2- “Limen zulime” (zulmedilen kimse için) anlamı da muhtemeldir ki feryad eden kimse her ne kadar mazlum olmasa da feryad mazlumun lehinedir.

3- “Ala men zulime” anlamında da olabilir. Yani sessiz duran ve zilleti kabul eden mazluma itiraz mahiyetinde feryad etmektir. İlk ihtimal doğruya en yakın görüştür.

Mesajlar ve Nükteleler:

- 1- Külli ve asli kanunlar insanların aybını (özel hususlar dışında) ifşa etmenin haram olduğudur. “Allah sevmez”
- 2- İslam mazlumların koruyucusudur. “Zulme uğrayan kimseden başka”
- 3- İslami toplumun nişanesi Mazlum insanın tam bir özgürlük içinde zalim aleyhine feryat edebilmesidir.
- 4- Mazlumun zalimin gıybetini yapması caizdir.
- 5- İnsanların aybını ifşa etmek haramdır. (kınama, açıkça söyleme, işaret, nakletme, şikayet...) “Allah sevmez”
- 6- Kanundan kötü istifade etmek yasaktır. (Zalimler bilsinler ki gıybet etmenin haram oluşu kendileri için zulüm yolunu açmamaktadır.)
- 7- Sadece mazlum zalim hakkında gıybet edebilir ve o da sadece zulmü hakkında –diğer ayıpları hakkında değil- gıybet edebilir. “Zulme uğrayan kimse” (el- Mizan)
- 8- Ayıp olan şey, insanların aybını başkaları karşısında ifşa etmektir, ayıplarını kendilerine söylemek değil! Çünkü Allah Resulü şöyle buyurmuştur: “*Mümin müminin aynasıdır*”
- 9- Zalimin islam toplumunda hiçbir saygınlığı yoktur. Kınanmalı ve insanlara tanıtılmalıdır.
- 10- İnsani değerlerin izdiham yarattığı bir ortamda, önemli ve en önemli kanuna riayet etmek gerekir.

(mazlumu savunmanın değeri, haya ve sükut etmenin değerinden daha fazladır.)

11- Zalimi propagandalarla alaşağı edin.

12- İnsanların ayıplarını ifşa etmenin caiz veya haram olduğu hususlar, kötölemek sınırını aşmamalıdır. Çünkü Allah duyucu ve bilicidir. “Allah iştir ve bilir”

إِنْ تُبْدُوا خَيْرًا أَوْ تُخْفُوهُ أَوْ تَعْفُوا عَنْ سُوءٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُورًا
قَدِيرًا (149)

149. Bir iyiliği açığa vurur veya gizler yahut bir kötülüğü affederseniz, bilin ki Allah da Affedendir, Güçlü olandır.

Tefsir

Her nerede kudret sahibi olur ve affetmek pedagojik etkiler içerirse affediniz ve her nerede sükut; zillet ve zalimi güçlendirmek ifade ederse o halde feryat ediniz.

Mesajlar ve Nükteler:

- 1- Bazen zulümle savaşmak ve feryat etmek bir değerdir ve bazen de bağışlamak ve affetmek
- 2- İntikam ve kısas haktır, af ve bağış ise fazilettir.
- 3- Kudreti olduğu halde bağışlamak bir değerdir. “Allah affedendir, güçlü olandır” Ali (a.s) buyurduğu gibi: *“Düşmanı bağışlamak ona galip gelmenin şükrüdür”*(Nehc'ül- Belağa, 11. hikmet)
- 4- İyilikler hususunda teşvik edici, kötülükler hususunda ise bağışlayıcı olmak gerekir. “Eğer bir kötülüğü affederseniz”

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُوا نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا (150) أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا (151)

150. Allah'ı ve peygamberlerini küfreden, Allah'la peygamberleri arasını ayırmak isteyen “Bir kısmına inanır bir kısmını küfrederiz” diyerek ikisi arasında bir yol tutmak isteyenler yok mu.

151. İşte onlar gerçekten kâfir olanlardır. Kâfirlere ağır bir azâb hazırlamışızdır.

Tefsir

Birinci ayet mübteda (özne) sonraki ayet ise haber (yüklem) konumundadır.

- Yahudiler ve Hristiyanlar hevesleri, cahilce bağlandıkları ve sebepsiz dar görüşlülükleri üzere, bazı peygamberleri kabul ediyor ve bazılarını ise küfrediyorlardı.

Mesajlar ve Nükteler:

- 1- Nübuvvet cereyanı ilahi ve daimi bir sünnettir ve bir zincir gibi birbirine bağlanmıştır. Bu ceryanın tümüne inanmak gerekir.¹
- 2- Alalh ve Resül tek bir cephedir ve aralarında ayrılık yoktur.

¹ İmamet hususunda da bütün imamların imametine inanmak gerekir. Onların bazısını kabul etmek bazısını ise inkar etmek, bütün imamlara küfretmek mesabesindedir.

- 3- Allah ve Resulüne küfretmek, veya Allah'a iman edip bütün peygamberlere küfretmek veya Allah'a iman edip bazı peygamberlere küfretmek yasaktır. "Hak yol Allah'a ve bütün peygamberlere iman etmektir."
- 4- Bütün semavi dinler resmen tanınmalıdır. (Elbette kendi tarihleri esasınca)
- 5- Peygamberlerin yolu karşısında yeni bir yol ihya etmek ve sentezlemek küfürdür. "İki arasında bir yol tutmak isteyenler, işte onlar gerçekten kafir olanlardır."
- 6- İslama aykırı kanunlar yaşamak dinde ayrıcalık yaratmaktır ve yasaktır. (bazısını kabul, bazısını ise reddetmek)
- 7- Cehennem şu anda da mevcuttur ve yaratılmıştır. "Hazırlamışızdır."

وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ أُولَٰئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أَجْرُهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا (152)

152. Allah'a ve peygamberlerine iman edip, onlardan hiçbirini ayırmayanlara, işte onlara Allah ecirlerini verecektir. O, bağışlar ve merhamet eder.

Mesajlar ve Nükteler:

- 1- Allah'a ve bütün peygamberlerine iman etmek gerekir. Peygamberlerin dereceleri ve görev alanları farklı olmakla birlikte hepsine iman zaruridir.
- 2- Varlığımız, başarılarımız, tüm imkanlarımız ve araçlarımız Allah'tan olduğu halde yine de bizlere mükafat vermektedir. "Ecirleri"

3- Allah mükafat vermede kusurlarımızı ve eksikliklerimizi hesaba katmamaktadır. “Sevap vermenin yanında hem mağfiret ve hem merhamet sahibidir.”

يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تُنْزِلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَىٰ أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالُوا أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا عَن ذَلِكَ وَآتَيْنَا مُوسَىٰ سُلْطَانًا مُّبِينًا (153)

153. Kitab ehli, senin kendilerine gökten bir kitab indirmeni isterler. Mûsa'dan bundan daha büyüğünü istemişlerdi ve “Bize Allah'ı apaçık göster” demişlerdi. Zulümlerinden ötürü onları yıldırım çarpmıştı. Belgeler kendilerine geldikten sonra da, buzağıyı ilah olarak benimsediler, fakat bunları affettik ve Mûsa'ya apaçık bir hüccet verdik,

Tefsir:

Yahudilerin islam peygamberlerinden istekleri Kur'an'ın da tevrat gibi bir defada nazil olmasıydı ve bu bir bahaneden ibaretti. Allah-u Teala bunun hakkında şöyle buyurmuştur: “Sana Kitab'ı kağıtta yazılı olarak indirmiş olsak da, elleriyle ona dokunsalar, küfredenler yine de, “Bu apaçık bir büyüdür” derlerdi.”¹

Mesajlar ve Nüktele:

¹ En'am suresi, 7. ayet

- 1- Ataların kötü ahlaklı fikir ve amelleri gelecek nesiller için de kötü v, bir sabıka oluşturmaktadır. Daha büyüğünü istemişlerdi.”
- 2- İsrail oğulları hakkın peşinde değillerdi aksi taktirde bütün bu mucizelere rağmen neden buzağıya taptılar. Belgeler kendilerine geldikten sonra buzağıyı ilah olarak benimsediler.
- 3- Kafirlerin iman etmemek hususunda bahaneleri de buna benzemektedir. Müşrikler de Allah Resulunden bu istekte bulunmuşlardır. ¹
- 4- Bahananin günahının benzer bir cezası vardır. (Eğer siz yersiz isteklerde bulunursanız o yıldırımlar söz konusudur.)
- 5- Kafirlerin iman etmemsinden dolayı çünkü ümitsiz ve rahatsız olmamak gerekir. Çünkü bütün peygamberler karşısında inatçı kimseler yer almıştır. Musa’dan bundan daha büyüğünü istemişlerdi”)Başkalarının dertlerini tanmamak bizim dertlerimize merhem olmaktadır.)
- 6- Hakkı inkar etmek ve fikri sapıklık bu dünyada Allah’ın kahrına ve gazabına neden olmaktadır. Zulümlerinden ötürü onları yıldırım çarpmıştır.”
- 7- İalhi rahmet hatta buzağıya tapma günahını birl bağışlamaktadır. “Bunları affettik.”
- 8- Peygamberle Alah’ın koruması altındadır. Mussa’ya apaçık hüccet verdik.”

¹ 93. ” Veya altın bir evin olmalı, yahut göğе yükselmelisin ama oradan okuyacağımız bir kitab indirmezsen yine o yükselmene inanmayacağız. ” De ki: “Suphanallah! Ben peygamber olan bir insandan başka bir şey miyim?” (İsra Suresi 93. ayet)

وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ بِمِثْقَالِ ذَرَّةٍ وَوَقَّلْنَا هُمْ اَدْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ وَاَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا (154)

154. Söz vermelerine karşılık Tur dağını üzerlerine kaldırdık ve onlara: “Kapıdan secde ederek girin” dedik, “Cumartesileri aşırı gitmeyin” dedik, onlardan sağlam bir söz aldık.

Tefsir

- Bu ayetin bir benzeri Bakara 63. ayet ile A'raf suresi 171. ayettir.¹
- Bu mesajdan maksat Bakara 40 ve 84. ayet ile Maide 12. ayette de yer almıştır.

Mesajlar ve Nükteler

¹ 171. Tur dağını, gölgelik gibi onların üzerlerine yükseltmiştik, onlar tepelerine düşeceğini sanmışlardı. Onlara: “Size verdiğimiz Kitaba sıkıca sarılın, içinde olanı düşünün ki sakınanlardan olasınız” demiştik. ” (A'raf Suresi 171. ayet)

63. Hani sizden kesin söz almıştık. Tur dağını yükselterek tepenize dikmiştik. ” Takva sahibi olabilmeniz için, (ilahi ayet ve emirlerden) size verdiklerimize kuvvetle sarılın, onda bulunanları hatırdı tutun” demiştik. (Bakara Suresi 63. ayet)

- 1- Terbiye hususunda bazen korku ve korkutma manevelasından da istifade etmek gerekir. Tur dağıı üzerlerine kaldırdık.
- 2- Tatil ve ibadet zamanında çalışmak bir tür sınırı aşmaktır. “Cumartesi günleri aşırı gitmeyin.”
- 3- Mukaddes mekanların özel bir adabı vardır.”
Kapıdan secde ederek girin.”¹

¹ Tur dağı hakkında Kur'an'da şöyle buyurulmuştur: “Ben şüphesiz senin Rabbinim; ayakındakileri çıkar; çünkü sen, kutsal bir vadi olan Tuva'dasın.” Ta- Ha suresi 12. ayet

Peygamberlerin evleri hususunda şöyle buyurulmuştur: 53. Ey iman edenler! Peygamberin evlerine, yemeğe çağırılmaksızın vakitli vakitsiz girmeyin; fakat davet edilseniz girin ve yemeği yiyince, dağılın. Sohbet etmek için de girip oturmayın. Bu haliniz peygamberi üzüyor, o da size bir şey söylemeye çekiniyordu. Allah gerçeği söylemekten çekinmez. Peygamberin eşlerinden bir şey isteyeceğinizde onu perde arkasından isteyin. Bu sayede sizin gönülleriniz de, onların gönülleri de daha temiz kalır. Bundan sonra ne Allah'ın Peygamberini üzmeniz ve ne de O'nun eşlerini nikahlamanız asla caiz değildir. Doğrusu bu, Allah katında büyük şeydir. (Ahzab 53. ayet.)

Camiler hususunda şöyle buyurulmuştur: 31. Ey Ademoğulları! Her mescide güzel elbiselerinizi giyinerek gidin; yiyin için fakat israf etmeyin, çünkü Allah müsrifleri sevmez. (A'raf suresi 31. ayet)

فَمَا نَقْضِهِمْ مِّيثَاقَهُمْ وَكُفْرِهِمْ بآيَاتِ اللَّهِ وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ بَعِيرَ
حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا
فَلِيلًا (155)

155. Sözleşmelerini bozmaları, Allah'ın ayetlerini küfretmeleri, peygamberleri haksız yere öldürmeleri, “Kalplerimiz perdelidir” demelerinden ötürü Allah, evet, küfürlerine karşılık onların kalplerini mühürledi, onun için bunların ancak pek azı inanır.

Mesajlar ve Nükteler

Mescid'ul Haram hakkında şöyle buyurulmuştur: 28. Ey iman edenler! Doğrusu puta tapanlar pistirler, bu sebeple, bu yıllardan sonra Mescidi Haram'a yaklaşmasınlar. Eğer fakirlikten korkarsanız, bilin ki Allah dilerse sizi bol nimetiyle zenginleştirecektir. Allah şüphesiz bilendir, hakimdir. (Tevbe Suresi 28. ayet)

Kabe hakkında şöyle buyurulmuştur: 125. Hani Kabe'yi, insanlar için dönüş/toplanma ve güven yeri kılmıştık. İbrahim'in makamını namaz yeri edin, dedik. Evimi tavaf edenler, ibadete kapananlar, rüku ve secde edenler için temiz tutun diye İbrahim ve İsmail'le ahitleştik. (Bakara Sursi 125. ayet)

Ve Mescidler hakkında fıkhi kitaplarda ve hadis kaynaklarında başka adablar da yer almıştır.

- 1- Ahdi bozmak küfür gibi bir günah hatta küfre ortam sağlamaktadır. “Sözleşmelerini bozmaları Allah’ın ayetlerine ü, küfretmeleri”
- 2- İnsan küfür ve inatçılıkla kendi çöküşüne ortam hazırlamaktadır. “Allah evet küfürlerine karşılık onların kalplerini mühürledi.”
- 3- Nimetlere nankörlük etmek öyle bir yere ulaşmaktadır ki sonunda Peygamberlerin eliyle kurtulanlar bizzat peygamberleri öldürmektedirler.
- 4- İnsanların çoğunun küfrü karşısında az bir grubun iman etmesi insanın seçim ve karar gücüne sahip olduğunun göstergesidir. Dolayısıyla dostlar muhit ve bozuk sistemler insanın hak yolundaki iradesini değiştirmemelidir.

وَبُكِّرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَىٰ مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًا (156)

156. Bu, bir de küfürlerinden Meryem’e büyük bir iftirada bulunmalarından

Tefsir

Meryem’e iftira Meryem suresi 27. ayette de söz konusu edilmiştir.

- Meryem’e zina isnadında bulunmak sadece bir günah değil, m Hz. İsa hakkında zina zadelik isnadında bulunmak ve onun hidayet ve rehberliğe layık olmadığını da iddia etmektir. Bu iftiranın günahı İsa’ya küfrettiklerinin deliliydi.¹

¹ Hadiste şöyle yer almıştır: Allah Resulu (s.a.a) Ali’ye (a.s) şöyle buyurmuştur: Sen de İsa (a.s) gibisin bir gtup onun annesi hakkında uygunsuz isnaytlarda bulkunmuş bri grup da onu ilah sandılar. (Ed- Durru’l Mensur, c. 2, s. 238)

- Töhmete/iftiraya belki de iffetli insanların duyduğu taktirde “buht” (şaşkınlık) içinde kaldıkları için bühthan denilmiştir.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Bühthan /İftira küfür sırasında yer almıştır
- 2- Bozuk bir toplumda bazen en temiz insanlara birle ne çirkin isnatlarda bulunulmaktadır.
- 3- Büyük Bühthan/iftiranı, büyük de bir azabı vardır¹

وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ
وَمَا صَلَّبُوهُ وَلَكِنْ شُبَّهَ هُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مَا
هُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظُّلِّ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا (157) بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ
إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا (158)

157. Ve, “Meryem oğlu İsa Mesih'i, Allah'ın elçisi öldürdük” demelerinden ötürüdür. Oysa onu öldürmediler ve asmadılar, fakat onlara öyle göründü. Ayrılığa düştükleri şeyde doğrusu Şüphededirler, bu husustaki bilgileri ancak sanıya uymaktan ibarettir, kesin olarak onu öldürmediler.

158. Bilakis Allah onu kendi katına yükseltti. Allah Güçlüdür, hikmet sahibidir.

Tefsir

¹ Nur suresi 23. ayette şöyle yer almıştır: “İffetli, habersiz, mümin kadınlara zina isnat edenler dünya ve ahirette lânetlenmişlerdir.”

Öldürmede yanlışlık yapılması ve İsa'nın (a.s) çarmıha gerilmesi şu şekilde olmuştur:

- 1- Yakalayan memurlar Rum ve yabancı idiler ve Haz. İsa'yı (a.s) tanımıyorlardı. İhtimalen hıyanet etme amacıyla olan bir kimse para alarak İsa'yı muhaliflerine tanıtmış ve neticede (Allah tarafından) Onun şekline bürünerek musibete duçar olmuştur (Furkan)
- 2- İsa'yı (a.s) yakalamaya gece teşebbüs edilmişti.
- 3- Yakalanan kimse Allah'ı şikayette bulunmaktadır. Bu şikayet nübüvvet makamıyla uyuşmamaktadır.
- 4- Hz. İsa'nın (a.s) feda edilmesini ve çarmıha gerilmesini büyük bir içtenlikle nakleden bütün İnciller İsa'dan sonra yazılmıştır ve onlarda hata yapılma imkanı çoktur.
- 5- Hristiyanlardan bazı gruplar çarmıha gerilme meselesini kabul etmemektedir ve İncillerde de konuyu belirsizleştiren bir takım çelişkiler vardır.

Mesajlar ve Nükteleler

- 1- Bazen ahlaki sükut insanı peygamberleri öldürmekten kıvanç duyma noktasına düşürmektedir. “Mesihi biz öldürdük.”
- 2- Batıl iddialar karşısında açık olmak gerekir. “Oysa onu öldürmediler ve asmadılar.”
- 3- Hz. İsa'nın (a.s) hem doğuşu hem ortadan kalkışı hem de bu dünyadan gidişi doğal değildi. O yükselerek gelecek nesiller için bir stok oldu.¹

¹ İsa'nın yükselişi Al-i İmran 55. ayette beyan edilmiştir: 55. Hani Allah demişti ki: “Ey İsa! Ben seni tümüyle alacağım, seni kendime yükselteceğim, seni

- 4- İslam peygamberinden başka peygamberlerin de miracı olmuştur: “Bilakis Allah onu kendi katına yükseltti.”
- 5- İsa Allah’ın misafiridir. Allah onu kendi katına yükseltti.”
- 6- Göklerde insanların yaşama imkanı vardır. “Bilakis Allah onu kendi katına yükselttir.”
- 7- İlahi irade bütün komploları etkisiz hale getirmektedir. “Allah güçlüdür ve hikmet sahibidir.”

وَإِنْ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا (159)

159. Kitab ehlinde, ölmeden önce, İsa’ya inanmayacak yoktur. O, gerektiği gibi inanmadıklarından, kıyamet günü onların aleyhine şahit olur.

Tefsir

Belki de ayetin anlamı şudur ki Mesih’in ölümünde önce bütün ehli kitap ona iman edecektir. Çünkü Şii ve Sünni rivayetlerin esasınca Hz. İsa yeryüzüne inecek ve İmam’ı Zamanın (a. f) arkasında namaz kılacaktır. Uzun bir müddet yaşadıktan sonra da dünyadan göçecektir. O gün Hristiyanlar da ona

küfredenlerden arındıracağım, sana uyanları kıyamet gününe kadar küfredenlerin üstünde tutacağım. Sonra dönüşünüz banadır. Ayrılığa düştüğünüz hususlarda aranızda hükmedeceğim.”

gerçek bir şekilde iman edeceklerdir; Onu Allah'ın oğlu olarak kabul etmeyeceklerdir.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Bütün kafirler ve sapıklar bir gün hiçbir faydalarının olmayacağını derkedeceklerdir: “Şüphesiz kitap ehlinde...”
- 2- Tehlike anındaki iman ciddi ve halis imandır. “İnanmayacak yoktur...” Allah- ı ihlas üzere çağırırlar.¹
- 3- Ölüm herkes için kesin bir sünnettir. Hatta asırlar boyu en iyi şartlarda Allah'ın ve meleklerin misafiri olan İsa (a.s) bile ölecektir.
- 4- Peygamberler insanların üzerine tanıklar ve şahitlerdir.

فَبُطِّلِم مِّنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا (160)

160. Yahûdilerin haksızlıklarından, kendilerine helal kılınan temiz şeyleri onlara haram kıldık ve çocuklarını Allah yolundan menetmelerinden;

Tefsir

Belki de kendilerine haram kılınan temiz şeylerden maksat En'am suresi 146. ayette beyan edilenlerdir. “Yahûdilere tırnaklı her hayvanı haram kıldık. Onlara sığır ve davarın sırt, bağırsak ve kemik yağları hariç, iç yağlarını da haram kıldık. Aşırı

¹ Eğer “kable mevtihi” ölümünden önce sözünden maksat ehli kitabın ölümü ise.

gitmelerinden ötürü onları bu şekilde cezalandırdık. Biz şüphesiz doğru sözlüyüzdür.”

Bu haram kılınış mevcut Tevrat'ta da yer almıştır. (Levililer Seferi, 11. Fasıl)

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Zulüm nimetlerden mahrumiyet sebebidir. “Haksızlıklarından”
- 2- Helal ve haram olma her zaman sağlık ve sağlık dışı meselelerden dolayı değildir.
- 4- Fert veya toplumun amelleri ilahi nimetlerden faydalanma veya ilahi nimetlerin ortadan kalkması hususunda asıl bir role sahiptir.¹
- 5- Bazen iktisadi ambargo insanları terbiye etme faktörüdür.
- 6- Allah'ın yolunu herhangi bir yolla kapamak (tahrif gizleme fesat ve sapma. .) mahrumiyetler sebebidir. “Çoklarını Allah yolundan men etmelerinden.”
- 7- Gerçi asıl cezalar kıyamettir ve dünyevi cezalar birer uyarıcıdır ve bu suçlular için bir ceza ve salih insanlar için de bir imtihandır. (Tefsir-i Numune)

وَأَخَذَهُمُ الرَّبُّ وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَأَعْتَدْنَا
لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا (161)

161. Yasak edilmişken faiz almaları ve insanların mallarını haksızlıkla yemelerinden ötürü (kendilerine

¹ Fecir suresinde görüldüğü gibi bazen mahrumiyet sebebi yetimlere dikkat göstermemektir: “Hayır siz yetime ikram etmiyorsunuz. ” (Fecr Suresi 17. ayet) başka bir yerde de görüldüğü gibi eğer tüm kasaba halkı iman edip takva sahibi olsalardı semavi göklerin bereketlerinden faydalanırlardı.

helal kılınan temiz şeyleri onlara haram kıldık .)
Onlardan küfredenlere, elem verici azâb hazırladık.

Tefsir

Faizin haram kılınışı Tevrat'ta da yer almıştır:
Tesniye Seferi, 23. Fasıl, 19 ve 20. Cümle (Tefsir-i Numune)

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Faiz yemek her ne kadar zahirde kazanç kaynağı ve mutluluk sebebi olsa da mahrumiyet ve azaplar için ortam hazırlamaktadır.
- 2- Bütün semavi dinler insanların mali ve maddi ilişkileri ve geçim şekilleri hakkında söz söylemiş ve hassasiyet göstermişlerdir.
- 3- Zulüm faiz ve haram yeme insanı küfre düşürmedikçe dönüş yolu kolaydır. Aksi taktirde günahlar , küfre ortam sağlar ve kafirler azaptadır.

لَكِنِ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ
وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ
بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أُولَئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا (162)

162. Fakat onlardan ilimde derinleşmiş olanlara, sana indirilen Kitaba - Kur'an'a- ve senden önce indirilen Kitaba iman eden müminlere, namaz kılanlara, zekât verenlere, Allah'a ve ahiret gününe İman edenlere, elbette büyük ecir vereceğiz.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- İntikam alırken de inşafı olmak gerekir. (bu ayette Yahudi müminlerden bir grup zalimlerden ve haram yiyenlerden istisna edilmiştir.
- 2- Ruhta kökleşen ilim değerlidir. “İlimde derinleşenler.”
- 3- Ortak hedef ve inançlar önemlidir; ırk, kabile ve dil değil. “Fakat onlardan ilimde derinleşmiş olanlar ve müminler.”
- 4- Öğülmüş olan şey bütün dinlerde tüm ilkelere tam bir iman etmektir. “Sana ve senden önce indirilene.”
- 5- Namaz ve zekat bütün dinlerde nazil olmuş farzlardan olduğu halde taşıdıkları önem sebebiyle ayrıca zikredilmişlerdir. “Sana ve senden önce indirilene namaz kılanlara...”
- 6- Namaz zekatta ayrı değildir ve namaz ehli olanlar mali infak ehli de olmalıdırlar. “Namaz kılanlar ve zekat verenler.”¹
- 7- Kur’anda defalarca “ve senden önce indirilene” cümlesi yer almıştır ve bir defa olsun senden sonra ifadesi yer almamıştır ve buradan da İslam dininin son din oluşu anlaşılmaktadır.
- 8- Namazın çok özel bir yeri vardır. (Namaz tabiri bütün cümleler arasında istisnayı bir konumdadır.

¹ Bir hadiste şöyle yer almıştır. Zekat vermeyenlerin namazı makbul değildir. ” İslam peygamberinin zekat vermeyen, namaz kılanları camiden dışarı çıkarması da bunun bir delilidir. Kur’anın dediği , gibi gerçek namaz kılanlar cimri değildir. “Bir iyiliğe uğrarsa onu herkesten men eder. Ancak namaz kılanlar hariç. ” Mearic 21 ve 22. ayetler

Örneğin ayetteki bütün cümleler vav ve nun harfiyle yer almıştır. “Rasihun, muminun, Yu’tun (derinleşenler müminler verenler) amam namaz, “mukimun” yerine “mukimin” kelimesiyle ifade edilmiştir ve Arap edebiyatı ıstılahınca özel bir niyet söz konusudur ve taktirde bir cümle vardır yani: “E’ni mukimin” (yani ikame edenleri kastediyorum)

إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا
إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ
وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا (163)

163. Nuh'a, ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a, torunlarına, İsa'ya, Eyyub'a, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a vahyettiğimiz gibi şüphesiz sana da vahyettik. Davud'a da Zebur verdik.

Tefsir

- Kur’anda peygamberlerden 25 kişinin adı zikredilmiştir. Onlardan 11 kişi bu ayette zikredilmiş, diğerlerinin ismi ise şöyledir. Adem, İdris, Hud, Salih, Lut, Yusuf, Şuayb, Zilkifl, Musa, İsa, Yeesa’, Yahya Zekeriyya ve Uzeyr.
- Hadiste şöyle yer almıştır: Peygamberlere vahyolunan şey Muhammede de vahyedilmiştir. (Nur’us Sakaleyn, c. 1. s. 572)

Esbat ve Peygamberlerin unvani Yakub’un çocuklarındandır.

- Zebur lugatta kitap anlamındadır. Ama ıstılahta Hz. Davud’un kitabına denilmektedir. Mezamiri

Davud da Ahd-i Kadim'in Tevrat'ın kitaplarındandır ve her biri bir mezmur olan 150 fasıldan oluşmaktadır.

- Peygamberi Ekrem'in yüce makamı sebebiyle bu ayete kendisine yapılan vahiy diğer peygamberlere yapılan vahiyden daha önce beyan edilmiştir.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Vahiy ve risalet insan tarihinde kesin bir sünnet ve harekettir.
- 2- Bir konunun tarihi örneklerini beyan etmek (peygambere vahiy gibi) iddia edilen şeyin ispat ediliş metotlarındandır ve onları bilmekse kabul ortamını ağılamaktadır.
- 3- Vahiye hem metot ve bütün muhteva hem tümünün kaynağı birdir ve o da Allah'tır. Şüphesiz bir vahyettik”
- 4- Tarihte defalarca peygamberlere vahiy tekrar edilmiştir. O halde muhalifler neden peygamberin nübüvvetini kabul etmiyor, onu diğer peygamberlerden ayırıyor ve fazladan bir takım beklentiler içine giriyorlar.

وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ
وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا (164)

164. Peygamberlerden bir kısmını daha önce sana anlatmış, bir kısmını da anlatmamıştık ve Allah, Mûsa'ya gerçekten hitab etmişti.

Tefsir

Hud ve Şuara sureleri peygamberlerin kıssalarını beyan hususunda daha fazla bir kapsamlılık arzetmektedir.

Mesajlar

- 1- Peygamberlerin tarihine aşina olmak öylesine faydalı ve ders vericidir ki Allah da bunu beyan etmiştir. “Peygamberlerden bir kısmını sana anlatmıştık.”
- 2- Peygamberle tarihi Kur’andaki mevcut miktardan daha fazladır. “Bir kısmını da anlatmamıştır.”
- 3- Ne insanın ömrü bütün tarihleri işitmek için yeterlidir. Ve ne de bütün tarihi işitmeye ihtiyaç vardır. Sadece ibret ve ders miktarınca işitmek gerekir. “Bir kısmını da anlatmamıştık.”
- 4- Bazen bir olayı nakletmek defalarca tekrar edilmektedir ve bazı olaylarda da zikretmeye ihtiyaç yoktur bu da göstermektedir. Kur’an bir hikaye kitabı değil hidayet ve terbiye kitabıdır. “Anlatmamıştı.”
- 5- Vahyi algılama metotları farklıdır. “Kalbe ilga meleğin nazil oluşu veya perde arkasından” Bütün peygamberler Allah’ın muhatabıdır. Bu arada sadece Hz. Musa Allah ile konuşmuştur.¹

رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ
الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا (165)

¹ Belki de Hz. Musa Firavun’la mücadele için veya İsrail oğullarının inatı sebebiyle Allahla dah açık ve üsrekli irtibat halinde olması gerektiği için kelimullah olarak adlandırılmıştır.

165. Müjdeleyici ve sakındırıcı peygamberler gönderdik ki insanların peygamberlerden sonra Allah’a karşı bir bahaneleri olmasın. Allah izzet ve hikmet sahibidir.

Tefsir

- Bu ayet Peygamberlerin davet külliyyatını, çalışma metodunu ve peygamberlerin biset hedefi beyan edilmiştir.

Mesajlar

- 1- Peygamberlerin iş metodu ve görevleri müjdeleyici ve uyarıcı temeller üzerine kuruludur.
- 2- Peygamberlerin biset felsefesi Allah’ın insanlara hucceti tamamlamasıdır ve, “önderimiz yoktu ve bilmiyorduk” demelerine engel olmaktadır.
- 3- Peygamberler şahsi sıfatlar hayat geçmiş; toplumsal siyasal aileci ve bedensel konum açısından, hakeza mucize sahibi olmak, - açık bir beyana sahip olmak ve gaybi yardımlardan nasiplenmek hususunda öyle bir merhalede olmalıydırlar ki hiç kimse bu konuda onlara bir bahane bulamamalıdır. “Ki peygamberlerden sonra insanların Allah’a karşı bir bahaneleri olmasın.”
- 4- Akıl ilahi bir hüccettir. Ama idrak çerçevesi sınırlı olduğundan tek başına yeterli değildir ve tam bir hüccet sayılmamaktadır. Çünkü Peygamberler aklın derketmekten aciz olduğu uhrevi melekuti ve gaybi ilimlerden de haber vermektedir.¹

¹ “Kur’an şöyle buyurmuştur: 134. Eğer onları ondan önce bir azaba uğratarak yok etseydik:

5- Allah aziz ve hikmet sahibi olduğu için hiç kimsenin onun üzerinde bir hücceti ve bahanesi yoktur. (başka bir yerde şöyle buyurulmuştur: Tam hüccet Allah içindir.)

لَكِنَّ اللَّهَ يَشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ
وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا (166)

166. Fakat Allah sana indirdiğine şahitlik eder, onu bilerek indirmiştir, melekler de şahitlik ederler. Şahit olarak Allah yeter. ¹

Mesajlar ve Nükteler

- 1- Haksız zayıflatmalar karşısında haklı güçlendirmeler gerçekleşmelidir. “Fakat Allah şahitlik eder.”
- 2- Peygamberler de davet yolunda Allah’ın teselli ve yardımına muhtaçtır. “Fakat Allah şahitlik eder.”
- 3- Her elçi ve memurun en iyi ümit noktası ve dayanağı kendisini gönderen şahıs veya sistemdir. “Fakat Allah şahitlik eder.”

“Rabbimiz! Bize bir peygamber gönderseydin de, alçak ve rezil olmazdan önce ayetlerine uysaydık, olmaz mıydı?” Diyeceklerdi. ” (Ta- Ha Suresi 134. ayet)

¹ Kur’anın yüce bilgilerinin der okumamış bir şahsın dilinden cahalet şirk ve düşmanlık ortamında beyan edilmesi insanların değişmesi, dağınıklıktan vahdete, cimrilikte fedakarlığa, şirkten tevhide, cahaletten ilme, çöküşten manevi yücelişe ve islami bir ümmet kurma derecesine ulaşması Allah’ın peygambere verdiği bir lütfе tanıklığı ve dinine gösterdiği teveccühtür.

- 4- İlahi dinlerde ne Peygamberlerin risalet sistemi ve teşkilatında bir şüphe vardır. “Sana indirdiğine şahitlik eder.” Ve ne de peygamberin şahsı ve sini hususunda bir şüphe vardır. Onu bilerek indirmiştir.
- 5- Vahyin kaynağı onu sonsuz ilmidir. Bilerek indirmiştir.” Bu yüzden ilimler her ne kadar ilerlerse de her gün Kur’anın yeni öğretileri açığa çıkmaktadır.
- 6- Eğer yeryüzünün bir köşesinde inatçılar bahane arıyorlarsa buna karşılık varlık aleminde bütün pak ve ilim sahibi melekler senin lehine şahadette bulunurlar Melekler de şahitlik ederler.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا
(167) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ
طَرِيقًا (168) إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى
اللَّهِ يَسِيرًا (169)

167. Küfredenlere, Allah yolundan alıkoyanlar, şüphesiz derin bir sapıklığa sapmışlardır.

168. Küfredenleri ve zalimleri Allah şüphesiz bağışlamaz, onları başka bir yola da erdirmez.

169. Ancak orada temelli kalmak üzere cehennem yoluna (iletecektir .) Bu, Allah'a kolaydır.

Tefsir

Ayette geçen “delalen beida” kelimesi kafirlerin kat kat sapıklığını göstermektedir. Küfür bir sapıklıktır, başkalarının iman etmesine engel olmak ise başka bir sapıklıktır. Küfür bir saplantıdır ve kendisini hak

üzere görmek ise daha üstün bir saplantıdır. Küfür kendine zulmetmektir başkalarının yoluna engel olmak ise tarih ve nesillere zulmetmektir.

- 168. ayette geçen Zulümden maksat ise belki de hidayet bulmalarına engel olmaktır. Zira fikri itikadi ve kültürel zulümden daha üstün bir zulüm olabilir. Mi?

- Şiddetli azaplar ve en kötü tabirler, çeşitli tebligatlar iftira ve tehditlerle hakkın mesajının hakkı arayanların kulağına erişmesine engel olan kafirler için beyan edilmiştir. (Mağfiret dilemek hidayetten mahrum olmak, ebedi cehennemlik olmak) bütün bunlar ise onların çirkin işleri sebebiyledir.

Mesajlar ve Nükteler

1- İnsanları hakka hidayette alıkoyanların bizzat kendisi de şiddetli bir sapıklık içindedirler.

2- Küfür ve zulüm yanyanadır ve onların neticesi ise mağfiretin olmayışı ilahi hidayet ve bağışlanmadan mahrumiyettir.

3- İnsanların hidayetine engel olan kafir zalimlerin cezası ebedi cehennemlik olmaktır

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَمِنُوا خَيْرًا
لَكُمْ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا
حَكِيمًا (170)

170. Ey insanlar! Peygamber Rabbinizden size gerçeikle geldi, iman edin, bu sizin hayrınızdır. Küfrederseniz, bilin ki, göklerde ve yerde olanlar Allah'ındır. Allah bilendir. Hikmet sahibidir.

Mesajlar ve Nükteler

- 1- İslam daveti evrenseldir. “Ey insanlar”
- 2- Kitap ehli ve hatta müşrikler bile peygamberin zuhurunu bekliyorlardı ve bu konuda zihni bir ortama da sahiptiler. Şimdi peygamber gelmiştir ve dolayısıyla ona iman etmek gerekir. (Er Resul elif ve lam edatı ahd –tanınanı ve bilineni ifade etmek- içindir.)
- 3- Peygamberlerinin davetinin ilahi ve yayılma etkeni onların hakkaniyetidir. “Hak ile”; Tehdit ve tamaha düşürmek ile değil.
- 4- İmam insanların bizzat kendi lehinedir. Dolayısıyla iman sebebiyle İslam’a minnet etmemek gerekir. Aksine Allah sizlere minnet etmiş ve hidayete erdirmiştir. “Sizler için daha hayırlıdır.”
- 5- İslamın temsilcisi ümitsizliğe kapılmamalıdır ve kendisini yenilgiye uğramış sanmamalıdır. “küfrederseniz.”
- 6- Ne insanların küfrü Allah’a zarar verir ve ne de imanları ona bir fayda ulaştırır. “Küfrederseniz bilin ki göklerde olanlar Allah’ındır.”
- 7- Allah insanların saadetini peygamberlerin yolunda bilmektedir. Ve bu esas üzere hikmeti peygamberler göndermeyi gerektirmiştir. “Allah bilendir hikmet sahibidir.”

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ
إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ
مِّنْهُ فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ انْتَهُوا خَيْرًا لَّكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهٌ

وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ
وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا (171)

171. Ey Kitab ehli! Dininizde taşkınlık etmeyin. Allah hakkında ancak gerçeği söyleyin. Meryem oğlu İsa Mesih, Allah'ın peygamberi, Meryem'e ulaştırdığı kelimesi ve kendinden bir ruhtur. Allah'a ve peygamberlerine iman edin, “üçtür” demeyin, vazgeçin, bu hayrınızadır. Allah ancak bir tek ilahtır, çocuğu olmaktan münezzehtir, göklerde olanlar da yerde olanlar da O'nundur. Vekil olarak Allah yeter.

Tefsir

Kelimetullah, kelimesi peygamberler ve evliya hakkında kullanılmaktadır. Çünkü kelime konuşan kimsenin zihninde olan şeyleri beyan ettiği gibi peygamber ve veliler de Rabbin kemallerini beyan etmektedir. (bir hadiste şöyle yer almıştır: Biz Allah: 'ın tam kelimeleriyiz.” (Etyeb'ul Beyan)

Belki de kelimededen maksat, ol der o da oluverir “ ayetidir. (El Mizan, Fizilalil Kur'an) yani İsa'nın (a.s) yaratılışında da Adem'in yaratılışında olduğu gibi bu tabir kullanılmıştır. ¹

- Hıristiyanların teslis inancı da bir tür küfürdür. Kur'an bu konuda şöyle buyurmuştur: “And olsun ki,

¹“Allah katında İsa'nın durumu kendisini topraktan yaratıp sonra ol demesiyle olmuş olan Adem'in durumu gibidir. ” (Al-i İmran suresi 59. ayet)

“Allah üçten biridir” diyenler kâfir olmuştur; oysa Allah ancak bir tek ilahtır. Dediklerinden vazgeçmezlerse, And olsun onlardan küfredenler elem verici bir azaba uğrayacaktır.”¹

Hıristiyanların tslis inancıda bir tür k- üfürdür. Kur’an bu konu da şöyle buyurmuştur: “And olsun ki, “Allah üçten biridir” diyenler kâfir olmuştur; oysa Allah ancak bir tek ilahtır. Dediklerinden vazgeçmezlerse, And olsun onlardan küfredenler elem verici bir azaba uğrayacaktır.”²

Mesajlar ve Nükteler

1- Aşırılık gereksiz bağnazlığın ge, östergesidir ve tüm dinlerde yasaklanmıştır Yahudiler Uzeyri Allah’ın oğlu bilmişler Hıristiyanlar ise İsa’yı **“Dininizde aşırı gitmeyin.”**

2- Semavi dinlerin afetinden biride idini rehberler hakkında aşırı gitmektir. Rivayetlerde aşırı gidenlere lanet edilmiş ve onlar kafirlerin en kötüsü olarak tanıtılmıştır.

3- Fertler hakkında aşırı gidenler Allah’a ihanet etmekte Allah’ı küçümsemekte ve O’na yakışık almayan isnatlarda bulunmaktadırlar. **Allah hakkında sadece hakk olanı söyleyin.”**

4-İlmilik ve itidal her yerde gereklidir. Aşk aşırılığa sebep olmamalıdır.

¹ Al-i İmran sursi 59. ayet

² Maide suresi 73. ayet

5- Kur’anda ve İncil’de Hz. İsa Allah’ın peygamberi olarak tanıtılmıştır Allah’ın çocuğu olarak değil.¹

6- Kelime, mananın tabu ve nişanesi olduğu gibi İsa’nın doğal olmayan yaratılışı da Allah’ın ayet ve nişanesidir. **“Ulaştırdığı kelimesi”**

7- İsa Allah’ın bir parçası değildir. İlahi bir kudretten yaratılmıştır. **Kendinden bir Ruh.”**

8- Eğer babası olmamak uluhiyet sebebi olsaydı Hz. Adem daha evla bir şekilde uluhiyet sahibi olurdu. Çünkü onun n ebabası ve ne de annesi vardı.

9- Kur’an doğru olan inançları beyan etmeyin ve batıl olan inançları reddetmeyi üstlenmiştir. **“Taşkınılık etmeyin... üçtür demeyin...”**

10- Hristiyanların teslis inancı (Allah’ın hem bir hem de üç oluşu) akıl ve mantıkla da uyuşmadığı için semavi inançlara saldırı sebebi olmuştur.

11- Kur’an ayetleri hem baba oğul anneeyl iredetmiş ve hem de baba oğul ve Ruh’ul Kudus’u reddetmiştir.

12- Birinci hususta şöyle ebuyurulmuştur: “Allah, “Ben onu size indireceğim; bundan sonra içinizden kim küfrederse, dünyalarda kimseye azâb etmeyeceğim şekilde ona azâb edeceğim” dedi.”²

Teslisi red hususunda ise şöyle buyurmuştur: **“And olsun ki, “Allah üçten biridir” diyenler kâfir**

¹ Kur’anda on yedi defa İsa Meryeme isnat edimiş ve Allah’ın oğulu olduğu reddedilmiştir. İncil’de de , İsa Allah. ’ın elçisi olarak anılmıştır; Uluhiyet bir ilah ve tanrı olarak değil. İncillerde Hz. İsa seksen defa kendisini Allah’ın kulu ve elçisi olarak tanıtmıştır. (Tefsir-i Furkan)

² Maide suresi 115. ayet

olmuştur; oysa Allah ancak bir tek ilahdır. Dediklerinden vazgeçmezlerse, And olsun onlardan küfredenler elem verici bir azaba uğrayacaktır.”¹

“And olsun ki, “Allah ancak Meryem oğlu Mesih'tir” diyenler kâfir oldular. Oysa Mesih, “Ey İsrailoğulları! Rabbim ve Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin; kim Allah'a ortak koşarsa muhakkak Allah ona cenneti haram eder, varacağı yer ateştir, zulmedenlerin yardımcısı yoktur” dedi.”²

12- Mantıksız sözler söylemeyin. “Üçtür demeyin.” Yine de birini gerçek tanrı diğerini ise mecazi ilah bilmiş olsaydınız daha z problem olurdu.

13- Allah cisim değildir ki çocuğu olsun. “sarellah yedullah, aynellah” gibi dini metinlerde yer alan tabirler mecazi tabirlerdir. Allah çocuk sahibi olmaktan münezzehtir.

14- Göklerin maliki olan Allah'ın çocuğa ve ortağa ne ihtiyacı vardır: “Allah ancak bir tek ilahdır çocuğu olmaktan münezzehtir. Göklerde olanlar da onundur.

15- Her şey Allah'tandır o halde onun kulu olmak gerekir ve başkasını ilah kabul etmemek icap eder. Göklerde olanlarla yerde olanlarda onundur.

لَّن يَسْتَنكِفَ الْمَسِيحُ أَن يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ
وَمَن يَسْتَنكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا (172)

¹ Maide Suresi 73. ayet

² Maide Suresi 72. ayet

172. Mesih de, gözde melekler de Allah'a kul olmaktan asla çekinmezler. Kim O'na kulluktan çekinir ve büyüklük taslarsa, bilsin ki, O, hepsini huzuruna toplayacaktır.

Mesajlar ve Nükteler

1- Kraldan daha çok kralcı olmayın. İsa kendisini Allah'ın kulu olduğunu söylemektedir o halde siz neden onu Allah'ın oğlu olarak tanıyorsunuz.

2- Kendisi abid olan bir insan mabud olamaz.¹

3- Mukarreb melekler bu cümleden Ruhul Kudus'da Allah'a kulluk etmektedir. Siz neden Ruhul Kudus'u üç tanrıdan biri olduğunu söylemektesiniz. Gözde melekler de kul olmaktan çekinmezler.

4- Mesih sadece ibadet etmekle kalmıyor aynı zamanda da tümüyle kulluk içindeydi.

5- Kul olan kimse insanları ibadete davet edebilir.

6- İbadeti terketmenin kaynağı tekebbürdür eğer tekebbür ruhun ortaya çıkarsa her türlü tehlikeye yol açar. “Kim ona kulluktan çekinir ve büyüklük taslarsa.

7- Eğer İsa Mesih ve Mukarrep melekler ibadet ediyorsa neden biz ibadet etmeyelim

¹ İmam Rıza (a.) Caslik'e şöyle buyurmuştur: “İsa'nın (a.s) her şeyi iyi idi ama ibade tehli değildi. ” Caslik rahatsız oldu ve şöyle dedi: Hayır o çok ibadet eden biridi, di. ” İmam bunun üzerine şöyle buyurdu: O kime tapıyordu?” Caslik sustu. İmam'ın maksadını anladı ve abid birinin mabud olamayacağını hatırladı.

8- İnsanlar Allah'a ibadet hususunda üç halet içindedir ve üç grupturlar. Müstekbir teslim ve sevinç ve kıvanç duyanlar.¹

9- Her şey Allah'a dönecektir o halde kıyametten korkmamak ve tekebbür etmemek icab eder.

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُم مِّنْ فَضْلِهِ وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنَكَفُوا فَسَيَكْبَرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا (173)

173. İman edenleri ve salih amel işleyenlere, ecirlerini ödeyecek, onlara olan bol nimetini daha da artıracaktır. Kulluk etmekten çekinenleri ve büyüklük taslayanları elem verici bir azaba uğratacaktır. Onlar kendilerine Allah'tan başka bir dost ve yardımcı bulamazlar.

Tefsir

Kitap ehli ya aşırılığa saplandılar (İsa'nın feda olduğuna çarmıha gerildiğine iman etmek ve yersiz ümitler) ya da slogan atıp kendilerinin üstün olduğunu iddia ediyorlardı. “Biz Allah'ın oğullarıyız.” Ve diğerlerini aşağılıyorlardı “Yahudiler Hıristiyanlar bir şey üzere değil.” dediler. Bunların hiç birisi geçerli değildir. Önemli ve gerekli olan iman ve ameldir.

¹ Müminlerin Emir'nin (a.s) duasında şöyle yer almıştır: “Sana kul olmam benim övünmem için yeter.

Mesajlar

1- Kurtuluş yolu iman ve salih ameldir.

2- İman amelden öncedir ve her ikisi birliktedir. İmansız amel dayanağı olmayan kağıt para gibidir.

3- İlahi ahlaka sahip olmak istiyorsanız işçinin hakkını tam ödeyiniz ve fazladan bir şey veriniz. “Ecirlerini ödeyecek ve onlara olan bol nimetini daha da artıracaktır.

4- İman ve amel olmaksızın mesihten ve diğerlerinden hiçbir şefaât beklentisi içinde olmayın. Onlar kendilerini Allah'tan başka bir dost ve yardımcı bulmazlar.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا

(174)

174. Ey insanlar! Rabbinizden size açık bir delil geldi, size apaçık bir nur, Kur'an indirdik.

Tefsir

- Rivayetler esasınca burhandan maksat Allah Resulunun şahsıdır. Nuru mubinden maksat ise Kur'andır. Gerçekten de Allah Resulu dininin, bürhanıdır. Zira ders okumamış bir insan böyle bir öğretiler ve kitap ortaya koymuştur ki her ne kadar zaman geçse de ve ilim ilerle de dininin hakkaniyeti ve öğretilerinin derinliği daha da bir açıklığa kavuşmaktadır.

Mesajlar ve Nükteler

1- İslam tüm insanlar nesiller ve asırlara konuşmaktadır. İslam'ın mesajı evrenseldir. “Ey iman edenler.”

2- Kur'an hidayet ve nur kitabıdır.

3- Nur ve bürhan göndermek Allah'ın rububiyet ve eseridir. Rabbinizden”

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِّنْهُ
وَفَضْلٍ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (175)

175. Allah kendisine İman edenleri ve Kitab'ına sarılanları rahmetine ve bol nimetine kavuşturacak, onları Kendisine götüren doğru yola erİştirecektir.

Tefsir

- Allah'a sarılmaktan maksat belki de velilere ve ilahi önderlere sarılmaktır. Zira onlar dağılmayı ve parçalanmayı önlemektedirler. Camia ziyaretinde şöyle okumaktayız. “Sizlere sarılan kimse şüphesiz Allah'a sarılmıştır.”

Önceki iki ayette iman ve salih amel ilahi lutufleri etme vesilesi sayılmıştır. Bu ayette ise iman ve Allah'a sarılmak ilahi lutfü derketmenin vesilesi olarak gösterilmiştir. Bu da iman ve salih amel olduğunun nişanesidir. Ve bu ikisi defalarca Kur'anda yanyana yer almıştır.

Mesajlar ve Nükteler

1- İlahi mükafatlar onun rahmetidir; amelimizin mükafatı değil. “Rahmetime ve bol nimetine”¹

2- Gerçi Allah istediğine hidayet eder. “İstediğine hidayet eder.” Ama hidayetin vesil ve ortamını iman ve Allah’a sarılmakla temin etmek zorundayız.

3- İlahi hidayete ihtiyaç imandan ve Allah’a sarılmaktan sonra da bakidir. Bir an onun hidayetinden müstağni değiliz. “Doğru yola eristirecektir.”

4- Doğru yol ve hidayet insanın Allah’a doğru götüren yoldur. “Onları kendisine götüren doğru yola eristirecektir.”

يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ إِنِ امْرُؤٌ هَلَكَ لَيْسَ لَهُ
وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَا إِن لَّمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ
فَإِن كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ وَإِن كَانُوا إِخْوَةً رِّجَالًا
وَنِسَاءً فَلِلَّذَكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ يُسِئُ اللَّهُ لَكُمْ أَن تَصِلُوا وَاللَّهُ
بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (176)

176. Senden fetva isterler, de ki: “Allah size ikinci dereceden mirasçılar hakkında fetva veriyor: “şayet çocuğu olmayıp bir kız kardeşi bulunan kimse ölürse, bıraktığının yarısı kız kardeşe kalır. Fakat kız kardeşinin çocuğu yoksa kendisi, ona tamamen varis

¹ Bu rahmet ve fazlını diğer ayetlerde amellerimizin mükafatı olarak beyan etmesi de bir lütuftur yoksa birkaç dakikaçlık nakıs amelin mükafatı bunca cenent köşk ve rahmet olamaz.

olur. Eğer iki kız kardeş kalmışsa, bıraktığının üçte ikisi onlarıdır. Eğer mirasçılar erkek ve kadın kardeşlerse, erkeğe, iki dışının hissesi kadar vardır. Doğru yoldan saparsınız diye Allah size açıklıyor.” Allah her şeyi bilir.

Tefsir

- Bu surenin 12. ayetinde beyan edildiği üzere erkek ve kızkardeş mirasın altıda birini alırlar burada ise yarısını aldıkları beyan edilmiştir bunun sebebi ise orada maksat öz kardeşlerdir burada ise üvey kardeşlerdir. (Tefsiri Numune) Kız ve erkek kardeşin ölüden miras alması ölünün evlat baba ve annesinin olmadığı durumda geçerlidir. Aksi taktirde sıra kız ve erkek kardeşlere gelmektedir.

- Nisa suresi ailevi meselelerle başlamış ve ailevi meselelerle sona ermiştir.

Nisa Suresinin sonu